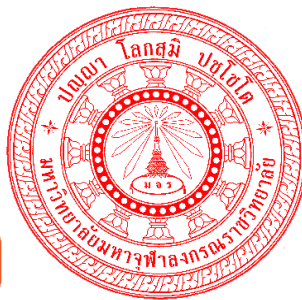

รายงานการวิจัย

เรื่อง

พื้นที่สร้างสรรค์จากคนสามวัย : การพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่
สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย

Creative Spaces from Three Generations : Development of
A Collaboration Network for Promoting Creative Spaces with
Social Cultural Capital through Three Generations.

โดย

พระมหานันทวิทย์ แก้วบุตรดี, ดร.

รศ.ดร.กมลาศ ภูวนาธิพงศ์

พระภาวนาวิจิตร วิ.

นางสาวมนัสนันท์ ประภัสสรพิทยา

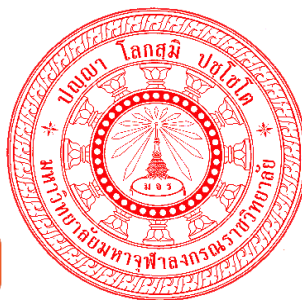
นางสาวหนึ่งธิดา สาริศรี

สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๖๖

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

MCU RS 800766035

รายงานการวิจัย

เรื่อง

พื้นที่สร้างสรรค์จากคนสามวัย : การพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่
สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย

Creative Spaces from Three Generations : Development of
A Collaboration Network for Promoting Creative Spaces
with Social Cultural Capital through Three Generations.

โดย

พระมหานันทวิทย์ แก้วบุตรดี, ดร.

รศ.ดร.กมลาศ ภูวนาธิพงศ์

พระภาวนาวิจิตร วิ.

นางสาวมนัสนันท์ ประภัสสรพิทยา

นางสาวหนึ่งธิดา สาริศรี

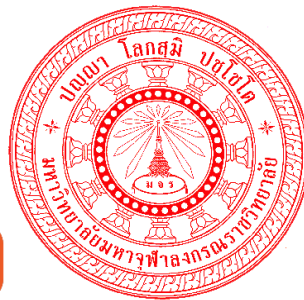
สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๖๖

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

MCU RS 800766035

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Research Report

Creative Spaces from Three Generations : Development of
A Collaboration Network for Promoting Creative Spaces
with Social Cultural Capital through Three Generations

By

Phramaha Nuntawit Dhirabhaddo, Dr.
Assoc.Pof.Dr.Kamalas Phoowachanathipong
Phra Bhavanawachirawidesa V.
Miss Manasanan Prapassornpitaya
Miss Nuengthida Sarisee
Buddhist Research Institute
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
B.E.2566

Research Project Funded by Science Research and Innovation

Promotion Fund

MCU RS 800766035

(Copyright Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

ชื่อรายงานการวิจัย:	พื้นที่สร้างสรรค์จากคนสามวัย: การพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย
ผู้วิจัย:	พระมหานันทวิทย์ แก้วบุตรดี, ดร., รศ.ดร.กมลาศ ภูวนาธิพงศ์, พระภิกษุชาลวิเทศ วิ., นางสาวมนัสนันท์ ประภัสสรพิทยา, นางสาวหนึ่งธิดา สารศิริ
ส่วนงาน:	สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ปีงบประมาณ:	๒๕๖๖
ทุนอุดหนุนการวิจัย:	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง พื้นที่สร้างสรรค์จากคนสามวัย: การพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัยนี้มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษารูปแบบการสร้างเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ด้วยทุนวัฒนธรรมทางสังคม, ๒) เพื่อพัฒนาระบบการสร้างเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัยและ ๓) เพื่อพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงผสมวิธี ผู้วิจัยใช้แนวทางการวิจัยเชิงปฏิบัติการด้วยกระบวนการแบบมีส่วนร่วมและวิธีวิจัยเชิงปริมาณขยายผลวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเลือกใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจงเป็นเครื่องมือหลัก โดยการคัดเลือกกลุ่มประชากรหลัก ได้แก่ (๑) ผู้นำชุมชน (๒) ประชาชนชุมชน (๓) หน่วยงานภาครัฐในพื้นที่, และ (๔) เยาวชน ประชาชน โดยเลือกกลุ่มประชากรตัวอย่างที่มีคุณสมบัติตรงตามเกณฑ์ของงานวิจัย ได้แก่ ผู้สูงอายุในพื้นที่ จำนวน ๓๐ คน ซึ่งเครื่องมือที่ผู้วิจัยเลือกใช้ในการวิจัยเพื่อให้ได้ข้อมูลได้แก่ (๑) แบบสำรวจการรับรู้ชุมชนพื้นที่สร้างสรรค์ด้วยทุนวัฒนธรรมทางสังคม (๒) แบบประเมินความพึงพอใจการเข้าร่วมโครงการ (๓) การสัมภาษณ์เชิงลึก (๔) การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและ (๕) การจัดกิจกรรมส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยค่าเฉลี่ย ร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา โดยเชื่อมโยงความรู้เกี่ยวกับแนวคิดและหลักการทางศาสนาในการอยู่ร่วมกันของชุมชนพื้นที่สร้างสรรค์ วิถีปฏิบัติและกิจกรรมเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมที่ช่วยเสริมสร้างเครือข่ายชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย

ผลการวิจัยพบว่า

๑) การส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมสามารถพัฒนาให้เกิดขึ้นได้ผ่าน กลุ่มกลุ่มเยาวชน กลุ่มผู้ใหญ่และกลุ่มผู้สูงอายุ ภายใต้กระบวนการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือเพื่อให้เกิดพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคม ในพื้นที่ตำบลลำเภอลำ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา อยู่ภายใต้รูปแบบและกระบวนการในการปฏิบัติการผ่านกิจกรรม ได้แก่ (๑) ถอดบทเรียน, (๒) การลงพื้นที่สำรวจข้อมูลครอบครัวในโครงการวิจัย (๓) จัดประชุมกลุ่มย่อยผู้นำชุมชน เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นด้านเครือข่ายความร่วมมือเพื่อ ส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคม (๔) สำรวจพื้นที่บริบทชุมชน (๕) การสร้างเครือข่ายและการสนับสนุนจากภาครัฐ และ (๖) กิจกรรมการฝึกอบรมการทำ “ผลิตภัณฑ์จากวัสดุธรรมชาติท้องถิ่น สินค้าจากผ้าพิมพ์ลายใบไม้ธรรมชาติ”

๒) ผลของการพัฒนากระบวนการส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัยสามารถดำเนินการผ่านกิจกรรมการฝึกอบรม โดยการทำผลิตภัณฑ์จากวัสดุธรรมชาติท้องถิ่น สินค้าจากผ้าพิมพ์ลายใบไม้ธรรมชาติและกิจกรรมส่งเสริมความรู้กับผู้เข้าร่วมโครงการมีส่วนร่วมในการเผยแพร่จุดดีของชุมชนอย่างสร้างสรรค์ในการนำเสนอขายผลิตภัณฑ์จากวัสดุธรรมชาติในท้องถิ่น เน้นการสร้างสมดุลระหว่างกำไร สังคมและสิ่งแวดล้อม ถือเป็นการสร้างพื้นที่การเรียนรู้การขยายอย่างสร้างสรรค์ พร้อมกับการให้ความรู้ด้านเทคนิคการขายแบบบอกเล่าเรื่องราวผ่านพหุวัฒนธรรมและถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมชุมชน ซึ่งผลลัพธ์ที่ได้คือ เกิดการสร้างเครือข่ายชุมชนและความร่วมมือระหว่างกัน ผู้เข้าร่วมกิจกรรมในโครงการมีทัศนคติที่ดีและพร้อมที่เป็นเครือข่ายความร่วมมือเพื่อช่วยส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย อันเป็นการมุ่งเน้นที่จะพัฒนาและส่งเสริมคนในชุมชนมีความเป็นผู้นำ และสืบสานมรดกทางวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันในชุมชนแบบสามวัยสร้างสรรค์ ซึ่งมีกระบวนการในการส่งเสริมกิจกรรม ดังนี้ (๑) การวางแผนกิจกรรม (๒) การสำรวจพื้นที่ชุมชน (๓) การสร้างความร่วมมือความรับผิดชอบเพื่อสังคม (๔) การเตรียมงานสื่อประชาสัมพันธ์ (๕) การเสวนา และ (๖) กิจกรรมการฝึกอบรมสร้างพื้นที่สร้างสรรค์แห่งการเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชนผ่านทุนวัฒนธรรมทางสังคมและถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมชุมชน ผลที่ได้รับ คือ คนในชุมชนส่วนใหญ่สำนึกรักถิ่นฐานตนเอง ซึ่งปลูกฝังวิธีการอยู่ร่วมกันเป็นการสร้างเครือข่ายชุมชนและความร่วมมือซึ่งกันและกัน ทำให้มีทัศนคติที่ดีและพร้อมที่เป็นเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย โดยมุ่งเน้นที่จะพัฒนาและส่งเสริมคนในชุมชนมีความเป็นผู้นำและสืบสานทุนทางวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกัน คือ (๑) การเป็นผู้ให้

มากกว่าผู้รับ (๒) การรู้หน้าที่ของตนเอง (๓) การช่วยเหลือกัน การแสดงความมีน้ำใจกับคนในชุมชน และคนรอบข้าง (๔) การเกื้อกูลกันและ (๕) การทำกิจกรรมชุมชนร่วมกันอย่างต่อเนื่อง

๓) ผลของการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย พบว่า บริบทพื้นที่ ชุมชนสำเภากลุ่ม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีความยินดีร่วมมือร่วมใจในการทำกิจกรรมภายใต้โครงการที่จัดขึ้น คือ การส่งเสริมให้เยาวชน ประชาชน และผู้สูงอายุเป็นเครือข่ายร่วมกันในบริบทคนสามวัยสร้างสรรค์ โดยองค์ประกอบในการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย สามารถดำเนินการได้ โดยอาศัยปัจจัย ๔ ด้าน ได้แก่ (๑) ปัจจัยนำเข้า ได้แก่ คุณลักษณะพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัยตามหลักภาวนา ๔, (๒) ปัจจัยกระบวนการเป็นการสร้างกิจกรรมเพื่อสร้างการตระหนักถึงความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรมและการอยู่ร่วมกันของคนทั้งสามวัย ผ่านการร่วมคิด สร้างรูปแบบและการพัฒนา, (๓) ปัจจัยบริบท โดยความร่วมมือของเครือข่ายชุมชนในพื้นที่, (๔) ปัจจัยผลลัพธ์ ประกอบด้วย ความร่วมมือกันในการแสดงความคิดเห็น และเยาวชน ประชาชน ผู้สูงอายุให้ความสำคัญและสนใจในการทำผลิตภัณฑ์ลายผ้าจากวัสดุธรรมชาติในท้องถิ่นและสามารถนำเสนอขายผลิตภัณฑ์ลายผ้าจากวัสดุธรรมชาติในท้องถิ่น สะท้อนผ่านเรื่องราวทุนทางวัฒนธรรม ทำให้เกิดการสร้างประสบการณ์ โอกาส และกระบวนการเรียนรู้สร้างสรรค์ โดยการมีส่วนร่วมและตระหนักถึงการอนุรักษ์ทุนทางวัฒนธรรมชุมชน ผลวิเคราะห์การรับรู้ชุมชนพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัยในพื้นที่ชุมชนชุมชนสำเภากลุ่ม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และพบว่าผู้เข้าร่วมเสวนากลุ่มย่อยมีความพึงพอใจต่อการเข้าร่วมกิจกรรมอยู่ในระดับมากที่สุด

Research Title: Creative Spaces from Three Generations: Development of A Collaboration Network for Promoting Creative Spaces with Social Cultural Capital through Three Generations.

Researchers: Phramaha Nuntawit Dhirabhaddo, Dr.,
Assoc.Pof.Dr.Kamalas Phoowachanathipong,
Phra Bhavanawachirawidesa V.,
Miss Manasanan Prapassornpitaya, Miss Nuengthida Sarisee

Department: Buddhist Research Institute Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Fiscal Year: 2566/2023

Research Scholarship Sponsor: Mahachulalongkornrajavidyalaya University

ABSTRACT

The objective of this research was to study Creative Spaces from Three Generations: Development of a Collaboration Network for Promoting Creative Spaces with Social Cultural Capital through Three Generations. It has objectives. 1) To study the model for creating cooperation to promote creative spaces with social and cultural capital. 2) To develop the process of promoting creative space for social cultural capital through people of three generations. 3) To develop a network of cooperation to promote creative space for social cultural capital through people of three generations. This research is mixed-methods research. The researcher used an action research approach with a participatory process and quantitative research methods to expand on the qualitative research methods. The purposive sampling method was chosen as the main tool. By selecting the main population groups, including (1) community leaders, (2) community scholars, (3) government agencies in the area, and (4) youth, citizens, and elderly people in the area, totaling 30 people. The tools that the researchers choose to use in research to obtain information include: (1) a survey of perceptions of creative space communities with social and cultural capital (2) a

satisfaction assessment form for participating in the project; (3) in-depth interviews; (4) participatory observation; and (5) organising activities to promote creative spaces for social cultural capital through people of three generations. Quantitative data were analysed using means, percentages, and standard deviations. and qualitative data was analysed using content analysis. By linking knowledge about religious concepts and principles to living together in a creative space community, creative learning practices and activities are social cultural capital that help strengthen creative community networks in Thai society.

The research results revealed that:

1) Promoting creative spaces where social and cultural capital can be developed through youth groups. Adult group and elderly group Under the process of developing a collaborative network to create a creative space for social and cultural capital. In the area of the Samphao Lom community in Phra Nakhon Si Ayutthaya. It is in the form and process of operating through activities including (1) extracting lessons; (2) visiting the area to survey family information for the research project; and (3) organising small group meetings of community leaders. To exchange opinions on cooperation networks for Promote creative spaces for social cultural capital; (4) explore community context areas; (5) create networks and support from the government, and (6) train activities. “Products made from local natural materials Products made from fabric printed with natural leaf patterns”.

2) The results of developing the process of promoting creative spaces for social and cultural capital through people of three generations can be carried out through training activities. By making products from local natural materials. Products made from fabric printed with natural leaf patterns and activities to promote knowledge with project participants participate in creatively spreading the good points of the community by presenting and selling products made from local natural materials. Focus on creating a balance between profits, society, and the environment. It is considered to create a space for learning how to sell creatively. Along with providing knowledge on sales techniques by telling stories through multiculturalism and transmitting community cultural heritage, the result is the creation of community

networks and cooperation between each other. Participants in the project have a positive attitude. and are ready to become a network of cooperation to help promote a creative space for social and cultural capital through people of three generations. This is a focus on developing and promoting people in the community to be leaders. and continuing the cultural heritage of living together in a multicultural community. There is a process for promoting activities as follows: (1) planning activities; (2) surveying community areas; (3) creating collaborative social responsibility; (4) preparing public relations media; (5) dialogues; and (6) activities.

3. The training creates a creative space for learning together among people in the community through social cultural capital and transferring community cultural heritage. The result is that most people in the community feel love for their own homeland. which cultivates ways of living together, creating community networks, and cooperating with each other. It makes them have a good attitude and is ready to be a network of cooperation to promote a creative space for social and cultural capital through people of Three Generations. The focus is on developing and promoting people in the community to have leadership and continue the cultural capital of living together, which is (1) being a giver rather than a receiver. (2) knowing one's responsibilities; (3) helping one another. Showing kindness to people in the community and people around you; (4) supporting each other; (5) continuing to do community activities together.

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้สำเร็จได้ด้วยดี ด้วยความกรุณาอย่างสูงจากคณาจารย์ และผู้ที่เกี่ยวข้องหลายท่าน จึงขออนุโมทนาขอบคุณไว้ ณ ที่นี้

ขอกราบขอบพระคุณ พระครูสุธีกิตติบัณฑิต, รศ. ดร. ผอ.สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ ที่ปรึกษาโครงการวิจัย พระมหาชุตีภัก อภินนโท ผู้อำนวยการส่วนงานบริหาร สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ สนับสนุนในการทำวิจัยตลอดระยะเวลาของการวิจัย

ขออนุโมทนาขอบคุณ นายเจนโชค สุวนิธิ ผู้ประสานพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และผู้ประสานงานและผู้ช่วยวิจัยพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช ช่วยประสานงานและอำนวยความสะดวกในการลงพื้นที่วิจัย ขอขอบคุณนายสุกิจจ์ บุตรเคน ช่วยประสานงานพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ขออนุโมทนาขอบใจ นิสิตปริญญาโท นิสิตปริญญาเอก สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา ร่วมกิจกรรมเสวนา และการทำกิจกรรมพื้นที่สร้างสรรค์จากคนสามวัย: การพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือ เพื่อ ส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย

ขออนุโมทนาขอบใจ ผู้นำชุมชน ประชาชน เยาวชน ประชาชน และผู้สูงอายุ ที่อาศัยอยู่ในบริเวณชุมชน ศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวัดพุทธโสธรวรย์ อบต.สำเภากลุ่ม และบริเวณพื้นที่ชุมชนตำบลบ้านใหม่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่ให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์ต่อการวิจัย ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ และร่วมพัฒนาพื้นที่ร่วมกับคณะผู้วิจัย

ขออนุโมทนาขอบใจ ผู้อำนวยการ ผู้บริหาร ครู โรงเรียนวัดพุทธโสธรวรย์และโรงเรียนชุมชนวัดสุเมธ ที่ร่วมปลูกฝังเยาวชนตามรูปแบบกระบวนการวิจัยร่วมกันผ่านกิจกรรม ส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัยและขอขอบใจนักเรียนในโครงการที่ให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมในโครงการ จนสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ความสำเร็จและคุณค่าของรายงานนี้ทั้งหมด ขอน้อมถวายเพื่อเป็นพุทธบูชาแด่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เพื่อตอบแทนพระคุณบิดา มารดา ผู้มีพระคุณและคณาจารย์ทุกท่านที่ได้อบรมสั่งสอน หล่อหลอมขัดเกลา จนคณะผู้วิจัยมีพัฒนาการและความก้าวหน้าทางวิชาการ จึงขอระลึกถึงพระคุณอันใหญ่หลวงนี้ และขอขอบพระคุณทุกท่านด้วยความเคารพอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

พระมหานันทวิทย์ แก้วบุตรดี, ดร. และคณะ

๑๙ ธันวาคม ๒๕๖๖

สารบัญ

บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ง
กิตติกรรมประกาศ	ช
สารบัญ	๗
สารบัญตาราง	ฅ
สารบัญแผนภาพ	ฅ
สารบัญภาพ	ฐ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	๗
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ คำถามการวิจัย	๖
๑.๓ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๖
๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย	๖
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๗
๑.๖ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	๘
บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๙
๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับพื้นที่สร้างสรรค์	๙
๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการมีส่วนร่วม	๑๒
๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับทุนวัฒนธรรมทางสังคม	๑๙
๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างเครือข่าย	๒๐
๒.๕ แนวคิดกลไกทางพระพุทธศาสนา	๓๒
๒.๖ แนวคิดเกี่ยวกับ Generation Gap	๕๑
๒.๗ แนวคิดเกี่ยวกับบวร	๕๕
๒.๘ พื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	๕๘

๒.๙ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๖๒
๒.๑๐ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๖๔
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	๖๖
๓.๑ รูปแบบการวิจัย.....	๖๖
๓.๒ ระยะที่ ๑ ศึกษารูปแบบความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรม	
ทางสังคมผ่านคนสามวัย.....	๖๘
๓.๒.๑ กลุ่มเป้าหมาย	๖๘
๓.๒.๒ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๖๘
๓.๒.๓ เครื่องมือในการวิจัย	๖๙
๓.๒.๔ การวิเคราะห์ข้อมูล	๖๙
๓.๓ ระยะที่ ๒ การพัฒนากระบวนการส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคม	
ผ่านคนสามวัย	๗๐
๓.๓.๑ การวางแผนการดำเนินงาน	๗๐
๓.๓.๒ กลุ่มเป้าหมาย	๗๐
๓.๓.๓ เครื่องมือในการวิจัย	๗๐
๓.๓.๔ ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม	๗๑
๓.๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล	๗๑
๓.๔ ระยะที่ ๓ พัฒนาเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรม	
ทางสังคมผ่านคนสามวัย.....	๗๑
๓.๓.๑ กลุ่มเป้าหมาย	๗๑
๓.๓.๒ ขั้นตอนการดำเนินการ	๗๑
๓.๓.๓ เครื่องมือในการวิจัย	๗๒
๓.๓.๔ การวิเคราะห์ข้อมูล	๗๒
๓.๕ การสนทนากลุ่มเฉพาะ	๗๓
บทที่ ๔ ผลการวิจัย.....	๗๔
๔.๑ รูปแบบการสร้างความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ด้วยทุนวัฒนธรรม	
ทางสังคม	๗๔

๔.๑.๑ ผลการศึกษาการสร้างความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ ด้วยทุนวัฒนธรรมทางสังคม เพื่อสร้างรูปแบบการสร้างความร่วมมือ เพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ด้วยทุนวัฒนธรรมทางสังคม.....	๗๔
๔.๒ เพื่อการพัฒนาระบบการส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคม ผ่านคนสามวัย.....	๗๘
๔.๒.๑ สร้างความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ด้วยทุนวัฒนธรรม ทางสังคมที่ชุมชน.....	๘๐
๔.๒.๒ ผลการส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์จากคนสามวัยผ่านชุมชนตำบลลำไทร อบต.ลำไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.....	๘๕
๔.๓ เพื่อพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรม ทางสังคมผ่านคนสามวัย.....	๑๐๒
๔.๓.๑ ผลวิเคราะห์เชิงคุณภาพ.....	๑๐๒
๔.๓.๒ ผลวิเคราะห์เชิงปริมาณ.....	๑๐๔
๔.๓.๓ ผลวิเคราะห์องค์ประกอบเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย.....	๑๑๓
๔.๔ องค์ความรู้ที่ได้จากงานวิจัย.....	๑๑๗
บทที่ ๕ สรุปผลวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	๑๒๑
๕.๑ สรุปผลการวิจัย.....	๑๒๒
๕.๒ อภิปรายผล.....	๑๓๐
๕.๓ ข้อเสนอแนะ.....	๑๓๓
บรรณานุกรม.....	๑๓๕
ภาคผนวก.....	๑๔๓
ภาคผนวก ก เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	๑๔๔
ภาคผนวก ข รายนามผู้เข้าร่วมโครงการฝึกอบรม/ร่วมสนทนากลุ่ม.....	๑๕๐
ภาคผนวก ค หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัย.....	๑๕๓
ภาคผนวก ง ใบรับรองจริยธรรมวิจัยในมนุษย์.....	๑๕๕
ภาคผนวก จ ภาพกิจกรรมการวิจัย.....	๑๕๘
ประวัติผู้วิจัย.....	๑๖๕

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
๔.๑	ตารางกิจกรรมการฝึกอบรม การพิมพ์ผ้าจากใบไม้..... ๘๖
๔.๒	ตารางแสดงข้อมูลทั่วไป ๑๐๔
๔.๓	แสดงค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความหมายและเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของการ ประยุกต์ใช้หลักสัปบุริธรรม ๗ ก่อนและหลังรับการอบรม..... ๑๐๗
๔.๔	แสดงค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความหมายและเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของตัวแปร การประยุกต์ใช้สังคหวัตถุ ๔..... ๑๑๐

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่	หน้า
๒.๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	๖๕
๓.๑ ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย.....	๖๗
๔.๑ ภาพประชาสัมพันธ์ กิจกรรม “สานใจสามวัย& สามวัย”	๘๑
๔.๒ ออกแบบสื่อโฆษณาประชาสัมพันธ์แนวทางการส่งเสริมกิจกรรมสานใจสามวัยสามวัย “การพิมพ์ลายผ้าจากใบไม้” เพื่อพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่ สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	๘๙
๔.๓ กิจกรรมพื้นที่สร้างสรรค์ ในโครงการ “ส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ด้วยทุนวัฒนธรรม ทางสังคมผ่านคนสามวัย”	๙๙
๔.๔ องค์ความรู้การสร้างเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทาง สังคมผ่านคนสามวัย.....	๑๑๘

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
๔.๑ กิจกรรม “สานใจสามวัย& สามวัย”	๘๒
๔.๒ กิจกรรม “ดนตรีจิตอาสาบันเทิงภาวนา สานใจสามวัย& สามวัย”	๘๓
๔.๓ กิจกรรม “คาเฟ่ เชื่อมใจ วัย TWEENS /สามวัย”	๘๔
๔.๔ สํารวจข้อมูลชุมชนและสัมภาษณ์ปราชญ์ชาวบ้านและประชาชน ในพื้นที่ตำบลลำเภอล้อม	๘๕
๔.๕ ภาพการสนับสนุนสินค้าอุปโภค บริโภค และของที่สนับสนุนโครงการวิจัย	๙๐
๔.๖ การสร้างสี ลวดลายผ้า ด้วยใบไม้และวัสดุธรรมชาติในท้องถิ่นของแต่ละกลุ่ม	๙๑
๔.๗ ภาพงานกิจกรรมแนวทางการส่งเสริมผลิตภัณฑ์ชุมชนพหุวัฒนธรรม	๙๒
๔.๘ แผ่ข่าวสารในหน่วยงาน และผ่านสื่อออนไลน์ผ่าน เพจสามวัยสามวัย	๙๓
๔.๙ จัดประชุมกลุ่มย่อยตัวแทนชุมชน.....	๑๐๑

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

อักษรย่อในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ใช้อ้างอิงจากพระไตรปิฎกภาษาบาลี/พระไตรปิฎกภาษาไทย อ้างอิงจากฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๓๙ อรรถกถาภาษาไทย อ้างอิงจากพระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย คัมภีร์วิสุทธิมรรคแปลอ้างอิงจากคัมภีร์วิสุทธิมรรคแปลโดยสมเด็จพระพุทธปาพจนจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร) การระบุหมายเลขและคำย่อพระไตรปิฎกปกรณ์วิเสส อรรถกถา ในงานวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยได้ระบุ เล่ม/ข้อ/หน้า หลังคำย่อชื่อคัมภีร์ เช่น ที.ส. (ไทย) ๘/๒๗๖/๙๘. หมายถึง พระสูตรตันตปิฎกที่ฉนิกาย สีลขันธวรรค พระไตรปิฎกภาษาไทยเล่ม ๘ ข้อ ๒๗๖ หน้า ๙๘ ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๓๙ อักษรย่อชื่อคัมภีร์ที่ใช้เรียงตามลำดับคัมภีร์ มีดังนี้

๑. คำอธิบายคำย่อในภาษาไทย

ก. คำย่อชื่อคัมภีร์พระไตรปิฎก

คำย่อ	พระสูตรตันตปิฎก	ชื่อคัมภีร์	ภาษา
อง.จตุกก.(ไทย)	= สูตรตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ปญจก.(ไทย)	= สูตรตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย ปญจกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.สตุตถก.(ไทย)	= สูตรตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต	(ภาษาไทย)

๒. คำอธิบายคำย่อภาษาอังกฤษ

บัญชีคำย่อที่สำคัญเกี่ยวกับภาษาอังกฤษ

คำย่อ	คำเต็ม	ความหมาย	หมายเหตุ
p.	page	หน้า	พหูพจน์ใช้ pp.
et al.	and other	และคณะ, และคนอื่น ๆ	
ed.	editor	บรรณาธิการ, ผู้จัดพิมพ์	พหูพจน์ใช้ eds.
Ibid.	ibidem	เรื่องเดียวกัน ต่างหน้ากัน	
Vol.	volume	เล่มที่	
No. (s)	number (s)	ฉบับที่	

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จากการพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติในอดีต ประเทศไทยได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานการจัดการทรัพยากรมนุษย์ส่งเสริมให้ประชาชนมีรายได้จนมาถึงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ ที่ประเทศได้ทำการพัฒนาชุมชนฐานราก^๑ การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและเครือข่ายชุมชนกำหนดให้ชุมชนเป็นตัวขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศ มีการพัฒนาโดยชุมชน มีการจัดการทรัพยากรภายในชุมชน และสิ่งแวดล้อมจนมาถึงการนำ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็นแนวปฏิบัติในการพัฒนาแบบบูรณาการ ทำให้เกิดมิติการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชนมากยิ่งขึ้น เกิดเป็นกระแสการอนุรักษ์วิถีชีวิตชุมชนและวัฒนธรรมชุมชน เสริมสร้างให้ชุมชนมีความเข้มแข็งเกิดการพัฒนากายในตัวเอง และการอยู่ร่วมกันอย่างสามัคคี ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๖๔)^๒ ได้กำหนดเป้าหมายรวมการพัฒนาของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๒ ประกอบด้วย

คนไทยมีคุณลักษณะเป็นคนไทยที่สมบูรณ์ มีวินัยมีทัศนคติและพฤติกรรมตามบรรทัดฐานที่ดีของสังคมมีความเป็นพลเมืองตื่นรู้ มีความสามารถในการปรับตัวได้อย่างรู้เท่าทันสถานการณ์ มีความรับผิดชอบและทำประโยชน์ต่อส่วนร่วมมีสุขภาพกายและใจที่ดีมีความเจริญงอกงามทางจิตวิญญาณ มีวิถีชีวิตที่พอเพียง และมีความเป็นไทย ฯลฯ^๓ นี้จะเห็นได้ว่าแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๒ ให้ความสำคัญกับการสร้างและการพัฒนาชุมชน การส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการ

^๑ ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๑ ที่ประเทศได้ทำการพัฒนาชุมชนฐานราก

^๒ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๖๔)

^๓ (Office of the National Economic and Social Development Council, ๒๐๑๗)

ส่งเสริมให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้^๔ การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนฐานรากให้เข้มแข็ง มาจากแหล่งที่สำคัญ ได้แก่ ฐานทุนศิลปวัฒนธรรมของประเทศไทย ถือเป็นแหล่งทุนสำคัญอย่างยิ่งของประเทศไทย แสดงถึงรากเหง้าของประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ สะท้อนถึงวิถีชีวิตที่มาของประชาชนคนไทยทั้งมวล จึงจำเป็นต้องศึกษา รวบรวม สังเคราะห์ ข้อมูลในเชิงพื้นที่ เพื่อนำเสนอในการสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่ม และย้อนกลับมาสู่การอนุรักษ์และรักษาไว้ซึ่งเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของชาติ ตลอดจนปลูกจิตสำนึกรักถิ่น จำเป็นต้องอาศัยการทำงานร่วมมือกันทุกภาคส่วนทางสังคมทุกภาคีเครือข่าย เพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ในการพัฒนาสินค้าและบริการเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่ หรือพื้นที่สร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรมให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้ บริการ และการจัดการทรัพยากรทางธรรมชาติ ร่วมถึงการอนุรักษ์วิถีชีวิตชุมชนและสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมไปในตัวด้วยการใช้วัฒนธรรมองค์กรชุมชนท้องถิ่น เพื่อการแก้ปัญหาและพัฒนาท้องถิ่นของตน เช่น ใช้ความเชื่อในการสร้างความร่วมมือในการแลกเปลี่ยนและแสวงหาแนวทางในการแก้ปัญหาและพัฒนาในลักษณะของเครือข่ายทางสังคม และการเรียนรู้ร่วมกันในชุมชน ท้องถิ่นจัดเป็นทุนทางสังคมที่สำคัญอยู่คู่ชุมชนมาตั้งแต่ครั้งอดีตต่อไป^๕

โดยระยะเวลาที่ผ่านมา ในบางพื้นที่หรือบางจังหวัดของประเทศได้มีการสร้างการมีส่วนร่วมระหว่างภาคประชาชน ภาควิชาการและภาครัฐขึ้น^๖ โดยกลไกหลักในการผลักดันการประสานการมีส่วนร่วมคือ ภาคประชาชน เครือข่ายศิลปิน และสถาบันอุดมศึกษาที่อยู่ในพื้นที่ และได้นำศิลปะและวัฒนธรรมในพื้นที่มาสร้างคุณค่าและมูลค่า^๗ ตลอดจนสร้างอัตลักษณ์จนก่อให้เกิดการหมุนเวียนของเศรษฐกิจในพื้นที่ และจากกระบวนการดังกล่าวยังกระตุ้นจิตสำนึกของคนในพื้นที่ให้เห็นคุณค่าของทุนทางศิลปะและวัฒนธรรมในพื้นที่ ซึ่งสร้างความเข้มแข็ง มั่นคง และยั่งยืนของพื้นที่

^๔ อนันต์ คติยะจันทร์, “การอนุรักษ์ชุมชนกับวิถีชีวิตชุมชนและสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมของชุมชนริมปากแม่น้ำห้วยหลวง จังหวัดหนองคาย”, วารสารปัญญาภิวัฒน์ ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – เมษายน ๒๕๖๓): ๒๘๑.

^๕ Phrabaidega Supot, “A Study of the Processes of Natural Resources and Community Organization culture Management in Ubonratchathani Province”, *Journal of International Buddhist Studies*, Vol. 6 No. 1 (June 2015):96-103.

^๖ เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์, การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการดำเนินนโยบายของรัฐบาลด้านการบริหารจัดการทางาน, (กรุงเทพมหานคร: กองแผนงานและสารสนเทศ กรมการจัดหางาน กระทรวงแรงงาน, ๒๕๕๐), หน้า ๑.

^๗ Thai Bev, การอนุรักษ์ศิลปะและวัฒนธรรมของชาติ รายงานการพัฒนาที่ยั่งยืน ๒๕๖๒, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: https://sustainability.thaibev.com/๒๐๑๙/th/arts_culture.php

ทั้งนี้กระบวนการดังกล่าวทั้งหมดจำเป็นต้องอาศัยศักยภาพทางวิชาการของสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งกลไกทางวิชาการสำคัญของกระบวนการคือ สถาบันอุดมศึกษาในแต่ละพื้นที่โดยพันธกิจของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้มีพันธกิจหนึ่งได้แก่ ทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมเสริมสร้างและพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ให้เอื้อต่อการศึกษา เพื่อสร้างจิตสำนึกและความภาคภูมิใจในความเป็นไทย สนับสนุนให้มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น มาเป็นรากฐานของการพัฒนาอย่างมีคุณภาพ^๔

การพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมคุณภาพที่มีความมั่นคงและยั่งยืน เป็นโจทย์ท้าทายทางสังคมที่ต้องอาศัยองค์ความรู้จากการวิจัยและนวัตกรรมเพื่อตอบโจทย์ โดยมุ่งยกระดับความมั่นคง^๕ ของมนุษย์ (โดยเฉพาะความมั่นคงทางเศรษฐกิจสังคมของพลเมือง) ความसानนันธ์ทางสังคม การยอมรับเป็นสมาชิกในสังคมที่มีสิทธิเสมอภาค (ยอมรับความแตกต่างหลากหลายในมิติต่าง ๆ เช่น ชาติพันธุ์ ศาสนาและความเชื่อ ความคิดทางการเมือง ฯลฯ) และการเสริมพลังทางสังคมเพิ่มการมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชนในทางการเมืองอย่างสร้างสรรค์ “เศรษฐกิจบนฐานอุตสาหกรรม” (Industrial Economy) ไปสู่ “เศรษฐกิจที่เน้นการเพิ่มประสิทธิภาพและสร้างนวัตกรรม” (Efficiency – Driven and Innovation – Driven Economy) ก็คือ แนวคิด “เศรษฐกิจสร้างสรรค์” (Creativity Economy) ที่เป็นการนำความคิดสร้างสรรค์มาผลิตเป็นสินค้า ผลิตภัณฑ์ วัตถุ บริการ หรืออื่นๆ และสามารถขายและมีมูลค่าทางเศรษฐกิจได้ ซึ่งคนส่วนใหญ่อาจเข้าใจว่า เศรษฐกิจสร้างสรรค์ ส่วนใหญ่จะเป็นกิจกรรมในเมือง เช่น ดนตรี แฟชั่น หรือภาพยนตร์ แต่ในความเป็นจริง ยังมีกิจกรรมด้านเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ที่สามารถเกิดได้ในพื้นที่ระดับชุมชน ที่มีความโดดเด่นเนื่องจากนำสิ่งที่เรียกว่า “ทุนทางวัฒนธรรม” อันหมายถึง มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของตนเอง เช่น ภาษาและวรรณกรรม) ศิลปะการแสดง แนวทางปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม งานเทศกาล งานช่างฝีมือดั้งเดิม รวมไปถึงความรู้และแนวปฏิบัติที่สั่งสมกันมา มาผนวกกับความคิดสร้างสรรค์ จนก่อให้เกิดเป็นสินค้าทางวัฒนธรรมที่นอกจากคุณค่าแล้วยังสร้างเศรษฐกิจชุมชนได้อีกด้วย และที่สำคัญ แนวทางการสร้างเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ผ่านทุนทางวัฒนธรรม ที่เป็นการนำศักยภาพของพื้นที่มาสร้างคุณค่าทางเศรษฐกิจเพื่อให้เกิดความเสมอภาคทางสังคมนี้ เป็นหนึ่งในเป้าหมายของยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี และแผนแม่บทของประเทศ ด้านการพัฒนาเชิงพื้นที่ ภายใต้แผนงานการพัฒนาภูมิภาคและจังหวัด ๔.๐ อีกด้วย ซึ่งการจะทำให้แต่ละชุมชน มีเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ที่นำทุน

^๔ คู่มือปฏิบัติงานการบูรณาการพันธกิจ, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

^๕ นโยบายและยุทธศาสตร์การอุดมศึกษาวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. ๒๕๖๓ – ๒๕๓๐ และแผนด้านวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. ๒๕๖๓ – ๒๕๖๕.

ทางวัฒนธรรมมาสร้างเป็นผลิตภัณฑ์หรือกิจกรรมเพื่อสร้างรายได้เชิงเศรษฐกิจได้อย่างแท้จริงนั้น จำเป็นต้องมีการสร้าง “ต้นแบบ” หรือ “ตัวอย่าง” ให้เห็นผลสำเร็จเชิงเป็นรูปธรรมเสียก่อน^{๑๐}

การใช้เป็นพื้นที่ทางสังคมผ่านรูปแบบกิจกรรมที่สร้างประสบการณ์ สร้างโอกาส ในการพัฒนา มีการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ โดยการมีส่วนร่วมของ ครอบครัว ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ร่วมกันดำเนินการให้เกิดการเรียนรู้ และพัฒนาการอย่างสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมความดี คุณธรรมของสังคม การสร้างพื้นที่สร้างสรรค์จากคนทุกช่วงวัยของชุมชนนำไปสู่การจุดประกายให้ประชาชนเจ้าของพื้นที่ตระหนักถึงอัตลักษณ์อันดีงามของชุมชนไว้ว่า เราจะร่วมส่งเสริมกิจกรรมอย่างไร ให้มีพื้นที่การเรียนรู้ที่สร้างสรรค์เพื่อสร้างการสืบทอดเอกลักษณ์ ประเพณี วัฒนธรรมของการอยู่ร่วมกันให้ออกมาเป็นกระบวนการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ให้กับคนในชุมชนทุกช่วงวัยได้ในปัจจุบัน เด็กและเยาวชนในชุมชนห่างเหิน ขาดความสัมพันธ์ การส่งเสริมให้เยาวชนได้ทำกิจกรรมร่วมกันในชุมชน เป็นการฝึกเด็กและทุกคนในชุมชนมาร่วมเรียนรู้ส่งเสริมเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมประสาน ขับเคลื่อน ร่วมกลุ่มในชุมชน สะท้อนจุดดีของชุมชน ให้ความรู้ การร่วมมือ การร่วมกลุ่ม สร้างคุณค่า สัมพันธภาพอยู่ร่วมกันของคนทุกช่วงวัย ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งที่น่าสนใจ

จากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสะท้อนให้เห็นว่ากระบวนการสร้างความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมสังคมในพื้นที่ เป็นปัจจัยขับเคลื่อนเกิดชุมชนต้นแบบในการใช้สร้างเศรษฐกิจฐานรากที่เข้มแข็ง โดยให้ชุมชนเห็นคุณค่า อัตลักษณ์ที่ติดุรัก ษ์ทุน วัฒนธรรมในพื้นที่ในการสร้างมูลค่าและคุณค่าในท้องถิ่น ดังนั้น คณะผู้วิจัยในฐานะสถาบันศึกษาในพื้นที่ จึงได้เข้าไปร่วมสร้างกระบวนการขับเคลื่อนความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุน วัฒนธรรมทางสังคมผ่านกลุ่มคนสามวัยในพื้นที่และภาคีเครือข่าย เพื่อสร้างเครือข่ายที่เข้มแข็งในการพัฒนาพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมให้มีมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืนต่อไป

ซึ่งรูปแบบการสร้างความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ด้วยทุนวัฒนธรรมทางสังคม ประกอบไปด้วย ๓ ด้าน คือ ๑) ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ สามารถนำวัฒนธรรมไทยและภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเสริมสร้างการผลิตสินค้าและบริการได้โดยใช้แนวความคิดการสร้างสรรค์และเพิ่มคุณค่างานรวมถึงการสร้างภาพลักษณ์ของสินค้าไทยเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ๒) ด้านการพัฒนาสังคม สามารถนำวัฒนธรรมเรื่องระบบคุณค่า ค่านิยม ความเชื่อ จารีตประเพณีที่ดี

^{๑๐} Creative Economy, พาเศรษฐกิจไทยก้าวไกลสู่สากล, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.nxpo.or.th/th/9440/> [สืบค้นเมื่อ ๑๖ ตุลาคม ๒๕๖๕].

งาม อาทิ การเกื้อกูลช่วยเหลือ การมีจิตสำนึกสาธารณะ การมีน้ำใจและเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เพื่อโน้มนำในสังคมให้เข้ามามีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนซึ่งจะทำให้เกิดสังคมแห่งความเป็นจริงและสงบสุข และ ๓) ด้านการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สามารถนำวัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิมและภูมิปัญญาท้องถิ่นซึ่งเป็นการใช้ชีวิตที่สอดคล้องกับสภาพธรรมชาติมาใช้ในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้อยู่ในสภาพเดิมหรือมีความสมบูรณ์ได้มากขึ้น

อีกทั้งคณะผู้วิจัยยังส่งเสริมการสร้างเครือข่ายการจัดการเรียนรู้พื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัยในวิถีใหม่ มีปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน ทำกิจกรรมร่วมมือกัน จนเกิดการเรียนรู้ รับรู้ และส่งผ่านข้อมูลข่าวสารระหว่างกัน ทำให้เกิดคุณค่าบางอย่างที่สามารถยึดโยงและยอมรับร่วมกัน ผ่านเวทีการถ่ายทอดองค์ความรู้ เรื่อง พื้นที่สร้างสรรค์จากคนสามวัย: รูปแบบการส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ด้วยทุนวัฒนธรรมทางสังคมในวิถีใหม่ รวมไปถึงการพัฒนาสื่อความรู้ทั้งในรูปแบบสิ่งพิมพ์และออนไลน์เพื่อเผยแพร่ความรู้สู่วงกว้าง เป็นต้น

จากความสำคัญและปัญหาดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยสนใจการศึกษาพื้นที่ต้นแบบสำหรับกลุ่มเป้าหมายโดยผ่านโครงการวิจัย “พื้นที่สร้างสรรค์จากคนสามวัย: รูปแบบการส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ด้วยทุนวัฒนธรรมทางสังคมในวิถีใหม่” ด้วยการจัดกิจกรรมส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรม เกี่ยวกับการอยู่รวมการอย่างสมานฉันท์ โดยได้กำหนดแผนงานด้วยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมที่จะสร้างกลไกในมิติต่าง ๆ ผ่านศิลปะและวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยสร้างกลไกความร่วมมือกับภาคีหลักในพื้นที่ ผ่านกลุ่มคนสามวัยที่อาศัยในพื้นที่ ได้แก่ กลุ่มเยาวชน กลุ่มผู้ใหญ่ กลุ่มผู้สูงอายุ รวมทั้ง เครือข่ายศิลปิน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชนและภาคธุรกิจ เพื่อร่วมกันส่งเสริมพื้นที่เชิงวัฒนธรรมทางสังคมของชุมชนในการจัดการทุนวัฒนธรรมของชุมชนร่วมกัน เป็นเครือข่ายในการร่วมกันส่งเสริมและร่วมกันพัฒนาชุมชนต้นแบบผ่านทุนวัฒนธรรมทางสังคม ภายใต้แผน ชื่อ พื้นที่สร้างสรรค์จากคนสามวัย: การพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย

ผลที่คาดว่าจะได้ คือ ๑) ได้ชุดองค์ความรู้รูปแบบการสร้างความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ด้วยทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย จำนวน ๑ ชุด ๒) กิจกรรมส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย จำนวน ๔ ชุด ๓) เวทีในการถ่ายทอดองค์ความรู้ และการจัดการความรู้ เรื่อง พื้นที่สร้างสรรค์จากคนสามวัย: การพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย จำนวน ๒ ครั้ง ๔) เครือข่ายคนสามวัยทุนทางวัฒนธรรม จำนวน ๔ เครือข่าย และ ๕) สื่อความรู้ทั้งในรูปแบบสิ่งพิมพ์และออนไลน์เพื่อเผยแพร่ความรู้สู่วงกว้าง จำนวน ๑ ระบบ

๑.๒ คำถามการวิจัย

๑.๒.๑ กระบวนการส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย เป็นอย่างไร

๑.๒.๒ เครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย เป็นอย่างไร

๑.๓ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๓.๑ เพื่อศึกษารูปแบบการสร้างความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ด้วยทุนวัฒนธรรมทางสังคม

๑.๓.๒ เพื่อพัฒนากระบวนการส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย

๑.๓.๓ เพื่อพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย

๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านประชากร/กลุ่มตัวอย่าง/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิ ปราชญ์ชุมชน นักวิชาการ ระดับจังหวัด ระดับท้องถิ่น และผู้นำชุมชน จำนวน ๔ ครั้ง ๆ ละ ๘ คน รวมทั้งสิ้น ๓๒ คน

กลุ่มตัวอย่าง รวมทั้งสิ้น ๓๐ คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เยาวชน ประชาชน ผู้สูงอายุ กลุ่มตัวอย่างในพื้นที่เข้ากิจกรรม ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ผ่านคนสามวัย จำนวน ๑ ครั้ง ๆ ๓๐ คน

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านพื้นที่

ประชาชนที่อาศัยบริเวณพื้นที่ชุมชน ศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวัดพุทไธศวรรย์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และบริเวณพื้นที่ชุมชนตำบลบ้านใหม่ อบต.สำเภากลุ่ม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านระยะเวลา

เดือนมกราคม ๒๕๖๖-ธันวาคม ๒๕๖๖

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

๑.๕.๑ พื้นที่สร้างสรรค์ หมายถึง พื้นที่การส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ ช่วยพัฒนาและยอมรับสิ่งที่แตกต่างจากผู้อื่น จากหลายคนเป็นกลุ่ม หลายกลุ่มเป็นชุมชน และหลายชุมชน เป็นพื้นที่สร้างประสบการณ์ สร้างโอกาส ในการพัฒนา โดยการมีส่วนร่วมและเปลี่ยนพื้นที่ด้วยบรรยากาศที่สร้างสรรค์ ยกย่องคุณภาพชีวิตของพื้นที่ ให้เป็นพื้นที่สำคัญทางเศรษฐกิจและการพัฒนาประเทศ

๑.๕.๒ คนสามวัย หมายถึง เยาวชน ประชาชน ผู้สูงอายุ ในชุมชน มีช่วงวัยที่ต่างกัน อยู่ร่วมกันอย่างเป็นพื้นที่สร้างสรรค์แห่งการเรียนรู้ร่วมถึงสร้างประสบการณ์โอกาส ในการพัฒนา มีการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ โดยการมีส่วนร่วม จากทุนวัฒนธรรมทางสังคมที่เป็นวิถีแห่งชุมชนของทุกคนในชุมชน ที่ควรได้รับการส่งเสริม และปลูกฝังวิถีการดำเนินชีวิต อยู่ร่วมกัน แบบพื้นที่สร้างสรรค์แห่งการเรียนรู้ร่วมกันทั้งสามวัย มีน้ำใจกับคนในชุมชน รักษาประเพณีอันดีงาม และร่วมกันดูแลมรดกทางวัฒนธรรม

๑.๕.๓ เครือข่ายความร่วมมือ หมายถึง การทำงานด้วยระบบใหม่ ในลักษณะสร้างความร่วมมือประสานงานกันในแนวราบ ระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้องด้วยการระดมสรรพกำลัง และมีกลยุทธ์ ในการพัฒนา ด้วยการให้สมาชิกได้ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ ร่วมติดตามประเมินผลและร่วมรับผลประโยชน์ ในที่นี้หมายถึง สถาบันการศึกษา โรงเรียนในพื้นที่ องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) กศน.อำเภอพระนครศรีอยุธยา

๑.๕.๔ ทุนวัฒนธรรมทางสังคม หมายถึง คุณค่า ความรู้ งานสร้างสรรค์ รวมทั้งค่านิยม และความเชื่อที่ผูกพันสังคม อันเกิดจากการค้นคว้าและค้นพบ โดยผู้มีความรู้ในท้องถิ่น รวมถึง กิจกรรมการถ่ายทอดความรู้จากคนรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่ง ทำให้เกิดการจัดระเบียบของสังคมหรือกฎ กติกาที่เป็นคุณต่อสังคมโดยส่วนรวม สามารถพัฒนาและใช้ประโยชน์จากทุนทุนวัฒนธรรมทางสังคม ได้อย่างเต็มที่แล้ว ก็จะนำมาซึ่งการสร้างสรรค์คุณค่าและมูลค่าเพิ่มต่อเศรษฐกิจและสังคมไทย

๑.๕.๕ กลไกทางพระพุทธศาสนา หมายถึง กลไกวิถีแห่งพระพุทธศาสนาที่สร้างความร่วมมือที่จะทำหน้าที่ในการผสานกิจกรรมทางศาสนานำมาสู่วัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ด้วยหลักสังคหวัตถุ ๔ และหลักธรรมอริยปาท ๔ หนทางแห่งการดำเนินชีวิต ด้วยความถูกต้อง และการเข้าถึงประโยชน์สุขทำให้ผู้ปฏิบัติตามไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย และนำมาประยุกต์ใช้ในการออกแบบกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุน วัฒนธรรมทางสังคม ในพื้นที่พหุวัฒนธรรมบูรณาการกับแนวคิด ทฤษฎีทางตะวันตก และได้สร้าง

ตัวชี้วัดผลของการพัฒนาความสุขภายใต้กรอบภาวนา ๔ ได้แก่ การพัฒนากาย การพัฒนาศีล การพัฒนาจิตใจ และการพัฒนาปัญญา

๑.๕.๖ กระบวนการมีส่วนร่วมบ้าน วัด โรงเรียน หมายถึง ขั้นตอนการมีส่วนร่วมของคนในสังคมในการส่งเสริมความสุขในการอยู่ร่วมกัน เชื่อมโยงบุคคลในครอบครัว วัด และโรงเรียน และสถาบันศึกษาที่มาร่วมส่งเสริมกิจกรรมเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ให้มีความสุขทุกช่วงวัยผ่านกิจกรรมที่คนที่อาศัยชุมชนศูนย์การเรียนรู้วัดพุทธโสธรวรย์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และที่คนที่อาศัยชุมชนตำบลบ้านใหม่ อบต.สำเภาลม อำเภพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑.๖ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๖.๑ ด้านวิชาการ องค์ความรู้ เรื่อง “พื้นที่สร้างสรรค์จากคนสามวัย: การพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย” การแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับอาจารย์ ผู้เชี่ยวชาญ วิทยากรกระบวนการ ทั้งภาครัฐ และภาคเอกชนและมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ในประเด็น พื้นที่สร้างสรรค์จากคนสามวัย: การพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย

๑.๖.๒ ด้านนโยบาย การนำความรู้จากการวิจัยไปใช้ในการกำหนดนโยบาย อาจเป็นในระดับประเทศ ภูมิภาค จังหวัด และท้องถิ่น การใช้ประโยชน์ด้านสาธารณะจะรวมด้านการนำองค์ความรู้ไปสังเคราะห์เป็นนโยบายหรือทางเลือกเชิงนโยบาย แล้วนำนโยบายนั้นไปสู่ผู้ใช้ประโยชน์ในวงกว้างเพื่อประโยชน์ของสังคม และประชาชน เพื่อเพิ่มคุณภาพชีวิตของประชาชน คุณภาพสังคม และส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม

๑.๖.๓ ด้านสังคมและชุมชน การนำกระบวนการ วิธีการ องค์ความรู้ การเปลี่ยนแปลง การเสริมพลัง อันเป็นผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการวิจัยและพัฒนาชุมชน ท้องถิ่น พื้นที่ให้เกิดประโยชน์ต่อการขยายผลต่อชุมชนท้องถิ่น รวมถึงสังคมอื่นๆ

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษารูปแบบการสร้างความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ด้วยทุนวัฒนธรรมทางสังคม ๒) เพื่อพัฒนากระบวนการส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย ๓) เพื่อพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมชุมชน บ้าน วัด โรงเรียนโดยการเชื่อมโยงองค์ความรู้ระหว่างองค์กร บ้าน วัด ชุมชน มีแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องดังนี้

- ๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับพื้นที่สร้างสรรค์
- ๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการมีส่วนร่วม
- ๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับทุนวัฒนธรรมทางสังคม
- ๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างเครือข่าย
- ๒.๕ แนวคิดกลไกทางพระพุทธศาสนา
- ๒.๖ แนวคิดเกี่ยวกับ Generation Gap
- ๒.๗ แนวคิดเกี่ยวกับบวร
- ๒.๘ พื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
- ๒.๙ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ๒.๑๐ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับพื้นที่สร้างสรรค์

พื้นที่สร้างสรรค์ หมายถึง พื้นที่ที่สร้างประสบการณ์ สร้างโอกาส ในการพัฒนา มีการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ โดยการมีส่วนร่วมของ ครอบครัว ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ร่วมกันดำเนินการอย่างอิสระ และมีความสุข จนมีผลให้เกิดการเรียนรู้ และพัฒนาการอย่างสร้างสรรค์ ความสร้างสรรค์ต้องสะท้อนได้ถึงความแตกต่าง ความไม่แน่นอน การเรียนรู้ใหม่ ๆ ความเป็นเครือข่าย การเข้าถึงได้ ความซับซ้อน ความร่วมมือ กระทั่งทัศนคติและจิตใจ ซึ่งตรงกันข้ามกับ

ความมีเอกลักษณ์ตายตัว ความแน่นอน การศึกษาอย่างเป็นแบบแผน การควบคุม ความเรียบง่าย การแข่งขัน”^๑

ดังนั้นคนที่สร้างสรรค์ คือ คนที่คิดสิ่งใหม่ๆ สร้างความเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นกว่าเก่า ยอมรับสิ่งที่แตกต่างจากผู้อื่น จากหลายคนเป็นกลุ่ม หลายกลุ่มเป็นชุมชน และหลายชุมชนเป็นพื้นที่ จนเราอาจกล่าวได้ว่าพื้นที่สร้างสรรค์นั้น แท้จริงแล้วต้องเริ่มจากการมีคนสร้างสรรค์ก่อน และขยายจนเป็นพื้นที่สร้างสรรค์ พื้นที่สร้างสรรค์จะช่วยพัฒนา และเปลี่ยนพื้นที่ด้วยบรรยากาศที่สร้างสรรค์ ยกย่องคุณภาพชีวิตของพื้นที่ ให้เป็นพื้นที่สำคัญทางเศรษฐกิจและการพัฒนาประเทศต่อไป

แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์

จากแนวโน้มเศรษฐกิจโลกในอนาคต จะมีการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในภูมิภาค ซึ่งส่งผลดีต่อเศรษฐกิจในเอเชีย ทำให้มีแนวโน้มที่จะขยายตัวอย่างรวดเร็ว และมีโอกาสที่จะส่งผลให้เศรษฐกิจโลกเปลี่ยนศูนย์กลางอำนาจมาอยู่ที่แถบเอเชียมากขึ้นจึงน่าจะเป็นโอกาสที่ประเทศไทยจะได้ปรับกลยุทธ์ทางเศรษฐกิจ ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป โดยมุ่งเน้นไปที่การเพิ่มคุณค่า สร้างมูลค่า และส่งเสริมความสามารถให้สินค้าไทยที่มีศักยภาพในการแข่งขันอยู่แล้ว มาสร้างสรรค์ให้เกิดความแตกต่างเพื่อหลีกเลี่ยงการแข่งขันแบบเดิมๆ

“เศรษฐกิจสร้างสรรค์” จึงเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่จะช่วยขับเคลื่อนเศรษฐกิจไทย โดยเน้นการพัฒนาอย่างสมดุล และยั่งยืนบนพื้นฐานความได้เปรียบของประเทศ ทั้งในด้านความหลากหลายของวัฒนธรรม และภูมิปัญญาด้านงานศิลปหัตถกรรมที่สามารถนำมาต่อยอดในเชิงความสร้างสรรค์ได้ ซึ่งในปัจจุบัน “เศรษฐกิจสร้างสรรค์” ได้ถูกบรรจุเป็นหนึ่งในสาขา ภายใต้ระเบียบวาระแห่งชาติ BCG Economy Model สาขาการท่องเที่ยวและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ด้วย

นอกจากนี้ รัฐบาลมองเห็นความสำคัญในเรื่องดังกล่าว จึงจัดตั้งสำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy Agency หรือ CEA) ขึ้นในรูปแบบขององค์การมหาชน เพื่อทำหน้าที่ส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ผ่านการพัฒนาผู้ประกอบการและกำลังแรงงาน การสร้างระบบนิเวศที่เหมาะสม ที่จะเชื่อมโยงภูมิปัญญา วัฒนธรรม และภาคการผลิต

^๑ อาทิตยา เสมอ่วม, พื้นที่สร้างสรรค์กับการพัฒนาเด็กในสภาวะยากลำบาก, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://ethesisarchive.library.tu.ac.th/thesis/2015/TU_2015_5505030238_3380_3655.df [สืบค้นเมื่อ ๒๕ สิงหาคม ๒๕๖๔].

จริง และมีการเดินทางส่งเสริมอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ของไทยใน ๑๕ สาขา ได้แก่ ๑. งานฝีมือและหัตถกรรม ๒. ดนตรี ๓. ศิลปะการแสดง ๔. ทักษะศิลป์ ๕. ภาพยนตร์ ๖. การแพร่ภาพและกระจายเสียง ๗. การพิมพ์ ๘. ซอฟต์แวร์ ๙. การโฆษณา ๑๐. การออกแบบ ๑๑. การให้บริการด้านสถาปัตยกรรม ๑๒. แฟชั่น ๑๓. อาหารไทย ๑๔. การแพทย์แผนไทย ๑๕. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ควบคู่ไปกับการผลักดันวัฒนธรรมที่มีศักยภาพ ๕ F ได้แก่ ๑. อาหาร (Food) ๒. ภาพยนตร์และวีดิทัศน์ (Film) ๓. ผ้าไทยและการออกแบบแฟชั่น (Fashion) ๔. มวยไทย (Fighting) และ ๕. การอนุรักษ์และขับเคลื่อนเทศกาล ประเพณีสู่ระดับโลก (Festival)

สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ยังได้เผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับแนวโน้มการเปลี่ยนแปลง และโอกาสในการเติบโตของอุตสาหกรรมงานฝีมือและหัตถกรรมในอนาคตและชี้ให้เห็นถึงโอกาสในการเชื่อมโยงเศรษฐกิจสร้างสรรค์กับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี และกระแสดังกล่าวต้องการของผู้บริโภคที่มีแนวโน้มเปลี่ยนไปจากแต่ก่อน ว่าผู้บริโภคจะเลือกซื้อสินค้าที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวมากกว่าสินค้าที่พบได้ทั่วไป และยังเลือกใช้สินค้าที่มีความยั่งยืน เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมอีกด้วย

นอกจากนี้ ยังมีกระแส Digital Craft Trend หรือการสร้างสรรค์งานฝีมือที่นำเทคโนโลยีและนวัตกรรมเข้ามาเกี่ยวข้องในขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งอีกด้วย เช่น ใช้เครื่องพิมพ์ ๓ มิติในการออกแบบผลิตภัณฑ์ต้นแบบ รวมไปถึงการนำเครื่องจักรเข้ามาใช้ในกระบวนการผลิตเพื่อความเร็วและได้มาตรฐาน เป็นต้น ทั้งนี้ ผู้ผลิตงานฝีมือไม่ควรมองว่าระบบดิจิทัลเป็นทางเลือกใหม่ที่สามารถทดแทนการทำงานรูปแบบเดิม แต่ควรมองว่าระบบดิจิทัลจะเข้ามาช่วยให้อุตสาหกรรมสร้างสรรค์ของเราก้าวไปอีกขั้นได้

อีกหนึ่งปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ คือ กำลังคน เมื่อเปรียบเทียบประเทศไทยกับประเทศต้นแบบด้านความคิดสร้างสรรค์ในอาเซียน อย่างประเทศอินโดนีเซียแล้ว จะพบว่า มีระดับคุณภาพของปัจจัยที่ใช้ส่งเสริมพัฒนาการเศรษฐกิจสร้างสรรค์ใกล้เคียงกัน แต่อินโดนีเซียมีการจ้างงานในอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ถึง ๑๕.๙ ล้านคน ส่วนไทยมีจำนวนแรงงานสร้างสรรค์เพียง ๙.๓๑ แสนคน และมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง จากการก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ และเศรษฐกิจไทยที่เติบโตช้าลง ทั้งนี้หากมองในมุมที่ว่าอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ส่วนใหญ่ขับเคลื่อนได้จากกำลังแรงงานที่มีประสิทธิภาพแล้ว ทำให้ในอนาคตอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ของอินโดนีเซียอาจมีมูลค่าสูงขึ้นแซงหน้าไทยได้ไม่ยาก

ดังนั้น เพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ไทยให้ประสบความสำเร็จ จำเป็นต้องมีการถ่ายทอดแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ให้กับคนในชุมชน โดยเฉพาะในพื้นที่ที่มีอัตลักษณ์เป็นของตนเอง

เพราะวัฒนธรรมท้องถิ่นจะส่งผลให้เกิดความหลากหลายในงานฝีมือ และยังเป็นการกระจายรายได้สู่ชุมชนอีกด้วย

นอกจากนี้ ยังต้องสร้างแรงบันดาลใจให้กับเยาวชนไทย และผู้อยู่ในอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ของไทย ในการนำศิลปวัฒนธรรมไทยมาสร้างสรรค์ เพราะคนกลุ่มนี้จะเป็นกำลังสำคัญในอนาคต ช่วยเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ ผลักดันให้สินค้าไทยได้เป็นที่รู้จักในระดับโลก เรียกว่าระบบเศรษฐกิจสร้างสรรค์นั้น นอกจากจะช่วยให้เศรษฐกิจไทยเติบโตอย่างสมดุลและยั่งยืนแล้ว ยังเป็นการคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ วัฒนธรรมท้องถิ่น ช่วยสร้างงาน สร้างรายได้ และยกระดับคุณภาพชีวิตให้ประชาชนในประเทศได้อย่างทั่วถึงอีกด้วย^๒

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการมีส่วนร่วม

ความหมายการมีส่วนร่วม

นิรันดร์ จงวุฒิเวศน์ กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การเข้าไปเกี่ยวข้อง (Involvement) ทางความคิด, ทางจิตใจ, ทางอารมณ์ และทางกาย การมีส่วนร่วมมีความหมายมากกว่าการเป็นส่วนหนึ่ง (Sense and Belonging) การมีส่วนร่วมมีความหมายทั้งในเชิงปริมาณ และคุณภาพ (Quantitative and Qualitative) การมีส่วนร่วมครอบคลุมทั้งมิติด้านความสามารถ เวลา และโอกาสที่จะมีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมเป็นการกระทำ (Action) จึงมีทั้งผู้กระทำ (The Actor) ผู้ถูกกระทำหรือผู้รับผล (The Recipient) และสาธารณชน (The Public) ผู้เป็นบริบทของการกระทำ^๓

Cohen & Uphoff (๑๙๘๑) ได้นำมาพัฒนาและสรุปความหมายของการมีส่วนร่วมที่สะท้อนถึงองค์ประกอบของการมีส่วนร่วม กล่าวคือ การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่สมาชิกของชุมชนต้องเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง ๔ มิติ ได้แก่ ๑) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ว่าควรทำหรือไม่ควรทำอะไร และอย่างไร ๒) การมีส่วนร่วมเสียสละในการพัฒนาโดยการลงมือปฏิบัติตามที่ได้ตัดสินใจร่วมกัน ๓) การมีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน และ ๔) การมีส่วนร่วมในการ

^๒ Creative Economy, พาเศรษฐกิจไทยก้าวไกลสู่สากล, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.nxpo.or.th/th/9440/> [สืบค้นเมื่อ ๑๖ ตุลาคม ๒๕๖๕].

^๓ นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์, แนวคิดแนวทางการพัฒนาชุมชน, (กรุงเทพมหานคร: กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย, ๒๕๕๐).

ประเมินผลโครงการหรือผลการดำเนินงานที่ทำมาเพื่อให้เกิดการปรับปรุงพัฒนา^๔ และการมีส่วนร่วมที่ United Nations อธิบายไว้ การมีส่วนร่วมคือการเข้าร่วมอย่างกระตือรือร้นและมีพลังของประชาชนในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ในการตัดสินใจเพื่อกำหนดเป้าหมายของสังคมและการจัดสรรทรัพยากรเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย และปฏิบัติตามแผนการหรือโครงการต่าง ๆ ด้วยความเต็มใจ^๕

Putti J.M. กล่าวว่า การมีส่วนร่วมเป็นพื้นฐานของกิจกรรมทุกกิจกรรม กระบวนการตัดสินใจของกลุ่มจะเกิดการมีส่วนร่วมของสมาชิกทุกคนในกลุ่ม ซึ่งปัจจัยสำคัญของการมีส่วนร่วมมี ๔ ประการ คือ

- ๑) เป็นความพยายามที่เกี่ยวข้องทางด้านจิตใจและความรู้สึก
- ๒) เป็นการกระตุ้นให้เกิดความร่วมมือ
- ๓) เป็นการให้บุคคลรับผิดชอบต่อการปฏิบัติงาน
- ๔) เป็นการพัฒนาการมีส่วนร่วม ซึ่งคำนึงถึงความสมดุล การมีส่วนร่วมที่แท้จริงกับการมีส่วนร่วมมากเกินไป^๖

Davis & Newstrom ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่า การมีส่วนร่วมเป็นเรื่องของความเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจ และความรู้สึกนึกคิดของแต่ละคน ที่มีต่อกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งของกลุ่ม หรือเป็นแรงกระตุ้นที่ช่วยทำให้มีความสำเร็จ ซึ่งเป็นเป้าหมายของกลุ่ม หรือเป็นความรับผิดชอบต่อกิจกรรมร่วมกันด้วยการเข้าไปเกี่ยวข้อง (Involvement) ช่วยเหลือ (Contribution) และร่วมรับผิดชอบ (Responsibility)

ดังนั้นการมีส่วนร่วมจึงหมายถึง การที่กลุ่มบุคคลมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ตั้งแต่เริ่มต้น ทั้งทางร่างกาย จิตใจและอารมณ์ ไม่ว่าจะเป็นปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มคน ร่วมคิด ร่วมมือ ร่วมปฏิบัติ ร่วมแรง ร่วมใจ และร่วมรับผิดชอบ เพื่อให้เกิดการดำเนินการพัฒนา และการเปลี่ยนแปลง เป็นเทคนิคอย่างหนึ่ง ที่ผู้บริหารต้องการ เพราะเมื่อบุคคลได้เข้ามามีส่วนร่วมแล้ว จะไม่ค่อยเกิดการต่อต้าน

^๔ Cohen, John M. and Uphoff, Norman T., **Rural Development Participation: Concepts and Measures for Project Design, Implementation and Evaluation**, (New York: the Rural Development Committee Center for international studies, Cornell University,1977), p. 6.

^๕ United Nations, **Yearbook of International Trade Statistics**, (United Nations: UN Press, 1987).

^๖ Joseph M. Putti, “Work Values and Organizational Commitment: A Study in the Asian Context”, **Human Relations**, Vol. 42 No. 3 (November, 1989): 275-288.

รวมทั้งช่วยลดความขัดแย้งและความเครียดจากการทำงาน ทำให้บุคคลได้ร่วมเข้ามามีส่วนร่วมแล้วจะไม่ค่อยเกิดการต่อต้าน รวมทั้งช่วยลดความขัดแย้งและความเครียดจากการทำงาน ทำให้บุคคลได้ร่วมกันพิจารณาแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการทำงาน บุคคลจะรู้สึกพึงพอใจในผลงานที่เกิดขึ้น และเกิดความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง เกิดความมุ่งมั่นในการสร้างความสำเร็จให้กับองค์กร เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของและผูกพันกับองค์กร เพื่อนำไปสู่เป้าหมายขององค์กร และสามารถบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้^๗

ประชุม สุวดี^๘ ได้กล่าวถึงลักษณะพื้นฐานของการมีส่วนร่วมของบุคคลเกิดจากพื้นฐาน ๔ ประการ คือ เป็นบุคคลที่จะต้องมีความสามารถที่จะเข้าร่วม คือ จะต้องเป็นผู้มีศักยภาพจะเข้าร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ อาทิเช่น จะต้องมีความสามารถในการค้นหาความต้องการ วางแผนการบริหารจัดการ การบริการองค์กร ตลอดจนการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า เป็นบุคคลที่มีความพร้อมที่จะเข้ามามีส่วนร่วม กล่าวคือ ผู้นั้นจะต้องมีสภาพทางเศรษฐกิจวัฒนธรรม และกายภาพที่เปิดโอกาสให้เข้ามามีส่วนร่วมได้เป็นบุคคลที่มีความประสงค์จะเข้าร่วมกล่าวคือ เป็นผู้ที่มีความเต็มใจสมัครใจที่จะเข้าร่วมถึงเห็นผลประโยชน์ของการเข้าร่วม จะต้องไม่เป็นการบังคับหรือผลักดันให้เข้าร่วมโดยที่ตนเองไม่ประสงค์จะเข้าร่วม

ประเภทการมีส่วนร่วม

เฉลียว บุรีภักดี และคณะ^๙ สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของชุมชน แบ่งได้ออกเป็น ๓ ประเภท ได้แก่

๑) การมีส่วนร่วมแบบชายขอบ (Marginal Participation) เป็นการมีส่วนร่วมที่เกิดจากความสัมพันธ์เชิงอำนาจไม่เท่าเทียมกันกล่าวคือ ฝ่ายหนึ่งรู้สึกด้อยอำนาจกว่า มีทรัพยากรหรือความรู้ด้อยกว่าอีกฝ่ายหนึ่ง เป็นต้น

^๗ กองบริการการศึกษา สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยรามคำแหงปีการศึกษา, การมีส่วนร่วมในการทำงานของบุคลากรมหาวิทยาลัยรามคำแหง, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๗).

^๘ ประชุม สุวดี, การตลาดอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันพัฒนาบริหารศาสตร์, ๒๕๕๑).

^๙ เฉลียว บุรีภักดี และคนอื่นๆ, ชุมชนวิชาการวิจัยชุมชน, กระทรวงศึกษาธิการ, ชุดการเรียนรู้ด้วยตัวเอง, (กรุงเทพมหานคร: สำนักมาตรฐานการศึกษาสำนักงานสถาบันราชภัฏ, ๒๕๔๕).

๒) การมีส่วนร่วมแบบบางส่วน (Partial Participation) เป็นการมีส่วนร่วมที่เกิดจากการกำหนดนโยบายของรัฐ โดยไม่รู้ความต้องการของประชาชน ดังนั้น การมีส่วนร่วมจึงเป็นเพียงประชาชนได้ร่วมแสดงความคิดเห็นในการดำเนินกิจกรรมบางส่วนบางเรื่องเท่านั้น

๓) การมีส่วนร่วมแบบสมบูรณ์ (Full Participation) เป็นการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการพัฒนาด้วยความเท่าเทียมกันทุกฝ่าย จัดเป็นการมีส่วนร่วมในการพัฒนาอย่างแท้จริงของประชาชนตามแนวความคิดและหลักการพัฒนาชุมชน เมื่อนำมาใช้ในการเรียนรู้จะสนับสนุนและส่งเสริมให้กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ

สุชาดา จักรพิสุทธิ์^{๑๐} สรุปการศึกษาทางเลือกของชุมชน แบ่งได้ออกเป็น ๒ ประเภทได้แก่

๑) ลักษณะการมีส่วนร่วมจากความเกี่ยวข้องทางด้านเหตุผล โดยการเปิดโอกาสให้สังคมองค์กรต่างๆ ในชุมชน ประชาชนมีบทบาทหลักตามสิทธิ หน้าที่ในการเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ตั้งแต่การคิดริเริ่ม การพิจารณาตัดสินใจ วางแผน การร่วมปฏิบัติและการรับผิดชอบในผลกระทบที่เกิดขึ้น รวมทั้งส่งเสริม ชักนำ สนับสนุนให้การดำเนินงานเกิดผลประโยชน์ต่อชุมชนตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดด้วยความสมัครใจ

๒) ลักษณะการมีส่วนร่วมจากความเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจ เป็นการมีส่วนร่วมของชุมชนที่การเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจ อารมณ์ รวมทั้ง ค่านิยมของประชาชนเป็นเครื่องชี้นำตนเองให้เข้ามามีส่วนร่วม แสดงความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การกระทำที่บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ทำให้ผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วม เกิดความผูกพัน มีความรู้สึกรับผิดชอบต่อกิจกรรมที่ดำเนินงานด้วยความสมัครใจ^{๑๑}

เมตต์ เมตต์การุณจิต^{๑๒} ได้กล่าวถึงประเภทของการมีส่วนร่วมโดยสามารถจำแนกการมีส่วนร่วมออกเป็น ๒ ประเภท ดังนี้

๑) การมีส่วนร่วมโดยตรง การมีส่วนร่วมในการบริหารเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับการตัดสินใจเป็นสำคัญ ดังนั้น ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบกิจกรรมโดยตรง เช่น ผู้บริหาร หัวหน้าโครงการ มักจะเปิดโอกาสให้บุคคลอื่นเข้ามามีส่วนร่วมในรูปของกรรมการที่ปรึกษาที่ให้ข้อคิด ข้อเสนอแนะ เพราะกิจกรรม

^{๑๐} สุชาดา จักรพิสุทธิ์, “การศึกษาทางเลือกของชุมชน”, วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ปีที่ ๒๗ ฉบับที่ ๔ (มิถุนายน-สิงหาคม, ๒๕๔๗): ๑๘-๒๓.

^{๑๑} วชิรวัชร งามละม่อม และนักวิชาการและนักวิจัย สถาบัน TDRM, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: file.siam2web.com>trdmjournal [๒๘ ธันวาคม ๒๕๖๖].

^{๑๒} เมตต์ เมตต์การุณจิต, การบริหารจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม : ประชาชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและราชการ, พิมพ์ครั้งที่ ๒ ฉบับปรับปรุง, (กรุงเทพมหานคร: บุ๊ค พอยท์, ๒๕๕๓), หน้า ๒๘๗.

บางอย่างอาจมีอุปสรรค ไม่สามารถแก้ปัญหาให้ลุล่วงไปได้ด้วยดี จึงจำเป็นต้องให้บุคคลอื่นเข้ามาร่วมในการตัดสินใจ เพื่อให้ผลการตัดสินใจเป็นที่ยอมรับแก่คนทั่วไปหรือเกิดผลงานที่มีประสิทธิภาพ การมีส่วนร่วมโดยตรงจึงมีสาระสำคัญอยู่ที่ว่า เป็นการร่วมอย่างเป็นทางการและมักทำเป็นลายลักษณ์อักษร เช่น คำสั่งแต่งตั้ง หนังสือเชิญประชุม บันทึกการประชุม เป็นต้น

๒) การมีส่วนร่วมโดยอ้อม การมีส่วนร่วมโดยอ้อมเป็นเรื่องของการทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งให้บรรลุเป้าหมายอย่างไม่เป็นทางการ โดยไม่ได้ร่วมในการตัดสินใจในกระบวนการบริหาร แต่เป็นเรื่องของการให้การสนับสนุน ส่งเสริมให้บรรลุเป้าหมายเท่านั้น เช่น การบริจาคเงิน ทรัพย์สิน วัสดุอุปกรณ์ แรงงาน เข้าช่วยสมทบ ไม่ได้เข้าร่วมประชุมแต่ยินดีร่วมมือ เป็นต้น

ขั้นตอนของการมีส่วนร่วม

Cohen, J.M., & Uphoff, N.T.^๓ ได้อธิบายขั้นตอนของการมีส่วนร่วมดังนี้

ขั้นที่ ๑ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) ในกระบวนการของการตัดสินใจนั้น ประการแรกสุดที่ต้องกระทำ คือ การกำหนดความต้องการและการจัดลำดับความสำคัญ และเลือกนโยบายและประชาชนที่เกี่ยวข้อง การตัดสินใจนี้เป็นกระบวนการต่อเนื่องที่ต้องดำเนินการไปเรื่อยๆ ตั้งแต่การตัดสินใจในช่วงเริ่มต้น การตัดสินใจในช่วงดำเนินการวางแผน และการตัดสินใจในช่วงการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้

ขั้นที่ ๒ การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (Implementation) เป็นส่วนขององค์ประกอบดำเนินงานโครงการ ซึ่งได้มาจากคำถามว่าใครจะทำประโยชน์ให้แก่โครงการได้บ้างและจะทำประโยชน์ได้โดยวิธีใด เช่น การช่วยเหลือด้านทรัพยากร การบริหารงานและการประสานงาน และการขอความช่วยเหลือ เป็นต้น

ขั้นที่ ๓ การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefits) เป็นส่วนที่เกี่ยวกับผลประโยชน์ นอกจากความสำคัญของผลประโยชน์ในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพแล้ว ยังต้องพิจารณาถึงการกระจายผลประโยชน์ภายในกลุ่มด้วย ผลประโยชน์ของโครงการนี้รวมทั้งผลที่เป็นประโยชน์ทางบวกและผลที่เกิดขึ้นในทางลบที่เป็นผลเสียของโครงการ ซึ่งจะเป็นประโยชน์และเป็นโทษต่อบุคคล และสังคมด้วย

^๓ Cohen, John M. and Uphoff, Norman T., **Rural Development Participation: Concepts and Measures for Project Design, Implementation and Evaluation.**, (New York: the Rural Development Committee Center for international studies, Cornell University, 1977), p 6.

ขั้นที่ ๔ การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) การมีส่วนร่วมในการประเมิน ผล นั้นถือว่าเป็นเรื่องสำคัญจะต้องสังเกต คือ ความเห็น (Views) ความชอบ (Preferences) และความคาดหวัง (Expectation) ซึ่งมีอิทธิพลสามารถแปรเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มต่าง ๆ ได้^{๑๔}

จากแนวคิดกระบวนการมีส่วนร่วมที่นักวิชาการทั้งหลายได้ให้ทรรศนะไว้ในเบื้องต้นที่กล่าวมา มีความหลากหลายในประเด็นมากพอสมควร แต่อย่างไรก็ตาม หากนำมาประมวลให้เป็นลักษณะที่เป็นระบบตามแนวคิดของ Cohen, J.M., & Uphoff, N.T. จะเห็นว่า มีความเป็นระบบในเรื่องของประเด็นสำคัญ โดยเขาได้มีการนำเอากระบวนการมีส่วนร่วมจากนักวิชาการทั้งหลายมาประมวลเป็นแนวคิดหลัก และได้จำแนกรูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วม ดังนี้

ขั้นที่ ๑ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) ในกระบวนการของการตัดสินใจนั้น ประการแรกสุดที่ต้องกระทำ คือ การกำหนดความต้องการและการจัดลำดับความสำคัญ ต่อจากนั้นก็เลือกนโยบายและประชาชนที่เกี่ยวข้อง การตัดสินใจนี้เป็นกระบวนการต่อเนื่องที่ต้องดำเนินการไปเรื่อย ๆ ตั้งแต่การตัดสินใจในช่วงเริ่มต้น การตัดสินใจในช่วงดำเนินการวางแผน และการตัดสินใจในช่วงการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้

ขั้นที่ ๒ การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (Implementation) ในส่วนที่เป็นองค์ประกอบของการดำเนินงานโครงการนั้นได้มาจากคำถามว่าใครจะทำประโยชน์ให้แก่โครงการได้บ้าง และจะทำประโยชน์ได้โดยวิธีใด เช่น การช่วยเหลือด้านทรัพยากร การบริหารการงานและการประสานงาน และการขอความช่วยเหลือ เป็นต้น

ขั้นที่ ๓ การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefits) ในส่วนที่เกี่ยวกับผลประโยชน์ นอกจากความสำคัญของผลประโยชน์ในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพแล้ว ยังจะต้องพิจารณาถึงการกระจายผลประโยชน์ภายในกลุ่มด้วย ผลประโยชน์ของโครงการนี้รวมทั้งผลที่เป็นประโยชน์ทางบวก และผลที่เกิดขึ้นในทางลบที่เป็นผลเสียของโครงการ ซึ่งจะเป็นประโยชน์และเป็นโทษต่อบุคคลและสังคมด้วย

ขั้นที่ ๔ การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) การมีส่วนร่วมในการประเมิน ผล นั้นสิ่งสำคัญจะต้องสังเกต คือ ความเห็น (Views) ความชอบ (Preferences) และความคาดหวัง (Expectation) ซึ่งมีอิทธิพลสามารถแปรเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มต่าง ๆ ได้

^{๑๔} Cohen. J and Uphoff. D., Rural Development Participation: Concept and Measures for Project Design Implementation and Evaluation Rural Development Center, (New York: Cornell University, 1980), pp. 219-222.

กระบวนการเสริมสร้างพลังการมีส่วนร่วม

สุรพล พยอมแย้ม^{๑๕} การมีส่วนร่วมเป็นการแสดงออกถึงสมรรถภาพ (Competence) ที่มีในแต่ละคน เบื้องต้นของการของการแสดงสมรรถภาพในการมีส่วนร่วม (Participatory Competence) สรุปได้เป็น ๓ กลุ่ม ได้แก่

๑) แสดงออกถึงความภาคภูมิใจหรือความพึงพอใจในตนเองเพิ่มจากเดิมในทุกครั้ง หรือทุกเรื่องของการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน ไม่ทำให้ตนเองอึดอัดกังวลใจ หรือทำให้รู้สึกกละอาย สิ่งที่ได้ทำนั้นสร้างความภาคภูมิใจและรู้สึกว่าคุณค่าเพิ่มขึ้น ซึ่งผลทำให้สามารถกล่าวถึงตนเองในด้านบวก หรือเชื่อมั่นในตัวเองว่าเป็นสมาชิกที่ดีของชุมชน

๒) มีความเข้าใจอย่างถ่องแท้และเป็นเหตุเป็นผลในสิ่งแวดล้อม และการเมืองในชุมชนของตนสามารถรับรู้และทำความเข้าใจในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องได้มากขึ้น โดยเฉพาะการวิเคราะห์ตรวจสอบ และประเมินข้อมูลข่าวสารที่สำคัญต่อการดำเนินชีวิตแต่ละคน

๓) ประสบผลสำเร็จในกิจกรรมที่ตนเองมีส่วนร่วมทั้งด้านสังคมและการเมือง ในการเข้าร่วมทำกิจกรรมทางสังคมและการเมืองทุกระดับ ล้วนประสบผลตามเป้าหมายและมีความพึงพอใจเสมอ

โดยขั้นตอนในกระบวนการสรุปไว้ ๓ ขั้นตอน ได้แก่

๑) การมีจุดเริ่มต้นและการทำความเข้าใจกับกระบวนการเปลี่ยนแปลง เมื่อกำหนดให้มีการเพิ่มพลังความเข้มแข็งในชุมชนขึ้น บุคคลในแต่ละคนต้องเข้าใจบทบาทหน้าที่ของตน

๒) เริ่มเปลี่ยนแปลงและลดอุปสรรคหรือการต่อต้าน ดังนั้นผู้นำการเปลี่ยนแปลงจะต้องเตรียมป้องกันหรือหาแนวทางลดอุปสรรคเหล่านั้น

๓) สร้างและกลั่นกรองการเพิ่มอำนาจนั้น ๆ การเพิ่มพลังความเข้มแข็งเป็นผลงานที่ประเมินได้ยาก ดังนั้นจำเป็นต้องมีการทบทวนหรือการติดตามผลการเพิ่มความเข้มแข็งให้มีคุณค่าตามที่ชุมชนตั้งเป้าหมาย

^{๑๕} สุรพล พยอมแย้ม, จิตวิทยาในงานชุมชน, (กรุงเทพมหานคร: บางกอก คอมเทคอินเตอร์เทรด จำกัด, ๒๕๕๖), หน้า ๙๑-๙๔.

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับทุนวัฒนธรรมทางสังคม

ทุนทางวัฒนธรรมเกี่ยวข้องกับคุณค่า ความรู้ งานสร้างสรรค์ รวมทั้งค่านิยมและความเชื่อที่ผูกพันสังคม อันเกิดจากการค้นคว้าและค้นพบ โดยผู้มีความรู้ในท้องถิ่น รวมถึงกิจกรรมการถ่ายทอดความรู้จากคนรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่ง ทำให้เกิดการจัดระเบียบของสังคมหรือกฎกติกาที่เป็นคุณต่อสังคมโดยรวม ทุนทางวัฒนธรรม เป็นองค์ประกอบหนึ่งของทุนทางสังคม ที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ ด้วยประเทศไทยมีความโดดเด่นและมีความหลากหลายทางวัฒนธรรม มีผู้มีความรู้ด้านภูมิปัญญาไทยมากมายกระจายอยู่ทุกพื้นที่ หากสามารถพัฒนาและใช้ประโยชน์จากทุน ทุนวัฒนธรรมทางสังคมได้อย่างเต็มที่แล้ว ก็จะนำมาซึ่งการสร้างสรรคคุณค่าและมูลค่าเพิ่มต่อเศรษฐกิจและสังคมไทย

การจัดการความรู้ทางวัฒนธรรม

การจัดการความรู้ หมายถึง การจัดการความรู้ เป็นกระบวนการที่จะช่วยให้มีการสร้างรวบรวมจัดระบบเผยแพร่ ถ่ายโอนและเปลี่ยนความรู้ที่เป็นประโยชน์ให้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ ในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ทันเวลาและทันเหตุการณ์ โดยใช้ระบบสารสนเทศเป็นเครื่องมือช่วยให้ การจัดการความรู้เกิดได้ง่ายและสะดวกขึ้นส่งผลให้การปฏิบัติงานของคนในองค์กรมีคุณภาพ และมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.) สรุปประกอบของการจัดการความรู้ทางวัฒนธรรมด้วย ๗ ขั้นตอน ดังนี้

๑. การบ่งชี้ความรู้เช่นพิจารณาว่าวิสัยทัศน์พันธกิจเป้าหมายคืออะไรและเพื่อให้บรรลุเป้าหมายเรา ำเป็นต้องรู้อะไรขณะนี้เรามีความรู้อะไรบ้างอยู่ในรูปแบบใดอยู่ที่ใคร
๒. การสร้างและแสวงหาความรู้เช่นการสร้างความรู้ใหม่แสวงหาความรู้จากภายนอก รักษาความรู้การจัดการความรู้ที่ใช้ไม่ได้แล้ว
๓. การจัดความรู้ให้เป็นระบบเป็นการวางโครงสร้างความรู้เพื่อเตรียมพร้อมสำหรับการเก็บความรู้อย่างเป็นระบบในอนาคต
๔. การประมวลและกลั่นกรองความรู้เช่นปรับปรุงรูปแบบเอกสารให้เป็นมาตรฐานใช้ภาษาเดียวกันปรับปรุงเนื้อหาให้สมบูรณ์
๕. การเข้าถึงความรู้เป็นการทำให้ผู้ใช้ความรู้นั้นเข้าถึงความรู้ที่ต้องการได้ง่ายและ สะดวก เช่นระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ (IT) เว็บไซต์บอร์ดประชาสัมพันธ์ เป็นต้น
๖. การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ทำได้หลายวิธีการโดยกรณีเป็นความรู้ที่ฝังอยู่ในคน (Tacit knowledge) เป็นความรู้ที่ได้จากประสบการณ์พรสวรรค์หรือสัญชาตญาณของแต่ละบุคคล เช่นทักษะในการท างานงานฝีมือหรือการคิดเชิงวิเคราะห์ความรู้ที่ชัดเจน (Explicit knowledge)

เป็นความรู้ที่สามารถถ่ายทอดได้โดยผ่านวิธีต่าง ๆ เช่น การบันทึกจัดทำเป็นเอกสารฐานความรู้ เทคโนโลยีสารสนเทศ

๗. การทำให้การเรียนรู้เป็นส่วนหนึ่งของงานเช่นเกิดระบบการเรียนรู้จากการสร้าง องค์ความรู้ นำความรู้ไปใช้งานเกิดการเรียนรู้และประสบการณ์ใหม่หมุนเวียนต่อไปอย่างต่อเนื่อง

ประเวศ วะสี ให้ความหมายของความรู้ว่า เป็นเรื่องของความจริงซึ่งสามารถพิสูจน์ได้ เช่น ความรู้เฉพาะเรื่อง การเห็นการเชื่อมโยงของสิ่งต่างๆ ทำให้เกิดปัญญา (Wisdom) ปัญญา นำไปสู่การเปลี่ยนจิตสำนึก การเรียนแต่เนื้อหาโดยไม่สามารถนำไปปฏิบัติหรือพัฒนาได้ ไม่ถือว่าเป็นความรู้อย่างแท้จริง วิธีการได้มาซึ่งความรู้ต้องสอนวิธีคิด วิธีตรวจสอบความรู้ ซึ่งก็คือวิธีวิจัย ดังนั้น สิ่งที่สำคัญคือการคิดเป็นและวิธีสร้างความรู้^{๑๖}

สรุปเป้าหมายหลักของการจัดการความรู้ คือ การใช้ประโยชน์จากองค์ความรู้ที่ได้มีการรวบรวม จัดเก็บ วิเคราะห์และกำหนดประเด็น รวมไปถึงการเผยแพร่องค์ความรู้ เพื่อประสิทธิภาพและความเจริญก้าวหน้าขององค์กร โดยผ่านการสนับสนุนจากเทคโนโลยีทางคอมพิวเตอร์และสารสนเทศ เพื่อใช้เก็บรวบรวมและเผยแพร่ วัตถุประสงค์โดยทั่วไปของการจัดการความรู้

๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างเครือข่าย

พระมหาสุทิตย์ อาภากร^{๑๗} ให้นิยามของ เครือข่ายทางสังคม ว่าหมายถึง ความสัมพันธ์ในสังคมมนุษย์ ทั้งในระดับปัจเจกบุคคล ปังเจกบุคคลกับกลุ่ม กลุ่มกับกลุ่ม และกลุ่มกับเครือข่าย โดยเป็นการอธิบายถึงพฤติกรรมและความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งต่าง ๆ เช่น กิจกรรม การสื่อสาร ความร่วมมือ การพึ่งพาอาศัย การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ที่มีโครงสร้างและรูปแบบที่หลากหลาย ขณะที่ Alter และ Hage^{๑๘} กล่าวว่า เครือข่าย (Network) คือ รูปแบบทางสังคม ที่เปิดโอกาสให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างองค์กร เพื่อแลกเปลี่ยน การสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียว และการร่วมกันทำงาน เครือข่ายประกอบด้วยองค์กรจำนวนหนึ่งซึ่งมีอาณาเขตที่แน่นอนหรือไม่ก็ได้ และองค์กรเหล่านี้มีฐานะเท่าเทียมกัน

^{๑๖} อรศรี งามวิทยาพงศ์, *คุยกันเรื่องความคิดกับศาสตราจารย์ นพ.ประเวศ วะสี*, (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิโกลม คิมทอง, ๒๕๔๑), หน้า ๓๙-๔๐.

^{๑๗} พระมหาสุทิตย์ อาภากร (อบอูน), *เครือข่าย: ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ*, (กรุงเทพมหานคร: โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส), ๒๕๔๓), หน้า ๖.

^{๑๘} Alter และ Hage, 1993 อ้างถึงในนฤมล นิราทร, *การสร้างเครือข่ายการทำงาน : ข้อควรพิจารณาบางประการ*, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๓), หน้า ๖.

นฤมล นิราทร^{๑๙} กล่าวว่า การสร้างเครือข่าย (Networking) หมายถึง กิจกรรมในการก่อให้เกิดกลุ่ม ซึ่งอาจเป็นกลุ่มองค์กร หรือกลุ่มบุคคล เพื่อวัตถุประสงค์ในการแลกเปลี่ยน การจัดกิจกรรม หรือการผลิระหว่างองค์กรสมาชิก ต้องอาศัยการมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันมาก่อนหน้าที่จะทำความตกลงเป็นองค์กรเครือข่าย สำหรับเหตุผลในการสร้างเครือข่ายทางสังคมนั้น กล่าวว่า เป็นเพราะ (๑) ต้องการมีเพื่อนในการทำงาน ต้องการมีหมู่ มีพวก (๒) ต้องการทรัพยากรในการทำงาน (๓) ต้องการรับภาระความเสี่ยงในกิจกรรมร่วมกัน (๔) ต้องการความชำนาญเฉพาะด้านในการแก้ไขปัญหา (๕) ต้องการประหยัด และ (๖) ต้องการเรียนรู้ประสบการณ์ในการทำงานร่วมกัน รวมไปถึงมีปัจจัยเสริมที่เป็นเงื่อนไขสำคัญ คือ ความเต็มใจที่จะเข้าร่วมเป็นเครือข่าย

ส่วนพระมหาสุทิตย์ อาภากรโ^{๒๐} กล่าวว่า การสร้างเครือข่ายทางสังคมเกิดจาก (๑) สถานการณ์ปัญหาและสภาพแวดล้อมที่ซับซ้อน หลากหลาย และขยายตัว จนเกินความสามารถของปัจเจกบุคคล หรือกลุ่ม ที่จะดำเนินการแก้ไข (๒) เครือข่ายเป็นเครื่องมือหรือยุทธศาสตร์ในการสร้างพื้นที่ทางสังคม และ (๓) เพื่อให้การประสานผลประโยชน์เป็นไปอย่างเท่าเทียม

ในทางพุทธศาสนากล่าวถึงสภาวะความเป็นจริงตามธรรมชาติของสิ่งต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์ต่อกันว่า ปฏิจจสมุปบาท ซึ่งหมายถึง อาการและความที่สรรพสิ่งต่างก็พึ่งพาอาศัยกันเกิดขึ้น โดยต่างฝ่ายต่างก็เป็นเหตุเป็นปัจจัยของกันและกัน เป็นกระบวนการที่มีความเกี่ยวพันกันอย่างลึกซึ้งและเป็นองค์รวมเสมือนห่วงโซ่ที่ร้อยรัดและผูกพัน ซึ่งก่อให้เกิดปัจจัยการอื่น ๆ ตามมาในลักษณะที่ว่า “เพราะมีสิ่งนี้ สิ่งนี้จึงเกิดขึ้น” ซึ่งนั่นก็หมายถึง “ความเป็นสิ่ง หรือสิ่งมีชีวิต” ที่เราเข้าใจในความหมาย ความคิด และภาษาของเราเอง^{๒๑}

ตั้งแต่ทศวรรษที่ ๑๙๗๐ เป็นต้นมา แนวคิดเรื่อง “เครือข่าย” ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายทั้งในแวดวงงานพัฒนาและภาคธุรกิจ ทั้งนี้อาจสืบเนื่องมาจากสาเหตุ ๓ ประการ คือ ภาวะการแข่งขันแบบใหม่ (New Competition) ในยุคการค้าใหม่ ทำให้ไม่สามารถใช้โครงสร้างและการบริหารจัดการแบบเก่าซึ่งเป็นแบบอำนาจตามลำดับชั้น (Hierarchical) ได้อีกต่อไป อำนาจแนวดิ่งไม่อาจนำองค์กร ให้ไปสู่เป้าหมายในยุคใหม่นี้ได้จึงต้องมีการปรับความสัมพันธ์ให้เป็นแนวนอน ให้เป็น

^{๑๙} นฤมล นิราทร, การสร้างเครือข่ายการทำงาน : ข้อควรพิจารณาบางประการ, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๓), หน้า ๑๑-๑๒.

^{๒๐} พระมหาสุทิตย์ อาภากรโ (อบอ่น), เครือข่าย: ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ, (กรุงเทพมหานคร : โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส), ๒๕๔๓), หน้า ๕๕-๕๘.

^{๒๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑-๒.

“เครือข่าย” ประการที่สองความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีข่าวสาร (IT) ทำให้องค์กรต่าง ๆ สามารถปรับตัวและมีปฏิสัมพันธ์กับองค์กรอื่น ๆ ได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ และประการสุดท้ายความก้าวหน้าทางวิชาการที่ก่อให้เกิดเครื่องมือในการวิเคราะห์โครงสร้างสังคมในลักษณะที่เป็นเครือข่าย และองค์กรต่าง ๆ ล้วนมีลักษณะเป็นเครือข่ายทั้งภายในตัวมันเองและในความสัมพันธ์กับองค์กรภายนอก^{๒๒}

ด้วยเหตุนี้คำว่า “เครือข่าย” จึงถูกนำไปใช้ในทฤษฎีการ ซึ่งมีผลทำให้การนิยามความหมายของเครือข่ายมีความหลากหลายตามไปด้วย แต่ไม่ว่าจะถูกนำไปประยุกต์ใช้ในวงการใดก็ตาม ก็มักจะมีความสำคัญเกี่ยวข้องกับความหมายตามรูปศัพท์เดิมอยู่เสมอ นั่นคือ “การเชื่อมต่อ/เชื่อมโยง” “ความสัมพันธ์” และ “การติดต่อสื่อสาร” ภายใต้ “วัตถุประสงค์หรือข้อตกลง” อย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกันอย่างเป็นระบบ มีเป้าหมาย ซึ่งทำให้การเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายเท่ากับการเชื่อมโยงหลาย ๆ ระบบย่อยให้รวมกันขึ้นมาใหม่เป็นอีกหนึ่งระบบของหน่วยสมาชิกทุกหน่วยงานที่เข้ามารวมกัน

๒.๔.๑ ความหมายของคำว่าเครือข่าย

สรรพสิ่งในตัวเราและสิ่งรอบข้างนั้นเป็นส่วนหนึ่งขององค์ประกอบต่าง ๆ ที่มาบรรจบกันแล้วก่อรูปและสร้างกระบวนการจนเป็นข่ายใยชีวิต (Web of life) ที่ปรากฏอัตลักษณ์หรือภาพแห่งความเคลื่อนไหวที่มีความสัมพันธ์กับสิ่งต่าง ๆ โดยที่เราอาจลืมนึกถึงความเป็นจริงแห่งข่ายใยชีวิตในมิติแห่งความสัมพันธ์อันนั้น

สรรพสิ่งในตัวเราและสิ่งต่าง ๆ ในโลกและสากลจักรวาลนั้น เกิดขึ้นด้วยการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันไม่มีสิ่งใดจะเกิดขึ้นอย่างโดดเดี่ยว ทุกสิ่งมีที่มา มีที่ไป มีเหตุ มีปัจจัย เมื่อเหตุและปัจจัยเกิดขึ้นพร้อมกันอย่างเกื้อกูล ย่อมเป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดสิ่งใหม่ และสิ่งใหม่ก็สร้างเส้นทางการเชื่อมโยงกับสิ่งเก่าและสรรพสิ่งอย่างไม่มีที่สิ้นสุด ทุกอย่างเป็นกระบวนการที่โยงใย สลับซับซ้อน เป็นเครือข่าย (Network) ที่เชื่อมโยงจากสิ่งเล็ก ๆ และภายในสิ่งเล็ก ๆ ก็มีการเกาะเกี่ยวกันอย่างน่าอัศจรรย์

ในทางพุทธศาสนากล่าวถึงสภาวะความเป็นจริงตามธรรมชาติของสิ่งต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์ต่อกันว่า ปฏิจจสมุปบาท ซึ่งหมายถึง อาการและความที่สรรพสิ่งต่างก็พึ่งพาอาศัยกันเกิดขึ้น โดยต่างฝ่ายต่างก็เป็นเหตุเป็นปัจจัยของกันและกัน เป็นกระบวนการที่มีความเกี่ยวพันกันอย่างลึกซึ้งและเป็นองค์รวมเสมือนห่วงโซ่ที่ร้อยรัดและผูกพัน ซึ่งก่อให้เกิดปัจจัยการอื่น ๆ ตามมาใน

^{๒๒} เสรี พงศ์พิศ, วัฒนธรรมองค์การของโลกยุคใหม่ เครือข่าย ยุทธวิธีเพื่อประชาคมเข้มข้น ชุมชนเข้มแข็ง, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน, ๒๕๔๘), หน้า ๓๓-๓๔.

ลักษณะที่ว่า “เพราะมีสิ่งนี้ สิ่งนี้จึงเกิดขึ้น” และท้ายที่สุดในทัศนะของพุทธศาสนา กล่าวถึงสภาวะของสิ่งต่าง ๆ ว่า ไม่มีตัวตนที่แท้จริง เป็นเพียงองค์ประกอบที่มีการเกี่ยวพันหรือเกิดขึ้นอย่างพร้อมเพรียงของสิ่งต่าง ๆ ที่สมมติขึ้นในความหมายและภาษาที่ใช้พูดของมวลมนุษย์ ซึ่งนั่นก็หมายถึง “ความเป็นสิ่ง หรือสิ่งมีชีวิต” ที่เราเข้าใจในความหมาย ความคิด และภาษาของเราเอง^{๒๓}

ในขณะที่เดียวกันการทำงานที่มีรูปแบบการประสานงานของกลุ่มคนหรือองค์กรที่สมัครใจแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างกันหรือทำกิจกรรมร่วมกันให้ความช่วยเหลือระหว่างกันจึงอาจกล่าวได้ว่า เครือข่ายเป็นการทำงานที่เป็นรูปแบบความร่วมมือหรือการพึ่งพาอาศัยกัน^{๒๔}

เครือข่าย คือ ความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงระหว่างสมาชิกซึ่งอาจจะเป็นบุคคลต่อบุคคล บุคคลต่อกลุ่ม กลุ่มต่อกลุ่ม เครือข่ายต่อเครือข่าย กลายเป็นเครือข่ายย่อยภายใต้เครือข่ายใหญ่ ในการเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายไม่ได้เป็นเพียงการรวมตัวกันโดยทั่วไปแต่มีเป้าหมายในการทำกิจกรรมร่วมกัน ทั้งที่เป็นครั้งคราวหรืออาจเป็นกิจกรรมที่ต่อเนื่อง จึงเป็นการเชื่อมโยงคนที่มีความสนใจร่วมกัน พบปะสังสรรค์ และพัฒนาไปสู่การลงมือร่วมกันทำกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยเป้าหมาย และจุดประสงค์เดียวกัน ดังนั้นเครือข่ายจึงไม่ใช่เป็นเพียงการรวบรวมรายละเอียดบุคคลที่เป็นสมาชิกเท่านั้น แต่มีการจัดระบบให้สมาชิกสามารถดำเนินกิจกรรมร่วมกัน เพื่อบรรลุจุดหมายที่สมาชิกเห็นพ้องต้องกัน สิ่งที่เชื่อมโยงสมาชิกเข้าด้วยกัน คือ วัตถุประสงค์ หรือผลประโยชน์ที่ต้องการบรรลุผลร่วมกัน การสนับสนุนช่วยเหลือซึ่งกันและกัน^{๒๕}

ในทัศนะของวิทยาศาสตร์กระบวนทัศน์ใหม่ กล่าวถึงระบบหรือสิ่งต่าง ๆ ว่า ทุกอย่างจะถูกมองในภาพกว้างและมองเห็นเป็นความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงและเป็นเครือข่ายในทุกกระบวน โดยไม่มีการแยกส่วนหรือแบ่งสิ่งต่าง ๆ ออกเป็นส่วน ๆ ไม่พยายามคาดเดาผลและหวังผล หรือเข้าไปวัดสิ่ง

^{๒๓} พระมหาสุทิตย์ อาภาภโร (อบอุน), เครือข่าย: ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ, (กรุงเทพมหานคร: โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส), ๒๕๔๓), หน้า ๑-๒.

^{๒๔} นฤมล นิราทร, การสร้างเครือข่ายการทำงาน : ข้อควรพิจารณาบางประการ, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๓), หน้า ๔๓.

^{๒๕} สนธยา พลศรี, เครือข่ายการเรียนรู้ในงานพัฒนาชุมชน, (กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส.พรีนติ้งเฮาส์, ๒๕๕๐), หน้า ๒๐๗.

ต่าง ๆ อย่างเป็นขึ้นเป็นอัน โดยมองสรรพสิ่งในลักษณะของความไร้ระเบียบที่ก่อให้เกิดความเป็นระเบียบ^{๒๖}

กล่าวโดยสรุป เครือข่าย หมายถึง การเชื่อมโยงระหว่างระบบการปฏิบัติงานหรือเชื่อมโยงบทบาทของบุคคล องค์กรต่าง ๆ ที่เป็นหน่วยย่อยรวมตัวกันด้วยความสมัครใจภายใต้ความต้องการในวัตถุประสงค์ร่วมกัน จัดโครงสร้างและรูปแบบการทำงานด้วยระบบใหม่ ในลักษณะสร้างความร่วมมือประสานงานกันในแนวราบ ระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้องด้วยการระดมสรรพกำลัง และมีกลยุทธ์ในการพัฒนา ด้วยการให้สมาชิกได้ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ ร่วมติดตาม ประเมินผลและร่วมรับผลประโยชน์

๒.๔.๒ ความสำคัญของเครือข่าย

สภาพการปฏิบัติงานในหน่วยงานต่าง ๆ พบว่า การทำงานจำเป็นต้องอาศัยการเชื่อมประสานงานกันระหว่างบุคคลหรือหน่วยงาน หากต่างหน่วยงานต่างทำงานกันไม่สัมพันธ์หรือเกี่ยวข้องกัน ก็อาจจะมีการทำงานซ้ำซ้อนในพื้นที่เดียวกัน มีการทำงานคล้ายคลึงกัน ยุ่งอยู่กับการ แก้ปัญหาเฉพาะเรื่องไปแบบวันต่อวัน เพื่อให้หน่วยงานของตนอยู่รอด แต่ละหน่วยงานก็มีการส่งข่าวข้อมูลไหลเวียนกันอยู่ภายในหน่วยงานของตน และข้อมูลข่าวสารก็ค่อนข้างจำกัด การทำงานใช้กรอบความคิดหรือหลักการเฉพาะที่เคยใช้ไม่เกิดการพัฒนา รับรู้สิ่งใหม่ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ต่าง ๆ ไม่มีคนมาช่วยชี้แนะเมื่อเดินหลงทางหรือกำลังจะก้าวไปสู่หนทางที่เกิดความเสี่ยง เกิดความเสียหายกับคนในครอบครัว หน่วยงานหรือองค์กร การ ทำงานในปัจจุบันซึ่งต้องการความรวดเร็ว ครบถ้วน ถูกต้อง และมีความเป็นมืออาชีพที่เชื่อถือได้ สามารถตัดสินใจผลงานได้จากการทำงานที่มีลักษณะ “เข้ามาคนเดียว” กับ “ทีมเวิร์ค” ได้เป็นอย่างดี ในกระบวนการทำงานของเครือข่ายนั้น สิ่งหนึ่งที่ได้รับนอกจากผลสำเร็จตามที่ต้องการคือ ความร่วมมือ และความ สัมพันธ์ที่ดีต่อกัน โดยการทำงานแบบเครือข่ายมีความสำคัญดังนี้

เครือข่ายคือธรรมชาติที่แท้ของสรรพสิ่งในยุคหนึ่งสมัยหนึ่งเราได้มองธรรมชาติของสรรพสิ่งว่า “เป็นสิ่งที่” ซึ่งเป็นกระบวนการที่มาของการสื่อสารทางภาษาและความคิด เมื่อสรรพสิ่งมีความหมายว่า “เป็นสิ่งที่” สิ่งต่าง ๆ นั้นก็สามารถมีชื่อเสียงเรียงนามได้หรือในทางนามธรรมสรรพสิ่งก็ถูกตั้งขึ้นเป็นประเด็นให้ขบคิดตามสมมติบัญญัติที่เราเรียกขาน และในบางครั้ง เราก็ไปติดกับบัญญัติที่

^{๒๖} Margaret J. Wheatley., *Leadership and the New Science : Discovering Order in a Chaotic World*, 2nd Edition, (San Francisco: Berrett-Koehler Publishers, 1999), p. 11.

เราสมมติขึ้น แล้วมองเห็นสิ่งต่าง ๆ “เป็นสิ่ง” แม้แต่การเรียกสิ่งต่าง ๆ เราก็ต้องใช้คำว่าสิ่งต่าง ๆ หรือสรรพสิ่ง ซึ่งนี่ไม่พ้นคำว่า “สิ่ง” เพราะภาษาทั้งหมดต้องอาศัยการบัญญัติ เพื่อจะได้ติดต่อสื่อสารอ้างอิงถึงเรื่องราวที่พูดคุยกันได้ ความคุ้นชินอันนี้ ทำให้ยากที่จะมองเห็นความเป็นจริงที่ดำรงอยู่ในสิ่งต่าง ๆ เหล่านั้น ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม^{๒๗}

เครือข่ายเป็นความสัมพันธ์เชิงกระบวนระบบ ความเข้าใจในความสัมพันธ์เชิงกระบวนระบบดังกล่าว จัดเป็นความสัมพันธ์ในมิติของความเป็นเครือข่ายที่เชื่อมโยงและได้ถูกนำมาอธิบายในรูปแบบของแนวคิด ทฤษฎีต่าง ๆ ที่มองถึงกระบวนการของสรรพสิ่งว่า มีการประสานสอดคล้องกันอย่างเป็นระบบ เพื่อกำกับความเป็นไปของการทำหน้าที่ตามระบบนั้น ๆ ให้มีความสัมพันธ์และมีความเป็นปกติยิ่งขึ้น ซึ่งความเป็นปกตินี้ มิได้หมายถึงความสมดุลที่หยุดนิ่ง แต่เป็นองค์กรที่สามารถจัดการตัวเองได้ และมีความเคลื่อนไหว เปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องและรวดเร็ว เพราะฉะนั้น เมื่อเกิดปัญหาขึ้นหรือเกิดสถานการณ์ในรูปแบบหนึ่ง ๆ เราไม่สามารถที่จะใช้กรอบคิดอันเดิม หรือมุมมองอันเดิมในการแก้ไขปัญหาเหล่านั้นได้ทั้งหมด เราจำเป็นต้องใช้สถานการณ์ที่แปรเปลี่ยน และระบบย่อยที่สลับซับซ้อน หรือใช้บริบทที่เกี่ยวข้องนั้น ๆ ในการแก้ไขปัญหา กล่าวอย่างง่าย ๆ ก็คือ การเข้าไปจัดการและการแก้ไขปัญหาอย่างเป็นองค์รวมและมองสรรพสิ่งอย่างบูรณาการ ซึ่งเป็นเหมือนเรื่องของสมการทางคณิตศาสตร์ที่ยาก ๆ และทับซ้อนกันอยู่อย่างมากมาย โดยที่มีสมการย่อยแต่ละอันไม่เหมือนกัน แต่เมื่อสามารถแก้สมการย่อยนั้น สมการใด สมการหนึ่งได้ ก็สามารถนำไปสู่การแก้สมการใหญ่ที่ยาก ๆ นั้น ได้ในเวลาชั่วพริบตา^{๒๘}

เครือข่าย : โครงสร้างที่ออกแบบและโครงสร้างตามธรรมชาติ โครงสร้างที่ออกแบบและโครงสร้างตามธรรมชาติที่โผล่ปรากฏขึ้นมาจากการเรียนรู้ เพื่อให้เกิดความรู้ใหม่ นวัตกรรมใหม่จึงเป็นฐานคิดที่สำคัญของเครือข่าย ที่อธิบายถึงกระบวนการสร้างภาระหน้าที่ของตนเองและเครือข่าย และเพื่อให้กระบวนการนั้นมีความเคลื่อนไหวและเป็นไปอย่างมีระบบ มีความสัมพันธ์ที่ยั่งยืน โดยไม่เข้าจำกัดหรือทำลายโครงสร้าง กระบวนการ และแบบแผนแห่งความเป็นองค์กรจัดการตัวเองที่ลื่นไหลไปอย่างอิสระเสรี^{๒๙}

^{๒๗} วิศิษฐ์ วังวิญญู, ความหมายเครือข่าย, เอกสารประกอบการสัมมนา เรื่อง “การสนทนาอย่างสร้างสรรค์”, (เชียงราย: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการเสริมสร้างสุขภาพ, ๒๕๔๖), หน้า ๕.

^{๒๘} Margaret J. Wheatley., Leadership and the New Science : Discovering Order in a Chaotic World, p. 106.

^{๒๙} วิศิษฐ์ วังวิญญู, ความหมายเครือข่าย, หน้า ๑๔.

เครือข่ายเป็นระบบความสัมพันธ์ในสังคม มนุษย์ความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรม ความสัมพันธ์เชิงอำนาจความสัมพันธ์ในกระบวนการเรียนรู้

เครือข่าย คือ การขยายผลและเติบโตอย่างมีพลัง ในขณะที่ฐานคิดข้อที่ ๔-๕ เป็นการอธิบายถึงเครือข่ายทางสังคม (Social network) ที่อยู่บนพื้นฐานของความเป็นจริงในสังคมมนุษย์ ที่กล่าวถึงระบบความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ ทั้งในด้านความสัมพันธ์ที่มนุษย์มีต่อกันในเชิงวัฒนธรรม ความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่มีทั้งในด้านการพึ่งพา การขัดแย้งและการครอบงำสิทธิและประโยชน์แล้วพัฒนาระบบความสัมพันธ์นั้นด้วยกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งแนวคิดทั้ง ๕ ประการนั้นมีความสำคัญต่อการสร้างความเข้าใจถึงความเป็นเครือข่าย โดยเฉพาะการนำฐานคิดขยายชีวิตมาอธิบายเครือข่ายทางสังคมที่เกี่ยวข้องกันในมิติของความสัมพันธ์ที่โยงใย^{๓๐}

เครือข่ายโดยนัยต่าง ๆ ซึ่งมีความสอดคล้องกับความคิดเห็นของนักวิชาการผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้ทำงานด้านเครือข่าย ดังนี้

๑) เครือข่าย : นัยคุณค่าแห่งความสัมพันธ์ในมิติแห่งความสัมพันธ์ เครือข่าย คือ ความสัมพันธ์ที่อิงอาศัยที่เป็นไปตามกฎของการไหลเลื่อนไปมาระหว่างความไร้ระเบียบกับการจัดระเบียบและระหว่างการแตกดับกับการเกิดขึ้นใหม่ที่พร้อมจะสานต่อกับสิ่งต่าง ๆ

๒) เครือข่าย : นัยแห่งการประสานความร่วมมือคือ ความเป็นเครือข่ายเกิดขึ้นความร่วมมือและการเปิดรับเพื่อให้เกิดความรู้และกระบวนการใหม่ กล่าวคือ การที่ปัจเจกบุคคล กลุ่มองค์กรแต่ละฝ่ายได้มีการทำกิจกรรมร่วมกัน มีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน มีการช่วยเหลือเกื้อกูลต่อกัน

๓) เครือข่าย : นัยภารกิจและกระบวนการ ภายใต้ยุทธศาสตร์ของความเป็นเครือข่ายนั้น ภารกิจและกระบวนการทำงานของฝ่ายต่าง ๆ เป็นสิ่งที่จะช่วยให้ความเป็นเครือข่ายนั้นมีความต่อเนื่อง การทำภารกิจต่อกัน โดยมีการขยายภารกิจและอุดมการณ์นั้นออกไปสู่กลุ่มอื่น เครือข่ายอื่น ก็เท่ากับว่า เป็นการสร้างเครือข่ายให้เกิดขึ้นดังนั้น เครือข่ายจึงมีนัยของการทำภารกิจที่เป็นกระบวนการ โดยเป็นทั้งกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กระบวนการมีส่วนร่วม และกระบวนการกลุ่ม ที่เป็นการระดมทรัพยากรในการสร้างพลังและอำนาจในการต่อรองให้สูงขึ้น^{๓๑}

จากแนวคิดดังกล่าว จะเห็นได้ว่า คำว่า “เครือข่าย” นั้นเริ่มต้นจากการอธิบาย ความสัมพันธ์และการเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มหรือชุมชน เพื่อแลกเปลี่ยน เรียนรู้ ช่วยเหลือพึ่งพา

^{๓๐} วิศิษฐ์ วังวิญญู, ความหมายเครือข่าย, เอกสารประกอบการสัมมนา เรื่อง “การสนทนาอย่างสร้างสรรค์”, (เชียงใหม่: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการเสริมสร้างสุขภาพ, ๒๕๔๖), หน้า ๘-๒๘.

^{๓๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๕-๓๑.

จนกระทั่งการสร้างพลังและอำนาจการต่อรอง และต่อมาก็มีการขยายความสัมพันธ์นั้นไปสู่ระดับที่กว้างขึ้น โดยการเชื่อมโยงกับพันธมิตรอื่น ๆ ในสังคม เป็นลักษณะของการสร้างประชาสังคม ที่นับว่าเป็นพัฒนาการอีกระดับหนึ่งของความเป็นเครือข่ายที่มีกลุ่มคนเข้ามามีส่วนร่วมในส่วนในการทำงานอย่างหลากหลาย ตามประเด็นปัญหาที่ต้องการผลักดัน/แก้ไข ซึ่งอาจจะมี ความซับซ้อนหรือเป็นประเด็นสาธารณะที่ต้องเกี่ยวข้องกับคนหลายกลุ่มมากขึ้น เช่นเดียวกับหน่วยชีวิตในระดับของเซลล์ที่มีการเชื่อมโยงกันจากจุดเล็ก ๆ จนกลายเป็นองค์ประกอบและระบบปฏิบัติการภายในร่างกายที่ยิ่งใหญ่

๒.๔.๓ องค์ประกอบของเครือข่าย

ในทางพุทธศาสนากล่าวถึงโครงสร้างของร่างกายหรือสิ่งที่เป็นรูปธรรม ได้แก่ธาตุ ๔ คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ ว่ามีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา แต่รูปธรรมภายนอกนั้นจะดูเหมือนจะอยู่ในสภาวะที่คงตัวและถูกมองว่าเป็น “อัตตา” แต่สิ่งที่เปลี่ยนแปลงและเป็นไปอย่างรวดเร็ว คือ สิ่งที่เป็นนามธรรม ได้แก่ จิต เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ ความสำคัญของการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวอยู่ที่การสืบทอดหรือการสร้างข้อมูลที่ต่อเนื่องในสิ่งมีชีวิตนั้น การสืบทอดเป็นการดำรงรักษาสิ่งมีชีวิตให้อยู่รอด โดยที่เราไม่สามารถเห็น “ความสืบทอด” หรือ “กระบวนการสร้างข้อมูล” เราจะเห็นเพียงโครงสร้างภายนอกเท่านั้น สิ่งมีชีวิตต้องการข้อมูลใหม่ตลอดเวลา เพื่อการดำรงอยู่ การเติบโต หากไม่มีข้อมูลใหม่ยืนยันสิ่งที่มีอยู่ว่าถูกต้องอยู่แล้วตลอดเวลา สิ่งมีชีวิตนั้นกำลังดับสูญเหมือนกับเป็นระบบปิด ดังนั้น องค์ประกอบหลักของสิ่งต่าง ๆ จึงมีความสำคัญต่อการดำรงอยู่ เพื่อรักษาความสมดุลที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงที่มีอยู่ตลอดเวลา นั้น เช่นเดียวกับ ความเป็นเครือข่ายที่จะต้องมียุทธศาสตร์ประกอบหลักที่สำคัญและสามารถมีการเปลี่ยนแปลงได้เช่นกัน จากฐานคิดและความหมายของเครือข่ายดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่า มีจุดรวมที่สำคัญอย่างน้อย ๕ ประการ ที่อาจจะกล่าวได้ว่า เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของความเป็นเครือข่าย ได้แก่

๑. หน่วยชีวิตหรือสมาชิก หน่วยชีวิตและสมาชิกเป็นองค์ประกอบเบื้องต้นของความเป็นเครือข่ายที่สร้างระบบปฏิสัมพันธ์ โดยแต่ละหน่วยชีวิต และแต่ละปัจเจกบุคคล จะดำเนินการสานต่อเพื่อหาแนวร่วมในการสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการดำรงอยู่ร่วมกัน ตามหลักของธรรมชาติที่ทุกสรรพสิ่งจะต้องพึ่งพาอาศัยและสร้างกระบวนการที่สืบเนื่อง เพื่อรักษาความเป็นไปของชีวิต ดังนั้น หน่วยชีวิต หรือสมาชิกในองค์กรนั้น จะเป็นองค์ประกอบหลักที่ก่อให้เกิดความเป็นเครือข่าย

๒. จุดมุ่งหมาย เป็นองค์ประกอบที่สำคัญอีกประการหนึ่ง เพราะหากว่าบุคคล กลุ่มองค์กร มารวมกันเพียงเพื่อทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งโดยไร้ความมุ่งมั่นหรือจุดมุ่งหมายร่วมกัน ความสัมพันธ์ดังกล่าวมีอาจกล่าวได้ว่า เป็นเครือข่าย เพราะความเป็นเครือข่ายจะต้องมีความหมายถึง “การร่วมกันอย่างมีจุดหมาย” เพื่อทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยมีวัตถุประสงค์และกระบวนการเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายนั้น

๓. การทำหน้าที่อย่างมีจิตสำนึก การที่แต่ละหน่วยชีวิตหรือการที่แต่ละบุคคลจะมาร่วมกันนั้น สิ่งที่จะยึดโยงสิ่งต่าง ๆ เข้าด้วยกัน คือ การทำหน้าที่ต่อกัน และกระทำอย่างมีจิตสำนึก เพราะหากขาดจิตสำนึกต่อส่วนรวมที่มาจากส่วนลึกภายในจิตใจของตนแล้ว กระบวนการนั้นจะเป็นเพียงการจัดตั้งและเรียกร้องผลประโยชน์ตอบแทนเท่านั้น และการที่คนจะมารวมกลุ่ม เป็นองค์กร เครือข่ายได้นั้น นอกจากจะมีความสนใจหรืออุปนิสัยใจคอที่คล้ายคลึงกันแล้ว บุคคล ยังต้องมีจิตสำนึกต่อส่วนรวมกล่าวคือ เมื่อพวกเขาเห็นปัญหาหรือต้องการที่จะพัฒนาและเปลี่ยนแปลงสิ่งใดสิ่งหนึ่ง จิตใจที่มุ่งมั่นซึ่งเป็นปัจจัยภายในของแต่ละบุคคล ย่อมเป็นแรงขับที่นำไปสู่การคิดวิเคราะห์และการค้นหาวิธีเพื่อแก้ไขปัญหา นั้น ๆ รวมทั้งแสวงหาแนวร่วมจากเพื่อนร่วมอุดมการณ์ เพื่อสร้างพลังอำนาจในการต่อรองหรือการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน จนกลายเป็นองค์กรเครือข่ายที่ทุกฝ่ายต่างก็มีความไว้วางใจต่อกัน ทั้งนี้ เพราะความเป็นเครือข่าวนั้น สามารถที่จะตอบสนองกระบวนการแก้ไขปัญหาได้มากกว่า

๔. การมีส่วนร่วมและการแลกเปลี่ยน ในองค์ประกอบของความเป็นเครือข่าย สิ่งหนึ่งที่จะขาดมิได้ ก็คือ การมีส่วนร่วม การพึ่งพาอาศัยและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของสมาชิก จะเป็นปัจจัยที่หนุนเสริมให้เครือข่าวนั้นมีพลังมากขึ้น เพราะการมีส่วนร่วมจะทำให้สมาชิกมีความรู้สึก ว่า ตนเองเป็นส่วนหนึ่งของเครือข่าย ซึ่งจะช่วยให้ทุกฝ่ายหันหน้าเข้าหากันและพึ่งพากันมากขึ้น นอกจากนี้ ในระบบความสัมพันธ์ของเครือข่าย การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ก็มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะจะนำไปสู่การให้และการรับ รวมถึงการระดมทรัพยากรเพื่อให้ภารกิจที่เครือข่ายดำเนินการร่วมกันนั้นบรรลุถึงเป้าหมาย การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จึงเป็นทั้งแนวคิด กระบวนการ และวิธีการของการจัดการเครือข่าย เป็นกระบวนการสร้างข้อมูลต่อเนื่องเพราะถ้าไม่มีกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันที่มาจากการมีส่วนร่วมแล้ว พัฒนาการของเครือข่ายจะเป็นไปอย่างช้า ๆ และอาจถดถอยลง ดังนั้น การมีส่วนร่วมและการแลกเปลี่ยนจึงเสมือนกลไกที่เป็นแรงผลักดันให้ความเป็นเครือข่ายดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง

๕. ระบบความสัมพันธ์และการสื่อสาร ถ้ากล่าวถึงเครือข่ายว่า เป็นความสัมพันธ์ที่โยงใยแล้ว สิ่งที่มีความสำคัญต่อเครือข่าย คือ ข้อมูล และการสื่อสารระหว่างกัน นับตั้งแต่ การสื่อสารระหว่างปัจเจกบุคคลกับปัจเจกบุคคล กลุ่มกับกลุ่ม และระหว่างเครือข่ายกับเครือข่าย รวมทั้งระบบความสัมพันธ์ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยกระบวนการสื่อสารนั้นจะช่วยให้สมาชิกในเครือข่ายเกิดการรับรู้ เกิดการยอมรับในกระบวนการทำงานและช่วยรักษาสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อกัน ความสัมพันธ์ที่เกิดจากการติดต่อสื่อสารที่ต่อเนื่องเช่นนี้ เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของเครือข่าย ถ้าระบบความสัมพันธ์มิได้รับการตอบสนองหรือขาดการติดต่อแล้ว ความเป็นเครือข่ายก็อยู่ในภาวะที่เสื่อม

ถอย ดังนั้น การพัฒนาระบบเครือข่ายจะต้องยึดหลักการของความสัมพันธ์และการสื่อสารระหว่างกัน โดยมีกิจกรรมและข้อมูลเพื่อให้เกิดความลื่นไหลของเครือข่ายนั้น ๆ^{๓๒}

ปาริชาติ สถาปิตานนท์ และชัยวัฒน์ ธีระพันธุ์ กล่าวว่า องค์ประกอบของเครือข่าย โดยมีตัวอักษรย่อในภาษาอังกฤษ ๔ ตัว คือ Link หรือการเชื่อมต่อ เพื่ออธิบายองค์ประกอบดังกล่าว ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

๑. การเรียนรู้ (Learning) ได้แก่ การเรียนรู้เกี่ยวกับความจำเป็นและความต้องการของตนเองและผู้อื่น

๒. การลงทุน (Investing) ได้แก่ การลงทุนด้านเวลา และพลังงานในการติดต่อและเชื่อมประสานกับบุคคลต่าง ๆ

๓. การดูแล (Nurturing) ได้แก่ การดูแลสัมพันธภาพระหว่างสมาชิกของเครือข่ายอย่างใกล้ชิด ทั้งในเรื่องของการทำงานและสัมพันธภาพส่วนตัว

๔. การรักษา (Keeping) ได้แก่ การรักษาทิศทางการบรรลุเป้าหมาย โดยเฉพาะการตรวจสอบความต้องการของสมาชิกและการเปิดใจรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน เพื่อแสวงหาแนวทางที่ทรงพลังในการดำเนินการให้บรรลุเป้าหมาย^{๓๓}

ในขณะเดียวกัน เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ ได้กล่าวว่า องค์ประกอบที่สำคัญของเครือข่ายว่าเมืองค์ประกอบที่สำคัญ ๗ ประการ คือ

๑. การรับรู้มุมมองร่วมกัน (Common perception) หมายถึงการที่สมาชิกที่เข้ามาอยู่ในเครือข่าย ต้องมีความรู้สึกนึกคิดและการรับรู้ร่วมกันถึงเหตุผลการเข้าร่วมเป็นเครือข่าย อาทิ มีความเข้าใจในปัญหา มีสำนึกในการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน และมีความต้องการความช่วยเหลือในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน เป็นต้น ซึ่งจะส่งผลให้สมาชิกเครือข่ายเกิดความรู้สึกผูกพันในการดำเนินกิจกรรมบางอย่างเพื่อแก้ปัญหาความเดือดร้อนที่เกิดขึ้น

๒. การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน (Common Vision) หมายถึงการมองเห็นจุดมุ่งหมายในอนาคตร่วมกันระหว่างสมาชิกในกลุ่ม การรับรู้เข้าใจถึงทิศทางเดียวกัน และการมีเป้าหมายที่จะ

^{๓๒} วิศิษฐ์ วังวิญญู, ความหมายเครือข่าย, เอกสารประกอบการสัมมนา เรื่อง “การสนทนาอย่างสร้างสรรค์”, (เชียงใหม่: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการเสริมสร้างสุขภาพ, ๒๕๕๖), หน้า ๓๓-๓๕.

^{๓๓} ปาริชาติ สถาปิตานนท์ และชัยวัฒน์ ธีระพันธุ์, สื่อสารกับสังคมเครือข่าย, เอกสารประกอบการฝึกอบรมหลักสูตร ๓ “การสร้างเครือข่ายที่มีพลัง”, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา สถาบันการเรียนรู้และพัฒนาประชาสังคม, ๒๕๕๖), หน้า ๙.

ดำเนินไปด้วยกัน จะช่วยทำให้ขบวนการเคลื่อนไหวของเครือข่ายมีพลัง เกิดเอกภาพ และช่วยบรรเทาความขัดแย้งอันเกิดจากมุมมองที่แตกต่างลงไป

๓. การมีผลประโยชน์และความสนใจร่วมกัน (Mutual Interests/Benefits) หมายถึง การที่การสมาชิกแต่ละคนมาร่วมกันเพื่อประสานผลประโยชน์และความต้องการซึ่งผลประโยชน์และความต้องการนั้นจะไม่สามารถบรรลุผลสำเร็จได้หากสมาชิกต่างคนต่างอยู่ ดังนั้น จึงมีการรวมตัวกันบนฐานของผลประโยชน์ร่วมที่มากเพียงพอจะดึงดูดให้รวมเป็นเครือข่าย

๔. การมีส่วนร่วมของสมาชิกเครือข่ายอย่างกว้างขวาง (All Stakeholders Participation) การมีส่วนร่วมของสมาชิกมีความสำคัญต่อการพัฒนาความเข้มแข็งของเครือข่าย เพราะกระบวนการมีส่วนร่วมเป็นเงื่อนไขที่ทำให้เกิดการร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ และร่วมลงมือกระทำอย่างแข็งขัน ดังนั้น สมาชิกในเครือข่าย จึงควรเสริมสร้างความสัมพันธ์ในลักษณะของความเท่าเทียมและในฐานะหุ้นส่วนของเครือข่าย และควรสานต่อความสัมพันธ์ในแนวนราบ

๕. กระบวนการเสริมสร้างซึ่งกันและกัน (Complementary relationship) หมายถึง การที่สมาชิกในเครือข่ายต่างก็ต้องเสริมกระบวนการทำงานของกันและกัน โดยใช้จุดแข็งของฝ่ายหนึ่ง ไปช่วยเหลืออีกฝ่ายหนึ่งที่มีจุดอ่อน ซึ่งจะทำให้เกิดการประสานผลประโยชน์ร่วมกัน การเสริมสร้างต่อกันนั้น เกิดขึ้นจากการรวมตัวเป็นเครือข่ายซึ่งมีผลดีมากกว่าการไม่รวมเป็นเครือข่าย

๖. การพึ่งอิงร่วมกัน (Interdependence) คือ การเติมเต็มในส่วนที่ขาดของแต่ละฝ่าย เนื่องจากทุกฝ่ายต่างก็มีข้อจำกัดในกระบวนการทำงาน และมีความรู้ ประสบการณ์ที่แตกต่าง ดังนั้น จึงมีการพึ่งพาอาศัยกันระหว่างสมาชิกในเครือข่าย

๗. การปฏิสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยน (Interaction) หมายถึง การที่สมาชิกในเครือข่ายมีการทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก และผลการปฏิสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยนระหว่างกันนั้นก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเครือข่ายตามด้วย^{๓๔}

ในขณะเดียวกันองค์ประกอบที่สำคัญต่อการเสริมสร้างเครือข่าย คือ การถ่ายทอดความรู้ ทักษะ การสื่อสาร การบริหารข้อมูลข่าวสาร และการปฏิสัมพันธ์ เพื่อนำไปสู่การตีความหมาย หรือการสร้างควมหมายร่วมและสุดท้าย คือ การเห็นและเข้าใจในเป้าหมายร่วม จะเห็นได้ว่า เครือข่ายเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับการที่สมาชิกทุกฝ่ายเห็นและเข้าใจเป้าหมายร่วมกัน ทั้งเป้าหมายในระยะสั้น ระยะยาว และเป้าหมายเฉพาะหน้า ในขณะที่เครือข่ายจะมีกลไกการจัดการระบบข้อมูลข่าวสาร

^{๓๔} เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, การจัดการเครือข่าย : กลยุทธ์สำคัญสู่ความสำเร็จของการปฏิรูปการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทซัคเซสมิเดียจำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๓๖-๔๓.

เพื่อถ่ายทอดความรู้ หรือทักษะต่าง ๆ ตลอดจนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน โดยที่แต่ละบุคคล หรือกลุ่มบุคคลจะมีการรับรู้ และตีความหมายของข้อมูลข่าวสารที่แตกต่างกันไป และภายในเครือข่าย นั้นจะต้องประกอบด้วยสมาชิกที่หลากหลาย ที่มีวัตถุประสงค์และเป้าหมายร่วมกัน มีชีวิตชีวาหรือการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ตลอดเวลา มีการไหลของข้อมูลข่าวสารที่สื่อถึงกัน มีพื้นที่รูปธรรมในการ ทำงานมีชุมทาง (Hub) มีโหนด (Node) หรือ “ศูนย์ประสานงานย่อย” ที่หลากหลายและกระจายอยู่ ในพื้นที่ต่าง ๆ และที่สำคัญมีผู้จัดการเครือข่ายในการติดต่อประสานงานระหว่างกัน โดยมีการเชื่อมโยง เครือข่ายทั้งในระดับชุมทางและโหนดย่อยในพื้นที่ เพื่อให้เครือข่ายนั้นมีกิจกรรมและความเคลื่อนไหว ตลอดเวลา ซึ่งในบางครั้งกิจกรรมย่อยในระดับโหนด ศูนย์ประสานงานก็มีความหมายและสามารถสร้าง เป็นพลังของเครือข่ายได้^{๓๕} และองค์ประกอบ ประกอบด้วย ๔ องค์ประกอบ ดังนี้

๑. สมาชิก หากสมาชิกมีจำนวนมาก ต้องมีคณะกรรมการ เพื่อทำหน้าที่ในการ ประสานงาน สมาชิกแบ่งเป็น ๒ กลุ่ม คือสมาชิกแกนหลักเกี่ยวข้องโดยตรงกับผลงานตามเป้าหมาย เครือข่ายและสมาชิกเสริม ผู้เป็นฝ่ายสนับสนุน

๒. กรรมการ/ผู้ประสานงาน เพื่อให้เกิดการจัดการที่ดี สามารถนำพาเครือข่ายขับเคลื่อน ไปด้วยพลังร่วมของสมาชิก

๓. เป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ ถือเป็นจุดร่วมสำคัญของการเป็นเครือข่าย ถ้าเป้าหมาย ต้องชัดเจน มีความเป็นไปได้ จึงมีความสำคัญต่อการเข้าร่วมและคงอยู่ของสมาชิก

๔. กิจกรรม การจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ด้วยอาศัยการร่วมคิด ร่วม ตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ และร่วมทรัพยากรของสมาชิกด้วยกันเอง

กล่าวโดยสรุป องค์ประกอบของเครือข่ายที่นำไปใช้ในการวิจัย เริ่มจากการมีสมาชิก กรรมการและผู้ประสานงานเครือข่ายมีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ร่วมกัน จัดกิจกรรมร่วมกัน การทำ หน้าที่อย่างมีจิตสำนึก การรับรู้มุมมองร่วมกัน การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน การมีผลประโยชน์และมีความ สนใจร่วมกัน การมีส่วนร่วมของสมาชิกเครือข่ายอย่างกว้างขวาง การเสริมสร้างซึ่งกันและกัน การ ฟังฟังอิงร่วมกัน การปฏิสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยน การถ่ายทอดความรู้ ทักษะ การสื่อสาร และการ บริหารข้อมูลข่าวสาร

^{๓๕} เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, การจัดการเครือข่าย : กลยุทธ์สำคัญสู่ความสำเร็จของการปฏิรูป การศึกษา, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทซัคเซสมิเดียจำกัด, ๒๕๔๓), หน้า ๗.

๒.๕ แนวคิดกลไกทางพระพุทธศาสนา

พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ, ศ.ดร. พบว่า วิธีชีวิตผู้คนในปัจจุบันยังเป็นวิธีชีวิตผูกพันอยู่กับพระพุทธศาสนา พระสงฆ์ยังสามารถแสดงบทบาทในฐานะผู้นำทางจิตวิญญาณได้ภายใต้ข้อจำกัดที่อำนาจรัฐกำหนด วิธีแห่งพระพุทธศาสนาได้ช่วยทำให้ระบอบการปกครองที่แข็งแกร่ง ความร่วมมือในการสร้างสันติภาพระหว่างกลไกพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่นๆ ในประชาคมอาเซียน หัวใจสำคัญของการอยู่ร่วมกันระหว่าง ศาสนิกของแต่ละศาสนาต้องย้อนกลับไปสู่รากฐานแนวคิดและหลักการของแต่ละศาสนา กลไกที่จะทำหน้าที่ในการประสานกิจกรรมทางศาสนานำมาสู่วัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข คือ ผู้ประสานงานวัฒนธรรมสัมพันธ์ ที่เกิดจากกลุ่มเครือข่ายจิตอาสาจากหลายศาสนา มาทำหน้าที่สร้างความร่วมมือทางวัฒนธรรม ส่งเสริมการธำรงรักษาอัตลักษณ์ และการจัดกิจกรรมทางศาสนาดังนั้นจึงต้องมีการจัดอบรมผู้ประสานงานวัฒนธรรมสัมพันธ์อาเซียน เพื่อทำหน้าที่จัดทำข้อเสนอในการจัดกิจกรรมสานสัมพันธ์ผ่านวิถีศาสนาโดยเมื่อผ่านการอบรมจะไปทำหน้าที่

๑) สร้างความร่วมมือทางวัฒนธรรม เป็นการส่งเสริมความเข้าใจระหว่างแกนนำให้มีความตระหนักถึงคุณค่าในการร่วมมือการสร้างอัตลักษณ์ของประชาคม

๒) ส่งเสริมการธำรงรักษาอัตลักษณ์เป็นการเรียนรู้กระบวนการในการอนุรักษ์รักษาวัฒนธรรมของตนเอง สร้างความภาคภูมิใจในความเป็นคนในท้องถิ่นนั้นๆ

๓) การจัดกิจกรรมทางศาสนา เป็นการเรียนรู้กระบวนการสร้างเครือข่ายการทำงานเพื่อการจัดกิจกรรมทางศาสนาด้วยกัน โดยจะต้องเรียนรู้การเขียนโครงการ การบริหารโครงการ และการร่วมคิด ร่วมออกแบบโครงการเพื่อนำไปสู่การขับเคลื่อนอย่างเป็นรูปธรรม

การใช้กลไกทางศาสนาเป็นเครื่องมือในการสานสัมพันธ์นำมาซึ่งความสันติสุขได้จริง แนวปฏิบัติในการอยู่ร่วมกันสร้างสัมพันธ์ที่ดีโดยหลักสังคหัตถ์ ๔

สังคหัตถ์ ๔ เป็นหลักธรรมที่ใช้ยึดเหนี่ยวจิตใจบุคคลให้อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างปกติสุข สามารถใช้เป็นวิธีการในการดำเนินชีวิตภายใต้ความรับผิดชอบในสังคมทั้งในระดับบุคคล และธุรกิจองค์กรโดยมีความสอดคล้องกับบริบทของสังคมภายใต้พื้นฐานการสงเคราะห์เกื้อกูลซึ่งกันและกันในพื้นที่พหุวัฒนธรรม

การใช้หลักธรรมสังคหัตถ์ ๔ ต่อการแสดงพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีในชุมชน เพื่อให้บุคลากรในชุมชนอยู่ร่วมกันได้อย่างปกติสุข เป็นหลักธรรมะที่ช่วยส่งเสริมให้เกิดความสามัคคีกันในทุกๆ คณะไม่ว่าจะเป็นชุมชนที่มีขนาดเล็กหรือชุมชนขนาดใหญ่ย่อมมีแนวโน้มที่เหมือนกัน ซึ่งการสงเคราะห์ช่วยเหลือกันนั้นมิได้หลากหลายวิธีการ ทั้งการให้วัตถุสิ่งของ การใช้แรงการให้เป็นประโยชน์ หรือการพูดจาให้เกิดความรู้ เกิดสัมพันธ์ภาพที่ดี และที่สำคัญที่จะทำให้เข้าถึงผู้ที่ต้องการ

การสงเคราะห์ช่วยเหลือ นั้น คือ ต้องรู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา วางตนวางใจเสมอเป็นบุคคลเดียวกัน อย่างเสมอต้นเสมอปลาย เพราะสรรพสิ่งทั้งหลายในโลกล้วนเกี่ยวเนื่องเชื่อมโยงกันดังที่ พระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงหลักในการสงเคราะห์ช่วยเหลือกันของมนุษย์ไว้ในสังคหวัตถุ ๔^{๓๖} คือ

๑) ทาน คือการให้ การแบ่งปันในรูปสิ่งของหรือความรู้

๒) ปิยวาจา คือการใช้คำพูดสุภาพ อ่อนหวาน ก่อให้เกิดไมตรี

๓) อัตถจริยา คือการชวนช่วยประพฤติดน บำเพ็ญตนเป็นประโยชน์เพื่อผู้อื่น

๔) สมานัตตตา คือการวางตนเสมอต้น เสมอปลายให้เหมาะสมกับเหตุการณ์ และ สภาพแวดล้อม

ในพระไตรปิฎกตอนหนึ่งพระพุทธเจ้าทรงกล่าวว่า “สังคหธรรมเหล่านี้แลช่วยอุ้มชูโลก เหมือนลิ่มสลักที่ยึดคุ่มรถซึ่งแล่นไปไว้ได้นั้น”^{๓๗}

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต)สังคหวัตถุ ๔ (ธรรมเครื่องยึดเหนี่ยว คือยึดเหนี่ยวใจ บุคคล และประสานหมู่ชนไว้ในสามัคคี, หลักการสงเคราะห์ - bases of sympathy; acts of doing favors; principles of service; virtues making for group integration and leadership)

๑) ทาน หมายถึง การให้ คือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ แบ่งปัน ช่วยเหลือกันด้วยสิ่งของ ตลอดถึงให้ความรู้และแนะนำสั่งสอน

๒) ปิยวาจา หรือเพยยวัชชะ หมายถึง วาจาเป็นที่รัก วาจาสุดดีมีน้ำใจ หรือวาจาซาบซึ้งใจ คือกล่าวคำสุภาพไพเราะอ่อนหวานสมานสามัคคี ให้เกิดไมตรีและความรักใคร่นับถือ ตลอดถึงคำ แสดงประโยชน์ประกอบด้วยเหตุผลเป็นหลักฐานจูงใจให้นิยมยอมตาม

๓) อัตถจริยา หมายถึง การประพฤติประโยชน์ คือ ชวนช่วยช่วยเหลือกิจการ บำเพ็ญ สาธารณประโยชน์ ตลอดถึงช่วยแก้ไขปรับปรุงส่งเสริมในทางจริยธรรม

^{๓๖} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, (กรุงเทพมหานคร: พิมพ์การพิมพ์, ๒๕๕๓), หน้า ๑๔๓.

^{๓๗} อ. จตุกก. (ไทย) ๒๑/๓๒/๕๑.

๔) สมนัตตตา หมายถึง ความมีตนเสมอ คือ ทำตนเสมอด้วยปลาย ปฏิบัติสม่ำเสมอ
ในชนทั้งหลาย และเสมอในสุขทุกข์โดยรวมรับรู้ร่วมแก้ไข ตลอดถึงวางตนเหมาะสมแก่ฐานะ ภาวะ
บุคคล เหตุการณ์และสิ่งแวดล้อม ถูกต้องตามธรรมในแต่ละ^{๓๘}

พระเทพดิลก (ระแบบ จิตตญาณ) กล่าวว่า สังคหัตถ์ ๔ นี้ พระพุทธเจ้าทรงอุปมา
เหมือนกับพาหนะที่จะนำคนไปสู่ความสุขความเจริญในโลก เพราะสังคมของมนุษย์เราจำเป็นต้องอิง
อาศัยธรรมะทั้งสี่ประการนี้ ทรงชี้อีกมุมที่ตรงกันข้ามว่า ถ้าหากว่าสังคมปราศจากเสียซึ่งธรรมะทั้งสี่
ประการแล้ว แม้มารดา บิดา ก็จะไม่ได้รับการนับถือบูชาจากบุตรธิดา โลกจะอยู่ไม่ได้เลย จึงเรียกว่า
ธรรมเป็นเครื่องสงเคราะห์ การสงเคราะห์ก็มีอยู่ ๒ ฝ่าย คือ

๑) อามิสสังคหะ คือ สงเคราะห์ด้วยวัตถุสิ่งของ

๒) อัมมสังคหะ คือ สงเคราะห์โดยธรรม ถ้าเรามองในแง่ของคนที่แสวงหาที่พึ่ง

สิ่งนี้ก็เป็น การสนองตอบความต้องการขั้นพื้นฐานของคน เช่น ต้องการความรักและได้รับ
ความรักความอบอุ่น ความปลอดภัย ต้องการที่พึ่งพำนักอาศัย ต้องการพักผ่อนหย่อนใจ หรือว่า
ต้องการร่วมกิจกรรมต่างๆ กัน เป็นต้น ก็ต้องมีธรรมะ เป็นเครื่องยึดเหนี่ยว หลักที่จะให้เกิดการยึด
เหนี่ยวทางใจกันขึ้น มาสรุปรวมอยู่ที่สังคหัตถ์^{๓๙}

จากข้อความข้างต้น สังคหัตถ์ ๔ คือ หลักธรรมที่ต้องใช้เมื่ออยู่ร่วมกันในสังคม คนหลาย
คนอาศัยอยู่ร่วมกัน ความต้องการอาจแตกต่างกันไปบ้าง การจะบำเพ็ญสาธารณประโยชน์เพื่อสังคม
โดยส่วนรวมจึงต้องมีหลักในการสงเคราะห์ช่วยเหลือที่ถูกต้อง คือ ต้องรู้จักวิธีการให้ การใช้คำพูด การ
ประพฤติตน และการวางตนอย่างเหมาะสมกับสถานการณ์และสภาพแวดล้อม จึงจะสามารถผูกมิตร
ประสานน้ำใจ ทำให้บำเพ็ญประโยชน์แก่ผู้อื่นได้อย่างเข้าถึงความต้องการอย่างแท้จริง

๒.๕.๑ หลักภavana ๔

เมื่อมีการศึกษาและทำความเข้าใจของการฝึกฝนแล้ว อีกหลักธรรมหนึ่งที่จะเป็น
เครื่องช่วยทำให้เจริญ มีการฝึกฝนพัฒนาตนเองให้ดียิ่งขึ้นไป คือ ภavana ๔ หมายถึง การเจริญ,
การทำให้มีขึ้น, การฝึกอบรม, การพัฒนา ได้แก่ ๑) กายภavana หมายถึง การเจริญกาย พัฒนากาย

^{๓๘} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม (Dictionary of Buddhism), พิมพ์ครั้งที่ ๑๘, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๑๖๗-๑๖๘.

^{๓๙} พระเทพดิลก (ระแบบ จิตตญาณ), ธรรมปริทรรศน์, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๒๖๒.

การฝึกอบรมกาย ให้รู้จักติดต่อกี่ยวข้องกับสิ่งทั้งหลายภายนอกทางอินทรีย์ทั้ง ๕ ด้วยดี และปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นในทางที่เป็นคุณ มิให้เกิดโทษ ให้กุศลธรรมงอกงาม ให้กุศลธรรมเสื่อมสูญ การพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ๒) สีสภาวนา หมายถึง การเจริญศีล พัฒนาความประพฤติ การฝึกอบรมศีล ให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัย ไม่เบียดเบียนหรือก่อความเดือดร้อนเสียหาย อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วยดี เกื้อกูลแก่กัน ๓) จิตภาวนา หมายถึง การเจริญจิต การพัฒนาจิต การฝึกอบรมจิตใจ ให้เข้มแข็งมั่นคงเจริญงอกงามด้วยคุณธรรมทั้งหลาย เช่น มีเมตตากรุณา ขยันหมั่นเพียร อดทนมีสมาธิ และสดชื่น เบิกบาน เป็นสุขผ่องใส เป็นต้น และ ๔) ปัญญาภาวนา หมายถึง การเจริญปัญญา การพัฒนาปัญญา การฝึกอบรมปัญญา ให้รู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง รู้เท่าทันเห็นโลก และชีวิตตามสภาวะ สามารถทำจิตใจให้เป็นอิสระ ทำตนให้บริสุทธิ์จากกิเลส และปลอดพ้นจากความทุกข์ แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยปัญญา ในบาลีที่มา ท่านแสดงภาวนา ๔ นี้ ในรูปที่เป็นคุณบทของบุคคล จึงเป็น ภาวิตกาย ภาวิตศีล ภาวิตจิต ภาวิตปัญญา หมายถึงผู้ได้เจริญกาย ศีล จิต และปัญญาแล้ว บุคคลที่มีคุณสมบัติชุดนี้ครบถ้วนย่อมเป็นพระอรหันต์^{๔๐}

ในด้านการพัฒนาทางด้วยกายนั้น เป็นการพัฒนามีความสัมพันธ์ต่อสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ โดยเฉพาะทางด้าน อินทรีย์ทั้ง ๕ ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น และกาย ให้มีเกื้อกูลกันและกัน ด้านสีสภาวนา เป็นการเจริญศีล พัฒนาศีล พัฒนาความสัมพันธ์ และความประพฤติ ให้อยู่ร่วมกัน โดยตั้งอยู่ในระเบียบวินัย ไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกันกับผู้อื่นในสังคมด้วยดี ด้านจิตภาวนา เป็นการพัฒนาจิต ทำให้จิตมีความเข้มแข็ง มั่นคง มีความเมตตากรุณา ขยันหมั่นเพียร เป็นสุข ผ่องใสดีงาม เจริญงอกงามด้วยคุณธรรม และด้านปัญญาภาวนา เป็นการพัฒนาด้านปัญญา ให้มีการเสริมสร้าง ฝึกฝนปัญญาให้มีความรู้ชัดในความเป็นจริงเป็นปัจจุบัน รู้และเข้าใจในสิ่งที่เป็นอย่างที่แท้จริงในโลก ใช้ชีวิตตามสภาวะ สามารถแก้ไขปัญหาด้วยปัญญา มีชีวิตที่ดำรงโดยปราศจากทุกข์ทั้งปวง

ความหมาย

ภาวนา ^{๔๑} หมายถึง การเจริญ, การทำให้เป็นให้มีขึ้น, การฝึกอบรม, การพัฒนา (Cultivation; Training; Development) ประกอบด้วย

๑. กายภาวนา (การเจริญกาย, พัฒนากาย, การฝึกอบรมกาย ให้รู้จักติดต่อกี่ยวข้องกับสิ่งทั้งหลายภายนอกทางอินทรีย์ทั้งห้าด้วยดี และปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นในทางที่เป็นคุณ มิให้เกิดโทษ ให้

^{๔๐} อภ.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๗๙/๑๒๑.

^{๔๑} สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สหธรรมิก, ๒๕๖๐), หน้า ๗๐.

กุศลธรรมงอกงาม ให้อกุศลธรรมเสื่อมสูญ, การพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ: Physical Development)

๒. สีสถาวนา (การเจริญศีล, พัฒนาความประพฤติ, การฝึกอบรมศีล ให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัย ไม่เบียดเบียนหรือก่อความเดือดร้อนเสียหาย อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วยดี เกื้อกูลแก่กัน: Moral Development)

๓. จิตถาวนา (การเจริญจิต, พัฒนาจิต, การฝึกอบรมจิตใจ ให้เข้มแข็งมั่นคงเจริญงอกงามด้วยคุณธรรมทั้งหลาย เช่น มีเมตตากรุณา ขยันหมั่นเพียร อดทนมีสมาธิ และสดชื่น เบิกบาน เป็นสุข ผ่องใส เป็นต้น: Cultivation of the Heart; Emotional Development)

๔. ปัญญาถาวนา (การเจริญปัญญา, พัฒนาปัญญา, การฝึกอบรมปัญญา ให้รู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง รู้เท่าทันเห็นโลกและชีวิตตามสภาวะ สามารถทำจิตใจให้เป็นอิสระ ทำตนให้บริสุทธิ์จากกิเลสและปลดปล่อยจากความทุกข์ แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยปัญญา: Cultivation of Wisdom; Intellectual Development) ในบาลีที่มา ท่านแสดงถาวนา ๔ นี้ ในรูปที่เป็นคุณบทของบุคคล จึงเป็น ภาวิตกาย ภาวิตศีล ภาวิตจิต ภาวิตปัญญา (ผู้ได้เจริญกาย ศีล จิต และปัญญาแล้ว) บุคคลที่มีคุณสมบัติชุดนี้ครบถ้วนย่อมเป็นพระอรหันต์

วิธีวัดประเมินตามหลักถาวนา ๔

ในงานเขียน “พัฒนาการแบบองค์รวมของเด็กไทย” ของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต) ท่านได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับการพัฒนามนุษย์ในมุมมองของพระพุทธศาสนา สรุปความว่า พระพุทธศาสนามองมนุษย์ในฐานะที่อยู่ในระบบความสัมพันธ์กับสิ่งทั้งหลายทางธรรมชาติทั้งหมดที่เรียกว่าโลก ซึ่งเป็นระบบความสัมพันธ์ที่เป็นเหตุปัจจัยกระทบถึงกันและกัน หากองค์ประกอบบางอย่างมีพฤติกรรมไปในทางที่ไม่ดีจะส่งผลเสียต่อระบบทั้งหมด ในบรรดาธรรมชาติทั้งหมด มนุษย์นับว่าเป็นองค์ประกอบที่มีความพิเศษ ในฐานะที่ฝึกฝนและพัฒนาได้ ซึ่งมนุษย์ที่ได้รับการฝึกฝนพัฒนาดีแล้วจะเป็นมนุษย์ผู้ประเสริฐ เป็นองค์ประกอบที่เกื้อหนุนให้ระบบความสัมพันธ์ทางธรรมชาติหรือโลกทั้งหมดดีขึ้น การพัฒนามนุษย์จึงควรเป็นการพัฒนาแบบองค์รวมทั้ง ๔ ด้าน ในทางพระพุทธศาสนาเรียกว่า ถาวนา ๔ ซึ่งคำว่าถาวนา แปลว่า การพัฒนา ซึ่งในที่นี้หมายถึง การพัฒนามนุษย์ หากมนุษย์ผู้ที่ฝึกตนดีแล้วพึงมีพัฒนา ๔ ด้าน ได้แก่^{๔๖}

^{๔๖} พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต), พัฒนาการแบบองค์รวมของเด็กไทย, (กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ๒๕๔๖), หน้า ๑๕-๑๗.

๑) กายภาวนา ตรงกับทฤษฎีการเรียนรู้ทางตะวันตกว่า Physical Development แต่แตกต่างกันตรงที่ ความลึกซึ้ง กายภาวนาในที่นี้ไม่ได้หมายถึงเพียงพัฒนาทางร่างกายให้แข็งแรง สมบูรณ์สุขภาพดี แต่มีความหมายลึกซึ้งไปถึงความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางด้านกายภาพ หรือ ความสัมพันธ์กับทางวัตถุ กล่าวคือ การปฏิบัติตนในการบริโภค การฟัง การใช้เครื่องนุ่งห่มเครื่องใช้ สอยต่าง ๆ ในทางที่ถูกต้อง

๒) สีสภาวนา ตรงกับคำว่า Social Development คือ การพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมกับเพื่อนมนุษย์ซึ่งในทางพระพุทธศาสนาหมายถึง ความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางสังคม กับเพื่อนมนุษย์นับตั้งแต่การอยู่ร่วมกันในครอบครัวตลอดจนถึงสังคมให้มีความสัมพันธ์ที่ดี ช่วยเหลือ เกื้อกูล ไม่เบียดเบียนกันและกัน

๓) จิตภาวนา ตรงกับคำว่า Emotion Development คือ การพัฒนาด้านจิตใจ เป็นเรื่องของ คุณธรรม ความดี หรือสมรรถภาพจิตใจ ความเข้มแข็ง ความหมั่นเพียร ความอดทน การมีสติ สมาธิ เป็นต้น ตลอดจนถึงด้านความสุข ความสดชื่น เบิกบาน

๔) ปัญญาภาวนา ตรงกับคำว่า Intellectual Development คือ การพัฒนาด้านความรู้ ความเข้าใจ ซึ่งมีใช้แต่เพียงการคิดเชิงเหตุผลตามทฤษฎีตะวันตก แต่มีความลึกซึ้งถึงปัญญาของมนุษย์ในการมองเห็นหรือรับรู้โลกตรงตามความเป็นจริง

ซึ่งภาวนา ๔ นี้ ในทางพระพุทธศาสนาเรียกว่า เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการวัดผล ที่ได้จากการฝึก โดยวิธีการฝึกหรือการศึกษาเรียนรู้เพื่อพัฒนามนุษย์ในทางพระพุทธศาสนาเรียกว่า หลักไตรสิกขา ประกอบด้วย การศึกษาด้านศีล สมาธิ และปัญญา ซึ่งเป็นการพัฒนาชีวิตที่ดำเนินไปพร้อม ๆ กันทั้ง ๓ ด้านไม่แยกออกจากกัน ในกิจกรรมใด ๆ ที่เป็นอย่างนี้จะต้องมี ๓ อย่างนี้พัฒนาไปด้วยกัน

ส่วนภาวนา ๔ เป็นเครื่องมือวัดผลจากการฝึกแบบองค์รวมตามหลักไตรสิกขา คือ การฝึกความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทั้งที่เป็นวัตถุหรือสังคม การฝึกสภาพจิตใจ อารมณ์ หรือความรู้สึกสุข ทุกข์ แรงจูงใจ คุณธรรม และการฝึกปัญญา ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับชีวิตและวิถีที่ดีในการดำเนินชีวิตไปสู่การพ้นจากทุกข์

เกณฑ์ชีวิตโดยมีจุดหมาย คือ การเข้าถึงความสุขภายในของมนุษย์ที่สามารถอยู่ร่วมกับโลก และเข้าใจโลก เป็นการพัฒนามนุษย์แบบองค์รวมที่ไม่แปลกแยกจากสังคม ธรรมชาติแวดล้อม การพัฒนาตนเพื่อเข้าถึงความสุขภายในและส่งมอบความสุขสู่ภายนอก ซึ่งสามารถนำเสนอสรุปได้เป็น ๔ ด้าน คือ

๑) พัฒนากายให้ เป็นสุข (Physical Development for Happy Life) เป็นการพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางด้านวัตถุและเทคโนโลยี ให้สามารถควบคุมอารมณ์ ความรู้สึกหรือพฤติกรรมที่แสดงออกทางกายได้อย่างเหมาะสม ครอบคลุมถึงการพัฒนาทางกาย

กล่าวคือ การมีความรักในร่างกายของตน ไม่ทำให้สุขภาพของตนเสื่อมหรือบั่นทอนสุขภาพของตน การพัฒนาสุขภาพทางกายให้เข้มแข็ง สิ่งที่เป็นเกณฑ์ชี้วัดในการแสดงออกถึงผลของการพัฒนากายให้เป็นสุขคือ ทำให้มนุษย์พ้นจากการต้องพึ่งหรือขึ้นต่อปัจจัยภายนอก ทำให้มนุษย์มีความสมบูรณ์ในตัวเองมากยิ่งขึ้น^{๔๓} กล่าวโดยสรุปคือ การพัฒนาวิถีชีวิตความเป็นอยู่นับตั้งแต่ลืมตา การกิน การอยู่ การใช้ทรัพยากร การบริโภค ที่สามารถพึ่งพาตนเองเข้าถึงความสุข โดยไม่หลงไปตามกระแสบริโภคนิยม การตระหนักถึงคุณค่าของธรรมชาติ การบริโภคสิ่งต่าง ๆ ด้วยปัญญา

๒) พัฒนาพฤติกรรมการแสดงออกทางสังคมอย่างมีสุข (Social Behavioral Development for Happy Social) กล่าวคือ เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมแสดงออกทางสังคม การปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยความเคารพ การให้เกียรติ การมีเมตตากรุณาต่อกัน รวมไปถึงการรู้จักหน้าที่ และควบคุมตนเองให้อยู่ในวินัยหรือกฎระเบียบทางสังคม เป็นสิ่งที่สะท้อนถึงคุณธรรมจริยธรรมในระดับปัจเจกที่ส่งผลต่อการอยู่ร่วมกันในสังคม ไม่ว่าจะเป็นวิถีการหาเลี้ยงชีพที่มุ่งหมายประโยชน์และคุณค่าแท่งงานที่ทำ การซื่อสัตย์สุจริต การรักษาศีล หรือการไม่ประพฤติดเบียดเบียนซึ่งกันและกัน การอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขและยั่งยืนในสังคมได้ก็ด้วยการมีคุณธรรมจริยธรรมต่อกันและกัน

๓) พัฒนาจิตใจเข้าถึงความสุขด้านใน (Mind Development for Happy Mind) เป็นการพัฒนาที่สะท้อนให้เห็นถึงความสุขอันเกิดจากภายใน เป็นความสงบ การรู้จักระงับอารมณ์ที่เข้ามากระทบได้อย่างมีสติ การแสดงออกทางกาย วาจา ใจ ที่แสดงให้เห็นถึงความรักและเมตตากรุณาต่อเพื่อนมนุษย์ และธรรมชาติสิ่งแวดล้อม การเผชิญปัญหาและอุปสรรคได้โดยไม่ปล่อยจิตของตนให้เป็นทุกข์ โดยเกณฑ์ชี้วัดที่แสดงออกให้เห็นโดยง่าย คือ อารมณ์โกรธ หงุดหงิด การแสดงออกถึงความโลภ การอยากได้ใคร่มี เป็นต้น จะค่อย ๆ ลดน้อยถอยลงและในขณะเดียวกัน พฤติกรรมแสดงออกถึงการพัฒนา เช่น การแสดงออกถึงความรัก ความเมตตา ด้วยการแสดงออกทางกาย วาจา จะเห็นได้ชัดขึ้น การรู้จักควบคุมอารมณ์ และจัดการกับอารมณ์เหล่านั้นได้อย่างมีความสุข และมีความพอใจในสิ่งที่ตนมี เห็นคุณค่าของตนเอง และปัจจัยแวดล้อม กล่าวโดยสรุปเรียกได้ว่า เป็นการมองโลกในแง่บวกและแสดงออกถึงความสุขที่มีพร้อมที่จะแผ่ความสุขให้ผู้อื่น

๔) พัฒนาปัญญาโดยใช้ความสุขทำสิ่งที่สร้างสรรค์เป็นประโยชน์ (Wisdom Development for Happy Creativity) กล่าวคือ เป็นการแสดงออกถึง การนำพลังแห่งการเรียนรู้ ฝึกฝนการพัฒนาจิตและปัญญาแบบองค์รวม มาใช้ในสถานการณ์ที่เป็นทั้งวิกฤติและโอกาสได้อย่างสร้างสรรค์ เมื่อเกิดปัญหาอุปสรรคสามารถนำพาตนเอง สังคม ชุมชน และประเทศไปสู่ความผาสุกได้

^{๔๓} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), *ปรัชญาการศึกษาของไทย ภาคพุทธธรรม: แก่นนำการศึกษา*, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มูลนิธิธรรม, ๒๕๕๖), หน้า ๒๕-๒๖.

ด้วยกระบวนการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ โดยคำนึงถึงผลที่เกิดขึ้นอย่าง ๓๖๐ องศา มองแบบเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง สาวไปถึงเหตุแห่งปัญหาและแก้ที่เหตุนั้น โดยไม่สร้างผลกระทบในการสร้างความเสียหายให้กับผู้อื่นหรือธรรมชาติแวดล้อม กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การไม่แสดงถึงความเห็นแก่ตัวด้วยการแก้ปัญหาแบบเอาตัวรอดเฉพาะตนและพวกพ้องของตน ซึ่งเกณฑ์ชี้วัดด้านนี้ อาจต้องใช้สถานการณ์หรือจุดหมายของการอบรมเป็นตัวตั้งเพื่อสร้างกรอบของเกณฑ์ชี้วัด

หลักธรรมที่นำมาประยุกต์ใช้ในการออกแบบกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความสุขสำหรับเยาวชนและผู้ใหญ่บูรณาการกับแนวคิด ทฤษฎีทางตะวันตก และได้สร้างตัวชี้วัดผลของการพัฒนาความสุขภายใต้กรอบภาวนา ๔ ได้แก่ การพัฒนากาย การพัฒนาศีล การพัฒนาจิตใจ และการพัฒนาปัญญา

๒.๕.๒ หลักสัปปริสธรรม ๗

ความหมายและแนวคิดตามหลักสัปปริสธรรม ๗

หลักสัปปริสธรรม ๗ เป็นหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับบุคคลโดยทั่วไปในการดำเนินชีวิตที่เป็นเหตุเป็นผลให้บรรลุเป้าหมายหน้าที่การงาน การศึกษา มีนักวิชาการหลายท่านได้แสดงทัศนะต่างๆ ไว้ดังนี้

พระไตรปิฎกฉบับหลวง (๒๕๒๕) กล่าวไว้ถึงพุทธโอวาทว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๗ ประการ เป็นผู้ควรของค่านับ ฯลฯ เป็นนาบุญของโลกไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า ธรรม ๗ ประการเป็นไฉน ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นธรรมมัญญู รู้จักธรรม ๑

ตถัณฺณ รู้จักอรรถ ๑ อตถัณฺณ รู้จักตน ๑ มัญญตณฺณ รู้จักประมาณ ๑ กาลัณฺณ รู้จักกาล ๑ ปริสสณฺณ รู้จักบริษัท ๑ ปุคฺคปโรปรีณฺณ รู้จักเลือกคบคน ๑ ฯลฯ^{๔๔}

พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (๒๕๓๕) กล่าวไว้ถึงพุทธโอวาทว่า ธัมมัญญสูตร ว่าด้วยบุคคลผู้รู้ธรรม ว่าด้วยบุคคลผู้รู้ธรรม ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๗ ประการ เป็นผู้ควรของค่านับ ฯลฯ เป็นนาบุญของโลก ธรรม ๗ ประการนี้ คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ๑) เป็นธัมมัญญูรู้จักธรรม ๒) อตถัณฺณ รู้จักอรรถ ๓) อตถตณฺณ รู้จักตน ๔) มัญญตณฺณ รู้จักประมาณ ๕) กาลัณฺณ รู้จักกาล ๖) ปริสสณฺณ รู้จักบริษัท ๗) ปุคฺคปโรปรีณฺณ รู้จักเลือกคบคน ฯลฯ^{๔๕}

^{๔๔} อง.สตตก. (ไทย) ๖๕/๑๕/๙๑.

^{๔๕} อง.สตตก. (ไทย) ๒๓/๖๘/๑๔๓.

พจนานุกรมพระพุทธศาสนา ให้ความหมายว่า ธรรมของสัตบุรุษ ธรรมของคนดี ธรรมที่ทำให้เป็นสัตบุรุษมี ๗ ข้อคือ ๑ อัมมัญญตา รู้หลักหรือรู้จักเหตุ ๒ อตฺถัญญตา รู้ความมุ่งหมายหรือรู้จักเหตุผล ๓) อตฺตัญญตา รู้จักตน ๔ มัตตัญญตา รู้จักประมาณ ๕) กาลัญญตา รู้จักการ ๖) ปริสฺสญญตา รู้จักชุมชน ๗) ปุคฺคัลญญตา รู้จักบุคคล^{๔๖}

สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช (จวน อุฏฺฐายี) กล่าวไว้ว่า สัปปุริสธรรม ๗ คือ คุณธรรม ๗ ประการที่บริบูรณ์ในผู้ใดย่อมบุคคลนั้นให้เป็นสัปปุริสชนที่เจริญด้วยคุณสมบัติควรแก่ความเคารพนับถือของชนทั้งหลาย ทำให้บุคคลนั้นสามารถปฏิบัติงานให้บรรลุผลสำเร็จด้วยดีและเป็นหลักปฏิบัติเพื่อทำให้คนให้เป็นผู้สงบและเจริญรุ่งเรืองก้าวหน้าได้^{๔๗}

พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต) กล่าวว่า สัปปุริสธรรม หมายถึง ธรรมของสัตบุรุษ ธรรมของคนดี ธรรมที่ทำให้เป็นสัตบุรุษมี ๗ ประการ คือ ๒) อัมมัญญตา รู้หลักหรือรู้จักเหตุ ๒) อตฺถัญญตา รู้ความมุ่งหมายหรือรู้เหตุผล ๓) อตฺตัญญตา รู้จักตน ๔) มัตตัญญตา รู้จักประมาณ ๕) กาลัญญตา รู้จักเวลา ๖) ปริสฺสญญตา รู้จักชุมชนสังคม ๗ ปุคฺคัลญญตา รู้จักบุคคล^{๔๘}

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวไว้ว่า สัปปุริสธรรม ๗ คือ คุณธรรมที่สำคัญสำหรับสัปปุริสชน หรือคนดี คุณธรรมทั้ง ๗ ประการย่อมนำบุคคลนั้นไปสู่ความมีคุณค่าอย่างแท้จริง เรียกได้ว่าเป็นคนสมบูรณ์แบบ เป็นคนดีแท้ เป็นบุคคลที่น่าคบหาสมาคมด้วยเป็นอย่างยิ่งซึ่งการกระทำหรือพฤติกรรมของเขา มีความเหมาะสม ถูกต้องปราศจากความผิดพลาด นำพาประโยชน์มาให้ทั้งแก่ตนเองและสังคมโดยรวม สามารถนำชุมชน สังคม และประเทศชาติไปสู่ความสันติสุขและความเจริญก้าวหน้าตลอดไป^{๔๙}

พระครูศรีปริยัติวิสุทธิ (โกวิท เมฆขุนทด) กล่าวไว้ว่า สัปปุริสธรรม ในความหมายเมื่อแปลภาษาไทย หมายถึง คนดีหรือทำคนธรรมดาให้เป็นคนดี มี ๗ ประการ คือ อัมมัญญตา การรู้จัก

^{๔๖} พจนานุกรมพระพุทธศาสนา, ฉบับการ์ตูน, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ สกายบุ๊กส์, ๒๕๕๙), หน้า ๓๑๑.

^{๔๗} สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช (จวน อุฏฺฐายี), สัปปุริสธรรม, หนังสืออนุสรณ์เนื่องในโอกาสงานฉาปนกิจศพ นายชัย ว่องวาทัญญ, (กรุงเทพมหานคร: ๒๕๖๐), หน้า ๑๒.

^{๔๘} พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลธรรม, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๒๗๖.

^{๔๙} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), ธรรมบุญชีวิต, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๔๗), หน้า ๑๔.

เหตุ อตถัญญตา รู้จักผล อตตัญญตา รู้จักตน มัตตัญญตา รู้จักประมาณ กาลัญญตา รู้จักกาลรู้จักเวลา
ปริสสัญญตา รู้จักชุมชนสังคม ปุคคัลปิโรปรัญญตา รู้จักบุคคล^{๕๐}

ปัญญานันทภิกขุ ให้ความหมายว่า สัปปริสสธรรม หมายถึง ธรรมของสัตบุรุษ หรือของคน
ดี ๗ ประการ อย่างมั่งคั่งไม่ละวาง ได้แก่ รู้เหตุ รู้ผล รู้ตน รู้ประมาณ รู้กาล รู้ชุมชน รู้เลือกบุคคล^{๕๑}

พระเปลี่ยน ปญญาปทีโป ให้ความหมายว่า สัปปริสสธรรม หมายถึง ธรรมอันประเสริฐเป็น
ทรัพย์สินสมบัติของสัตบุรุษ คำว่าสัตบุรุษ ก็คือนักปราชญ์ผู้มีความเฉลียวฉลาด มีสติปัญญาว่องไวรู้เท่า
ทันเหตุการณ์ทั้งในปัจจุบันเกิดขึ้น เมื่ออะไรเกิดขึ้นก็จะเข้าใจ และเมื่ออะไรเปลี่ยนแปลงก็มีวิธีแก้ไข
ด้วยสติปัญญาความเฉลียวฉลาดนั่นเอง พระพุทธองค์ตรัสสอนไว้ว่า สัปปริสสธรรมอันเป็นสมบัติของ
สัตบุรุษผู้เป็นนักปราชญ์ผู้มีสติปัญญาดี^{๕๒}

พระมหาสมชาย ฐานวุฑโฒ กล่าวไว้ว่า สัปปริสสธรรม ๗ หมายถึง ธรรมที่ทำให้คนเป็น
สัตบุรุษ หรือ เป็นคนดี มีคุณธรรม เป็นคนเก่ง มี ๗ ประการ ด้วยกัน คือ ๑) อัมมัญญ เป็นผู้รู้จักเหตุ
๒) อตถัญญ เป็นผู้รู้จักผล ๓) อตตัญญ เป็นผู้รู้จักตน ๔) มัตตัญญ เป็นผู้รู้จักประมาณ ๕) กาลัญญ
เป็นผู้รู้จักกาล ๖) ปริสสัญญ เป็นผู้รู้จักชุมชน ๗) ปุคคัลลัญญ หรือ ปุคคัลปิโรปรัญญ เป็นผู้รู้จักบุคคล

๑) อัมมัญญ รู้จักเหตุ คือ รู้หลักความจริง รู้หลักการ รู้หลักเกณฑ์ รู้กฎเกณฑ์แห่งเหตุผล
และรู้หลักการที่จะทำให้ให้เกิดผล เช่น เห็นเหตุการณ์อะไรก็ตามแต่ก็จะรู้ได้ว่าเกิดจากเหตุอะไร
เช่น ทำไม่ฝนจึงตก สาเหตุมาจากอะไร และผลจะเป็นอย่างไร รู้ว่าจะต้องกระทำเหตุแบบนี้ จึงจะให้
เกิดผลที่ต้องการนั้นๆ เป็นต้น

๒) อตถัญญ รู้จักผล รู้ความหมาย รู้ความมุ่งหมาย รู้ประโยชน์ที่ประสงค์ คือ รู้จักผลที่จะ
เกิดขึ้นสืบเนื่องจากการกระทำ ซึ่งสามารถก่อให้เกิดประโยชน์เกิดผลได้จริง

๓) อตตัญญ รู้จักตน เป็นผู้รู้จักตน คือ รู้จักตัวตนของเราเอง ว่าโดยฐานะ ภาวะ เพศ
กำลังความรู้ ความสามารถ ความถนัด และคุณธรรม สามารถประเมินตนเองได้ในหลักธรรม ดังนี้

^{๕๐} พระครูศรีปริยัติวิสุทธิ (โกวิท เมฆขุนทด), **สัปปริสสธรรม ๗**, รายการธรรมะทำไม รายการส่งเสริม
พระพุทธศาสนาทางช่อง PSI สารคดี, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: https://www.youtube.com/watch?v=_cLHZK48Tc [สืบค้นเมื่อ ๘ มกราคม ๒๕๖๗].

^{๕๑} ปัญญานันทภิกขุ, **หัวใจคนดี**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ ธรรมสภา ไม่ระบุปีที่พิมพ์), หน้า ๑๙-
๒๐.

^{๕๒} พระเปลี่ยน ปญญาปทีโป, **สัปปริสสธรรม ๗ อย่าง**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ สุภา, ๒๕๕๙),
หน้า ๑๑.

ศรัทธา (ชอบ รักในงานอะไร) ศील (วินัย) สุตะ (ความรู้) จาคะ (ความเสียสละ) ปัญญา (กระบวนการในการพัฒนาความรู้ที่มีอยู่) เป็นต้น แล้วประพจน์ให้เหมาะสม และรู้ที่จะแก้ไขปรับปรุงต่อไป

๔) มัตตัญญู รู้จักประมาณ เป็นผู้รู้จักประมาณ คือ ความพอดี เช่น ภิกษุรู้จักประมาณในการรับและบริโภคปัจจัยสี่ คฤหัสถ์รู้จักประมาณในการใช้จ่ายโภคทรัพย์ พระมหากษัตริย์รู้จักประมาณในการลงทัณฑ์อาชญาและในการเก็บภาษี เป็นต้น

๕) กาลัญญู รู้จักกาล เป็นผู้รู้จักกาล คือ รู้กาลเวลาอันเหมาะสม และระยะเวลาที่จะต้องใช้ในการประกอบกิจ กระทำหน้าที่การงาน เช่น แบ่งเวลา ทำให้ถูกจังหวะ ให้ตรงเวลา ให้เป็นเวลาให้ทันเวลา หักเวลา ให้เหมาะสมเวลา เป็นต้น

๖) ปริสัญญู รู้จักบริษัท เป็นผู้รู้จักบริษัท คือ รู้จักชุมชน และรู้จักที่ประชุม รู้กิริยาที่จะประพจน์ต่อชุมชนนั้นๆ ว่า ชุมชนนี้เมื่อเข้าไปหาจะต้องทำกิริยาอย่างนี้ จะต้องพูดอย่างนี้ ชุมชนนี้ควรสงเคราะห์อย่างนี้ เป็นต้น

๗) บุคคลปโรปรัญญู รู้จักเลือกคน บุคคลลัญญูตา หรือ บุคคลปโรปรัญญูตา เป็นผู้รู้จักบุคคล คือ ความแตกต่างแห่งบุคคลว่า โดยอริยาถัย ความสามารถ และคุณธรรม เป็นต้น ใครยิ่งหรือหย่อนอย่างไร และรู้ที่จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นๆ ด้วยดี ว่าควรจะคบหรือไม่ จะใช้จะตำหนิ ยกย่องและแนะนำสั่งสอนอย่างไร เป็นต้น^{๕๓}

สมโภชน์ สุวรรณรัตน์ กล่าวไว้ว่า สัปปริสธรรม หมายถึง ธรรมของสัตบุรุษ ธรรมที่ทำให้เป็นสัตบุรุษ คุณสมบัติของคนดี ธรรมของผู้ดี มีบรรยายไว้หลายลักษณะ เช่น ความเป็นผู้รู้จักธรรมรู้หลักหรือรู้จักเหตุ (อัมมัญญูตา) ความเป็นผู้รู้จักอรรถ รู้จักความมุ่งหมายหรือรู้จักผล (อัตถัญญูตา) มารู้จักตน (อัตตัญญูตา) ความเป็นผู้รู้จักประมาณ (มัตตัญญูตา) ความเป็นผู้รู้จักกาล (กาลัญญูตา) ความรู้จักบริษัท (ปริสัญญูตา) และความรู้จักบุคคล (บุคคลลัญญูตา หรือ บุคคลปโรปรัญญูตา)^{๕๔}

คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้กล่าวไว้ว่า ผู้ที่ได้ชื่อว่าเป็นคนดี คนมีปัญญา คนมีคุณธรรม เรียกว่า สัตบุรุษบ้าง บัณฑิตบ้าง ทำหน้าที่ช่วยเหลือ แนะนำ สั่งสอน ชักนำสัมมาทิฐิให้แก่ผู้อื่นหรือบุคคลผู้แสวงหาสัมมาทิฐิกระตือรือร้น เข้าไปหา ไปปรึกษา ไปสดับรับฟัง ไปขอคำแนะนำ เข้าร่วมหมู่อยู่ใกล้ ศึกษาแบบอย่างแนวทางจากสัตบุรุษนั้น สัตบุรุษ คนดี

^{๕๓} พระมหาสมชาย ฐานวุฑโฒ, สัปปริสธรรม ๗, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.dmc.tv> [สืบค้นเมื่อ ๑๙ มกราคม ๒๕๖๗].

^{๕๔} สมโภชน์ สุวรรณรัตน์, "การสร้างสามัคคีในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบด้วยหลักพุทธธรรม", วารสารสมาคมนักวิจัยแห่งประเทศไทย, ปีที่ ๒๒ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๖๐): ๑๙๔.

หรือบุคคลมีศีลธรรม กล่าวโดยลักษณะเฉพาะตัว จะต้องเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติเพียบพร้อมด้วยคุณธรรม ๗ ประการ เรียกว่า สัปบุริสธรรม ๗ ดังมีปรากฏในทีฆนิกายปาฎิกวรรค ว่า สัปบุริสธรรม ๗ คือเป็นธัมมัญญ (รู้จักเหตุ) เป็นอัตถัญญ (รู้จักผล) เป็นอัตตัญญ (ผู้รู้จักตน) เป็นมัตตัญญ (ผู้รู้จักประมาณ) เป็นกาลัญญ (ผู้รู้จักกาลเวลา) เป็นปริสสัญญ (ผู้รู้จักชุมชน) เป็นบุคคลัญญ หรือ บุคคลปโรปริญญ (ผู้รู้จักบุคคล)^{๕๕}

แนวคิดเกี่ยวกับหลักสัปบุริสธรรมของนักวิชาการ

แนวคิดเกี่ยวกับการใช้หลักสัปบุริสธรรม ซึ่งเป็นหลักธรรมของบุริสชนหรือคนดีได้มีนักวิชาการให้แนวคิดไว้ ดังนี้

๑) **ความเป็นผู้รู้จักหลัก หรือ รู้จักเหตุรู้จักผล** ก็คือ การศึกษาเรื่องราวที่เกิดขึ้น สิ่งที่เกิดขึ้น ว่ามีสาเหตุมาจากสิ่งใด ก่อผลดีหรือผลเสียอย่างไร ดังที่นักวิชาการทั้งหลายกล่าวไว้ดังนี้

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต) ให้แนวคิดเกี่ยวกับหลักธรรมข้อนี้ว่า ต้องรู้หลักการและกฎเกณฑ์ ของสิ่งทั้งหลาย ที่ตนเข้าไปเกี่ยวข้องในการดำเนินชีวิต ในการปฏิบัติกิจหน้าที่ และดำเนินการต่างๆ รู้เข้าใจสิ่งที่ตนต้องประพฤติปฏิบัติตามเหตุผล เช่นรู้ว่า ตำแหน่ง ฐานะอาชีพ การงานของตน มีหน้าที่และความรับผิดชอบอย่างไร มีอะไรเป็นหลักการ จะต้องทำอะไรอย่างไร จึงจะเป็นเหตุให้บรรลุถึงผลสำเร็จที่เป็นไปตามหน้าที่ และความรับผิดชอบนั้น ๆ ดังนี้ เป็นต้น

ตลอดจนขั้นสูงสุดคือ รู้เท่าทันกฎธรรมชาติหรือหลักความจริงของธรรมชาติ เพื่อปฏิบัติต่อโลกและชีวิตอย่างถูกต้อง มีจิตใจเป็นอิสระ ไม่ตกเป็นทาสของโลกและชีวิตนั้น^{๕๖}

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช) ให้แนวคิดเกี่ยวกับหลักธรรมข้อนี้ว่า ต้องเป็นผู้รู้จักสาเหตุต้นตอของผลที่เกิดขึ้น รู้จักหลักความเป็นจริง เช่นรู้ว่าอะไรเป็นเหตุแห่งความสุขและความทุกข์ อะไรเป็นเหตุแห่งความเสื่อมและความเจริญ ทำอย่างไรถึงจะมั่นคง รู้จักธรรมต่างๆ ทั้งที่เป็นกุศลธรรม เพราะธรรมแต่ละอย่างล้วนเป็นสาเหตุต้นตอให้เกิดผลทั้งสิ้น^{๕๗}

^{๕๕} คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, **พระพุทธศาสนากับสังคมสงเคราะห์**, (พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙), หน้า ๒๑๑-๒๑๒.

^{๕๖} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต), **ธรรมนุญชีวิต**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๔๗), หน้า ๒๙.

^{๕๗} พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), **ภาษาธรรม**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ เสี่ยงเชียง, ๒๕๔๘), หน้า ๑๗๐-๑๗๑.

พระราชวิสุทธิดิลก (ละเอียต จิตตีสุโขโม) ให้ความหมายของ การรู้จักเหตุ คือ เมื่อทำสิ่งนี้ลงไปผลจะเกิดขึ้นอย่างไร เช่น ถ้าลักขโมยผู้อื่นและเราจะเดือดร้อน เหตุก็คือทำให้เราเดือดร้อน^{๕๘}

พระครูศรีปริยัติวิสุทธิ (โกวิท เมฆขุนทด) กล่าวว่า อัมมัญญตา หมายถึง ความเป็นผู้รู้จักเหตุ คือ เป็นผู้มีข้อมูล เป็นผู้ที่มีการวางแผน เป็นผู้ที่มีการเตรียมการ เช่นมีเหตุการณ์อะไรเกิดขึ้นอย่าไปมัวแต่มองที่คนอื่น ให้มองที่ตัวเราเองก่อน เรียกว่า อัมมัญญตา^{๕๙}

ปัญญานันทภิกขุ ให้แนวคิดเกี่ยวกับหลักธรรมข้อนี้ว่า ความเป็นผู้รู้จักเหตุ เป็นคุณที่ให้ผู้ปฏิบัติมีการใคร่ครวญก่อนทำสิ่งใดลงไป เพื่อสร้างและทำแต่เหตุที่ดี ป้องกันตนเองไม่ให้อายุเดือดร้อนและชั่วช้าทุกข์ยากในอนาคต สืบไป ในทางตรงกันข้ามเมื่อตนพอใจต่อความดีความสุขที่ได้รับอยู่ในปัจจุบัน และหยิ่งทราบได้ด้วยการพิจารณาว่า ความดีหรือความทุกข์อันพึงใจตนนั้นเกิดจากเหตุที่ตนทำความดี และทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ไว้ก่อน ก็จะมีใจพอใจแล้วตั้งใจทำเหตุที่ดีที่เป็นประโยชน์อย่างแท้จริง^{๖๐}

๒) ความเป็นผู้รู้จักความมุ่งหมาย หรือ รู้จักผล การรู้จักผล คือ รู้จักภาวะหรือสิ่งที่ตนกำลังได้รับ ความรู้ที่ได้รับ จากการศึกษาเล่าเรียนหรือผลอันเกิดจากการกระทำนั้นๆ จะส่งผลดีผลร้ายอย่างไร และวิเคราะห์แยกแยะให้ออก ดังนั้นวิชาการทั้งหลายกล่าวไว้ ดังนี้

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต) ให้แนวคิดเกี่ยวกับหลักธรรมข้อนี้ว่า ต้องรู้จักความหมายและความมุ่งหมายของหลักการที่ตนปฏิบัติ เข้าใจวัตถุประสงค์ของกิจการที่ตนกระทำ รู้จักว่าที่ตนกระทำอยู่นั้นๆ ดำเนินชีวิตอย่างนั้นๆ เพื่อประสงค์ประโยชน์อะไรหรือควรจะได้บรรลุถึงผลอะไรที่ให้มีหน้าที่ ตำแหน่ง ฐานะ การงานอย่างนั้นๆ เขากำหนดวางกันไว้เพื่อความมุ่งหมายอะไรกิจกรรมที่

^{๕๘} พระราชวิสุทธิดิลก, (ละเอียต จิตตีสุโขโม), สัปบุริสธรรม ธรรมของคนดี, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: https://www.youtube.com/watch?v=_cLHZkR48Tc [สืบค้นเมื่อ ๑๖ มกราคม ๒๕๖๗].

^{๕๙} พระครูศรีปริยัติวิสุทธิ (โกวิท เมฆขุนทด), สัปบุริสธรรม ๗, รายการธรรมะทำไม รายการส่งเสริมพระพุทธศาสนาทางช่อง PSI สารคดี, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.youtube.com/watch?v=UEKWlxGbnkw> [สืบค้นเมื่อ ๘ มกราคม ๒๕๖๗].

^{๖๐} ปัญญานันทภิกขุ, หัวใจคนดี, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ ธรรมสภา ไม่ระบุปีที่พิมพ์), หน้า ๑๙-๒๒-๒๓.

ตนทำอยู่ขณะนั้น เมื่อทำไปแล้วจะบังเกิดผลอะไรบ้าง มีผลดีหรือผลเสียอย่างไร ดังนี้ เป็นต้น ตลอดจนถึงขั้นสูงสุด คือความหมายของกระตือรือร้น และประโยชน์ที่เป็นจุดมุ่งหมายที่แท้จริงของชีวิต^{๖๑}

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช) ให้แนวคิดเกี่ยวกับหลักธรรมข้อนี้ว่า ต้องเป็นผู้รู้จักผลหรือประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการกระทำ สามารถรู้ถึงความมุ่งหมายของธรรมแต่ละอย่างได้ชัดเจน รู้ว่าชั่วว่าประพฤติธรรมข้อนี้จะได้รับผลอย่างไร รู้จักที่จักไขว่คว้าหาประโยชน์ให้แก่ตัวเอง เพราะเห็นด้วยปัญญาว่า เกิดผลดีจากการปฏิบัติ^{๖๒}

ปัญญานันทภิกขุ ให้แนวคิดเกี่ยวกับหลักธรรมข้อนี้ว่า ผลได้แก่สิ่งที่เกิดจากเหตุ รู้จักผลนั้นเช่นรู้ว่าความทุกข์ก็ตาม ความสุขก็ตาม ที่ตนประสบอยู่ในปัจจุบัน ล้วนเป็นผลอันเกิดจากเหตุที่ตนได้ทำไว้ก่อนแต่อดีต เมื่อหยั่งรู้ได้ชัดเจนว่า ทุกข์เป็นผลที่เกิดจากการทำความชั่ว และสุขเป็นผลที่เกิดจากการทำความดี ทั้งความชั่วและความดีของตนเองเป็นผู้ทำไว้ ตนจึงต้องบริสุทธิ์หรือเศร้าหมองเองภายหลังต่อไป ผู้ที่รู้จักผลตามความเป็นจริงเช่นนี้ ย่อมไม่หวั่นไหวต่อเหตุการณ์ที่ได้รับเฉพาะหน้า เมื่อประสบผลที่ไม่พึงพอใจอย่างไรก็ตามก็รักษาใจของตนให้คงที่ เพื่อสู่อุปสรรคและแก้ไขสิ่งที่ไม่พึงปรารถนาให้ลุล่วงไปด้วยดีโดยวิธีที่ชอบ^{๖๓}

๓) ความเป็นผู้รู้จักตน

การรู้จักตน คือ การรู้ว่าตนเองเป็นใคร มีสถานะฐานะภาวะอย่างไร มีความรู้กำลังความสามารถมากน้อยเพียงใด และควรจะปฏิบัติตนเองเช่นใดจึงจะเหมาะสม ดังนั้นวิชาการทั้งหลายกล่าวไว้ ดังนี้

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ ญาณสังวรเถระ (เจริญ ญาณวโร) กล่าวตรัสไว้ว่า ความเป็นผู้รู้จักตน คือประพฤติแต่สิ่งที่สมควรแก่การเป็นมนุษย์ที่จะทำ มินิสัยใจคอเป็นคนดี^{๖๔}

^{๖๑} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต), **ธรรมานุชีวิต**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๔๗), หน้า ๒๙-๓๐.

^{๖๒} พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), **ภาษาธรรม**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ เสี่ยงเชียง, ๒๕๔๘), หน้า ๑๗๐-๑๗๑.

^{๖๓} ปัญญานันทภิกขุ, **หัวใจคนดี**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ ธรรมสภา ไม่ระบุปีที่พิมพ์), หน้า ๑๙-๒๓-๒๔.

^{๖๔} สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ ญาณสังวรเถระ (เจริญ ญาณวโร) , **สัปบุริสธรรมกถา**, พิมพ์ในงานเสด็จพระราชทานเพลิง นายกวี เหวียนระวี ป.ม. ท.ช. ณ เมรุหลวงวัดเทพศิรินทราวาส, (กรุงเทพมหานคร: วัดเทพศิรินทราวาส, ๕ กรกฎาคม ๒๕๐๙), หน้า ๑๖.

สมเด็จพระวันรัต สังฆนายก (กิตติโสภโณ) กล่าวตรัสไว้ว่า ความเป็นผู้รู้จักตน หมายความว่า รู้จักฐานะของตน แล้วประพฤติให้เหมาะสมแก่ที่เป็นอยู่อย่างไร ว่างตนให้พอดีพองาม แก่ฐานะ^{๖๕}

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต) ให้แนวคิดเกี่ยวกับหลักธรรมข้อนี้ว่า การรู้ตน ต้องรู้ตามความเป็นจริง ตัวเรานั้น โดยฐานะ ภาวะเพศ กำลัง ความรู้ ความถนัด ความสามารถ และคุณธรรมเป็นต้น บัดนี้เท่าไร อย่างไร แล้วประพฤติปฏิบัติให้เหมาะสมและทำการต่างๆ ให้สอดคล้องถูกจุดที่จะสัมฤทธิ์ผล ตลอดจนแก้ไขปรับปรุงตนให้เจริญงอกงามถึงความสมบูรณ์ยิ่งขึ้นไป^{๖๖}

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช) ให้แนวคิดเกี่ยวกับหลักธรรมข้อนี้ว่า ต้องรู้จักประมาณตนในเรื่องต่างๆ ทั้งฐานะความเป็นอยู่ หน้าที่การงาน รวมไปถึงความคิดจิตใจเมื่อรู้ว่าตนมีกำลัง มีความคิดอย่างไร มีอุปนิสัยอย่างไร ชอบ หรือไม่ชอบ เป็นเหตุให้เป็นคนวางตัวดีมีมารยาทอ่อนน้อมถ่อมตน รู้จักประมาณตน ทำอะไรพอสมควรแก่กำลัง^{๖๗}

๔) ความเป็นผู้รู้จักประมาณ หรือ ความพอดี รู้จักประมาณ คือรู้จักประมาณว่าสิ่งใดควรทำ เหมาะสมเพียงใด ควรแก่การใช้และการให้อย่างไร ถึงจะสมควร ดังนั้นวิชาการทั้งหลายกล่าวไว้ว่า ดังนี้

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต) ให้แนวคิดเกี่ยวกับหลักธรรมข้อนี้ว่า รู้ประมาณเพื่อให้รู้จักความพอดี เช่น รู้จักประมาณในการบริโภค ในการใช้จ่ายทรัพย์ รู้จักความพอเหมาะพอดีในการพูดการปฏิบัติกิจการทำการต่างๆ ตลอดจนพักผ่อนนอนหลับและการสนุกสนานรื่นเริงทั้งหลาย ทำการทุกอย่างด้วยความเข้าใจวัตถุประสงค์เพื่อผลดีแท้จริงที่พึงต้องการ โดยมีใช้เพียงพอก่อนเห็นแก่ความพอใจชอบใจ หรือเอาแต่ใจของตน แต่ทำตามความพอดีแห่งเหตุปัจจัยหรือองค์ประกอบทั้งหลาย ที่จะลงตัวให้เกิดผลดีงามตามที่มองเห็นด้วยปัญญา^{๖๘}

^{๖๕} สมเด็จพระวันรัต สังฆนายก (กิตติโสภโณ), ประวัติครุบาชัยและสัปปริสธรรมกถา, (ลำปาง: พิมพ์ในงานฉนอปนกิจศพรุบาชัย, ๒๔๙๙), หน้า ๖.

^{๖๖} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต), ธรรมนุญชีวิต, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, สำนักงานพระพุทศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๔๗), หน้า ๓๐.

^{๖๗} พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), ภาษาธรรม, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ เสียงเชียง, ๒๕๔๘), หน้า ๑๗๐-๑๗๑.

^{๖๘} อ้างถึงแล้ว, พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต), ธรรมนุญชีวิต, หน้า ๓๐.

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช) ให้แนวคิดเกี่ยวกับหลักธรรมข้อนี้ว่า การรู้จักประมาณต้องเป็นคนรู้จักความพอดีความพอเหมาะ ไม่มากเกินไปทุกๆเรื่อง รู้จักความพอดีในการพูดในการทำงาน ในการหาทรัพย์ ในการจ่ายทรัพย์ โดยรู้จักประมาณกำลังตนเอง เป็นสาเหตุให้เป็นคนมีความพอดี รู้จักพอ ไม่ทำอะไรเกินกำลัง^{๖๙}

ปัญญานันทภิกขุ ให้แนวคิดเกี่ยวกับหลักธรรมข้อนี้ว่า การรู้จักประมาณในที่นี้ คือรู้จักพอเหมาะ พอดี พอควร นั่นเอง คิดทุกอย่างที่พึงกระทำ ตั้งแต่เรื่องการศึกษาเล่าเรียน การประกอบอาชีพทำงาน เพื่อแสวงหาทรัพย์ การบริโภคคือการใช้จ่ายทรัพย์ที่หามาได้ แม้การออกกำลังกาย เพื่อให้เกิดความแข็งแรงห่างไกลจากโรคภัย ทุกอย่างเหล่านี้จึงเป็นกิจที่พึงกระทำแต่ต้องทำโดยพอเหมาะ พอดี และพอควร ซึ่งเรียกว่ารู้ประมาณ จึงจะเป็นเรื่องที่ดีเรื่องชอบ เพราะถ้าทำแต่พอประมาณก็เป็นประโยชน์อย่างแท้จริง ไม่มีโทษ สมดังมหาสมณภาษิตว่า มนุญญตา สทา สาธุ ความรู้จักประมาณ ยังประโยชน์ให้สำเร็จทุกเมื่อ ฉะนั้น ความรู้จักประมาณ แม้ประกอบกิจอันพึงทำโดยแยบคาย พอดี และพอควร จึงเป็นเรื่องที่ดี มีประโยชน์แก่ผู้ปฏิบัติอย่างแท้จริง^{๗๐}

๕) ความเป็นผู้รู้จักกาลเวลา

รู้จักกาล คือรู้จักเวลา รู้ว่าเวลาไหนควรทำอะไร อย่างไร จึงจะทำงานให้สำเร็จลุล่วงไปได้ ดังนั้นนักวิชาการทั้งหลายกล่าวไว้ ดังนี้

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลสังฆปริณายก ตรัสกล่าวไว้ว่า ความรู้จักกาล ก็คือรู้จักกาลเวลา ว่ากาลเวลานี้เป็นกาลเวลาแห่งการงานอย่างนี้ กาลเวลานั้นเป็นกาลเวลาแห่งการงานอย่างนั้น แล้วปฏิบัติให้ถูกต้อง^{๗๑}

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต) ให้แนวคิดเกี่ยวกับหลักธรรมข้อนี้ว่า เพื่อให้รู้กาลเวลาอันเหมาะสม และระยะเวลาที่พึงใช้ในการประกอบกิจ ทำหน้าที่การงาน ปฏิบัติการต่างๆ และเกี่ยวข้องกับผู้อื่น เช่น รู้ว่า เวลาไหน ควรทำอะไร อย่างไร และทำให้ตรงเวลา ให้เป็นเวลา ให้

^{๖๙} พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), **ภาษาธรรม**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ เสียงเชียง, ๒๕๔๘), หน้า ๑๗๐-๑๗๑.

^{๗๐} ปัญญานันทภิกขุ, **หัวใจคนดี**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ ธรรมสภา ไม่ระบุปีที่พิมพ์), หน้า ๒๖-๒๗.

^{๗๑} สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลสังฆปริณายก, **ธรรมประดับใจ**, (กรุงเทพมหานคร: หจก.โรงพิมพ์สุรวัฒน์, ๒๕๕๘), หน้า ๒.

ทันเวลาให้พอเวลา ให้เหมาะเวลา ให้ถูกเวลา ตลอดจนรู้จัก กะเวลาและวางแผนการใช้เวลาอย่าง
ได้ผล^{๗๒}

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช) ให้แนวคิดเกี่ยวกับหลักธรรมข้อนี้ว่า การรู้จักเวลา
เพื่อให้เป็นผู้รู้จักคุณค่าของกาลเวลา รู้ว่าเวลาใดทำงาน เวลาใดควรหยุด รู้ว่าสิ่งนี้ควรทำเวลาใดไม่ควร
ทำเวลาใด รู้จักประมาณเวลาในการทำงานทุกอย่าง เป็นเหตุให้เป็นคนตรงเวลา รู้คุณค่าของเวลา
ทำงานได้เสร็จตรงตามเวลา ทำให้ได้รับความนิยมนยกย่อง ส่งผลให้เกิดความเจริญ^{๗๓}

ปัญญานันทภิกขุ ให้แนวคิดเกี่ยวกับหลักธรรมข้อนี้ว่า ผู้รู้จักกาล ย่อมไม่ปล่อยเวลาให้
ผ่านพ้นไปโดยไร้ประโยชน์แต่จะสร้างประโยชน์ให้แก่ตนตามเวลาด้วย และประกอบกิจอันควรแก่เวลา
โดยถูกต้องด้วย โดยเฉพาะท่านได้สอนให้คนสร้างประโยชน์แก่ตนเองตามวัยคือ ปฐมวัย (วัยต้น)
มัชฌิมวัย (วัยท่ามกลาง) และปัจฉิมวัย (วัยสุดท้าย โดยให้สร้างประโยชน์แก่ตนตามวัยนั้นๆ ให้สมควร
กับวัย ดังมหาสมณภาษิตว่า กาลานुरुป ว ธูริ นิยุญเช การันต์ พึงประกอบธุระให้เหมาะกับกาล^{๗๔}

ถวิล อรัญญเวช กล่าวไว้ว่า รู้จักกาล คือ เวลา อันเหมาะสม และระยะเวลาในการ
ประกอบกิจ จะต้องมีความเข้าใจถึงระยะเวลาที่เหมาะสมกับการดำเนินงานนั้นๆ^{๗๕}

๖) ความเป็นผู้รู้จักบริษัท หรือการรู้จักชุมชน สังคม

รู้จักประชุมชน คือ การรู้จักถึงฐานะนิสัยใจคอบุคคลนั้นๆ ให้ถูกต้อง เพื่อว่าจะได้ ปฏิบัติ
ตนที่เกี่ยวข้องด้วยให้เหมาะให้ควรแก่ประชุมชนนั้น ตลอดถึงธรรมเนียม ประเพณีที่ชุมชนนั้นๆปฏิบัติ
และปฏิบัติตามให้เหมาะสม ดังนั้นวิชาการทั้งหลายกล่าวไว้ ดังนี้

^{๗๒} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต), **ธรรมานุญชีวิต**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๔๗), หน้า ๓๑.

^{๗๓} พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), **ภาษาธรรม**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ เสี่ยงเชียง, ๒๕๔๘), หน้า ๑๗๐-๑๗๑.

^{๗๔} ปัญญานันทภิกขุ, **หัวใจคนดี**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ ธรรมสภา ไม่ระบุปีที่พิมพ์), หน้า ๒๙-๓๑.

^{๗๕} ถวิล อรัญญเวช, **การบริหารจัดการตามหลักสัปปุริสธรรม ๗**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://thawin09.blogspot.com/2017/02/blog-post_12.html, [สืบค้นเมื่อ ๑๖ มกราคม ๒๕๖๗].

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลสังฆปริณายก ตรัสกล่าวไว้ว่า ความรู้จักบริษัท ก็คือรู้จักหมู่ชนว่านี่เป็นหมู่ชนชั้นนั้น นี่เป็นหมู่ชนชั้นนี้ เข้าไปอยู่ในหมู่ชนใดควรนั่งอย่างไรควรยืนอย่างไร ควรทำอะไร ควรนิ่งอย่างไร^{๗๖}

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต) ให้แนวคิดเกี่ยวกับหลักธรรมข้อนี้ว่า รู้ชุมชนคือรู้จักถิ่นเพื่อให้รู้จักที่ชุมชนและชุมชนรู้การอันควรต้องทำกริยาอย่างนี้ ควรต้องพูดอย่างนี้ ชุมชนนี้มีระเบียบวินัยอย่างนี้ มีวัฒนธรรมประเพณีอย่างนี้ มีก็มีความต้องการอย่างนี้ ควรเกี่ยวข้อง ควรต้องสงเคราะห์ควรรับใช้ ควรบำเพ็ญประโยชน์ให้อย่างนี้ เป็นต้น^{๗๗}

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช) ให้แนวคิดเกี่ยวกับหลักธรรมข้อนี้ว่า ต้องเป็นผู้รู้จักชุมชนหรือสังคม ที่ตนอาศัยอยู่ ชุมชนในที่ทำงาน ชุมชนที่ตนจะเข้าไปหา มีความต้องการหรือไม่ต้องการอะไร มีความเห็น มีข้อตกลงกันไว้อย่างไร จะเข้าไปหาหรือจะต้อนรับอย่างไรเพื่อให้ความร่วมมือช่วยเหลือชุมชนนั้นได้ถูกต้อง และอยู่ในสังคมนั้นได้อย่างสงบสุข เป็นเหตุให้คนทำตัวได้ถูกต้องในชุมชนนั้นๆ

ปัญญานันทภิกขุ ให้แนวคิดเกี่ยวกับหลักธรรมข้อนี้ว่า เพื่อรู้จักว่าชุมชนทั้งหลายในโลกย่อมแตกต่างกัน โดยชาติ สกุล ยศศักดิ์ ทรัพย์สมบัติ การงาน ฐานะ คือตำแหน่งหน้าที่ ตลอดจนขนบธรรมเนียมอันไม่เหมือนกัน และทั้งจารีตประเพณีรวมทั้งศาสนาที่นับถือก็แตกต่างกันอีก เมื่อรู้จักเช่นนี้แล้วย่อมเป็นคุณแก่ตนเอง ซึ่งจำเป็นต้องเข้าสู่สมาคมของชุมชนนั้นๆ โดยจะได้ทำตัวเองหรือแสดงกริยาอาการให้เหมาะสมถูกต้อง และพูดจาต่อชุมชนเหล่านั้นๆ ให้สมควร อันจะเป็นเหตุให้เข้ากันได้ได้อย่างสนิทผูกความเป็นมิตรกันอย่างมั่นคง และมีความเคารพนับถือกันต่อไปอีกยาวนานตลอดไป

๓) ด้านการรู้จักบุคคล

รู้จักบุคคล คือรู้จักภาวะและฐานะนิสัยใจคอของบุคคลนั้นๆ ให้ถูกต้อง เพื่อว่าจะได้ปฏิบัติตนที่เกี่ยวข้องด้วยให้เหมาะให้ควร รู้จักว่าเขาเป็นพาลจักได้หลีก รู้จักว่าเขาเป็นบัณฑิตคือคนดีจักได้เข้าใกล้ ให้เหมาะแก่แต่ละบุคคลไป

^{๗๖} สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลสังฆปริณายก, **ธรรมประดับใจ**, (กรุงเทพมหานคร: หจก.โรงพิมพ์สุวิวัฒน์, ๒๕๕๘), หน้า ๒.

^{๗๗} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต), **ธรรมบุญชีวิต**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๔๗), หน้า ๓๑.

^{๗๘} พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), **ภาษาธรรม**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ เสียงเชียง, ๒๕๔๘), หน้า ๑๗๐-๑๗๑.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต) ให้แนวคิดเกี่ยวกับหลักธรรมข้อนี้ว่า รู้บุคคลเพื่อให้รู้จักและเข้าใจความแตกต่างแห่งบุคคล ว่าโดยอหยาศัย ความสามารถ และคุณธรรม เป็นต้น ใครยิ่งหรือหย่อนอย่างไร และรู้จักที่จะปฏิบัติต่อบุคคลอื่นๆ ด้วยดีว่าควรจะคบหรือไม่ ได้คิดอะไรจะสัมพันธ์เกี่ยวข้อง จะใช้ จะยกย่อง จะตำหนิ หรือจะแนะนำสั่งสอนอย่างไร จึงจะได้ผลดี ดังนี้ เป็นต้น^{๗๙}

พุทธทาส ภิกขุ กล่าวไว้ว่า รู้จักบุคคล คือ รู้บุคคลแต่ละคนแต่ละบุคคลที่จะเกี่ยวข้องด้วย ให้ดี ให้ถูกต้อง ในการที่จะทำการงานด้วย ทำประโยชน์ร่วมกันด้วย^{๘๐}

ปัญญานันทภิกขุ ให้แนวคิดเกี่ยวกับหลักธรรมข้อนี้ว่า ได้แก่ รู้จักลักษณะของบุคคลทั้งหลายซึ่งแตกต่างกัน โดยรู้ว่าผู้ใดเป็นคนดีที่ควรคบ และผู้ใดเป็นคนชั่วไม่ควรคบ ตลอดจนรู้จักเลือกใช้คนด้วย เพื่อให้เป็นประโยชน์โดยใช้คนให้เหมาะต่องานที่มอบหมายให้ทำ คือให้ทำเพียงพอดีตามความรู้ความสามารถของคนนั้นๆ ความรู้จักเลือกบุคคลที่ควรคบและรู้จักเลือกคนรับใช้ เป็นเหตุหนึ่งที่สนับสนุนคนให้บรรลุถึงความเจริญได้อย่างแท้จริง การคบหาสมาคมกันนั้นเป็นเรื่องที่จำเป็นและสำคัญ เพราะทุกคนต้องมีเพื่อนสนิทและมิตรรักเป็นธรรมดา แต่ว่าเรื่องการคบผู้ใดใกล้ชิดตัวเป็นมิตรนั้นเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เราเองต้องประสบความเจริญ หรือต้องเสื่อมเสียเพราะการคบคนผู้นั้นด้วย คำสุภาษิตของไทยว่า "คบพาลพาลพาไปหาผิด" และ "คบบัณฑิตบัณฑิตพาไปหาผล" หรือ "คบคนดีเป็นศรีแก่ตัวคบคนชั่วอภัย" เป็นต้น และตรงตามธรรมภาษิตที่แสดงถึงคุณและโทษแห่งการคบหาคนดี และการคบคนชั่วอีกว่า สุโข หเว สปปุริสเสณ สงคโม สมคกับสัสตบุรุษ นำสุขมาให้ นิหิตติ บุริโส นิหิตเสวี ผู้คบคนเลว ย่อมเลวลง น ปาปชนสเสวี อจจนตํ สุขเมธติ ผู้ไม่คบหาคนชั่วย่อมได้รับความสุขส่วนตัว ทุกโข พาเลหิ สงคโม สมาคมกับคนเลว นำความทุกข์มาให้ ดังนี้ เป็นต้น อันเป็นการยืนยันว่า เรื่องคบคนเป็นเรื่องสำคัญเพราะมีผลต่อเราผู้คบคนชั่วเป็นมิตรเพื่อเป็นมิตรนั้น ให้ต้องสุขต้องทุกข์และประสบความเจริญ และต้องเสื่อมเสียด้วย^{๘๑}

สรุป หลักธรรมสัปปุริสธรรม ๗ คือ คุณธรรมที่สำคัญสำหรับสัปปุริสชน หรือคนดี คุณธรรมทั้ง ๗ ประการยอมนำบุคคลนั้นไปสู่ความมีคุณค่าอย่างแท้จริง เรียกได้ว่าเป็นคนสมบูรณ์ เป็น

^{๗๙} อ้างถึงแล้ว, พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต), **ธรรมบุญชีวิต**, หน้า ๓๑.

^{๘๐} กันยา ประเสริฐสกุล, **บวชอยู่ที่บ้าน สัปปุริสธรรม ๗ พุทธทาสภิกขุ**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.youyude.com/watch?v=08xHeulqEo> [สืบค้นเมื่อ ๑๙ ธันวาคม ๒๕๖๖].

^{๘๑} ปัญญานันทภิกขุ, **หัวใจคนดี**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ ธรรมสภา ไม่ระบุปีที่พิมพ์), หน้า ๓๖-

บุคคลที่น่าคบหาสมาคมด้วยเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งการกระทำหรือพฤติกรรมของเขา มีความเหมาะสม ถูกต้องปราศจากความผิดพลาด นำพาประโยชน์มาให้ทั้งแก่ตนเองและสังคมโดยรวม สามารถนำ หมุ่ชน สังคม และประเทศชาติไปสู่ความสันติสุขและความเจริญก้าวหน้า ต้องเป็นผู้รู้จักชุมชนหรือ สังคม ที่ตนอาศัยอยู่ ชุมชนในที่ทำงาน ชุมชนที่ตนจะเข้าไปหา มีความต้องการหรือไม่ต้องการอะไร มีความเห็น มีข้อตกลงกันไว้อย่างไร จะเข้าไปหาหรือจะต้อนรับอย่างไรเพื่อให้ความร่วมมือช่วยเหลือ ชุมชนนั้นได้ถูกต้อง และอยู่ในสังคมนั้นได้อย่างสงบสุข เป็นเหตุให้คนทำตัวได้ถูกต้องในชุมชนนั้นๆ

๒.๖ แนวคิดเกี่ยวกับ Generation Gap

Generation Gap หรือ ช่องว่างระหว่างรุ่น คือ ความแตกต่างของความคิดเห็น ความ เชื่อ ค่านิยมหรือทัศนคติระหว่างคนรุ่นหนึ่งกับอีกรุ่นหนึ่ง เช่น ช่องว่างระหว่างคนหนุ่มสาวกับพ่อแม่ หรือปู่ย่าตายายของพวกเขา ซึ่งก่อให้เกิดความขัดแย้งและการสื่อสารที่ซับซ้อนจนทำให้เกิด "Gap หรือ ช่องว่าง" ปัญหาช่องว่างระหว่างรุ่นนั้นมีมาเนิ่นนานและอยู่คู่กับสังคมและโลกมาตลอด ยิ่งในช่วง ระยะเวลาหลัง ๆ มานี้ยังมีความขัดแย้งและอาชุนรุนแรงมากขึ้นในอนาคต จึงจำเป็นต้องมีการเรียนรู้ เตรียม ตัว เพื่อเกิดการปรับเปลี่ยนในทางที่ดีสำหรับทุกช่วงวัยเจเนอเรชั่น ความต่างที่ต้องรู้สังคมทั่วไป ประกอบด้วยคนหลากหลายอายุ ด้วยประสบการณ์ในวัยเด็กที่มีคนสำคัญให้การหล่อหลอมวิธีคิด โลก ทัศน์ ค่านิยม มุมมองต่อสังคม และการใช้ชีวิตของคนในรุ่นนั้น คนที่เกิดในสมัยเดียวกันจึงมีอุปนิสัย บางอย่างคล้ายคลึงกัน กลุ่มอายุหรือแต่ละรุ่นมักจะมีลักษณะที่แตกต่างกันไป ความแตกต่างของคน แต่ละกลุ่มอายุนั้นไม่ได้เกิด กันเพียงอย่างเดียว หากแต่เป็นความแตกต่างที่เกิดจากรุ่นหรือ Generation ที่ต่างกัน คนที่เกิดในยุคที่ต่างกันจะเติบโตในสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคม และ วัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ทำให้คนที่เกิดและเติบโตมาต่างยุคต่างสมัยมีลักษณะนิสัยที่แตกต่างกันไป ทฤษฎีเจเนอเรชั่นเป็นทฤษฎีที่ใช้อธิบายความแตกต่างของคนต่างรุ่นโดยแบ่ง Generation ตามช่วง ปีเกิด ซึ่งเจเนอเรชั่นหลักในปัจจุบัน มีดังนี้

Baby Boomer หรือ Gen B หรือ บุมเมอร์ คือ คนที่เกิดช่วงปี ๒๔๘๙ - ๒๕๐๗ (อายุ ๗๖-๕๘ ปี) หลังจากสงครามโลกครั้งที่ ๒ สิ้นสุด มีการฟื้นฟูสังคมและเศรษฐกิจ ต้องการแรงงาน ทดแทนผู้เสียชีวิต จึงเกิดค่านิยมการมีลูกหลายคน ลักษณะร่วมของคนเจเนนี้คือ จริงจัง ทุ่มเทชีวิตให้ งาน อดทน อดออม ชอบงานมั่นคง รักดีต่อองค์กร และให้ความสำคัญกับการทำหน้าที่พลเมือง

Generation X หรือ Gen X หรือ Yuppie คือ คนที่เกิดช่วงปี ๒๕๐๘-๒๕๒๒ (อายุ ๕๗- ๔๓ ปี) เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า มีชีวิตในช่วงเวลาโลกสงบสุข มั่งคั่ง สุขสบาย เป็นยุคสมัยเปลี่ยนผ่านสู่ ดิจิทัล มีการคุมกำเนิดเพื่อให้จำนวนประชากรเหมาะสมกับทรัพยากรบุคคลได้ง่าย ๆ สบาย ๆ ไม่เป็น ทางการ ให้ความสำคัญกับการสร้างสมดุลชีวิต เป็นตัวของตัวเอง เปิดกว้าง สร้างสรรค์ และยืดหยุ่น

Generation Y หรือ Gen Y หรือ Millennials คือ คนที่เกิดช่วงปี ๒๕๒๓-๒๕๔๐ (อายุ ๔๒-๒๕ ปี) เติบโตในยุคดิจิทัล มีความเป็นสากล เปิดรับวัฒนธรรม รักความสะดวกสบาย มีโอกาสทางการศึกษาที่ดี มีแนวคิดเป็นตัวของตัวเอง ทำในสิ่งที่ตัวเองชอบและปฏิเสธสิ่งที่ตัวเองไม่ชอบ ชัดเจน คาดหวังผลตอบแทนสูง เปลี่ยนงาน ต้องการสร้างสมดุลเวลาให้กับตัวเอง และทำกิจกรรมให้มีความสุขกับตัวเอง

Generation Z หรือ Gen ๒ คือคนที่เกิดหลังปี ๒๕๔๐ (อายุ ๒๔ ปีลงมา) เกิดมาพร้อมกับสิ่งอำนวยความสะดวก ดำเนินชีวิตในสังคมแบบดิจิทัล มีการติดต่อสื่อสารไร้สาย และสื่อบันเทิงต่าง ๆ ได้รับการเลี้ยงดูจากคนอื่นมากกว่าพ่อแม่ของตัวเอง ทันโลก ตัดสินใจทำอะไรอย่างรวดเร็ว ไม่ชอบบรอคอย เปิดกว้างทางความคิดและวัฒนธรรมที่แตกต่าง ปรับทัศนคติได้ดี ไม่แบ่งแยกเป็นมนุษย์หลายงาน อดทนต่ำ ต้องการคำอธิบายมากขึ้น ต้องมีเหตุผล และต้องรู้สึกว่าได้เข้าใจกับทุกเรื่องในชีวิต^{๘๒}

นอกจากนี้ยังมี เจเนอเรชันอื่น ๆ เช่น Silent Generation คือ คนที่เกิดปี ๒๔๖๘ - ๒๔๘๕ หรืออายุ ๘๐ ปีขึ้นไป ซึ่งเกิดในช่วงสงครามโลกที่เศรษฐกิจตกต่ำ, Generation Alpha หรือ Gen Alpha คือ เด็ก ๆ ที่เกิดตั้งแต่ปี ๒๕๕๓ หรือ อายุ ๑๒ ปีลงมา ซึ่งเกิดและเติบโตมาพร้อมกับเทคโนโลยีและความหลากหลายทางวัฒนธรรม ได้รับความรักท่วมท้นจากพ่อแม่ ขาดความยืดหยุ่น และห่างไกลธรรมชาติ

สะพานเชื่อมคนสามวัย

ปัญหาช่องว่างระหว่างวัยในครอบครัวมักเกิดกับผู้สูงอายุแลลูกหลาน พ่อแม่กับลูก พี่กับน้อง ด้วยคนในครอบครัวไม่มีเวลาให้กัน ไม่ยอมรับความเห็นของแต่ละฝ่าย ต่างคิดว่าตนเองถูก ไม่ปรึกษาพูดคุยกันเมื่อมีปัญหา เป็นต้นเหตุของความห่างเหิน แม้จะอยู่ร่วมกันใกล้ชิดกันและรักกัน แต่สามารถเกิดเป็นช่องว่างระหว่างวัยได้ยิ่งครอบครัวไทยในปัจจุบันมีลักษณะเป็น "ครัวเรือนข้ามรุ่น" มากขึ้น โดยในบ้านมีเพียงคน ๒ รุ่น คือ คนรุ่นปู่ย่าตายายกับคนรุ่นหลานอาศัยอยู่ด้วยกัน จากสถิติ

^{๘๒} ๑๒ ตัวชี้วัด สุขภาพคนไทยต่างเจเนอเรชัน, เจเนอเรชัน, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: https://www.hiso.or.th/hiso/picture/reportHealth/ThaiHealth2016/thai2016_3.pdf [สืบค้นเมื่อ ๑๙ ธันวาคม ๒๕๖๖].

พบว่า ในปี ๒๕๕๗ ประเทศไทยมีครัวเรือนข้ามรุ่นถึงร้อยละ ๑๕^{๘๓} อีกทั้งในอนาคตเมื่อประเทศไทยเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์แบบ จะมีจำนวนประชากรอายุมากกว่า ๖๐ ปีจำนวนมากกว่าเด็ก ทำให้คนหนุ่มสาวจำเป็นต้องแบกรับหน้าที่ดูแล ทั้งหมดอาจเป็นปัจจัยส่วนหนึ่งที่ทำให้ช่องว่างระหว่างวัยในบ้านกว้างขึ้นได้ความเข้าใจกันของคนต่างรุ่นจึงมีความสำคัญ โดยสิ่งที่จะช่วยแก้ปัญหาช่องว่างระหว่างวัยในครอบครัว คือ

เข้าใจและยอมรับ: แม้จะอยู่ในครอบครัวเดียวกัน แต่ก็แตกต่างกันได้ ด้วยเติบโตมาในสภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ และสังคมไม่เหมือนกัน ไม่ว่าจะเป็นพ่อแม่ คุณตาคุณยาย หรือลูกหลาน ต้องเข้าใจและนับถือตัวตนกันและกัน ไม่ยึดตัวเองเป็นศูนย์กลางในทุกสถานการณ์ สมาชิกในบ้านแต่ละคนจึงควรเปิดใจยอมรับ และเคารพในความแตกต่าง

รับฟังความเห็น: การเป็นผู้ฟังที่ดีกว่าเดิมทำให้เป็นผู้ใหญ่น่าเคารพ และลูกหลานน่าเอ็นดู รวมทั้งให้คำแนะนำในการแก้ปัญหาอย่างเป็นกลาง โดยไม่ลืมหูลืมตาถึงมุมมองของอีกฝ่ายอย่างเปิดใจด้วย ผู้สูงวัยที่ทำตัวสมวัย ไม่ทำตัวเป็นศูนย์กลาง ยอมรับความเปลี่ยนแปลง สามารถเป็นต้นแบบให้ลูกหลาน ทำให้ลูกหลานอยากเข้าหา พูดคุย ปรึกษาได้ และเกิดเป็นปฏิสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัว

ประตูลงมือส่วนตัว: การมีโลกส่วนตัวสูงยิ่งทำให้มีการเว้นระยะห่างจากกันขึ้นเรื่อย ๆ สมาชิกในครอบครัวจึงตัวเองให้อีกฝ่ายได้รับรู้และเข้ามามีส่วนร่วม เช่น ลูกหลานชวนคุณตาคุณยายมาเรียนรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยี หรือฝังให้เด็กในบ้านเข้าวัดทำบุญร่วมกัน

เชื่อมสัมพันธ์: การสร้างหรือทำกิจกรรมร่วมกันสามารถเชื่อมความสัมพันธ์ ทำให้สามารถพูดคุยในการใช้เวลาด้วยกันช่วยให้ได้เรียนรู้ตัวตนกันและกันมากขึ้น^{๘๔} ซึ่งเรื่องการถกช่องว่างระหว่างวัยในบ้านเป็นหน้าที่ของคนทุกวัยในครอบครัวที่ต้องช่วยกัน^{๘๕}

ในสังคมการทำงานปัจจุบัน บางองค์กรอาจมีคนถึง ๔ รุ่น คือ Gen B, Gen x, Gen Y และ Gen Z อยู่ร่วมกัน จึงมีความเป็นไปได้สูงที่จะมีปัญหาช่องว่างระหว่างวัยเกิดขึ้น เพื่อถกช่องว่าง

^{๘๓} กาญจนา ตั้งชลทิพย์, ครัวเรือนข้ามรุ่น รูปแบบครอบครัวที่กำลังมาแรงในสังคมไทย พ่อแม่ไม่อยู่กับตายาย อยู่กับปู่ย่าเน้อ, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.theprachakorn.com/newsDetail.php?id=81> [สืบค้นเมื่อ ๑๙ ธันวาคม ๒๕๖๖].

^{๘๔} Modern-Midlife, ช่องว่างระหว่างวัย (Generation Gap) กำแพงแห่งความรักความเข้าใจ, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.modernmidlife.net/?p=1295> [สืบค้นเมื่อ ๑๙ ธันวาคม ๒๕๖๖].

^{๘๕} Thomas, ช่องว่างระหว่างวัย กลายเป็นปัญหาใหญ่ของสังคมผู้สูงอายุ, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://thomasthailand.co/social-movement/เมื่อเรื่อง-ช่องว่างระหว่างวัย> [สืบค้นเมื่อ ๑๙ ธันวาคม ๒๕๖๖].

ควรสร้างความเข้าใจในความแตกต่าง ขึ้นชมจุดดี และบริหารความแตกต่างให้ได้การทำงานกับคนต่างเจนให้มีความสุขต้องมีความเข้าใจ สำหรับการทำงานกับ Gen B ผู้มากประสบการณ์ ควรแสดงความนับถือ รับฟัง และเรียนรู้จากประสบการณ์ของพวกเขาซึ่งให้ความสำคัญต่อหลักการทำงาน ยึดถือวัฒนธรรมองค์กร เห็นคุณค่าการทุ่มเท เรียนรู้วัฒนธรรมและการเจริญเติบโตขององค์กรการทำงานกับ Gen X ต้องพูดให้กระชับ ชัดเจน และไม่อ้อมค้อม ตรงไปตรงมา ไม่บงการ แต่ให้นโยบายกว้าง ๆ เปิดโอกาสให้ได้แก้ปัญหาเอง ไม่คาดหวังให้ทำงานหนัก เพราะพวกเขาต้องการชีวิตที่สมดุลและไม่ชอบทำงานกับ Gen Y ผู้ชอบความท้าทายและภารกิจใหม่ ๆ ให้ความสำคัญกับการเป็นส่วนหนึ่งของทีม การเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นและเพิ่มความรับผิดชอบ เป็นเสมือนคำชมสำหรับพวกเขา ผู้ใหญ่ที่ยอมรับความคิดเห็นก็จะได้รับการยอมรับ ความรู้สึกและความคิดเห็นของเพื่อนร่วมงานมีผลต่อ Gen Y อย่างมาก

การทำงานกับ Gen Z ควรให้เกียรติ เข้าใจความต้องการสร้างสมดุลชีวิต ใช้เทคโนโลยีสร้างในห้องครัวทันสมัย เปิดโอกาสให้แสดงความสามารถและส่งเสริมให้ได้แสดงบทบาทที่สำคัญยิ่งขึ้น^{๘๖} ในองค์กรที่มีคนหลายรุ่นอยู่ร่วมกันควรสร้างวัฒนธรรมองค์กรไม่ให้เอนไปทางช่วงอายุใดช่วงอายุหนึ่ง ซึ่งอาจทำให้คนที่อยู่ช่วงอายุที่แตกต่างไม่พึงพอใจและปฏิบัติตัวเองไม่ถูก ผู้นำขององค์กรหรือฝ่ายที่มีหน้าที่ดูแลพนักงานควรหาวิธีที่ดีที่สุดในการทำให้คนหลากหลายวัยอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข

ปัจจัยที่สำคัญคือ การสื่อสารที่ดี ต้องมีการพูดคุยเพื่อปรับตัวและเข้าใจความต้องการของแต่ละวัย มีวิธีสื่อสารให้คนในองค์กรรับรู้เกี่ยวกับคนต่างวัย ทั้งพฤติกรรมและความต้องการ เพื่อสร้างความเข้าใจ พร้อมปรับตัว และเติบโตไปด้วยกัน^{๘๗}

การสื่อสารคือหัวใจ ไม่ใช่เรื่องแปลก ถ้าหากว่าคนต่างรุ่นจะเข้าใจโลก คิดเห็น และเชื่อแตกต่างกัน เพราะด้วยปัจจัยในเรื่องประสบการณ์ การเติบโต ยุคสมัย สภาพแวดล้อม ฯลฯ และเพื่อเชื่อมช่องว่างระหว่างรุ่นไม่ว่าจะที่บ้าน ที่ทำงาน หรือในส่วนต่าง ๆ ของสังคมนั้น สิ่งที่เราต้องมีบทบาทสำคัญคือ "การสื่อสาร" การสื่อสารเพื่อลดความขัดแย้ง สร้างความเข้าใจ และยอมรับของคนต่างรุ่นสามารถใช้หลัก 4E คือ

^{๘๖} Post Today, เข้าใจความต่างคน ๔ เจเนอเรชัน, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.posttoday.com/life/healthy/587633> [สืบค้นเมื่อ ๑๙ ธันวาคม ๒๕๖๖].

^{๘๗} Brand Inside, ทะเลาะอีกแล้ว?, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://brandinside.asia/workhappy-all-generation/> [สืบค้นเมื่อ ๑๙ ธันวาคม ๒๕๖๖].

Empathy (เข้าใจ เข้าใจ) พยายามเอาใจเขามาใส่ใจเรา การเหมารวมว่าคนรุ่นเดียวกันต้องคิดแบบเดียวกันจะทำให้เกิดความเข้าใจผิด และอาจเป็นการขยายความขัดแย้งยิ่งขึ้น

Equality (เท่าเทียมกัน) ถึงแม้จะมีวัยแตกต่างกันแต่ควรมีความเท่าเทียมกันในเรื่องความคิดเห็น การถือว่าตนเองเหนือกว่าจะนำไปสู่การสื่อสารที่ล้มเหลว

Express (เปิดใจกับการแสดงออกและวิธีสื่อสาร) แสดงออกอย่างตรงไปตรงมา สุภาพ เปิดเผย และโปร่งใส

Eco System (เข้าใจสิ่งแวดล้อมของระบบ) เข้าใจสิ่งแวดล้อมของการสื่อสารกัน เช่น ในขณะที่คนอายุมากกว่ามองว่าคนอายุน้อยกว่าพยายามที่จะเปลี่ยนแปลงระบบแทนที่จะพัฒนาตนเอง คนหนุ่มสาวมองว่าระบบคือสิ่งที่ปิดกั้นโอกาสและการเติบโตยาก

แม้จะพยายามแล้วก็ตามอาจจะเติบโตยากการสื่อสารของคนต่างรุ่นจะได้ผลต้องเริ่มต้นจากการยอมรับความจริงว่า ทุกคนไม่จำเป็นต้องมีความคิดเห็นและมีความเชื่อเหมือนกัน แต่ต้องเคารพความแตกต่าง พร้อมรับฟัง มีท่าทีเป็นมิตร แสดงถึงความเท่าเทียม เปิดใจรับในคำพูดและท่าทีของแต่ละฝ่าย เคารพตัวตนของกันและกัน ไม่พยายามยัดเยียดให้คนอื่นคิดหรือทำเหมือนกัน ใช้เหตุผล ไม่ก้าวร้าวและรับฟังอย่างตั้งใจ สำคัญที่สุดคือ ความตั้งใจที่จะสื่อสารกันอย่างจริงจัง^{๘๘}

ช่องว่างระหว่างวัยสามารถเติมเต็มได้ด้วยการยอมรับและเข้าใจซึ่งกันและกัน รวมถึงการสื่อสารสร้างสัมพันธ์ภาพอย่างฉันทมิตรของทุกคน เกิดการเชื่อมร้อยอย่างสร้างสรรค์ จึงจะสามารถลดช่องว่างระหว่างวัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๒.๗ แนวคิดเกี่ยวกับบวร

๒.๗.๑ ความหมายของบวร

คำว่า “บวร” จึงเป็นคำย่อโดยการนำเอาพยัญชนะต้นของคำว่า บ้าน วัด โรงเรียน มาบัญญัติเป็นคำใหม่คือซึ่งมีองค์ประกอบของ “บวร” ดังต่อไปนี้

๑) สถาบันทางสังคม (บ้าน) ซึ่งประกอบไปด้วยกำนันผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน อบต. สาธารณสุขตำบล เกษตรตำบล เป็นต้น รวมทั้งระบบกลไกในการบริหารที่มาจากรัฐในรูปแบบอื่น ๆ ที่จะพัฒนาทางด้านสภาพแวดล้อมทางด้านกายภาพต่าง ๆ ภายในหมู่บ้านหรือชุมชน

^{๘๘} กรุงเทพมหานคร, ลดขัดแย้งระหว่างรุ่น, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.bangkokbiznews.com/blogs/columnist/963886> [สืบค้นเมื่อ ๑๙ ธันวาคม ๒๕๖๖].

๒) สถาบันศาสนา (วัด) หน่วยทางสังคมอีกหน่วยหนึ่งที่สำคัญยิ่ง ประกอบด้วยเจ้าอาวาส พระภิกษุสามเณรอุบาสกอุบาสิกา ในอดีตวัดคือศูนย์รวมของทุก ๆ สิ่งตั้งแต่เกิดจนตาย เกิดก็ไปวัดให้ พระตั้งชื่อ หากเป็นชายก็จักให้บวชเรียนเขียนอ่าน พอโตหน่อยจะออกเหย้าออกเรือน พระก็เป็นผู้ดู ฤกษ์พามาให้ถือไปจนวาระสุดท้ายของชีวิต

๓) สถาบันการศึกษา (โรงเรียน) หน่วยทางสังคมสุดท้ายที่กล่าวถึงประกอบด้วยครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ คณะครู นักวิชาการ และบุคลากรทางการศึกษาอื่น ๆ ทั้งในโรงเรียน วิทยาลัย มหาวิทยาลัย และองค์กรทางการศึกษาอื่น ๆ

ประชาสังคม (บ้าน วัด โรงเรียน) เป็นหน่วยทางสังคมที่มีความสำคัญทั้งหมด วัด บ้าน และโรงเรียนให้การอุปถัมภ์คำชูกำทำนุบำรุงพระศาสนา บ้านก็มีวัดคอยให้สติเตือนใจรวมทั้งจิตวิญญาณ และโรงเรียนคอยสนับสนุนกิจกรรมในชุมชน โรงเรียนมีวัดที่ให้การสนับสนุนอบรมสั่งสอนในศีลธรรม และมีบ้านที่คอยให้การสนับสนุนผู้ที่มีความรู้ความสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดย อาจเป็นครูภูมิปัญญาให้ความรู้ในเรื่องที่เป็นภูมิปัญญาของท้องถิ่นนั้น ๆ และกรรมการสถานศึกษาก็มี พระมีผู้นำชุมชนเป็นส่วนหนึ่งในการบริหารงานในโรงเรียนคำว่า “บวร” คำนี้ไม่ได้เป็นแค่คำพูด สละสลวยคำหนึ่ง แต่เป็นถึงการรวมตัวของหน่วยทางสังคมที่สำคัญที่สุดเพื่อความเจริญของงามบ่ง บอกถึงวัฒนธรรมอันจะเกิดจากความดีงามของคนทุกคนที่จะร่วมกันพัฒนาทั้งสามสิ่งไปพร้อม ๆ กัน

ดังนั้นประชาสังคมแบบ “บวร” จึงเป็นการนำเอาสถาบันหลักในชุมชนมาเป็นกลไกในการพัฒนาและสร้างชุมชนให้เข้มแข็งทำหน้าที่เป็นแกนกลางในการเชื่อมสัมพันธ์พัฒนาติดสนิท แก้ปัญหาตนเองกำหนดแผนแม่บทชุมชนด้วยการร่วมกันคิดสร้างและบริหารจัดการชุมชนของคนใน ท้องถิ่นที่ร่วมกันเป็นเจ้าของอันจะนำไปสู่ “การพัฒนาชุมชนให้ยั่งยืน” ตลอดไป^{๘๙}

๒.๗.๒ พลังบวร: การขับเคลื่อนชุมชนเมืองในยุคไทยแลนด์ ๔.๐^{๙๐}

“การขับเคลื่อนชุมชนคุณธรรมโดยพลังบวร (บ้าน วัด โรงเรียน) สู่สังคมคุณธรรมที่มั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืน” เป็นโครงการที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี ของรัฐบาลและยังเป็นนโยบาย สำคัญของกระทรวงวัฒนธรรม กล่าวคือ ในกรอบยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปีได้กำหนดวิสัยทัศน์ไว้ ว่า “ประเทศมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้วด้วยการพัฒนาตามปรัชญาของ

^{๘๙} ราเชนทร์ นพณัฐวรรคและคณะ, “กระบวนการประชาสังคม“บวร”หลักในการพัฒนาชุมชนให้ ยั่งยืน”, บทความวิชาการ, การประชุมวิชาการระดับชาติสหวิทยาการเอเชียอาคเนย์ ๒๕๕๙ ครั้งที่ ๓.

^{๙๐} กรมการศาสนา, การดำเนินงานชุมชนคุณธรรมขับเคลื่อนด้วยพลังบวร, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: https://www.dra.go.th/files/news_center/5c5a905fc6c1a.pdf [สืบค้นเมื่อ ๒๕ ธันวาคม ๒๕๖๖].

เศรษฐกิจพอเพียง” เพื่อให้คนไทยมีความสุข สำหรับกระทรวงวัฒนธรรมได้กำหนดยุทธศาสตร์เพื่อให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ โดยมีวิสัยทัศน์ “วัฒนธรรมไทยเข้มแข็งเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาคน สังคมและเศรษฐกิจของประเทศอย่างยั่งยืน” โดยเน้นสร้างคนดี สังคมดี มีคุณธรรม จริยธรรม ซึ่งจะมีการเสริมสร้าง “ชุมชนคุณธรรม องค์กรคุณธรรม” ตามนโยบายของรัฐบาลและกระทรวงวัฒนธรรมที่ต้องการส่งเสริมให้ศาสนามีบทบาทนำในการเทิดทูนสถาบันหลักของชาติ คือ ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ตลอดจนส่งเสริมความเข้าใจอันดีและความสมานฉันท์ของทุกศาสนา รวมทั้งต้องการสืบสาน สร้างสรรค์ งานด้านศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม โดยใช้ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมเป็นเครื่องหล่อหลอม ยึดเหนี่ยว สร้างคุณค่าทางสังคมและสร้างภูมิคุ้มกันให้กับสถาบัน ครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติให้เกิดความเข้มแข็ง เกิดค่านิยมที่ดีงามในการดำเนินชีวิตอย่างรู้จักสามัคคี และยังสามารถนำทุนทางวัฒนธรรมมาเพิ่มมูลค่าให้เศรษฐกิจชุมชน

กระทรวงวัฒนธรรมได้มอบหมายภารกิจให้กรมการศาสนาดำเนินการเพื่อให้เป็นไปตามนโยบาย และยุทธศาสตร์ชาติดังกล่าว โดยการสร้างเสริมให้เกิดชุมชนคุณธรรม สังคมคุณธรรมจากการใช้พลังบวร คือ บ้าน-วัด-โรงเรียน ผ่านโครงการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ (ศพอ.) ซึ่งเป็นโครงการสำคัญที่สนองนโยบายกระทรวงวัฒนธรรม ที่มีคณะสงฆ์เป็นกำลังสำคัญในการนำพระพุทธศาสนามาพัฒนาเยาวชนไทยให้เป็นคนดี มีคุณธรรม ซึ่งเป็นการวางรากฐานให้กับเด็กเยาวชนได้อย่างดีเยี่ยม เนื่องจากคนไทยกับพระพุทธศาสนาเป็นของคู่กัน คนไทยมีความใกล้ชิดผูกพันกับวัดอย่างแยกไม่ออก วัดคือศูนย์รวมจิตใจของคนไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ดังนั้นศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จึงเป็นองค์กรทางพระพุทธศาสนาหนึ่งในชุมชนที่พระคุณเจ้าได้จัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นแหล่งบ่มเพาะปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้แก่เด็ก เยาวชนและประชาชนเป็นเสมือนสถาบันพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็กเยาวชนและประชาชน ซึ่งศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ได้รับการส่งเสริมให้มีบทบาทเพิ่มขึ้นทุกปีเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป โดยได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากภาคคณะสงฆ์ ภาครัฐ และภาคเอกชนในพื้นที่ ได้ให้ความร่วมมือในการพัฒนา (ศพอ.) ให้มีคุณภาพ ทำให้ (ศพอ.) มีบทบาทในการพัฒนาชุมชน โดยมีสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเป็นหน่วยปฏิบัติในพื้นที่ที่ดูแลเอาใจใส่และมีส่วนผลักดันและพัฒนาศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มาอย่างต่อเนื่อง ขณะนี้ (ศพอ.) มีจำนวนถึง ๔,๐๐๐ กว่าศูนย์ฯ กระจายครอบคลุมพื้นที่ทั่วประเทศเป็น (ศพอ.) ที่มีบทบาทสำคัญต่อชาติบ้านเมือง โดยเฉพาะเป็นโครงการที่เสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน

นอกจากบทบาทของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ได้มีการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา อบรมคุณธรรมจริยธรรมให้แก่เด็ก เยาวชนแล้ว ยังมีบทบาทการสร้างเสริมรายได้ให้กับคนในชุมชน รวมทั้งร่วมสร้างชุมชนคุณธรรมให้มากขึ้น ภายใต้กลไกประชารัฐ และอาศัย

“คุณธรรม”เป็นพื้นฐาน โดยมี (ศพอ.) เป็นฐานปฏิบัติการ ปรับเพิ่มบทบาทของ (ศพอ.) ที่เข้มแข็งอยู่ แล้วให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนที่มีหลายบทบาทในเวลาเดียวกันและสามารถส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมให้กับคนในชุมชนแบบครบวงจร กล่าวคือ เป็นแหล่งเรียนรู้ศีลธรรม เป็นศูนย์การเรียนรู้ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชน เป็นศูนย์กลางการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาและ วัฒนธรรม เป็นศูนย์พิพิธภัณฑของชุมชน และเป็นศูนย์ฝึกวิชาชีพในวัด โดยการสนับสนุนของกรมการ ศาสนาอย่างใกล้ชิด เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน โดยมีพลังที่สำคัญในชุมชน คือ บ้าน - วัด - โรงเรียน หรือ บวร มีส่วนร่วมดำเนินการ เพื่อให้ (ศพอ.) เป็นศูนย์กลางแบบของชุมชน ที่สามารถเกื้อกูล (ศพอ.) อื่นๆ ให้ทำหน้าที่เสริมสร้าง “ชุมชนคุณธรรม” ให้เกิดขึ้นทั่วประเทศ ด้วยพลังของ บวร (บ้าน วัด โรงเรียน) อย่างมั่นคงและยั่งยืน

สำหรับความหมายของ “ชุมชนคุณธรรม” คือ ชุมชนที่พึ่งตนเองได้ คนในชุมชนมี คุณธรรมจริยธรรมยึดมั่นในสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ มีความพร้อมทางกาย ใจ สติปัญญา มีความเป็นสากล รู้คุณค่าความเป็นไทย พัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักธรรมทางศาสนา ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และวิถีวัฒนธรรมไทย มีความปรองดองสมานฉันท์ มีความสุขมีความ มั่นคง เสมอภาค และเป็นธรรม ซึ่งเป็นชุมชนที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของประชาชนทุกภาคส่วน (บวร) ภายใต้ระบบประชาธิปไตย

๒.๘ พื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ประวัติความเป็นมา

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นอดีตราชธานีของไทยมีหลักฐานของการเป็นเมืองในลุ่ม แม่น้ำเจ้าพระยา ตั้งแต่ประมาณพุทธศตวรรษที่ ๑๖ - ๑๘ โดยมีร่องรอยของที่ตั้งเมือง โบราณสถาน โบราณวัตถุ และเรื่องราวเหตุการณ์ในลักษณะ ตำนานพงศาวดาร ไปจนถึงหลักศิลาจารึก ซึ่งถือว่าเป็นหลักฐานร่วมสมัยที่ใกล้เคียงเหตุการณ์มากที่สุด ซึ่งเมืองอโยธยาหรืออโยธยาศรีรามเทพนคร หรือ เมืองพระราม มีที่ตั้งอยู่บริเวณด้านตะวันออกของเกาะเมืองอยุธยา มีบ้านเมืองที่มีความเจริญทางการ เมือง การปกครอง และมีวัฒนธรรมที่รุ่งเรืองแห่งหนึ่ง มีการใช้กฎหมายในการปกครองบ้านเมือง ๓ ฉบับ คือ พระอัยการลักษณะเบ็ดเสร็จ พระอัยการลักษณะทาส พระอัยการลักษณะกู้หนี้

สมเด็จพระนเรศวรมหาราช ทรงกู้เอกราชคืนมาได้ ใน พ.ศ. ๒๑๒๗ และ เสียกรุงศรีอยุธยา ครั้งที่ ๒ ใน พ.ศ. ๒๓๑๐ สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ทรงกอบกู้เอกราชได้ในปลายปีเดียวกันแล้ว ทรงสถาปนา กรุงธนบุรีเป็นราชธานีแห่งใหม่ โดยกวาดต้อนผู้คนจากกรุงศรีอยุธยาไปยังกรุงธนบุรีเพื่อ สร้างเมืองใหม่ แต่กรุงศรีอยุธยาไม่ได้ กลายเป็นเมืองร้าง ยังคงมีคนรักถิ่นฐานบ้านเดิมอาศัยอยู่และ ราษฎรที่หลบหนีไปได้กลับเข้ามาอยู่รวมกัน ต่อมาได้รับการยกย่อง เป็นเมืองจัตวาเรียก "เมืองกรุงเก่า"

พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ทรงยกเมืองกรุงเก่าขึ้นเป็นหัวเมือง จัตวาเช่นเดียวกับสมัยกรุงธนบุรี หลังจากนั้น พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดให้ จัดการปฏิรูปการปกครองทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาคโดยการปกครองส่วนภูมิภาคนั้นโปรดให้ จัดการปกครองแบบเทศาภิบาลขึ้นโดยให้รวมเมืองที่ใกล้เคียงกัน ๓ - ๔ เมือง ขึ้นเป็นมณฑล มี ข้าหลวงเทศาภิบาลเป็นผู้ปกครอง โดยในปี พ.ศ. ๒๔๓๘ ทรงโปรดให้จัดตั้งมณฑลกรุงเก่าขึ้น ประกอบด้วยหัวเมืองต่าง ๆ คือ กรุงเก่าหรืออยุธยา อ่างทอง สระบุรี ลพบุรี พรหมบุรี อินทร์บุรี และ สิงห์บุรี

ต่อมาโปรดให้รวมเมืองอินทร์ และเมืองพรหมเข้ากับเมืองสิงห์บุรี ตั้งที่ว่าการมณฑลที่ อยุธยา และต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๖๙ เปลี่ยนชื่อจากมณฑลกรุงเก่าเป็นมณฑลอยุธยา ซึ่งจากการจัดตั้ง มณฑลอยุธยามีผลให้อยุธยามีความสำคัญทางการบริหาร การปกครองมากขึ้นการสร้างสิ่ง สาธารณูปโภคหลายอย่างมีผลต่อการพัฒนาเมืองอยุธยาในเวลาต่อมา จนเมื่อยกเลิกการปกครอง ระบบเทศาภิบาล ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ อยุธยาจึงเปลี่ยนฐานะเป็น จังหวัดพระนครศรีอยุธยาจนถึงปัจจุบันในสมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรีได้มี นโยบายบูรณะโบราณสถานภายในเมืองอยุธยาเพื่อเป็นการฉลองยี่สิบห้าพุทธศตวรรษครบถ้วนในปี พ.ศ.๒๔๙๘ นายกรัฐมนตรีประเทศพม่าเดินทางมาเยือนประเทศไทยและมอบเงินจำนวน ๒๐๐,๐๐๐ บาท เพื่อปฏิสังขรณ์วัดและองค์พระมงคลบพิตร เป็นการเริ่มต้นการบูรณะโบราณสถานในอยุธยา อย่างจริงจัง ซึ่งต่อมากรมศิลปากรเป็นหน่วยงานสำคัญในการดำเนินการ จนองค์การศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติหรือยูเนสโก มีมติให้ขึ้นทะเบียนนครประวัติศาสตร์ พระนครศรีอยุธยาเป็น " มรดกโลก " เมื่อวันที่ ๑๓ ธันวาคม ๒๕๓๔มีพื้นที่ครอบคลุมในบริเวณ โบราณสถานเมืองอยุธยาอาณาจักรกรุงศรีอยุธยา เป็นราชธานีมาตั้งแต่วันที่ ๓ เมษายน ๑๘๙๓ จนถึง วันที่ ๗เมษายน ๒๓๑๐ เป็นเวลายาวนานถึง ๔๑๗ ปี มีประวัติในการปกครอง การกอบกู้เอกราช วิถีกรรมและด้านขนบธรรมเนียมประเพณีมากมาย เป็นเมืองที่อุดมสมบูรณ์ด้วยพืชพันธุ์ธัญญาหารดัง คำกล่าวที่ว่า " ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว " ทั้งทั้งจังหวัดพระนครศรีอยุธยายังมากมายไปด้วยวัดวาอาราม ปราสาทราชวังและปูชนียสถาน ปูชนียวัตถุมากมายกรุงศรีอยุธยามีพระมหากษัตริย์ปกครอง อาณาจักรสืบต่อกันมา ๓๓ พระองค์ มีราชวงศ์ผลัดเปลี่ยนกันครองอาณาจักรรวม ๕ ราชวงศ์

๑. ราชวงศ์อู่ทอง
๒. ราชวงศ์สุพรรณภูมิ
๓. ราชวงศ์สุโขทัย
๔. ราชวงศ์ปราสาททอง
๕. ราชวงศ์บ้านพลูหลวง

คำขวัญจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

คำขวัญจังหวัดพระนครศรีอยุธยาได้ถูกกำหนดขึ้นเมื่อจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นเจ้าภาพในการแข่งขันกีฬาแห่งชาติ ครั้งที่ ๒๔ ประจำปีพ.ศ. ๒๕๓๓ โดยได้ตั้งคำขวัญว่า "ราชธานีเก่า อู่ข้าวอู่น้ำ เลิศล้ำกานท์กวี คนดีศรีอยุธยา" ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๖๐ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ ได้เสนอความคิดเห็นขอเพิ่มเติมคำขวัญจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อให้ครอบคลุมจุดเด่นของจังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่ได้รับการขึ้นทะเบียนจากองค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ(UNESCO) ให้เป็นเมืองมรดกโลกทางศิลปวัฒนธรรม เมื่อวันที่ ๑๓ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๓๔ จังหวัดพระนครศรีอยุธยาจึงประกาศใช้คำขวัญประจำจังหวัดใหม่โดยเพิ่มคำว่า "เลอคุณค่ามรดกโลก" ต่อท้ายคำขวัญเดิมเป็น "ราชธานีเก่า อู่ข้าวอู่น้ำ เลิศล้ำกานท์กวี คนดีศรีอยุธยา เลอคุณค่ามรดกโลก"

ความหมายและความสำคัญของคำขวัญ

"ราชธานีเก่า"

หมายถึง จังหวัดพระนครศรีอยุธยาในอดีตเคยเป็นเมืองหลวงเก่าของประเทศไทย ในนามว่า "กรุงเทพทวารวดีศรีอยุธยา महाराष्ट्रเมืองรัตนราชธานีบุรีรมย์" หรือเรียกกันทั่วไปว่า "กรุงศรีอยุธยา" ที่มีความเจริญรุ่งเรืองในด้านการปกครอง เศรษฐกิจ สังคม และการต่างประเทศ ยาวนานถึง ๔๑๗ ปี โดยมีพระมหากษัตริย์ปกครอง ๕ ราชวงศ์ ๓๓ พระองค์

"อู่ข้าวอู่น้ำ"

หมายถึงจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ตั้งอยู่ในบริเวณภาคกลางตอนล่างของประเทศไทย มีพื้นที่ราบลุ่มอันอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การเพาะปลูก และยังมีแม่น้ำไหลผ่าน ๔ สาย คือ แม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำป่าสัก แม่น้ำลพบุรี แม่น้ำน้อย ทำให้เหมาะแก่การเกษตรกรรม และการประมง

"เลิศล้ำกานท์กวี"

หมายถึงในสมัยกรุงศรีอยุธยามียุคทองของวรรณคดี คือในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชและสมัยพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ กอปรด้วยกวีเอกที่มีความสามารถล้ำเลิศ เช่น สมเด็จพระนารายณ์ พระมหาราชครูศรีปราชญ์ เจ้าฟ้าธรรมาธิเบศร์(เจ้าฟ้ากุ้ง) พระโหราธิบดี วรรณคดีที่สำคัญ เช่น สมุทรโฆษ คำฉันท์ ไคร่งำศรวลศรีปราชญ์ กาพย์ห่อโคลง ประพาสธารทองแดง จินตามณี มหาชาติคำหลวง

"คนดีศรีอยุธยา"

หมายถึงจังหวัดพระนครศรีอยุธยาอปรด้วยคนดี มีความสามารถทุกยุคสมัยตลอดมา แม้เมื่อกรุงศรีอยุธยาต้องเสียกรุงให้กับพม่าถึง ๒ ครั้ง แต่ก็ยังกอบกู้เอกราชกลับคืนมาได้ ก็ด้วยเหตุเพราะมีคนดีที่มีความสามารถนั่นเอง จนมีคำกล่าวมาแต่เดิมว่า "กรุงศรีอยุธยาไม่สิ้นคนดี"

"เลอคุณค่ามรดกโลก"

หมายถึงจังหวัดพระนครศรีอยุธยาได้รับการขึ้นทะเบียนจากองค์การศึกษาวิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ให้เป็นเมืองมรดกโลกทางศิลปวัฒนธรรม เมื่อวันที่ ๑๓ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๓๔ จึงจัดงานประจำปีเพื่อเฉลิมฉลองโดยใช้ชื่องานว่า "งานยอยศยิ่งฟ้าอยุธยามรดกโลก" โดยมีการจัดแสดง แสง สี เพื่อถ่ายทอดประวัติศาสตร์ของจังหวัดพระนครศรีอยุธยาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาจนถึงปัจจุบัน

เป้าหมายการพัฒนาจังหวัด

“อยุธยาเมืองมรดกโลก เป็นแหล่งเรียนรู้ น่าเที่ยว น่าอยู่ น่าลงทุน”

พันธกิจ

๑. นำภารกิจของรัฐและนโยบายของรัฐบาลไปปฏิบัติให้เกิดผลสัมฤทธิ์
๒. ดูแลให้มีการปฏิบัติและบังคับใช้ให้เป็นไปตามกฎหมาย เพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อย และเป็นธรรมในสังคม
๓. จัดให้มีการคุ้มครอง ป้องกัน ส่งเสริม และช่วยเหลือประชาชนและชุมชนที่ด้อยโอกาส เพื่อให้ได้รับความเป็นธรรมทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมในการดำรงชีวิตอย่างพอเพียง
๔. จัดให้มีการบริการภาครัฐเพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงได้อย่างเสมอหน้า รวดเร็ว และมีคุณภาพ
๕. จัดให้มีการส่งเสริม อุดหนุน และสนับสนุนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อให้สามารถดำเนินการตามอำนาจและหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และให้มีขีดความสามารถพร้อมที่จะดำเนินการตามภารกิจที่ได้รับการถ่ายโอนจากกระทรวง/ทบวง/กรม
๖. ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่คณะรัฐมนตรี กระทรวง ทบวง กรม หรือหน่วยงานอื่นของรัฐ มอบหมาย หรือที่มีกฎหมายกำหนด

เป้าประสงค์รวม

๑. เป็นเมืองประวัติศาสตร์ที่น่าท่องเที่ยวระดับสากล
๒. ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี
๓. ภาคเศรษฐกิจ ภาคการค้า และการบริการเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

ตัวชี้วัดและเป้าหมายการพัฒนา

๑. ร้อยละของรายได้จากการท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้น
๒. ร้อยละความสำเร็จในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานให้มีมาตรฐาน เพื่อการเป็นสังคมเมืองน่าอยู่
๓. ร้อยละที่เพิ่มขึ้นของการลงทุน ภาคอุตสาหกรรม การค้า และบริการ
๔. ร้อยละที่เพิ่มขึ้นของโรงงานอุตสาหกรรมที่ใช้เทคโนโลยีสีเขียว
๕. ร้อยละที่เพิ่มขึ้นของเกษตรกร/แปลง/ฟาร์มที่ผ่านมาตรฐานปลอดภัยของจังหวัด^{๙๑}

๒.๙ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ราเชนทร์ นพณัฐวงศ์ และคณะ^{๙๒} ได้ศึกษาเขียนบทความเรื่องกระบวนการประชาสังคม “บวร” หลักในการพัฒนาชุมชนให้ยั่งยืน ได้สรุปไว้ว่า ประชาสังคมแบบ “บวร” จึงเป็นการนำเอาสถาบันหลักในชุมชนมาเป็นกลไกในการพัฒนาและสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง ทำหน้าที่เป็นแกนกลางในการเชื่อมสัมพันธ์พัฒนา ตัดสินใจแก้ปัญหาตนเอง กำหนดแผนแม่บทชุมชน ด้วยการร่วมกันคิดสร้างและบริหารจัดการชุมชนของคนในท้องถิ่นที่ร่วมกันเป็นเจ้าของอันจะนำไปสู่ “การพัฒนาชุมชนให้ยั่งยืน” ตลอดไป

อัญธิชา มั่นคง^{๙๓} งานวิจัยเรื่อง บทบาทของทุนทางวัฒนธรรมกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน: กรณีศึกษาชุมชนในตำบลบ้านตู่ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะทุนทางวัฒนธรรมของตำบลบ้านตู่ อำเภอเมืองจังหวัดพะเยา ศึกษาโครงสร้างเศรษฐกิจชุมชนตำบลบ้านตู่ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา ตลอดจนบทบาทของทุนทางวัฒนธรรมของตำบลบ้านตู่ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยาที่มีต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ผลการวิจัยพบว่า ทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนในตำบลบ้านตู่ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา คือ ประเพณีดั้งเดิมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านหัตถกรรม การจักสานไม้ไผ่ การจักสานผักตบชวา การทำนาแบบดั้งเดิมและการทำนาอินทรีย์ ทุนบุคคลมี

^{๙๑} ศาลากลางจังหวัดพระนครศรีอยุธยา, กรุงเทพมหานครโลกอยุธยา, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://ww2.ayutthaya.go.th/content/vision> [สืบค้นเมื่อ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๖๕].

^{๙๒} ราเชนทร์ นพณัฐวงศ์และคณะ, “กระบวนการประชาสังคม “บวร” หลักในการพัฒนาชุมชนให้ยั่งยืน”, บทความวิชาการ, การประชุมวิชาการระดับชาติสหวิทยาการเอเชียอาคเนย์ ๒๕๕๙ ครั้งที่ ๓, (๒๕๕๙).

^{๙๓} อัญธิชา มั่นคง, “บทบาทของทุนทางวัฒนธรรมกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน กรณีศึกษาชุมชนในตำบลบ้านตู่ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา”, วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย, ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๓๙ (๒๕๖๐): ๙๐-๑๐๐.

ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำชุมชนที่มีบทบาทในการรวมกลุ่มการสร้างเสริมความเข้มแข็งและการพัฒนาชุมชน สำหรับทุนเครือญาตินั้นในชุมชน มีความสัมพันธ์แบบเคารพผู้อาวุโส เคารพกฎระเบียบ กติกาของหมู่บ้านโครงสร้างทางเศรษฐกิจ ยังเป็นรูปแบบการผลิตในขั้นพื้นฐานและการแปรรูปผลผลิตที่ได้เป็นผลิตภัณฑ์อย่างง่ายเพื่อใช้ในการดำรงชีพและจัดจำหน่ายทั้งภายในและภายนอกชุมชน ระบบการจ้างงานยังคงมีการใช้ระบบการลงแขกเกี่ยวข้าวภายในเครือญาติและภายในชุมชน มีการจ้างแรงงานจากชาวบ้านในชุมชนเป็นครั้งคราวบทบาทของทุนทางวัฒนธรรมที่มีต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนในตำบลบ้านตุน อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา พบว่าทุนทางวัฒนธรรมมีบทบาทในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในตำบลบ้านตุน ภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๕ คิดเป็นร้อยละ ๘๕.๐๐ โดยประชาชนเห็นด้วยมากที่สุดในเรื่อง ชุมชนจะสามารถพัฒนาได้อย่างยั่งยืนหากนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาพัฒนาเป็นอาชีพต่างๆ

กมลาศ ภูวนาธิพงศ์ และอำนาจ บัวศิริ ^{๔๔}โครงการสุขชีวีวิถีพุทธในชุมชนเมือง ยุค ๔.๐: กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน บ้าน วัด โรงเรียนการวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อถอดบทเรียนและออกแบบกิจกรรมโครงการรับใช้สังคม สุขชีวีวิถีพุทธในชุมชนเมือง ยุค ๔.๐ ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมชุมชน บ้าน วัด โรงเรียน ๒) ประเมินผลสัมฤทธิ์โครงการรับใช้สังคม สุขชีวีวิถีพุทธในชุมชนเมือง ยุค ๔.๐ ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมชุมชน บ้าน วัด โรงเรียน ผลการวิจัยพบว่า ๑) ผลการถอดบทเรียนสุขชีวีวิถีพุทธสร้างสุขสำหรับชุมชนเมืองยุค ๔.๐ ผ่านวิธีการประเมิน ๑) จุดมุ่งหมาย ๒) วิธีการพัฒนา ๓) กระบวนการมีส่วนร่วม และ ๔) ปัจจัยแห่งความสำเร็จ พบว่า พื้นที่พัฒนาตนเองเพื่อเสริมสร้างสุขชีวีวิถีพุทธสำหรับกลุ่มเยาวชนในชุมชนเมือง ได้แก่ ศูนย์การเรียนรู้พระพุทธศาสนาและการพัฒนาสังคม วัดสุทธาวาสธรรม มีปัจจัยภายนอกเสริมสร้างสุขชีวีวิถีพุทธประกอบด้วย ๑) สร้างพื้นที่ทางกายภาพ ๒) กิจกรรมการส่งเสริมการเรียนรู้ ๓) การสร้างเครือข่ายการแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ ๔) การพัฒนาพื้นที่ทางสังคมและการเรียนรู้ ๕) การจัดกิจกรรมในการสร้างปัญญาและความคิดสร้างสรรค์ เป็นปัจจัยสำคัญทำให้เกิดการพัฒนาจิตใจและปัญญา และพื้นที่เสริมสร้างสุขชีวีสำหรับกลุ่มผู้ปฏิบัติธรรมวัยผู้ใหญ่ ในโครงการปฏิบัติธรรมนาสติ “จิตประภัสสร” ที่อุทยานา วิมลเจดีย์ รีสอร์ท จ.อยุธยา มีปัจจัยภายนอกเสริมสร้างความสุข ประกอบด้วย ๑) สถานที่มีความเป็นสัปปายะ ๒) หลักสูตรในการอบรมไม่เคร่งครัด ๓) ระยะเวลาเหมาะสม ไม่เกิน ๓ วันต่อ

^{๔๔} กมลาศ ภูวนาธิพงศ์ และอำนาจ บัวศิริ, “โครงการสุขชีวีวิถีพุทธในชุมชนเมือง ยุค ๔.๐: กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน บ้าน วัด โรงเรียน”, รายงานวิจัย, (พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๑).

เดือน ๔) วิทยากรมีเทคนิคการสอนและถ่ายทอดหลักธรรมได้เข้าใจง่าย เป็นปัจจัยสำคัญทำให้เกิดความสุขภายใต้กรอบภาวนา ๔

อารียา บุญทวี^{๔๕} ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาศักยภาพทุนทางวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของอำเภอคลองเขื่อน จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า ภาคส่วนราชการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถานประกอบการที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวควรประชาสัมพันธ์ร่วมมือในการนำทุนทางวัฒนธรรมที่เป็นศาสนสถาน มรดกภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่นมาส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และสถานศึกษาควรนำทุนทางวัฒนธรรม มรดกภูมิปัญญาท้องถิ่นมาจัดทำเป็นหลักสูตรท้องถิ่น โดยเชื่อมโยงกับนวัตกรรมสู่ไทยแลนด์ ๔.๐

ฟ้าลั่น กระสังข์^{๔๖} ได้ศึกษาเรื่อง ทุนชุมชนกับกระบวนการมีส่วนร่วมสู่การเป็นชุมชนพึ่งตนเอง: ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างชุมชนรางหวายและหนองสาหร่ายอำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี พบว่าผลการวิจัยพบว่า ทั้งสองชุมชนมีทุนชุมชนครบทุกด้าน ทั้งทุนการเงิน ทุนมนุษย์ ทุนทางสังคม และทุน ธรรมชาติ ที่ถือได้ว่ามีศักยภาพ โดยสิ่งที่เป็นตัวประสานให้ทุนชุมชนทุกองค์ประกอบได้แสดงศักยภาพออกมาสู่การเป็นชุมชนที่พึ่งตนเองได้ก็คือกระบวนการมีส่วนร่วม ซึ่งปัจจัยความสำเร็จของชุมชนหนองสาหร่ายในการพึ่งตนเองที่ทำให้แตกต่างจากชุมชนรางหวายคือ ผู้นำมีวิสัยทัศน์ในการทำงานเพื่อให้เกิดการพัฒนาขึ้นอย่างแท้จริง ประกอบกับการมีสมาชิกกลุ่มที่ดี จนนำไปสู่การจัดตั้งสภาผู้นำ ชุมชน และมีแนวคิดการใช้ทุนความดีในการขับเคลื่อนงานของชุมชนด้วย

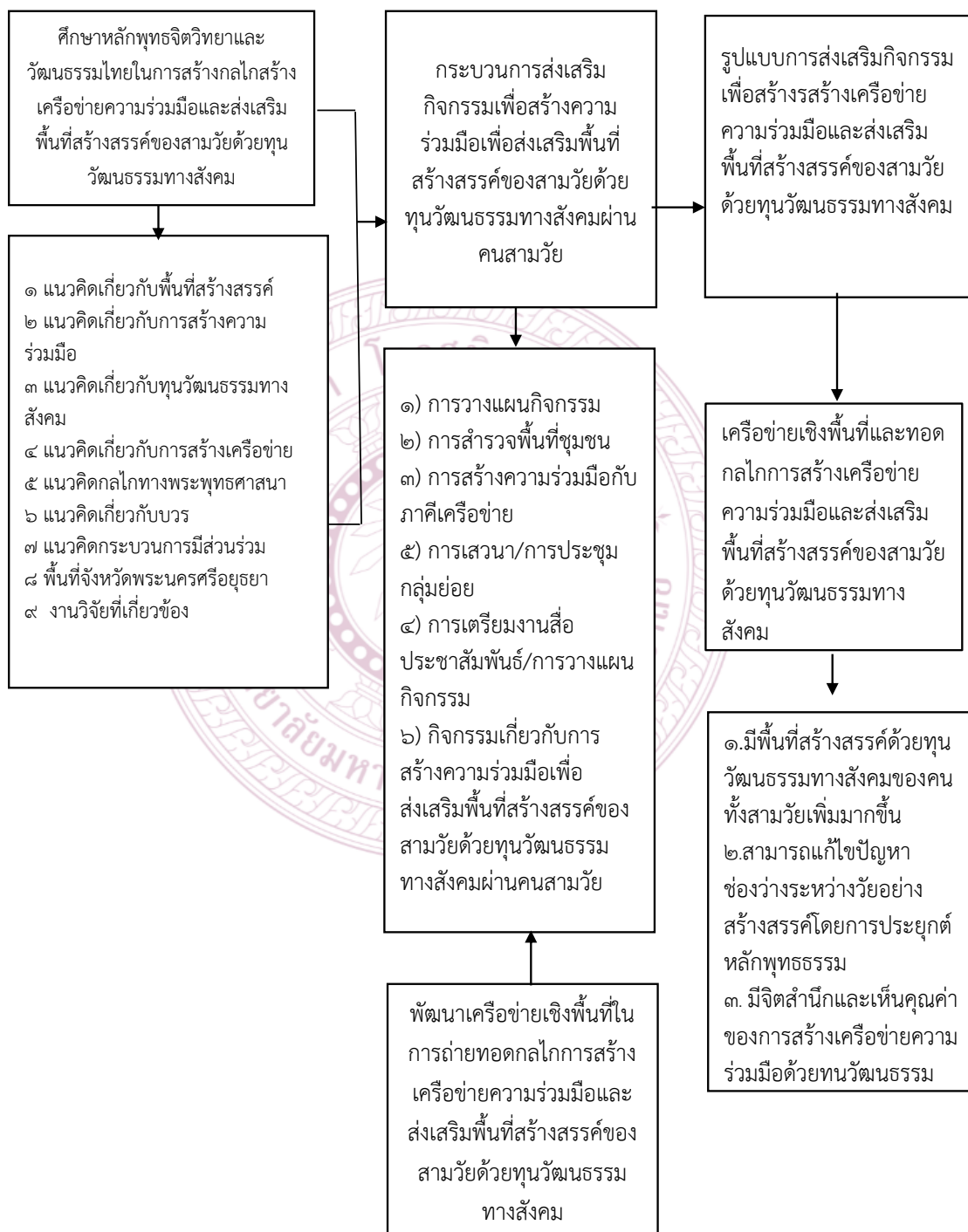
๒.๑๐ กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการศึกษาวรรณกรรมข้างต้น ผู้วิจัยได้กำหนดเป็นกรอบแนวคิดวิจัยเกี่ยวกับบริบทพื้นที่ กระบวนการ และวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

^{๔๕} อารียา บุญทวี, “แนวทางการพัฒนาศักยภาพทุนทางวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของอำเภอคลองเขื่อน จังหวัดฉะเชิงเทรา”, วารสารมนุษยสังคมปริทัศน์, ปีที่ ๒๐ ฉบับที่ ๑ (๒๕๖๑): ๖๗.

^{๔๖} ฟ้าลั่น กระสังข์, “ทุนชุมชนกับกระบวนการมีส่วนร่วมสู่การเป็นชุมชนพึ่งตนเอง: ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างชุมชนรางหวาย และหนองสาหร่าย อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี”, วารสารรังสิตบัณฑิตศึกษาในกลุ่มธุรกิจและสังคมศาสตร์, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ (๒๕๖๒): ๖๑-๗๓.

การวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method)

แผนภาพที่ ๒.๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษารูปแบบความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์
ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย ๒) เพื่อพัฒนากระบวนการสร้างความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่
สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย ๓) เพื่อพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริม
พื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย รูปแบบการวิจัยตามขั้นตอนดังนี้

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การวิจัยเรื่อง พื้นที่สร้างสรรค์จากคนสามวัย: การพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือเพื่อ
ส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย เป็นการวิจัยการวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิง
ปฏิบัติการ ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมหลักการ แนวคิด ทฤษฎี จากเอกสาร วารสาร สื่อสิ่งพิมพ์
ข้อมูลจากอินเทอร์เน็ตและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทั้งทางจิตวิทยาและทางพระพุทธศาสนา และนำข้อมูล
ที่ได้จากการศึกษามาประมวลเพื่อกำหนดนิยามเป็นขอบเขตเนื้อหา การสนับสนุนการกำหนด
สมมติฐาน การสร้างกรอบแนวคิดการวิจัยและเป็นโครงสร้างของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ให้
สอดคล้องกับประเด็นปัญหา วัตถุประสงค์ ตามรูปแบบดังนี้

๑) วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการรวบรวมจากการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary
Research) จากในคัมภีร์ชั้นปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎก อรรถกถาต่างๆ จากการรวบรวมข้อมูลจาก
การสัมภาษณ์ การสังเกต และจากการศึกษาข้อมูลชั้นทุติยภูมิ จากตำรา หนังสือ บทความ วารสาร
เอกสาร งานวิทยานิพนธ์ งานวิจัย รวมทั้งสื่ออินเทอร์เน็ต ที่เกี่ยวข้องกับการกลไกการสร้าง
ความเข้มแข็งทางจิตใจของครอบครัวไทย ผู้วิจัยได้นำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์ด้วยการใช้หลักวิเคราะห์
เนื้อหา (Content Analysis)

๒) วิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยทำการสังเคราะห์ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มกับ
ผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิ ปราชญ์ชุมชน นักวิชาการ ระดับจังหวัด ระดับท้องถิ่น และผู้นำชุมชน ได้
ข้อมูลเชิงประจักษ์นำไปเป็นข้อมูลตั้งต้นในการออกแบบผลิตภัณฑ์วัฒนธรรม และบริการวัฒนธรรม
การสร้างที่ยั่งยืนทางวัฒนธรรมเพื่อบูรณาการพุทธจิตวิทยาและวัฒนธรรมไทยในการสร้างและ

พัฒนากิจกรรมส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัยในวิถีใหม่ตามหลักคำสอนทางพุทธศาสนาจำนวน ๔ ชุด

แผนภาพที่ ๓.๑ ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้แบ่งการวิจัยเป็น ๓ ระยะ มีขั้นตอนการดำเนินวิจัยดังแผนภาพต่อไปนี้

๓.๒ ระยะที่ ๑ ศึกษารูปแบบความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย

ประกอบด้วย ๓ ขั้นตอนดังนี้

๑) การวิจัยเชิงเอกสาร โดยทำการศึกษาถึงแนวคิด ทฤษฎี จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย

๒) การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสนทนากลุ่มกับผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิ ประชาชน ชุมชน นักวิชาการ ระดับจังหวัด ระดับท้องถิ่น และผู้นำชุมชน จำนวน ๔ ครั้ง ๆ ละ ๘ คน รวมทั้งสิ้น ๓๒ คน เพื่อสังเคราะห์หลักการสร้างความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย และ พัฒนารูปแบบพัฒนารูปแบบความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย

๓) ทำการสังเคราะห์ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มกับผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิ ประชาชน ชุมชน นักวิชาการ ระดับจังหวัด ระดับท้องถิ่น และผู้นำชุมชนในการสร้างและพัฒนากิจกรรมส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัยในวิถีใหม่ตามหลักคำสอนทางพุทธศาสนา จำนวน ๔ ชุด

๓.๒.๑ กลุ่มเป้าหมาย

จากแหล่งข้อมูลเอกสารเอกสารที่เกี่ยวข้องแนวคิด ทฤษฎี และแนวปฏิบัติ และจากการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการและการสนทนากลุ่มย่อย จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบ่งเป็น ๒ กลุ่ม

กลุ่มที่ ๑ ผู้บริหารประกอบการพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ชุมชนตำบลสำเภาล่ม อบต.สำเภาล่ม อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๐ คน

กลุ่มที่ ๒ ได้แก่ผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิ ประชาชน ชุมชน นักวิชาการ ระดับจังหวัด ระดับท้องถิ่น และผู้นำชุมชน จำนวน ๔ ครั้ง ๆ ละ ๘ คน รวมทั้งสิ้น ๓๒ คน กลุ่มที่ ๒ กลุ่มประชากรตัวอย่าง รวมทั้งสิ้น ๓๐ คน

๓.๒.๒ การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาก่อนลงภาคสนาม ในระยะที่๑ได้ผลลัพธ์ คือ (๑) กรอบการวิจัย (๒) แนวทางการสร้างเครื่องมือวิจัยประกอบด้วย แนวคำถามในการสัมภาษณ์แบบสังเกตพฤติกรรมแบบสอบถาม และ (๓) กรณีศึกษา คือ พื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้แก่ ชุมชนในตำบลสำเภาล่ม องค์การบริหารส่วนตำบลสำเภาล่ม อำเภอพระนครศรีอยุธยา โรงเรียนชุมชนวัดสุเมธ วัดพุทธอุทยาน

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ อำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยมีขั้นตอนการดำเนินการโดยสังเขป ดังนี้

ปัจจัยนำเข้า	กระบวนการ	ผลลัพธ์
เอกสาร หนังสือ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	สัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ วิเคราะห์เนื้อหา/ตรวจสอบยืนยัน และประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิ	- กรอบแนวคิดมโนทัศน์และ แนวทางการร่างชุดกิจกรรม - นิยามเชิงปฏิบัติการ

- ทำการสนทนากลุ่ม (Focus Group) กับผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิ ระดับจังหวัด ระดับท้องถิ่น ปรากฏชุมชน นักวิชาการ และผู้นำชุมชน จำนวน ๔ ครั้ง ๆ ละ ๘ คน รวมทั้งสิ้น ๓๒ คน เพื่อสังเคราะห์ประเด็นการสร้างการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือในการส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคม

๓.๒.๓ เครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ แนวคำถามในการสัมภาษณ์ ประเด็นการเสวนากลุ่มย่อย แบบสังเกตพฤติกรรม เครื่องบันทึกเสียง กล้องถ่ายรูป เตรียมสมุดจดบันทึก และอุปกรณ์ต่างๆ ให้พร้อมก่อนดำเนินการสัมภาษณ์

๓.๒.๔ การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามเนื้อหา (Content analysis) แล้วสรุปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยการวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลจากการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยผู้วิจัยจะนำข้อมูลจากการวิเคราะห์จากเอกสาร ประกอบกับข้อมูลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) หลังจากนั้น ผู้วิจัยยืนยันความน่าเชื่อถือได้ของข้อมูลด้วยวิธีการตรวจสอบสามเส้า นำมาวิเคราะห์เชิงพรรณนาและการนำเสนอภาพกิจกรรมและชุดองค์ความรู้ (หนังสือสรุปองค์ความรู้) และวิธีทัศน์บรรยากาศการสังเคราะห์ข้อมูลในพื้นที่ชุมชนให้ได้ผลเป็นเชิงประจักษ์ และนำผลไปใช้ประโยชน์ได้จริงในวงกว้าง โดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์โดยการสรุปตามสาระสำคัญด้านเนื้อหาที่กำหนดไว้ โดยวิเคราะห์เนื้อหา นำข้อมูลมาสังเคราะห์จัดหมวดหมู่ ประเด็นแนวทางการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสายวัยและแนวทางการจัดกิจกรรมส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย

๓.๓ ระยะที่ ๒ การพัฒนากระบวนการส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย

๓.๓.๑ การวางแผนการดำเนินงาน

๑) วางแผนการดำเนินงานร่วมกับที่ปรึกษาโครงการวิจัย และผู้วิจัยร่วม เกี่ยวกับวิธีการในการพิจารณาเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก/กลุ่มเป้าหมาย การเลือกพื้นที่ และสร้างเครื่องมือวิจัยในการเก็บรวบรวมข้อมูล กำหนดเวลา และสถานที่ ในการลงพื้นที่ศึกษาวิจัย

ผู้วิจัยได้มีขั้นตอนการปฏิบัติการดังนี้

๒) ขั้นตอนเตรียมชุดกิจกรรมการลงพื้นที่เชิงปฏิบัติการ

(๑) จัดเตรียมเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เช่น แบบประเมินก่อนและหลังจัดกิจกรรมขั้นเตรียมชุดกิจกรรมการลงพื้นที่เชิงปฏิบัติการ

(๒) คณะผู้วิจัยติดต่อประสานงานกับผู้บริหารหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์เป็นการรวบรวมข้อมูลเชิงพื้นที่

(๓) นำส่งหนังสือขออนุญาตและขอความร่วมมือ ประสานเชิงพื้นที่เพื่อนัดวันลงพื้นที่

๓.๓.๒ กลุ่มเป้าหมาย

ในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ชุมชนตำบลสำเภาล่ม อำเภอพระนครศรีอยุธยา โรงเรียนชุมชนวัดสุเมธ วัดพุทธอุทยานมหาราชหลวงปู่ทวด อำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา กลุ่มประชากรตัวอย่าง รวมทั้งสิ้น ๓๐ คนเข้าร่วมโครงการภายใต้ชื่อ “พื้นที่สร้างสรรค์จากคนสามวัย: การพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย”

กำหนดคุณสมบัติกลุ่มเป้าหมาย (Inclusion criteria) สมัครใจที่จะเข้าร่วมในการวิจัย และรับสมัครเข้าร่วมกิจกรรมและลงนามยินยอมในแบบฟอร์มจริยธรรมในการวิจัยในคน จากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๓.๓.๓ เครื่องมือในการวิจัย

๑) ชุดกิจกรรมการเสริมสร้างการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย โดยลักษณะชุดกิจกรรม เสริมสร้างการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคม สร้างมาจากการสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี จากขั้นตอนที่ ๑ กำหนดรูปแบบการจัดกิจกรรมอบรม ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดกิจกรรม จำนวน ๔ กิจกรรม มี ใช้เวลา เป็นระยะเวลา ๑ วันต่อครั้ง ๒) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล แบบ

ประเมินก่อนและหลังการเข้าร่วมโครงการ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงการ การสังเกตพฤติกรรมแบบมีส่วนร่วม

๓.๓.๔ ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนากระบวนการส่งเสริมการสร้างการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือด้วยหลักพุทธจิตวิทยาและวัฒนธรรมไทยส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมและพัฒนารูปแบบกิจกรรมสร้างพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคม คือ การจัดกิจกรรมส่งเสริมการสร้างกลไกเพื่อพัฒนากระบวนการส่งเสริมการสร้างการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือ ในการสร้างกลไกส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคม ๓๐ คน

๓.๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis)

๓.๔ ระยะที่ ๓ พัฒนาเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย

๓.๔.๑ กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มคนสามวัยในพื้นที่ ได้แก่ ประชาชนในชุมชนตำบลบ้านใหม่ อบต.ตำบลบ้านใหม่ โรงเรียนชุมชนวัดสุเมธ อำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๓.๔.๒ ขั้นตอนการดำเนินการ

๑) จัดทำเวทีในการถ่ายทอดองค์ความรู้ เรื่องเพื่อพัฒนากระบวนการส่งเสริมการสร้างการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือเพื่อพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย จำนวน ๑ ครั้ง ๆ ละ ๕๐ คน

๒) ทำการสร้างเครือข่ายส่งเสริมการสร้างกลไกเพื่อพัฒนากระบวนการส่งเสริมการสร้างการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือผ่านคนสามวัย

๓.๔.๓ เครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ แบบประเมินความพึงพอใจต่อการเข้าร่วมโครงการ

การเสวนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) สื่อความรู้ทั้งในรูปแบบสิ่งพิมพ์และระบบสื่อสังคมออนไลน์ เช่น เพจ facebook ยูทูบ (Youtube) เป็นต้น

๓.๔.๔ การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ด้วยแบบประเมินก่อนและหลังการเข้าร่วมโครงการ ใช้สถิติ t-test และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยการเก็บข้อมูลแบบการมีส่วนร่วมในกิจกรรม (Participation) ด้วยวิธีการรวบรวมข้อมูล ประชุมกลุ่มย่อย โดยผู้วิจัยได้นำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และตีความ (Interpretation) จัดข้อมูลมาจัดหมวดหมู่ นำข้อมูลที่สอดคล้องหรือสนับสนุนกันมาเป็นแนวทางการเสริมสร้างพื้นที่สร้างสรรค์จากคนสามวัย และสร้างข้อสรุปแบบอุปนัยจากการเชื่อมโยงประเด็นสำคัญที่ได้แล้วนำข้อสรุปที่ได้มาขยายความเชื่อมโยงให้เห็นเป็นภาพรวมเขียนเป็นคำอธิบายโดยละเอียดโดยใช้คำพูดของผู้ให้ข้อมูลมาเป็นตัวอย่างเพื่อแสดงว่าข้อมูลมีความน่าเชื่อถือและสามารถตรวจสอบได้

การตรวจสอบข้อมูล แบบสามเส้า (Triangulation)

ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลเชิงคุณภาพตามวิธีการดังนี้^๑

๑) การตรวจสอบด้านผู้สังเกต (Investigator Triangulation) ให้มีบุคคลที่สังเกตหลายคน ทั้งผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัย สมาชิกในกลุ่ม วิทยากร พระวิทยากร และพี่เลี้ยง เพื่อตรวจสอบว่าผู้สังเกตแต่ละคนได้ข้อมูลต่างกันหรือไม่

๒) การตรวจสอบวิธีการรวบรวมข้อมูล (Methodology Triangulation) ใช้วิธีการรวบรวมข้อมูลในหลากหลายวิธีในเรื่องเดียวกัน ได้แก่ การตอบคำถามก่อนและหลังในแบบสอบถาม การเสริมสร้างความสุข การสังเกตแบบไม่มีโครงสร้าง การประชุมกลุ่มย่อย การสัมภาษณ์จากผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้เข้าร่วมกิจกรรม วิทยากร เจ้าหน้าที่ และพี่เลี้ยง

ผู้วิจัยนำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์ด้วยวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างข้อสรุปตามขั้นตอนการจัดกลุ่มข้อมูล การวิเคราะห์ปัจจัย การระบุความสัมพันธ์ของเหตุการณ์ผ่านกิจกรรม การเชื่อมโยงแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ที่ค้นพบ ประมวลข้อมูล วิเคราะห์และนำเสนอในรูปแบบเป็นข้อความบรรยาย (Description)

๓.๕ การสนทนากลุ่มเฉพาะ

มุ่งเน้นการศึกษาวิเคราะห์จากการเก็บรวบรวมข้อมูลการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) และการศึกษาในภาคสนาม (Field Study) เน้นวิธีการแสวงหาความรู้ จากการ

^๑ สุภากร จันทวานิช, วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๑๒๙-๑๓๐.

ตั้งประเด็นหลักในการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อให้ได้มาซึ่งความสัมพันธ์และสอดคล้องกับพื้นที่สร้างสรรค์
จากคนสามวัย: การพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคม
ผ่านคนสามวัย ก่อนที่จะนำเสนอเป็นองค์ความรู้ต่อสาธารณชน

บทที่ ๔

ผลการวิจัย

โครงการวิจัย รูปแบบการสร้างความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ด้วยทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย โดยการศึกษาวิเคราะห์จากการลงพื้นที่ร่วมกับหน่วยงาน องค์กรที่มีบทบาทในการขับเคลื่อนกระบวนการมีส่วนร่วมชุมชน บ้าน วัด โรงเรียน ผ่านกิจกรรมต่างๆ ได้แก่ ประชาชนในชุมชนตำบลลำเภาล้อม อำเภอมหาสารคาม จังหวัดบุรีรัมย์ อปท.ตำบลบ้านใหม่ โรงเรียนชุมชนวัดสุเมธ อำเภอมหาสารคาม จังหวัดบุรีรัมย์ โดยเป็นการวิจัยแบบวิธีผสมผสานวิธี (Mixed Method) เป็นแนวทางเพื่อค้นหาคำตอบตามวัตถุประสงค์งานวิจัยซึ่งมี ๓ วัตถุประสงค์ คณะผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูล เรียบเรียง และสังเคราะห์ผลงานวิจัย โดยนำเสนอตามลำดับวัตถุประสงค์ คือ โดยมีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษารูปแบบการสร้างความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ด้วยทุนวัฒนธรรมทางสังคม ๒) เพื่อพัฒนากระบวนการส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย ๓) เพื่อพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย

๔.๑ รูปแบบการสร้างความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ด้วยทุนวัฒนธรรมทางสังคม

ผลวิเคราะห์การศึกษาแนวคิด การสร้างความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ด้วยทุนวัฒนธรรมทางสังคมตามหลักพุทธศาสนาและจิตวิทยา โดยผู้วิจัยได้ศึกษาจากการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปผลวิเคราะห์จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และประชุมกลุ่มย่อย โดยสรุปผลวิเคราะห์เป็นประเด็นตามลำดับดังนี้

๔.๑.๑ ผลการศึกษาการสร้างความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ด้วยทุนวัฒนธรรมทางสังคม เพื่อสร้างรูปแบบการสร้างความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ด้วยทุนวัฒนธรรมทางสังคม

จากการทบทวนวรรณกรรม การศึกษาข้อมูลจากการลงพื้นที่ชุมชน และการประชุมกลุ่มย่อย จึงได้ทำการสังเคราะห์และประมวลความรู้เกี่ยวกับหลักพุทธจิตวิทยาและทุนวัฒนธรรมทางสังคม เพื่อนำไปสู่การสร้างความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ โดยสรุปเป็นประเด็นได้ดังต่อไปนี้

๑. ปัจจัยนำเข้า ได้แก่ ปัจจัยทางพระพุทธศาสนาและปัจจัยทางจิตวิทยา

๑) **ปัจจัยทางพระพุทธศาสนา** ผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้หลักธรรมเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึก ร่วมของสังคมการอยู่ร่วมกันเป็นสังคม ปฏิบัติตามกฎหมายเกณฑ์การอยู่ร่วมกันในรูปของกฎระเบียบหรือกฎหมาย และมีคุณธรรม การปฏิบัติตามคุณธรรมของการอยู่ร่วมกันตามหลักศาสนาที่ตนเองนับถือ ทำให้ประชาชนอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข คุณธรรมของการอยู่ร่วมกันตามหลักศาสนาที่บุคคลนับถือ หลักธรรมที่เน้นการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของศาสนา

(๑) **สังคหัตถ์ ๔** หมายถึง หลักธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจของผู้อื่น ผูกไมตรี เกื้อกูล เอื้อเฟื้อ หรือเป็นหลักการแห่งการสังเคราะห์ซึ่งกันและกัน มีอยู่ ๔ ประการ คือ ๑.) ทาน คือ การให้ การเสียสละ เอื้อเฟื้อ แบ่งปันเพื่อประโยชน์ต่อผู้อื่น ๒.) ปิยวาจา คือ การพูดจาด้วยถ้อยคำที่ไพเราะ พูดด้วยความจริงใจ พูดในสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น ๓.) อตถจริยา คือ การสังเคราะห์ทุกชนิดหรือการประพจน์ในสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น ๔.) สมานัตตตา คือ การเป็นผู้มีความสม่ำเสมอหรือมีพฤติกรรมเสมอต้นเสมอปลาย คุณธรรมข้อนี้จะช่วยให้เราเป็นคนมีนิสัยโยธอ้อมอารี มีเมตตา กรุณาต่อกัน

(๒) **อิทธิบาท ๔** หมายถึง พื้นฐานหรือหนทางนำไปสู่ความสำเร็จ หรือคุณธรรม เครื่องนำไปสู่ความสำเร็จแห่งมรรคผล ได้แก่ ๑.) ฉันทะ ความพอใจ คือ ความต้องการที่จะทำ ใส่ใจรักที่จะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอและปรารถนาทำให้ผลนั้นดียิ่ง ๆ ขึ้นไป ๒.) วิริยะ ความเพียร คือ ขยันหมั่นเพียรที่จะประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทน ไม่ย่อท้อ ๓.) จิตตะ ความคิดมุ่งไป คือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและทำในสิ่งนั้นด้วยความคิด เอาจิตฝึกฝนไม่ปล่อยให้มีความคิดฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไป อุทิศตัวอุทิศใจในสิ่งที่ทำ ๔.) วิมังสา ความไตร่ตรอง หรือทลอง คือ หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญ ตรวจสอบเหตุผลและตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผน วัดผล คิดค้น รวมถึงวิธีแก้ไขปรับปรุง

(๓) **หลักสัปปริสธรรม ๗** หมายถึง หลักการบริหารงานของบุคคล หลักสัปปริสธรรม ๗ ด้านธัมมัญญตา ความเป็นผู้รู้จักเหตุ ความเป็นผู้รู้จักชุมชนด้านอรรถัญญตา ความเป็นผู้รู้จักผล รู้จักประโยชน์, ด้านอรรถัญญตา ความเป็นผู้รู้จักตน, ด้านมัตตัญญตา ความเป็นผู้รู้จักประมาณ, ด้านกาลัญญตา ความเป็นผู้รู้จักกาลและด้านบุคคลปโรปรัญญตา ความเป็นผู้รู้จักบุคคล

๒) **ปัจจัยทางจิตวิทยา** ผู้วิจัยได้นำแนวคิด ทฤษฎีทางตะวันตกมาประยุกต์ใช้เสริมสร้างจิตสำนึกด้านคุณธรรม

(๑) **การเรียนรู้เชิงสังคม** หมายถึง การเรียนรู้เกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนและสิ่งแวดล้อมในสังคม การเรียนรู้เกิดจากการสังเกตหรือเลียนแบบบุคคลที่เป็นต้นแบบ การเรียนรู้ที่เป็นพฤติกรรมถาวรเป็นผลมาจากแรงเสริมด้านบวก และการเรียนรู้ความสามารถแห่งตน (Selfefficacy)

ได้แก่ ความเชื่อในความสามารถของตนเองว่าจะทำได้สำเร็จ เรียนรู้จะตัดสินใจตัดสินความสามารถของตนเอง ต่อการจัดการและแสดงพฤติกรรมของบุคคล เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการ กระบวนการที่สำคัญในการเรียนรู้โดยการสังเกตหรือการเรียนรู้โดยตัวแบบว่ามีทั้งหมด ๔ อย่างคือ ๑. กระบวนการความเอาใจใส่ (Attention) ๒. กระบวนการจดจำ (Retention) ๓. กระบวนการแสดงพฤติกรรมเหมือนตัวอย่าง (Reproduction) ๔. กระบวนการการจูงใจ (Motivation) ตามแนวคิด ทฤษฎี การเรียนรู้ทางสังคมเชิงพุทธิปัญญา

(๒) เครือข่ายการมีส่วนร่วม หมายถึง การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน อาจทำได้หลายระดับ และหลายวิธีซึ่งบางวิธีสามารถทำได้ง่าย ๆ แต่บางวิธีก็ต้องใช้เวลา ขึ้นอยู่กับความต้องการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน ค่าใช้จ่ายและความจำเป็นในการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นเรื่องละเอียดอ่อนจึงต้องมีการพัฒนาความรู้ความเข้าใจในการให้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องแก่ประชาชน การรับฟังความคิดเห็น การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมรวม ทั้งพัฒนาทักษะและศักยภาพของทุกระดับควบคู่กันไปด้วย

จากการทบทวนวรรณกรรมและการลงพื้นที่ พบว่า เรื่องคุณลักษณะพื้นที่สร้างสรรค์ด้วยทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย ตามหลักสังคหวัตถุ ๔ เป็นกระบวนการพัฒนาคุณลักษณะพื้นที่สร้างสรรค์ด้วยทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย ประกอบด้วย

ปัจจัยสำคัญที่เป็นรากฐานสำหรับการอยู่ร่วมกันของคนทั้งสามวัย ส่งให้คนในชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขของคนทุกช่วงวัยในชุมชนพร้อมเป็นพื้นที่แห่งการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์มีความรักใคร่ สามัคคี ช่วยเหลือกัน แม้จะมีพื้นฐานความเชื่อทางศาสนาและวัฒนธรรม ช่วงวัยที่แตกต่างกัน ซึ่งคนที่อาศัยอยู่ในชุมชนมีความคิดเห็นเหมือนกันทั้ง ๒ ชุมชนในเรื่องการถ่ายทอดหรือส่งผ่านมรดกวัฒนธรรมทางสังคมของชุมชนสู่เยาวชนคนรุ่นใหม่ในชุมชน เนื่องจากมีปัจจัยหลายอย่างที่ทำให้วัฒนธรรมการอยู่ร่วมกัน การช่วยเหลือกัน ความสัมพันธ์ หรือแม้แต่การให้ความสำคัญกับมรดกวัฒนธรรมเริ่มน้อยลง เช่น เยาวชนส่วนใหญ่เริ่มอยู่กับโลกออนไลน์ เล่นเกมส์ ขาดปฏิสัมพันธ์ ไม่รู้จักคนในชุมชน ไปเรียนหนังสือที่อื่น ทำให้คนในชุมชนต้องการให้มีการถ่ายทอดส่งผ่าน

โดยอาศัยความร่วมมือกันจากทุกเครือข่าย ทั้ง หน่วยงานราชการ ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำศาสนา โรงเรียน ให้เยาวชนได้ตระหนักถึงความสำคัญของทุนวัฒนธรรมทางสังคมอันดีงามนี้ และสิ่งที่สะท้อนมาจากความต้องการของชุมชน เช่น ๑) ต้องการให้เยาวชนรักชาติชุมชน คงความสัมพันธ์ของคนในชุมชนอยู่ร่วมกันบนพื้นฐานพหุวัฒนธรรม ๒) ต้องการให้เยาวชนพัฒนาจิตโดยอาศัยความเชื่อ ความศรัทธา ตามหลักศาสนา มีหลักคำสอนเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ ๓) ต้องการสร้างอาชีพเสริมที่มีส่วนร่วมของคนทุกช่วงวัยอย่างยั่งยืนในชุมชน โดยยึดหลักวิถีของชุมชนคือ มีความรัก

ความสามัคคี และความปรองดองในชุมชน ๔) ให้เยาวชนเห็นคุณค่ามรดกวัฒนธรรมของชุมชนและรักษาวิถีชุมชนไว้

คณะผู้วิจัย สร้างกระบวนการปลูกฝังจิตสำนึกในความรักท้องถิ่น มี ๔ ขั้นตอน คือ

๑) การสร้างความเข้าใจ วิธีการดำเนินชีวิตแบบพหุวัฒนธรรม ได้แก่ การอยู่ร่วมกัน ๓ ศาสนา การอยู่ด้วยความรัก ความเข้าใจ ความเมตตา การรักษาวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

๒) ศรัทธา คุณธรรมตามหลักคำสอนของศาสนา ได้แก่ หลักคำสอนในทางศาสนาทุกศาสนา การเข้าร่วมปฏิบัติศาสนกิจอย่างสม่ำเสมอ และการปฏิบัติตามหลักศาสนา

๓) เห็นคุณค่า ทุนวัฒนธรรมทางสังคมและมรดกวัฒนธรรมของชุมชน ได้แก่ พื้นที่เรียนรู้ต่อยอดด้วยทุนวัฒนธรรมทางสังคมและมรดกวัฒนธรรม ร่วมกันดูแลและส่งเสริมสร้างพื้นที่แห่งการเรียนรู้ร่วมกันของประชาชนทุกช่วงวัยและเผยแพร่บอกเล่าวัฒนธรรมของชุมชนผ่านผลิตภัณฑ์จากวัสดุธรรมชาติในท้องถิ่น

๔) ยั่งยืน ส่งผ่านเยาวชนอย่างยั่งยืน ได้แก่ สนับสนุนการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง โดยให้เยาวชน ประชาชน และผู้สูงอายุ เข้าร่วมกิจกรรม และปลูกสำนึกสู่เยาวชนอย่างยั่งยืน

ดังนั้น จึงเห็นว่าควรมีการจัดกิจกรรมพื้นที่สร้างสรรค์ด้วยทุนวัฒนธรรมทางสังคมเพื่อเป็นแนวทางส่งเสริมให้ทุกคนในชุมชน โดยเฉพาะเยาวชนได้เข้าใจ ศรัทธา เห็นคุณค่า และยั่งยืน เพื่อได้สืบทอดสิ่งดีงามอันเป็นอัตลักษณ์โดดเด่นของชุมชนในการอยู่ร่วมกันตามคุณลักษณะหมู่บ้านต้นแบบส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ด้วยทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย จึงต้องมีการใช้พื้นที่ทางสังคมผ่านรูปแบบกิจกรรมให้เป็นพื้นที่ที่สร้างประสบการณ์ สร้างโอกาส ในการพัฒนา มีการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ โดยการมีส่วนร่วมของ ครอบครัว ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ร่วมกันดำเนินการอย่างอิสระ และมีความสุข จนมีผลให้เกิดการเรียนรู้ และพัฒนาการอย่างสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมความดี คุณธรรมของสังคมต่อไป “รูปแบบการสร้างความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ด้วยทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย

สู่สังคมคุณธรรมที่มั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืน”เป็นกิจกรรมรูปแบบที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี ของรัฐบาลและยังเป็นนโยบายสำคัญ กล่าวคือ ในกรอบยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปีได้กำหนดวิสัยทัศน์ไว้ว่า “ประเทศมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้วด้วยการพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” เพื่อให้คนไทยมีความสุข ทางวัดหลายๆ แห่งหรือองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนจึงเริ่มมีโรงการหรือกิจกรรมที่เน้น สร้างคนดีสังคมดี มีคุณธรรมจริยธรรม โดยใช้ศาสนาเป็นเครื่องหล่อหลอม ยึดเหนี่ยว เพื่อสร้างคุณค่าทางสังคมและสร้างภูมิคุ้มกันให้กับสถาบันครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติให้เกิดความเข้มแข็ง ผ่านรูปแบบการดำเนินการประยุกต์ใช้กับเทคโนโลยีในยุคปัจจุบัน

๔.๒ เพื่อการพัฒนากระบวนการส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีมรดกทุนวัฒนธรรมอันยาวนาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งชุมชนสำเภอล้อมมีวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขเป็นสังคมพหุวัฒนธรรม ๓ ศาสนา ที่อาศัยอยู่ร่วมกันยาวนานมีการแลกเปลี่ยนกัน มีการแบ่งปัน เกื้อกูลกันในชุมชน อยู่ร่วมกันแบบไม่มีความขัดแย้งกันในชุมชน มีกิจกรรมทางสังคมร่วมกันทุกช่วงวัย เช่น มีศูนย์การเรียนรู้การสอนการต่อเรือจากปราชญ์ชุมชนที่มีชื่อเสียงและความชำนาญ มีการสอนทำอาหารโบราณให้แก่เยาวชนและกลุ่มชมรม สมาคม ในชุมชนมีขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ที่ตกทอดมาจวบจนถึงปัจจุบัน คือทางกายภาพมีความพร้อมมีศักยภาพมีวิถีชีวิตที่งดงามพร้อมเป็นพื้นที่สร้างสรรค์แห่งการเรียนรู้ของคนทุกช่วงวัย พร้อมทั้งยังมีที่ท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงสำคัญ

สืบทอดสิ่งดีงามอันเป็นอัตลักษณ์โดดเด่นของชุมชนในการอยู่ร่วมกันตามคุณลักษณะหมู่บ้านต้นแบบส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ด้วยทุนวัฒนธรรมทางสังคมเหมาะสมกับการใช้เป็นพื้นที่ทางสังคมผ่านรูปแบบกิจกรรมที่สร้างประสบการณ์ สร้างโอกาส ในการพัฒนา มีการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ โดยการมีส่วนร่วมของ ครอบครัว ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ร่วมกันดำเนินการให้เกิดการเรียนรู้ และพัฒนาการอย่างสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมความดี คุณธรรมของสังคม และยังมีประวัติศาสตร์อันยาวนานชุมชนมีความเอื้ออาทร สนใจในโครงการวิจัย พร้อมทั้งยินดีเข้าร่วมโครงการ เช่น กลุ่มองค์กรบริหารส่วนตำบลสำเภอล้อม (อบต.) ประชาชนในพื้นที่ ผู้นำชุมชน เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ประธานชุมชน ตัวแทนเยาวชน สถาบันการศึกษาในพื้นที่ เช่น โรงเรียน เพื่อนำเสนอรูปแบบการสร้างพื้นที่สร้างสรรค์จากคนทุกช่วงวัยอย่างยั่งยืนของชุมชนนำไปสู่การจุดประกายให้ประชาชนเจ้าของพื้นที่ตระหนักถึงอัตลักษณ์อันดีงามของชุมชนไว้ว่า เราจะร่วมส่งเสริมกิจกรรมอย่างไร ให้มีพื้นที่แห่งการเรียนรู้ที่สร้างสรรค์เพื่อสร้างอาชีพเสริมผ่านการสืบทอดเอกลักษณ์ ประเพณี หรือพหุวัฒนธรรมของการอยู่ร่วมกันให้ออกมาเป็นชิ้นงานสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชนทุกช่วงวัยได้

และเนื่องจากในปัจจุบัน เด็กบางส่วนในชุมชน อาจเข้าไปเรียนในตัวเมืองหรือที่อื่น ความสัมพันธ์ของเด็กก็อาจจะไม่ได้เหมือนรุ่นเก่า ทาง อบต.สำเภอล้อมก็อยากจะส่งเสริมให้เยาวชนได้ทำกิจกรรมร่วมกันในชุมชน การฝึกเด็กและทุกคนในชุมชนให้มาร่วมเรียนรู้ส่งเสริมเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัยประสาน ขับเคลื่อน ร่วมกลุ่มในชุมชน สะท้อนจุดดีของชุมชน ให้ความรู้ ส่งเสริมอาชีพเสริมเพื่อสร้างรายได้ การร่วมมือ การร่วมกลุ่ม สร้างคุณค่า สัมพันธภาพอยู่ร่วมกันของคนทั้งสามวัย ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งที่น่าสนใจ

โดยมีความร่วมมือจากผู้นำชุมชน ประชาชนในพื้นที่ และเยาวชน ออกแบบโลโก้และจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ และนัดหมายผู้ร่วมกิจกรรม ในประเด็นแนวทางการส่งเสริมกิจกรรมชุมชน พหุวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์จากคนสามวัยผ่านชุมชนสำเภาลุ่ม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

นอกจากนี้คณะผู้วิจัยได้ สร้างเครือข่ายความร่วมมือองค์กรธุรกิจเอกชน คณะผู้วิจัยได้รับการสนับสนุน จากบริษัทในเครือสหพัฒน์ฯ และโครงการซื้อสัตย์เพื่อชาติได้มอบชุดของขวัญครอบครัว เครื่องอุปโภค บริโภค เป็นโครงการรับผิดชอบต่อสังคมของบริษัทฯในเครือสหพัฒน์ฯ กรู๊ป เพื่อแจกผู้นำชุมชน ชาวบ้าน เยาวชนในพื้นที่ จากการลงพื้นที่วิจัยทำให้ผู้วิจัยได้พบว่า การสร้างพื้นที่แห่งการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ที่เชื่อมโยงทั้งองค์ความรู้ ศาสนา และชุมชนเข้าถึงกัน ยึดโยงค้ำจุน สัมพันธ์กัน อย่างสมดุล แก่คนในสังคม เป็นจุดเริ่มต้นของชีวิต และเป็นหลักของการพัฒนา ให้ “เด็กกลายเป็นผู้ใหญ่” ที่รู้ชอบรู้ธรรม รู้ชีวิตและโลกเป็นทั้งกระบวนการเรียนรู้ องค์กรแห่งการเรียนรู้ การคิดการปฏิบัติ ที่ทำให้เกิดความรู้สติปัญญาที่ชอบธรรม ทำให้เรามีอิสระเที่ยงธรรม ในการกินอยู่ทำงานได้ อย่างเสรี บนลำแข้งของตนเอง และพัฒนาได้ไม่หยุดยังเป็นการเรียนรู้ปัจเจก ทั้งกายและใจ และผู้อื่น-สังคมทั้งระบบความคิดและโครงสร้างระบบที่รอบคอบของคนเป็นการเกิดขึ้นโดยธรรมชาติของมนุษย์

หลักแนวคิดนี้ยังสามารถใช้ได้ถึงปัจจุบัน และเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ สามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ด้วยทุนวัฒนธรรมทางสังคมที่ บ่มเพาะทางจิตใจของคนสร้างกระบวนการเรียนรู้ในหลายๆ ด้าน ตั้งแต่กระบวนการเรียนรู้ส่วนบุคคล (Individual Learning Process) กระบวนการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Process) การสร้างการมีส่วนร่วมของทั้งสามหน่วยงาน ซึ่งจากการวิจัยนั้นก็ได้มีการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมระหว่างชุมชน บ้าน วัด โรงเรียนผ่านกิจกรรมต่างๆ ที่นำไปสู่การสร้างความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ด้วยทุนวัฒนธรรมทางสังคม เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ในด้านๆ ตลอดจนส่งผลไปถึงการพัฒนากาย การพัฒนาจิต พัฒนาปัญญาของบุคคลด้วย โดยงานวิจัยในครั้งนี้ได้ออกแบบกิจกรรม ผ่านศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนชุมชนวัดสุเมธ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ออกแบบกิจกรรม รูปแบบการสร้างความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ด้วยทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย

ได้นั้นถึงการสร้างความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ด้วยทุนวัฒนธรรมทางสังคมในชุมชน เป็นการขับเคลื่อนชุมชนด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม ซึ่งการที่จะนำพาชุมชนสู่สังคมแห่งการเป็นพื้นที่แห่งการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์เพื่อ สร้างสังคมดี คนดี มีคุณธรรมได้นั้น ก็ต้องประกอบด้วยปัจจัยในการขับเคลื่อนซึ่งได้แก่ การมีส่วนร่วมระหว่าง ชุมชน บ้าน วัด โรงเรียน ซึ่งการมีส่วนร่วม ในการเชื่อมโยง บ้าน และโรงเรียน ให้เกิดการขับเคลื่อนทางสังคมด้วยทุนวัฒนธรรมทางสังคมในรูปแบบที่ดี อาจจะมีการส่งเสริม ก่อให้เกิดการเรียนรู้ การสร้างคน ด้วยวิธีการตามยุคตามสมัย แต่ในเมื่อเข้าสู่

ยุคปัจจุบัน หรือ ที่เรียกว่ายุคไทยแลนด์ ๔.๐ นั้น เราก็ปฏิเสธไม่ได้จากการใช้เทคโนโลยี นวัตกรรม เป็นสื่อกลาง และสร้างรูปแบบในการถ่ายทอดส่งเสริมผ่านพื้นที่แห่งการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ด้วยการใช้พื้นที่ทางสังคมผ่านรูปแบบกิจกรรมให้เป็นพื้นที่ที่สร้างประสบการณ์ สร้างโอกาส ในการพัฒนา มีการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ โดยการมีส่วนร่วมของ ครอบครัว ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ร่วมกันดำเนินการอย่างอิสระ และมีความสุข จนมีผลให้เกิดการเรียนรู้ และพัฒนาการอย่างสร้างสรรค์ เพื่อส่งเสริมความดี คุณธรรมของสังคมต่อไป “รูปแบบการสร้างความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ด้วยทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสาม จึงเริ่มมีโครงการหรือกิจกรรมที่เน้น สร้างคนดีสังคมดี มีคุณธรรมจริยธรรม โดยใช้ศาสนาเป็นเครื่องหล่อหลอม ยึดเหนี่ยว เพื่อสร้างคุณค่าทางสังคมและสร้างภูมิคุ้มกันให้กับสถาบันครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติให้เกิดความเข้มแข็ง ผ่านรูปแบบการดำเนินการประยุกต์ใช้กับเทคโนโลยีในยุคปัจจุบัน

๔.๒.๑ สร้างความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ด้วยทุนวัฒนธรรมทางสังคมที่

ชุมชน

งานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้คัดเลือกพื้นที่ที่ส่งเสริมการสร้างการเรียนรู้อย่างมีความสุขผ่านคนสามวัยด้วยกิจกรรมที่ สร้างความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ด้วยทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนทั้งสามช่วงที่อาศัยอยู่บริเวณชุมชนตำบลลำภาแล อำเภอนครศรีอยุธยา จังหวัดนครศรีอยุธยา โดยมีรายละเอียดของบริบทพื้นที่ดังนี้

มุ่งมั่นสร้างพื้นที่สร้างการส่งเสริมพื้นที่ที่สร้างประสบการณ์ สร้างโอกาส ในการพัฒนา มีการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ โดยการมีส่วนร่วมของ ครอบครัว ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ร่วมกันดำเนินการอย่างอิสระ และมีความสุข จนมีผลให้เกิดการเรียนรู้ และพัฒนาการอย่างสร้างสรรค์ เพื่อสร้างคนที่คิดสิ่งใหม่ๆ สร้างความเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นกว่าเก่ายอมรับสิ่งที่แตกต่างจากผู้อื่น จากหลายคนเป็นกลุ่ม หลายกลุ่มเป็นชุมชน และหลายชุมชนเป็นพื้นที่จนเราอาจกล่าวได้ว่าพื้นที่สร้างสรรค์นั้น แท้จริงแล้วต้องเริ่มจากการมีคนสร้างสรรค์ก่อน และขยายจนเป็นพื้นที่สร้างสรรค์ ให้เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ตามแนวทางศาสนาของชุมชน

ผ่านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ส่งเสริมความรับผิดชอบจริยธรรมทางสังคมให้คนในสังคมนั้น มีความประพฤติที่ถูกต้อง มีเสรีภาพภายในขอบเขตของมโนธรรม พึงประพฤติปฏิบัติต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และต่อสังคม ทั้งนี้เพื่อก่อให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองขึ้นในสังคม อาทิ เช่น กิจกรรมจิตอาสาเพื่อสังคม ถ่ายทอดเป็นกิจกรรม อาทิ เช่น (๑) กิจกรรม “สานใจสามวัย& สามวัย” (๒) กิจกรรม “ดนตรีจิตอาสาบันเทิงภาวนา สานใจสามวัย& สามวัย ”(๓) กิจกรรม “คาเฟ่ เชื่อมใจสามวัย” การพลิกฟื้น ความเชื่อมั่น ศรัทธาในพระพุทธศาสนาอันเป็นรากเหง้าของวัฒนธรรมคุณธรรมทางจิตใจต้องอาศัยหลาย ๆ ภาคส่วนในการเดินทาง หน่วยงานและภาคีเครือข่ายต่าง ๆ

ต้องการรักษาศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม พฤติกรรมการปฏิบัติของวิถีพุทธ หากแต่ปรับเปลี่ยนไปตามยุคสมัย เกิดกลุ่มจิตอาสาเพื่อการพัฒนาสร้างพื้นที่ที่สร้างการส่งเสริมพื้นที่ที่สร้างประสบการณ์ สร้างโอกาส ในการพัฒนา มีการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ ประกอบด้วย กลุ่มวิชาชีพด้านการออกแบบ สถาบันการศึกษา หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ตลอดจนกลุ่มวิชาชีพด้านอื่นๆ ที่สนใจเข้าร่วมพัฒนา “การพัฒนาสร้างพื้นที่สร้างสรรค์ผ่านคนทุกช่วงวัย” อีกด้วย

แผนภาพที่ ๔.๑ ภาพประชาสัมพันธ์ กิจกรรม “สานใจสามวัย& สามวัย”

๑. กิจกรรม “สานใจสามวัย& สามวัย”

ผู้วิจัยได้พัฒนารูปแบบการส่งเสริมกิจกรรมเพื่อสร้างการพัฒนาสร้างพื้นที่สร้างสรรค์ผ่านคนทุกช่วงวัย โดยการจัดกิจกรรม “สานใจสามวัย& สามวัย” เน้นการสร้างการมีส่วนร่วม ร่วมกันภายในกลุ่มทั้งสามวัยของการเต็มใจร่วมกันทำงาน มีปฏิสัมพันธ์ที่ดี มีการกิจกรรมกลุ่มร่วมกันเพื่อฝึกการเข้าสังคม และเชื่อมความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันทั้งความสัมพันธ์แบบเพื่อน ความสัมพันธ์ครอบครัว เน้นส่งเสริมการกำหนดโครงสร้าง กฎเกณฑ์ การคิด การวางแผน การตัดสินใจ การกำหนดเป้าหมาย การเป็นผู้นำ การบริหารข้อตกลง การแก้ปัญหา การใช้ทรัพยากร และการใช้ศักยภาพร่วมกัน รวมทั้งร่วมเป็นเจ้าของผลลัพธ์ร่วมกัน กระบวนการความร่วมมือ เป็นกระบวนการที่กระตุ้นผ่านการเรียนรู้ด้วยทักษะการให้คำปรึกษาแนวพุทธ เป็นต้น โดยเน้นกลุ่มเป้าหมายหลัก ๆ ผ่านคนทั้งสามวัย มาร่วมสร้าง “การพัฒนาพื้นที่สร้างสรรค์ผ่านคนทุกช่วงวัย” ตามแนวพุทธจิตวิทยาดำเนินวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย

ภาพที่ ๔.๑ กิจกรรม “สานใจสามวัย& สามวัย”

๒. กิจกรรม “ดนตรีจิตอาสาบ้านเทิงภาวนา สานใจสามวัย& สามวัย”

กิจกรรม “ดนตรีจิตอาสาบ้านเทิงภาวนา สานใจสามวัย& สามวัย” เป็นการ จัดกิจกรรมแสดงดนตรีที่มีการร่วมมือระหว่างกลุ่ม นักดนตรีจิตอาสาบ้านเทิงภาวนา และหน่วยงานภาคี เครือข่ายต่าง ๆ ต้องการรักษาศิลปวัฒนธรรม ชนบธรรมเนียม พฤติกรรมการปฏิบัติของวิถีพุทธ หากแต่ปรับเปลี่ยนไปตามยุคสมัย เกิดกลุ่มจิตอาสาเพื่อการพัฒนาสร้างพื้นที่การส่งเสริมพื้นที่ที่สร้าง ประสพการณ์ สร้างโอกาส ในการพัฒนา ร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ อย่างสร้างสรรค์ ขับเคลื่อนกิจกรรม ผ่านการจัดกิจกรรม แสดงดนตรีศิลปวัฒนธรรม

ภาพที่ ๔.๒ กิจกรรม “ดนตรีจิตอาสาบ้านเทิงภาวนา สานใจสามวัย& สามวัย”

๓. กิจกรรม “คาเฟ่ เชื่อมใจ สามวัย” เพื่อสร้างพื้นที่สร้างสรรค์

กิจกรรม “คาเฟ่ เชื่อมใจ สามวัย” เพื่อเสริมสร้างพื้นที่สร้างสรรค์ เป็นการ จัดกิจกรรมที่มีการร่วมมือระหว่างกลุ่ม จิตอาสาทำดีเพื่อพ่อของ วัดป่าเจริญราชร่วมกับกลุ่มจิตอาสา ช่วยเหลือสังคมต่าง ๆ จัดกิจกรรม “คาเฟ่ เชื่อมใจ” เพื่อทำหน้าที่ให้ความรู้ส่งเสริมและพัฒนา ศักยภาพของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ผ่านการพัฒนาผู้ประกอบการและกำลังแรงงานจากผู้มีประสบ ความสำเร็จจริงผ่านคนทั้งสามวัย มาร่วมแลกเปลี่ยนความรู้ร่วมกัน ร่วมทั้งการสร้างระบบนิเวศที่เหมาะสม ที่

จะเชื่อมโยงภูมิปัญญา วัฒนธรรม ควบคู่ไปกับการผลักดันวัฒนธรรมที่มีศักยภาพ ๕ F ได้แก่ ๑. อาหาร (Food) ๒. ภาพยนตร์และวีดิทัศน์ (Film) ๓. ผ้าไทยและการออกแบบแฟชั่น (Fashion) ๔. มวยไทย (Fighting) และ ๕. การอนุรักษ์และขับเคลื่อนเทศกาล ประเพณีสู่ระดับโลก (Festival)

ภาพที่ ๔.๓ กิจกรรม “คาเฟ่ เชื่อมใจ วัย tweens /สามวัย”

การสร้างกรอบแนวคิดดำเนินการของรูปแบบการพัฒนาพื้นที่สร้างสรรค์ด้วยทุน วัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบการบูรณาการองค์ความรู้หลักธรรมทาง พระพุทธศาสนา ได้แก่ หลักสังคหวัตถุ ๔ หลักสัปปุริสธรรม ๗ และหลักจิตวิทยา ได้แก่ การเรียนรู้ เชิงสังคม เครือข่ายการมีส่วนร่วม กำหนดเป็นกรอบแนวคิดระยะเวลาดังนี้

ระยะที่ ๑ จัดอบรม ๑ วัน ประกอบด้วยกิจกรรม ทั้งหมด ๔ กิจกรรม เพื่อให้เด็กฝึกวินัย สำรวจตัวเอง วิเคราะห์ข้อมูลประสบการณ์ ค้นหาเหตุผลผ่านกิจกรรมที่ได้ทำในแต่ละกิจกรรม และปลูกฝังและสร้างความสัมพันธ์ที่ดี ระหว่างเยาวชน ประชาชน ผู้สูงอายุกับชุมชน จึงได้มีการจัด กิจกรรมเชื่อมความสัมพันธ์ตามแนวพุทธจิตวิทยาผ่านทุนวัฒนธรรมทางสังคม ร่วมสร้างพื้นที่แห่งการ เรียนรู้ร่วมกันของคนทั้งสามวัย ระหว่างเยาวชนและประชาชน ผู้สูงอายุเพื่อทำให้เยาวชนและ ประชาชน ผู้สูงอายุมีความเข้าใจและยอมรับในความแตกต่างของวิถีชีวิตแต่ละช่วงวัยในสังคมมากขึ้น จนนำไปสู่การสร้างสรรคการมีส่วนร่วมผ่านชิ้นงานในกิจกรรม เขียนไดอารี่รายบุคคล นำเสนอได้ มี การสะท้อนความคิด ระหว่างนั้นมีการประเมินผลจาก ครู พี่เลี้ยง และคณะผู้วิจัย

ระยะที่ ๒ ใช้ระยะเวลา ๑ วัน ประกอบด้วยกิจกรรมหลัก เน้นการเชื่อมสายใยคนทั้ง สามช่วงวัยในชุมชนนี้เป็นระยะที่มีการติดตามผลงานจากการสะท้อนความคิดจากการเข้าร่วมกิจกรรม ในระยะแรกเพื่อเป็นการติดตามกำกับดำเนินการของกิจกรรม และนำไปปรับปรุงและตรวจสอบ

ความสำเร็จว่าเป็นไปตามวัตถุประสงค์ เป้าหมาย หรือตัวชี้วัดที่ตั้งไว้ตามรูปแบบที่ต้องการหรือไม่ โดยการจัดอบรมกิจกรรมนั้น ระหว่างนั้นมีการประเมินผลจาก ครู พี่เลี้ยง และทีมวิจัย (Coaching)

ระยะที่ ๓ การจัดอบรมกิจกรรมนั้น ใช้ระยะเวลา ๑ วัน ประกอบด้วยกิจกรรมหลักเน้น การการสะท้อนคิดเห็น และพัฒนาศักยภาพทางปัญญาที่ส่งผลให้มีการปฏิบัติและการแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางของพุทธศาสนา และผู้เรียนมีการเชื่อมโยงความรู้ทาง ทฤษฎีไปสู่การปฏิบัติได้ ได้เรียนรู้และเข้าใจตนเองมากขึ้น เข้าใจในธรรมชาติของมนุษย์และมีความ เอื้ออาทรเกิดขึ้น

การพลิกฟื้น ความเชื่อมั่น ศรัทธาในพระพุทธศาสนาอันเป็นรากเหง้าของวัฒนธรรม คุณธรรมทางจิตใจต้องอาศัยหลาย ๆ ภาคส่วนในการเดินหน้า หน่วยงานและภาคีเครือข่ายต่าง ๆ ต้องการรักษาศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม พฤติกรรมการปฏิบัติของวิถีพุทธ หากแต่ปรับเปลี่ยนไป ตามยุคสมัย เกิดกลุ่มจิตอาสาเพื่อการพัฒนาสร้างพื้นที่สร้างการส่งเสริมพื้นที่ที่สร้างประสบการณ์ สร้างโอกาส ในการพัฒนา มีการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ ประกอบด้วย กลุ่ม วิชาชีพด้านการออกแบบ สถาบันการศึกษา หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ตลอดจนกลุ่มวิชาชีพด้าน อื่น ๆ ที่สนใจเข้าร่วมพัฒนา “การพัฒนาสร้างพื้นที่สร้างสรรค์ผ่านคนทุกช่วงวัย” อีกด้วย “เศรษฐกิจ สร้างสรรค์” จึงเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่จะช่วยขับเคลื่อนเศรษฐกิจไทย โดยเน้นการพัฒนาอย่างสมดุล และยั่งยืนบนพื้นฐานความได้เปรียบของประเทศ ทั้งในด้านความหลากหลายของวัฒนธรรม และภูมิ ปัญญาท้องถิ่นของชุมชน

๔.๒.๒ ผลการสร้างพื้นที่สร้างสรรค์จากคนสามวัยผ่านชุมชนตำบลลำเภาลม อบต. ลำเภาลม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

คณะผู้วิจัยขอแบ่งการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล การลงพื้นที่ ตำบลลำเภาลม อำเภอ พระนครศรีอยุธยา ดังนี้

๑. ผลการลงพื้นที่สร้างสรรค์จากคนสามวัยผ่านชุมชนตำบลลำเภาลม อบต.ลำเภาลม อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑) การวางแผนกิจกรรม

การคัดเลือกพื้นที่ที่จะมาศึกษาวิจัยเรื่องนี้ คณะผู้วิจัยเลือกได้เลือกจังหวัด พระนครศรีอยุธยา เนื่องจากจังหวัดพระนครศรีอยุธยาจะมีมรดกทุนวัฒนธรรมอันยาวนาน ตั้งแต่สมัย กรุงศรีอยุธยา คณะผู้วิจัยจึงได้ลงพื้นที่สำรวจชุมชนไหนที่เหมาะสม โดยมีเกณฑ์การคัดเลือก ดังนี้

(๑) เป็นสังคมพหุวัฒนธรรม ๓ ศาสนา มีชาวไทยนับศาสนาอิสลาม ชาวไทยนับถือศาสนาพุทธ ชาวไทยนับถือศาสนาคริสต์ ที่อาศัยอยู่ร่วมกันยาวนานมีการแลกเปลี่ยนกัน มีการแบ่งปัน เกื้อกูลกันในชุมชน อยู่ร่วมกันแบบไม่มีความขัดแย้งกันในชุมชน มีกิจกรรมทางสังคมร่วมกัน

(๒) มีทุนทางวัฒนธรรม เช่น โบสถ์คริสต์ มัสยิด วัดที่ผลงานทางสถาปัตยกรรม ศิลปกรรมขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ความเป็นไทย

(๓) คนในพื้นที่ให้ความสนใจ และยินดีเข้าร่วมกิจกรรม

ซึ่งจากการสำรวจพื้นที่ พิจารณาเลือก พื้นที่ตำบลสำเภาล่ม เนื่องจากชุมชนนี้มี วัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขเป็นสังคมพหุวัฒนธรรม ๓ ศาสนา ที่อาศัยอยู่ร่วมกันยาวนานมีการแลกเปลี่ยนกัน มีการแบ่งปัน เกื้อกูลกันในชุมชน อยู่ร่วมกันแบบไม่มีความขัดแย้งกันในชุมชน มีกิจกรรมทางสังคมร่วมกันทุกช่วงวัย เช่น มีศูนย์การเรียนรู้สอนการต่อเรือจากปราชญ์ชุมชนที่มีชื่อเสียงและความชำนาญ มีการสอนทำอาหารโบราณให้แก่เยาวชนและกลุ่มชมรม สมาคม ในชุมชนมีขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ที่ตกทอดมาจวบจนถึงปัจจุบัน คือทางกายภาพมีความพร้อมมีศักยภาพมีวิถีชีวิตที่งดงามพร้อมเป็นพื้นที่สร้างสรรค์แห่งการเรียนรู้ของคนทุกช่วงวัย พร้อมทั้งยังมีที่ท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงสำคัญ แล้วก็อยู่ติดริมแม่น้ำ มีประวัติศาสตร์อันยาวนานชุมชนมีความเอื้ออาทร สนใจในโครงการวิจัย และยินดีเข้าร่วมโครงการ เช่น กลุ่มองค์การบริหารส่วนตำบลสำเภาล่ม (อบต.) ประชาชนในพื้นที่ ผู้นำชุมชน เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ประธานชุมชน ตัวแทนเยาวชน สถาบันการศึกษาในพื้นที่ เช่น โรงเรียน เพื่อนำเสนอหมู่บ้านต้นแบบการสร้างพื้นที่สร้างสรรค์จากคนทุกช่วงวัยอย่างยั่งยืนของชุมชนนำไปสู่การจุดประกายให้ประชาชนเจ้าของพื้นที่ตระหนักถึงอัตลักษณ์อันดีงามของชุมชนไว้ว่า เราจะร่วมส่งเสริมกิจกรรมอย่างไร ให้มีพื้นที่แห่งการเรียนรู้ที่สร้างสรรค์เพื่อสร้างอาชีพเสริมผ่านการสืบทอดเอกลักษณ์ ประเพณี หรือพหุวัฒนธรรมของการอยู่ร่วมกันให้ออกมาเป็นชิ้นงานสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชนทุกช่วงวัยได้

สรุป การวางแผนกิจกรรมการฝึกอบรม การพิมพ์ผ้าจากใบไม้ ที่ อบต.ตำบลสำเภาล่ม
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ตารางที่ ๔.๑ ตารางกิจกรรมการฝึกอบรม การพิมพ์ผ้าจากใบไม้

กิจกรรม	วันเดือนปี	สถานที่
๑.) ลงทะเบียน ๒.) บรรยายการเลือกใช้ผ้าชนิดของผ้า ที่มาจากใยธรรมชาติ ๓.) บรรยายเรื่องการเลือกใช้ใบไม้จาก ธรรมชาติหรือจากแหล่งชุมชน	๒๑ กรกฎาคม ๒๕๖๖	เวลา ๐๘.๓๐ – ๑๖.๐๐ น. อบต.สำเภาล่ม อำเภอพระนครศรีอยุธยา

กิจกรรม	วันเดือนปี	สถานที่
๔.) บรรยายเรื่องการใช้สารช่วยติดสี ๕.) บรรยาย/สาธิต - การเตรียมผ้าและอุปกรณ์ - วิธีการผสมสารช่วยติดสี - ทำความสะอาดผ้าก่อนนำมาหมักสารช่วยติดสี ๖.) สาธิตและฝึกปฏิบัติ - การต้มสีจากไม้ธรรมชาติ - ขั้นตอนการวางใบไม้ การมัดผ้า ห่อผ้า จนถึงกระบวนการนึ่งผ้า		
๑.) ลงทะเบียน ๒.) บรรยาย/สาธิต การอธิบายแพทเทิร์นของผลิตภัณฑ์จากผ้าพิมพ์ใบไม้ ๓.) ฝึกปฏิบัติในการทำกระเป๋าจากผ้าพิมพ์ใบไม้ - เรียนรู้วิธีการควิลท์งานจากใบไม้ - ตรวจสอบความเรียบร้อยของชิ้นงาน โดย วิทยากร	๒๒ กรกฎาคม ๒๕๖๖	เวลา ๐๘.๓๐ – ๑๖.๐๐ น. อบต.สำเภาล่ม อำเภอพระนครศรีอยุธยา
๑.) ลงทะเบียน ๒.) เรียนรู้วิธีการทำซับในชิ้นงานจากใบไม้ ๓.) เรียนรู้วิธีการประกอบกระเป๋าจากใบไม้ ๓.) ตรวจสอบความเรียบร้อยของชิ้นงาน โดย วิทยากร ๔.) แนะนำการคิดต้นทุนการผลิต	๒๓ กรกฎาคม ๒๕๖๖	เวลา ๐๘.๓๐ – ๑๖.๐๐ น. อบต.สำเภาล่ม อำเภอพระนครศรีอยุธยา

๒) การสำรวจพื้นที่ชุมชน

การสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน ตัวแทนสถานศึกษาและองค์การบริหารส่วนตำบล

คณะผู้วิจัยได้พูดคุยกับ กลุ่มองค์การบริหารส่วนตำบลสำเภาล่ม (อบต.) ประชาชนในพื้นที่ ผู้นำชุมชน เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ประธานชุมชน ตัวแทนเยาวชน สถาบันการศึกษาในพื้นที่

เช่น โรงเรียน คุณครูในโรงเรียนพบว่า ในโรงเรียนที่เป็นโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในบริเวณวัดสำเภากลุ่ม มีนักเรียนที่นับถือศาสนาต่างกัน เรียนอยู่ร่วมกัน แต่อาจแยกย้ายในการทำกิจกรรมทางศาสนาตามแต่ละกลุ่ม แต่คนในชุมชนก็มีความรักใคร่สามัคคี และการเข้าพบสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน ได้แก่ รองนายก อบต.สำเภากลุ่ม

สำหรับ อบต.สำเภากลุ่ม ได้เล่าถึงวิถีการดำเนินชีวิต ความเป็นอยู่ของคนในชุมชน สิ่งที่ทำให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข คือความเกื้อกูล แบ่งปัน ในงานบุญต่าง ๆ ของแต่ละศาสนา ก็จะไปร่วมงานประเพณีเท่าที่ทำได้ โดยไม่ร่วมพิธีกรรม เช่น งานศพ ชาวมุสลิมจะช่วยเหลือทำบุญ โดยให้คนเป็น ไม่ได้ให้ผู้เสียชีวิต ที่ชุมชนสำเภากลุ่มได้ชื่อว่าเป็นพหุวัฒนธรรม ๓ ศาสนา เนื่องจากการรวมกลุ่มของคนในชุมชน เป็นเพื่อนเรียนหนังสือด้วยกันมาตั้งแต่อดีต ทำให้มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน และ ปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร ทำให้ประชากรในวัยผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น ประกอบกับการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและสังคม มีผลทำให้ลักษณะครอบครัวไทยเปลี่ยนจากครอบครัวขยายไปสู่ครอบครัวเดี่ยว ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวลดลง โดยเฉพาะจำนวนผู้ที่ทำหน้าที่ดูแลผู้สูงอายุลดลง

แต่เนื่องจากในปัจจุบัน เด็กบางส่วนในชุมชน อาจเข้าไปเรียนในตัวเมืองหรือที่อื่น ความสัมพันธ์ของเด็กก็อาจจะไม่ได้เหมือนรุ่นเก่า ทาง อบต.สำเภากลุ่มก็อยากจะส่งเสริมให้เยาวชนได้ทำกิจกรรมร่วมกันในชุมชน การฝึกเด็กและทุกคนในชุมชนให้มาร่วมเรียนรู้ส่งเสริมเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัยและคนในชุมชนมีความสนใจและมีการรวมกลุ่มกันทำกิจกรรมการเรียนรู้การทำกระเป๋ากจากเศษผ้าเป็นทุนเดิม ทางผู้วิจัยประสาน ขับเคลื่อน การรวมกลุ่มในชุมชน สะท้อนจุดดีของชุมชน ให้ความรู้ ส่งเสริมอาชีพ การร่วมมือ การรวมกลุ่ม สร้างคุณค่า สัมพันธภาพอยู่ร่วมกันของคนทั้งสามวัย ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งที่น่าสนใจ และต่อยอดจากศักยภาพและความสนใจที่ชุมชนต้องการ

ภาพที่ ๔.๔ สํารวจข้อมูลชุมชนและสัมภาษณ์ปราชญ์ชาวบ้านและประชาชน
ในพื้นที่ตำบลสำเภาล่ม อบต.สำเภาล่ม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๓) การเตรียมงานสื่อประชาสัมพันธ์

คณะผู้วิจัยประสานงานกับ อบต. สำเภาล่ม ประสานงานติดต่อ ผู้นำชุมชน ประชาชนในพื้นที่ และเยาวชน ออกแบบโลโก้และจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ และนัดหมายผู้ร่วม กิจกรรม ในประเด็นแนวทางการส่งเสริมกิจกรรมชุมชนพหุวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์จาก คนสามวัย

แผนภาพที่ ๔.๒ ออกแบบสื่อโฆษณาประชาสัมพันธ์แนวทางการส่งเสริมกิจกรรมสานใจสามวัย สามวัย “การพิมพ์ลายผ้าจากใบไม้” เพื่อพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๔) การสร้างความร่วมมือความรับผิดชอบต่อสังคม

นอกจากนี้คณะผู้วิจัยได้ สร้างเครือข่ายความร่วมมือองค์กรธุรกิจเอกชน คณะผู้วิจัยได้รับการสนับสนุน จากบริษัทในเครือสหพัฒน์ฯ และโครงการซื้อสัตย์เพื่อชาติได้มอบ ผงซักฟอก น้ำยาซักผ้า น้ำยาปรับผ้านุ่ม แปรงสีฟัน ยาสีฟัน และอื่นๆ เป็นโครงการรับผิดชอบต่อสังคมของบริษัทในเครือสหพัฒน์ฯ กรู๊ป เพื่อแจกผู้นำชุมชน ชาวบ้าน เยาวชนในพื้นที่

ภาพที่ ๔.๕ ภาพการสนับสนุนสินค้าอุปโภค บริโภค และของที่สนับสนุนโครงการวิจัย

๒. กระบวนการกิจกรรม

เริ่มต้นด้วยการสร้างความคุ้นเคยระหว่างคนในชุมชนและคณะผู้วิจัย การสานสัมพันธ์เริ่มด้วยการแนะนำตัวของคณะผู้วิจัย และผู้เข้าโครงการได้แก่ เยาวชนในพื้นที่ ประชาชนและผู้สูงอายุที่สนใจ จำนวน ๓๐ คน (รายชื่อภาคผนวก) โดยมี อาจารย์ ศุภณยาพร สุขสมนาค ผู้มีความชำนาญในการสร้างลายผ้าจากวัสดุธรรมชาติร่วมถึงทักษะในการออกแบบผลิตภัณฑ์จากลายผ้าจากวัสดุธรรมชาติร่วมกับอาจารย์ ภัคจิรา พชรธนาพร มาเป็นวิทยากรให้ความรู้กับผู้เข้าร่วมโครงการ ส่งเสริมเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย ประสานขับเคลื่อน ร่วมกลุ่มในชุมชน สะท้อนจุดดีของชุมชน ให้ความรู้ ส่งเสริมอาชีพ การร่วมมือ การรวมกลุ่ม สร้างคุณค่า สร้างสัมพันธ์ภาพอยู่ร่วมกันของคนทั้งสามวัย สร้างการพิมพ์ลายผ้าจากใบไม้

ด้วยวัสดุธรรมชาติในท้องถิ่น เพื่อนำไปสร้างผลิตภัณฑ์เสริมรายได้ในชุมชน โดยยึดแนวความคิดการจัดกิจกรรมผ่านวิถีการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนที่มีมายาวนาน การอยู่ร่วมกันในความต่างของศาสนา แต่มีความสามัคคี รักใคร่ ประองดอง ช่วยเหลือ แบ่งปันกัน และมีความคาดหวังว่าสิ่งที่ดีงาม สิ่งที่เป็นพลัง จะสืบทอดต่อไปยังเยาวชนในชุมชนเกื้อกูลกันต่อไป

ภาพที่ ๔.๖ การสร้างสี ลวดลายผ้า ด้วยใบไม้และวัสดุธรรมชาติในท้องถิ่นของแต่ละกลุ่ม

กิจกรรมเน้นการส่งเสริมการสร้างพื้นที่แบ่งปันความรู้กับผู้เข้าร่วมโครงการมีส่วนร่วมในการเผยแพร่จุดดีของชุมชนอย่างสร้างสรรค์ในการนำเสนอขายผลิตภัณฑ์จากวัสดุธรรมชาติในท้องถิ่น ในหัวข้อ “สามวิธ สามวัย ชายยังง ใจให้ทัชใจ เพิ่มยอดขายได้มากกว่า” คณะผู้วิจัย ได้ประสานกับทาง ดร.พรทิพย์ เกศตระกูล นักการตลาดดิจิทัลและเคยดำรงตำแหน่งนักออกแบบแฟชั่นให้แบรนด์ระดับโลกที่มีชื่อเสียง จัดกิจกรรมส่งเสริมความรู้ความเข้าใจและกระบวนการคำนวณต้นทุน กำไรในการผลิตสินค้า องค์ประกอบทางการตลาดและให้ความรู้เรื่อง ตลาดสีเขียวที่ใช้แหล่งวัตถุดิบมาจากท้องถิ่น มีรูปแบบเฉพาะ เน้นคุณค่าของผลิตภัณฑ์ การสร้างกลุ่มหรือสังคมผู้ใช้ ร่วมถึงระบบปากต่อปากเน้นการสร้างสมดุลระหว่างกำไร สังคมและสิ่งแวดล้อม เป็นการสร้างพื้นที่การเรียนรู้การขายอย่างสร้างสรรค์ พร้อมให้ความรู้ด้านเทคนิคการขายแบบบอกเล่าเรื่องราวผ่านพหุวัฒนธรรม “สำเภาสร้างสรรค์ ชุมชนสามวัยยั่งยืน” โดยมีเพื่อปลูกจิตสำนึกคุณธรรมในการอยู่ร่วมกันในชุมชน และส่งเสริมกิจกรรมให้เยาวชน ประชาชน ผู้สูงอายุในท้องถิ่นที่ร่วมโครงการมีส่วนร่วมในการเผยแพร่จุดดีของชุมชนอย่างสร้างสรรค์ในการนำเสนอขายผลิตภัณฑ์จากวัสดุธรรมชาติในท้องถิ่น เพื่อเป็นการต่อยอดจากโครงการให้เป็นเชิงประจักษ์ ส่งเสริมให้ชุมชนเห็นความสำคัญของผลิตภัณฑ์จากวัสดุธรรมชาติในท้องถิ่น ที่เป็นมรดกวัฒนธรรมอันมีคุณค่าของชุมชน

ภาพที่ ๔.๗ ภาพงานกิจกรรมแนวทางการส่งเสริมผลิตภัณฑ์ชุมชนพหุวัฒนธรรม เพื่อพัฒนาพื้นที่สร้างสรรค์ผ่านทุนวัฒนธรรมชุมชนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ผลของกิจกรรม

การตอบรับจากการร่วมกิจกรรมถือเป็นสิ่งที่ดีในการสร้างแนวทางให้กับชุมชน มีการสร้างเครือข่าย และต้องการให้ความร่วมมือซึ่งกันและกัน ผู้เข้าร่วมมีทัศนคติที่ดีและพร้อมที่จะเป็นหมู่บ้านต้นแบบพื้นที่สร้างสรรค์สนใจสามวัยตามหลักคำสอนทางศาสนา โดยมุ่งเน้นที่จะพัฒนาและส่งเสริมอาชีพให้คนในชุมชนทุกช่วงวัยโดยเฉพาะ เยาวชนผ่านกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้เยาวชนมีความรู้สามารถทักษะในการประกอบอาชีพเสริมผ่านพื้นที่สร้างสรรค์แห่งการเรียนรู้ด้วยทุนทางวัฒนธรรมมีความเป็นผู้นำ และสืบสานมรดกทางวัฒนธรรม การอยู่ร่วมกันในชุมชนพหุวัฒนธรรม เพื่อเป็นเครือข่ายสามวัยยั่งยืน ทำกิจกรรมต่อเนื่อง จัดสรรงบประมาณ ทำกิจกรรมร่วมหน่วยงาน ภาครัฐ องค์กร สนับสนุนให้ทำแผนปฏิบัติการ เชิงนโยบายให้กับ อบต. เพื่อพื้นที่สร้างสรรค์ นำไปสู่ เศรษฐกิจฐานราก ร่วมไปถึงการขายผลิตภัณฑ์จากวัสดุธรรมชาติในท้องถิ่นและการท่องเที่ยวชุมชนพหุวัฒนธรรม

ผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรม

๑) ได้ผลิตภัณฑ์จากวัสดุธรรมชาติท้องถิ่น เช่น ชุดเดรสกระโปรง กระเป๋าสะพาย กระเป๋าใส่เหรียญ

๒) การสร้างกลุ่ม Line เพื่อประสานความสัมพันธ์ ชื่อว่า “พื้นที่สร้างสรรค์สามวัย สามวิถันแบบ ต.สำเภาล่ม” เพื่อสื่อสารกันภายในกลุ่ม

๓) อบต. ลำเภอล่ม จะดำเนินการจัดทำโครงการ ยกย่องสินค้าผลิตภัณฑ์จากวัสดุธรรมชาติท้องถิ่น กระเป๋ามาจากผ้าพิมพ์ลายใบไม้ เพื่อนำเสนอสร้างเป็นสินค้า “วิสาหกิจชุมชน” โดยยึดหลักการสร้างเครือข่ายสามวัยยั่งยืน ทำกิจกรรมต่อเนื่อง จัดสรรงบประมาณ ทำกิจกรรมร่วมกับหน่วยงาน ภาครัฐ องค์กร สนับสนุนให้ทำแผนปฏิบัติการ เชิงนโยบาย เพื่อสร้างพื้นที่สร้างสรรค์นำไปสู่การสร้างเศรษฐกิจฐานราก การท่องเที่ยวชุมชนพหุวัฒนธรรม จะเห็นได้ว่าชุมชนพร้อมจะขับเคลื่อนเปลี่ยนแปลงเป็นชุมชนพื้นที่สร้างสรรค์แห่งการเรียนรู้ร่วมกันทำให้ทุกคนในชุมชนเห็นคุณค่าและความสำคัญช่วยกันสืบสานอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่น

ได้เผยแพร่ข่าวสารในหน่วยงาน และผ่านสื่อออนไลน์ผ่าน เพจสามวัยสามวัย เพื่อนำเสนอชุมชนต้นแบบพื้นที่สร้างสรรค์สานใจสามวัยสามวัย และเป็นช่องทางในการนำเสนอผลิตภัณฑ์จากวัสดุธรรมชาติท้องถิ่น สินค้าจากผ้าพิมพ์ลายใบไม้ธรรมชาติ เช่น กระเป๋าสะพาย กระเป๋าใส่เหรียญ และอื่นๆ

ภาพที่ ๔.๘ เผยแพร่ข่าวสารในหน่วยงาน และผ่านสื่อออนไลน์ผ่าน เพจสามวัยสามวัย เพื่อนำเสนอชุมชนต้นแบบพื้นที่สร้างสรรค์สานใจสามวัยสามวัย และเป็นช่องทางในการนำเสนอผลิตภัณฑ์จากวัสดุธรรมชาติท้องถิ่น

ผลของความคิดเห็นต่อการเข้าร่วมโครงการ

ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในพื้นที่การเข้าร่วมโครงการ ได้แสดงความคิดเห็นต่อการเข้าร่วมโครงการ ไว้ตอนหนึ่งว่า

นายเจนโชค สุวนิธิ อดีตนายกองค์การบริหารส่วนตำบลสำเภาล่ม กล่าวว่า ตำบลสำเภาล่ม มีความหลากหลายทางด้านวัฒนธรรมและศาสนา กล่าวคือ ชาวบ้านตำบลสำเภาล่ม นับถือศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ และศาสนาอิสลาม แต่เราสามารถอยู่กันได้อย่างสมานฉันท์ไม่เคยมีเรื่องทะเลาะเบาะแว้ง อยู่อย่างพหุวัฒนธรรม คำนึงถึงสิ่งแวดล้อม และกล่าวขอบคุณไว้ตอนหนึ่งว่า

“ขอขอบพระคุณคณะผู้วิจัยโครงการพื้นที่สร้างสรรค์สานใจสามวัยสามวัย ตามหลักคำสอนของศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย องค์การบริหารส่วนตำบลสำเภาล่ม และผู้ใหญ่ใจดีทุกท่านที่ให้โอกาสทางเยาวชนและชาวตำบลสำเภาล่ม ได้เข้าร่วมโครงการดี ๆ เช่นนี้ โครงการนี้นักเรียน คุณครู รวมถึงชุมชน ได้เกิดการเรียนรู้้อย่างมากมาย เยาวชนและผู้สูงอายุสามารถที่จะเรียนรู้การสร้างลายผ้าจากวัสดุธรรมชาติในชุมชนท้องถิ่นมาสร้างเป็นผลงานชิ้นผ้าที่สามารถต่อยอดสร้างเป็นกระเป๋า เพิ่มรายได้เสริมให้กับคนในชุมชน นับเป็นกระบวนการสร้างแหล่งเรียนรู้ร่วมกันภายในชุมชน คนในชุมชนสามารถมีทำงานกันเป็นทีม ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นทักษะที่มีความสำคัญในศตวรรษที่ ๒๑ ได้เรียนรู้แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น ฝึกการบริหารจัดการ และฝึกให้นักเรียนมีการเรียนรู้นอกสถานที่ ส่วนชุมชนนั้นเกิดความภาคภูมิใจที่นักเรียนเยาวชนในชุมชนได้เข้าร่วม ทำให้เกิดการเรียนรู้จากฐานสู่ฐาน ทำให้คนในชุมชนเห็นคุณค่าคนอื่นให้ความสำคัญกับตนเอง และบุคคลภายนอกได้รู้จักแหล่งเรียนรู้ภายในตำบลสำเภาร่มมากยิ่งขึ้น สุดท้ายนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าทางตำบลสำเภาล่ม จะได้มีโอกาสร่วมโครงการดีๆ แบบนี้กับคณะผู้วิจัยอีก”^๑

ความประทับใจของผู้ที่เข้าร่วมโครงการ

จากการเข้าร่วมโครงการครั้งนี้ ประชาชนในชุมชนและเยาวชนนักเรียนที่เข้าร่วมโครงการ ได้สรุปสิ่งที่เรียนรู้และความประทับใจในการเข้าร่วมโครงการวิจัย ไว้ดังนี้

- ได้ฝึกทำลายผ้าจากการใช้ใบไม้แถวบ้าน ได้เรียนรู้การช่วยเหลือเพื่อนในการวางแบบผ้า

^๑ สัมภาษณ์ นายเจนโชค สุวนิธิ, อดีตนายกองค์การบริหารส่วนตำบลสำเภาล่ม, ๒๓ กรกฎาคม

- ได้
- ได้เห็นวิธีการทำสีย้อมผ้าจากวัสดุธรรมชาติอย่างพิถีพิถัน และสามารถนำมาทำอาชีพ
 - ได้รู้เรื่องเกี่ยวกับการขายของออนไลน์และการนำเสนอสินค้าที่น่าสนใจ ได้รู้วิธีการคิดต้นทุนสินค้า

ได้เรียนรู้อะไรบ้าง

- การช่วยกันออกแบบวางลายผ้า
- การเรียนรู้เรื่องการสามัคคี
- การกล้าแสดงความคิดเห็น
- การฝึกความอดทน ความตั้งใจทำกระเป๋าสสำเร็จ^๒
- การทำกระเป๋าส

มีแรงบันดาลใจอยากจะช่วยสืบสานอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่นในเรื่องใดบ้าง

- สินค้า
- มีแรงบันดาลใจในการนำเอกลักษณ์ของชุมชนมาเป็นเรื่องเพื่อเพิ่มความน่าสนใจให้
 - ใช้วัสดุธรรมชาติในท้องถิ่นมาสร้างสิ่งที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ
 - ให้ทุกคนในชุมชนได้เข้ามาเรียนรู้การทำลายผ้าและกระเป๋าสจากวัสดุธรรมชาติในท้องถิ่น
 - อยากให้มีกิจกรรมแบบนี้ขึ้นในชุมชนเพื่อให้มีการสืบสานสืบต่อไป
 - อยากทำลายผ้าและกระเป๋าสเป็นสินค้า โอท็อปของชุมชน

(กลุ่ม ๑)^๔

ความประทับใจที่ได้เข้าร่วมโครงการ

- ก่อน
- ประทับใจที่ได้เลือกใบไม้และวางลายผ้าตามใจตัวเอง เพราะไม่เคยทำลายด้วยใบไม้มาก่อน

^๒ สัมภาษณ์ นางอำมรินทร์ ชันธเดช, ประชาชนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มที่ ๑, ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

^๓ สัมภาษณ์ นางสาว ภูนิล, ผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มที่ ๑, ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

^๔ สัมภาษณ์ สุวรรณิ มาลีมาะ, ประชาชนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มที่ ๑, ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

- ประทับใจที่ได้ไปเห็นวิธีการทำลายพิมพ์ผ้าด้วยใบไม้จากข้างทาง^๕
- ประทับใจที่ได้ทำกระเป๋ากับเพื่อนๆ
- ประทับใจที่ได้รู้จักวิธีการขายของในตลาดออนไลน์ เพราะที่ไม่เคยรู้วิธีการพูดมาก่อน^๖

ได้เรียนรู้อะไรบ้าง

- ได้รู้การเป็นอยู่ของผู้สูงอายุว่าเขามีความเป็นอยู่กันอย่างไร^๗
- ได้รู้ว่าฝึกสติ สมาธิในการเย็บกระเป๋า
- ได้รู้ว่าการขายของแบบเล่าเรื่องราวทำอย่างไร
- ได้รู้ว่าการทำกระเป๋าแต่ละใบไม่ใช่เรื่องง่าย แต่ทุกคนสามารถเรียนรู้และทำได้^๘

มีแรงบันดาลใจอยากจะช่วยสืบสานอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่นในเรื่องใดบ้าง

- มีอยากให้ทุกคนในมาร่วมทำกิจกรรมดีๆ แบบนี้อีก
- อยากให้มีการทำกระเป๋าลายผ้าใบไม้ เพื่อให้ลูกหลานได้สืบสานการทำกระเป๋าหรือสินค้าอื่นๆจากภูมิปัญญาชุมชนไว้
- ทำให้อยากมาทำกิจกรรมกับคนในชุมชนมากขึ้น^๙

(กลุ่ม ๒)

ความประทับใจที่ได้เข้าร่วมโครงการ

- มีความสามัคคีกันภายในกลุ่ม
- ได้เข้าไปศึกษาในสถานที่จริง
- ได้รู้ถึงแต่ละขั้นตอนในการทำลายผ้าจากใบไม้
- ได้รู้ถึงวิธีการสร้างรายได้เสริมด้วยการขายของในออนไลน์
- ได้ร่วมงานกับเพื่อนและทุกคนในกลุ่มอย่างเต็มที่
- ได้นำความรู้ไปเผยแพร่ให้แก่บุคคลอื่นได้

^๕ สัมภาษณ์ นางขวัญจิต พัทธ์, ประชาชนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มที่ ๒, ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

^๖ สัมภาษณ์ เด็กหญิงดาริณี พัสสร, เยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มที่ ๒, ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

^๗ สัมภาษณ์ นางละมัย เข้มมณี, ผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มที่ ๒, ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

^๘ สัมภาษณ์ นางนุสรา ปาทาน, ประชาชนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มที่ ๒, ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

^๙ สัมภาษณ์ เด็กหญิงพิมพ์ลภัส ทิวแพ, เยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มที่ ๒, ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

- ได้ประสบการณ์ในการทำงานครั้งนี้หลายอย่าง

ได้เรียนรู้อะไรบ้าง

- ได้เรียนรู้การแบ่งหน้าที่ช่วยงานกันทำ^{๑๐}
- ได้เรียนรู้ความสามัคคีในการทำงานร่วมกัน
- ได้เรียนรู้วิถีชีวิตของคนในชุมชน
- ได้รู้ถึงความแตกต่างของคนแต่ละวัยในชุมชน
- ได้เรียนรู้การกล้าที่จะนำเสนอความแตกต่างในผลงาน
- ได้เรียนรู้ขั้นตอนการสร้างกระเป๋าทั้งแต่เริ่มออกแบบ^{๑๑}

มีแรงบันดาลใจอยากจะช่วยสืบสานอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่นในเรื่องใดบ้าง

- การทำกระเป๋าสี่จากธรรมชาติ
- การใช้ชีวิตวิถีท้องถิ่นตามดั้งเดิม^{๑๒}
- การอนุรักษ์และการใช้วัสดุธรรมชาติในท้องถิ่นมาสร้างผลงานและเพิ่มรายได้
- รักษาสถานที่เพื่อให้คนรุ่นหลังได้มาศึกษา
- นำไปสอนรุ่นน้องหรือรุ่นพี่และบุคคลอื่นๆเพื่อให้ความรู้คงอยู่ต่อไป^{๑๓}

(กลุ่ม ๓)

ความประทับใจที่ได้เข้าร่วมโครงการ

- สิ่งประทับใจคือ การทำงานร่วมกันกับเพื่อนในกลุ่ม ได้รับความรู้ต่างๆที่เกี่ยวกับทำลายผ้าจากใบไม้ในท้องถิ่น และได้รับประสบการณ์ในการทำกระเป๋าเองทุกขั้นตอน^{๑๔}

^{๑๐} สัมภาษณ์ นางกนกวรรณ ไวยภาคย์, ประชาชนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มที่ ๓, ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

^{๑๑} สัมภาษณ์ นางสาวปราณี กะให้ทอง, ประชาชนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มที่ ๓, ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

^{๑๒} สัมภาษณ์ เด็กชายกิตติกร คลังสมบัติ, เยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มที่ ๓, ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

^{๑๓} สัมภาษณ์ นางสมใจ มะโนตุลย์, ประชาชนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มที่ ๓, ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

^{๑๔} สัมภาษณ์ เด็กหญิงวรวิญญ์ทริกา สุจารีกุล, เยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มที่ ๔, ๒๓ กรกฎาคม

ได้เรียนรู้อะไรบ้าง

- ได้เรียนรู้การออกมานำเสนอการขายจริงหน้าชั้น ในการทำงานประสบการณ์ในการทำงานเป็นโอกาสทำให้กล้าแสดงออกในทางที่ดี^{๑๕}

มีแรงบันดาลใจอยากจะช่วยสืบสานอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่นในเรื่องใดบ้าง

- อยากจะช่วยให้คนไทย วัยรุ่นยุคใหม่ใส่ใจในการศึกษาอนุรักษ์เพื่อสืบทอดวิถีชุมชนมีสามัคคีเอาใจให้ลูกหลานในอนาคต และอยากให้คนสมัยใหม่มาสนใจในวัฒนธรรม ประเพณี ของชุมชนเอาไว้^{๑๖}

(กลุ่ม ๔)

ความประทับใจที่ได้เข้าร่วมโครงการ

- ได้ความประทับใจที่เข้าไปศึกษาการทำกระเป๋ า ได้ร่วมงานกับผู้ที่ให้ความรู้ และมีความสามัคคีกับเพื่อนๆ และได้มีความรู้สามารถนำไปเผยแพร่ความรู้ให้ชุมชน^{๑๗}

ได้เรียนรู้อะไรบ้าง

- ได้เรียนรู้คุณค่าของวัสดุธรรมชาติในชุมชนสามารถนำมาสร้างมูลค่าได้และภูมิปัญญาในท้องถิ่น ขนบธรรมเนียม เกิดการทำงานเป็นทีม การแบ่งหน้าที่รับผิดชอบ และได้รับความรู้เทคนิคในการขายของออนไลน์ให้น่าสนใจ^{๑๘}

มีแรงบันดาลใจอยากจะช่วยสืบสานอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่นในเรื่องใดบ้าง

- อยากจะให้ช่วยสืบสานเชิญชวนให้เห็นถึงความสำคัญในการอนุรักษ์และรักษาประเพณี ขนบธรรมเนียมภูมิปัญญาท้องถิ่นต่อไป^{๑๙}

จากผลการดำเนินกิจกรรมพื้นที่ ตารางกิจกรรมการฝึกอบรม การพิมพ์ผ้าจากใบไม้ ที่ อบต.สำเภาล่ม อำเภอพระนครศรีอยุธยา แผนภาพ สรุปได้ดังนี้

^{๑๕} สัมภาษณ์ นางสาวใจ มะโนตุลย์, ผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มที่ ๔, ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

^{๑๖} สัมภาษณ์ นางสาวนีก เสมสายันท์, ผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มที่ ๔, ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

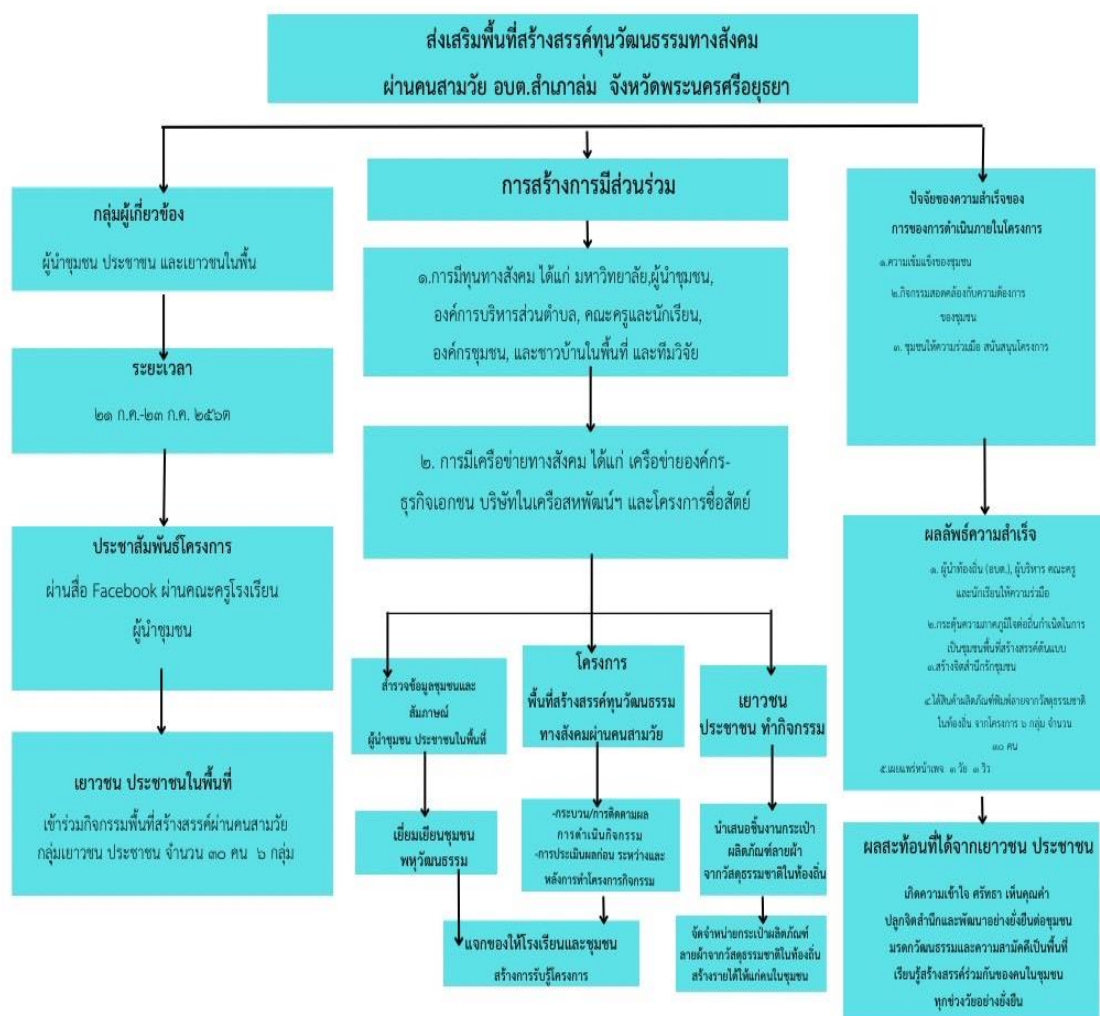
^{๑๗} สัมภาษณ์ เด็กหญิงเหมือนฝัน รอดมายู, เยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มที่ ๕, ๒๓ กรกฎาคม

๒๕๖๖.

^{๑๘} สัมภาษณ์ นางสาววันวิสาข์ วาดสีดา, ประชาชนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มที่ ๕, ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

^{๑๙} สัมภาษณ์ นางสาวสุประวีณ์ วัฒนชัยพงษ์, ประชาชนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มที่ ๕, ๒๓ กรกฎาคม

๒๕๖๖.

แผนภาพที่ ๔.๓ กิจกรรมพื้นที่สร้างสรรค์ ในโครงการ “ส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ด้วยทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย”

ผลการส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ด้วยทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย ได้มีกระบวนการในการปฏิบัติการผ่านกิจกรรม ได้แก่ ๑) สร้างลายพิมพ์ผ้าด้วยวัสดุธรรมชาติในท้องถิ่น ๒) ทำผลิตภัณฑ์จากผ้าลายพิมพ์ด้วยวัสดุธรรมชาติในท้องถิ่น ๓) การคำนวณต้นทุนกำไรในการผลิต ๔) เทคนิคการขายแบบออนไลน์ ๕) จัดประชุมกลุ่มย่อยผู้นำชุมชน เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นด้านการสร้างรายได้เสริมด้วยพื้นที่สร้างสรรค์ด้วยทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัยในชุมชน ๔) การสร้างเครือข่ายและการสนับสนุนจากภาครัฐ และ ๖) กิจกรรมส่งเสริมการนำเสนอ วิธีการขายด้วยเสน่ห์เล่าเรื่องราวด้านทุนวัฒนธรรมทางสังคมของวิสาหกิจชุมชน ได้ผลของการพัฒนาและส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ คือ คนในชุมชนส่วนใหญ่สำนึกถึงฐานวิถีชุมชนตนเอง หมั่นปลูกฝังวิธีการอยู่ร่วมกันสร้างพื้นที่สร้างสรรค์แห่งการเรียนรู้ร่วมกันหลายประการด้วยกัน คือ ๑) การเป็นผู้ให้มากกว่าผู้รับ ๒) การรู้

หน้าที่ของตนเอง ๓) การช่วยเหลือกัน การแสดงความมีน้ำใจกับคนในชุมชน และคนรอบข้าง ๔) การเกื้อกูลกัน ๕) การทำกิจกรรมชุมชนร่วมกันอย่างต่อเนื่อง

๓. จัดประชุมกลุ่มย่อยผู้นำชุมชน เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นด้านการส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ด้วยทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัยของตัวแทนชุมชนในพื้นที่

คณะผู้วิจัยได้จัดประชุมกลุ่มย่อยผู้นำชุมชนและประชาชนในพื้นที่ เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและทำความเข้าใจบริบทชุมชน โดยคณะผู้วิจัยได้แทนค่าสัญลักษณ์การตอบ A ๑-A ๑๐ หมายถึงผู้ร่วมประชุมคนที่ ๑-๑๐ สรุปผลดังนี้

วิธีการพัฒนารูปแบบความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย กลุ่มผู้นำชุมชนกล่าวว่า

“ชุมชนที่นี่ไม่มีความขัดแย้งอะไรเลย แต่อยู่ร่วมกันโดยไม่มีการแบ่งแยกไปมาหาสู่ทำกิจกรรมร่วมกันในชุมชนได้”

“อยากสร้างพื้นที่ถ่ายทอดความรู้ด้านวัฒนธรรม มรดกของชุมชนไว้ให้คนในชุมชนได้ช่วยกันอนุรักษ์ไว้”

(A 1, ถอดบทเรียนการประชุมกลุ่มย่อย, วันที่ ๒ สิงหาคม ๒๕๖๖)

“เนื่องจากชุมชน ได้มีการทำกระเปาะผ้าอยู่แล้ว อยากได้องค์ความรู้ด้านการสื่อสารช่องทางออนไลน์เพื่อเพิ่มคุณค่าด้วยการนำเสนอวิถีชุมชนผ่านสื่อออนไลน์”

(A 2, ถอดบทเรียนการประชุมกลุ่มย่อย, วันที่ ๒ สิงหาคม ๒๕๖๖)

“เราอยู่ร่วมกันแบบสันติสุข เป็นปกติของเราอยู่แล้ว มีครูที่นับถือศาสนาอิสลามสอนหนังสืออยู่ที่วัดมเหยงคณ์”

(A 3, ถอดบทเรียนการประชุมกลุ่มย่อย, วันที่ ๒ สิงหาคม ๒๕๖๖)

กระบวนการบูรณาการกิจกรรมสื่อสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย กลุ่มชุมชนอย่างไร

ชุมชนต้องการให้นำเสนอจุดเด่น ในการพัฒนากระบวนการสร้างความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย

“อยากให้เยาวชนมีความเข้าใจ หวงแหน อนุรักษ์สิ่งดีงามของชุมชน ได้สืบสานมรดกวัฒนธรรมต่อไป”

(A9 , ถอดบทเรียนการประชุมกลุ่มย่อย, วันที่ ๒ สิงหาคม ๒๕๖๖)

“อยากให้เด็กยังคงอยู่ร่วมกันแบบพหุวัฒนธรรมสืบต่อไป เพราะปัจจุบันเยาวชน จะไปเรียนหนังสือที่กรุงเทพ หรือก็ติดเกม ไม่ให้ความสนใจ ในความสัมพันธ์ของคนในชุมชน”

(A10, ถอดบทเรียนการประชุมกลุ่มย่อย, วันที่ ๒ สิงหาคม ๒๕๖๖)

การสร้างเครือข่ายชุมชนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือและส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย นำไปสู่การพัฒนาแบบยั่งยืน

ภาพที่ ๔.๙ จัดประชุมกลุ่มย่อยตัวแทนชุมชน

สรุปได้ว่า การการสร้างเครือข่ายชุมชนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือและส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย นำไปสู่การพัฒนา ให้ยั่งยืนนั้น จำเป็นต้องส่งผ่านไปให้เยาวชนและทุกคนในชุมชนให้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้ การทำกิจกรรมร่วมกัน เป็นชุมชน ส่งเสริมให้เยาวชน ประชาชน ผู้สูงอายุในชุมชนได้มีบทบาทในร่วมคิด ปูกลจิตสำนึกเพื่อส่วนรวม การสร้างเครือข่ายสานสัมพันธ์ ที่มีความเข้มแข็งสามารถพึ่งพาตนเองได้ และมีความสามัคคีในชุมชน แม้ว่าจะมีพื้นฐานความแตกต่างระหว่างวัย เชื้อทางศาสนา วัฒนธรรมที่แตกต่างกัน สามารถใช้ทุนวัฒนธรรมทางสังคมของชุมชนผ่านเยาวชน ประชาชนและผู้สูงอายุ ร่วมกันพัฒนาชุมชนทำให้

ชุมชนเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์และสร้างแนวทางในการพัฒนาเพื่อเป็นรากฐานที่สำคัญนำไปสู่การสร้างรายได้เสริมจาก "พื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคม" ในสังคมไทย

๔.๓ เพื่อพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย

ผลจากการลงพื้นที่ ชุมชนตำบลสำเภาล่ม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบประเด็นเรื่องส่งเสริมกิจกรรมการพัฒนาเพื่อพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย ที่ทางคณะผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ ดังนี้

๔.๓.๑ ผลวิเคราะห์เชิงคุณภาพ

๑. ผลวิเคราะห์การลงพื้นที่ชุมชน ตำบลสำเภาล่ม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า ในแง่ของความยินดีร่วมมือร่วมใจไม่แตกต่างกัน คือ คนใน พื้นที่ เต็มใจที่จะให้เข้าไปทำอะไรหรือเป็นโครงการ อย่างเช่น ผู้นำชุมชน ผู้ที่ทำงานเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมหรือส่วนที่เป็นวัฒนธรรมท้องถิ่น มีความต้องการให้คณะผู้วิจัยร่วมเข้าไปส่งเสริม กิจกรรม โดยจุดร่วมที่มีความคล้ายคลึงกัน คือ คนรุ่นเก่าหรือผู้ใหญ่รุ่นปัจจุบัน มีความต้องการส่งผ่านสิ่งที่เป็นอัตลักษณ์ที่ดั้งเดิมของชุมชน ให้รุ่นเยาวชน มีความต้องการปลูกฝังจิตสำนึกให้เยาวชนเช่นกันไม่ใช่เฉพาะการอยู่ร่วมกันเท่านั้น คือ อาจจะเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นด้วย เพราะว่าที่ผ่านมาจากการลงไปสัมภาษณ์ เขาอาศัยอยู่ร่วมกันไปมาหาสู่กันที่ผูกพันกัน ก็คือ ประเพณีวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกัน การแบ่งปันในสังคม ที่เห็นว่าไม่มีความแตกต่าง เรื่องประเพณีวัฒนธรรมเป็นจุดหนึ่งที่ทำให้เขามีกิจกรรมร่วมกัน

ฉะนั้นสิ่งหนึ่งที่เราต้องส่งเสริม คือ ต้องส่งเสริมเยาวชนและคนในชุมชนให้ทำกิจกรรมร่วมทั้ง ๓ ช่วงวัย ให้ร่วมทำกิจกรรม เช่น ผู้สูงอายุในชุมชนท่านหนึ่ง บอกว่า การที่เขาได้เข้ามาร่วมทำกิจกรรมในโครงการพื้นที่สร้างสรรค์นี้ทำให้รู้สึกสนุกไม่เหงาเหมือนตอนอยู่บ้านคนเดียว ที่สิ่งสำคัญอยากให้กิจกรรมหนึ่งที่คนทุกวัยในชุมชนสามารถเข้ามาร่วมเป็นส่วนหนึ่งแห่งการสร้างพื้นที่เรียนรู้วิถีปฏิบัติของคนทุกช่วงวัยในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นเยาวชน ประชาชนและผู้สูงอายุก็อาจทำให้เขาเข้าใจความแตกต่างของคนในชุมชนแต่ละช่วงวัย แม้มีความเชื่อวิถีชีวิตแตกต่างกัน แต่อยู่ร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ได้ จากทัศนคติดังกล่าว มองว่า การส่งเสริมกิจกรรมให้เยาวชน ประชาชน และผู้สูงอายุได้ทำกิจกรรมร่วมกันเป็นจุดสำคัญอย่างหนึ่งที่จะร่วมส่งเสริมการเกิดพื้นที่สร้างสรรค์แห่งการเรียนรู้ผ่านทุนวัฒนธรรมทางสังคมของคนสามวัย ในชุมชนได้

๒. ผลวิเคราะห์เข้าร่วมกิจกรรมเพื่อพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย พบว่า เยาวชน ประชาชน ผู้สูงอายุ ได้เรียนรู้ และเข้าใจถึงวิถีชีวิตการอยู่ร่วมกันของทั้ง ๓ ช่วงวัยอย่างชัดเจน เช่น วิถีชีวิตในการทำงานเป็นทีมมีการ

ช่วยเหลือกัน ยื้อแย้ม ทักทายกัน ขณะที่ทำกิจกรรมร่วมกัน เยาวชน และผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีความซาบซึ้งและรู้สึกประทับใจในการทำกิจกรรมสามารถเข้ามาร่วมเป็นส่วนหนึ่งแห่งการสร้างพื้นที่เรียนรู้วิถีปฏิบัติของคนทุกช่วงวัยในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นเยาวชน ประชาชนและผู้สูงอายุก็อาจทำให้เขาเข้าใจความแตกต่างของคนในชุมชนแต่ละช่วงวัย แม้มีความแตกต่างของวัย ความเชื่อวิถีชีวิตแตกต่างกัน แต่อยู่ร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ร่วมสร้างผลงานผ่านมรดกวัฒนธรรมทางสังคมอันดีงามนี้ โดยเฉพาะการอยู่ร่วมกันของคนทั้ง ๓ วัย ๓ ศาสนา แบบสร้างสรรค์เอื้อต่อการเป็นพื้นที่แห่งการเรียนรู้ ร่วมสะท้อนความคิดของคนทุกช่วงวัยในชุมชนใน ได้สะท้อนให้เห็นว่า ถึงแม้ว่าจะอยู่คนละช่วงวัยและนับถือศาสนาต่างกัน แต่ชุมชนก็อาศัยอยู่ร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ และเป็นพื้นที่สร้างสรรค์แห่งการเรียนรู้ คนในชุมชนมีความยึดเหนี่ยวน้ำใจกัน มีความเอื้ออาทร แบ่งปันซึ่งกันและกัน สะท้อนให้เห็นความไม่เบียดเบียน มีความรัก เคารพในสิทธิ และตระหนักในหน้าที่ของแต่ละคน และยึดคำสอนตามหลักศาสนาของตนในการดำเนินชีวิต แต่สิ่งที่คนในชุมชนให้ความสำคัญ คือ เยาวชนและการสร้างอาชีพเสริมจากทุนวัฒนธรรมทางสังคมที่เป็นวิถีแห่งชุมชนของทุกคนในชุมชน ที่ควรได้รับการส่งเสริม และปลูกฝังวิถีการดำเนินชีวิต อยู่ร่วมกันแบบคนสามวัยสร้างสรรค์ มีน้ำใจกับทุกคนในชุมชน รักษาประเพณีอันดีงาม และร่วมกันดูแลมรดกวัฒนธรรมทางสังคมที่ดีงามแบบนี้สืบต่อไป

๓. ผลวิเคราะห์การอยู่ร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมของ พื้นที่ตำบลลำเภาล้อม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า คนในชุมชน ได้สะท้อนให้เห็นว่า ถึงแม้ว่าจะอยู่ละช่วงวัยที่ต่างกัน แต่ชุมชนก็อาศัยอยู่ร่วมกันอย่างเป็นพื้นที่เรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ได้ โดยคนในชุมชนมีความยึดเหนี่ยวน้ำใจกัน มีความเอื้ออาทร แบ่งปันซึ่งกันและกันพร้อมเป็นพื้นที่สร้างสรรค์แห่งการเรียนรู้ด้วยทุนวัฒนธรรมทางสังคมอันดีงามของชุมชน

จากผลการดำเนินการวิจัยในพื้นที่ สรุปจุดเด่นของการเป็นพื้นที่สร้างสรรค์ชุมชนด้วยทุนวัฒนธรรมทางสังคมไว้ดังนี้

๑) การพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลพบว่า ในพื้นที่ มีความเป็นเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย เนื่องจากคนในพื้นที่มีความรัก ความสามัคคี ความปรองดอง แบ่งปันกันอย่างชัดเจน ไม่มีการแบ่งแยกทางศาสนา อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข สามารถร่วมกิจกรรมที่สร้างสรรค์แห่งการเรียนรู้ด้วยทุนวัฒนธรรมทางสังคมอันดีงามของชุมชนได้ จึงสามารถเชิดชูเป็นเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย

๒) รูปแบบการเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัยจากการสังเคราะห์ข้อมูล พบว่า การสร้างความผูกพัน ความรักใคร่กันในชุมชน และการส่งเสริมกิจกรรมเพื่ออนุรักษ์มรดกวัฒนธรรม ผลลัพธ์จากวิถีวัฒนธรรมชาติ การนำเสนอขาย

ผลิตภัณฑ์จากวัสดุธรรมชาติผ่านวิถีของชุมชน การส่งเสริมเยาวชน ของหน่วยงานราชการและคนในชุมชน จะเป็นรูปแบบที่สำคัญในการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย

คนในชุมชน ได้สะท้อนให้เห็นว่า ถึงแม้ว่าจะมีช่วงวัยที่ต่างกันนับถือศาสนาต่างกัน แต่ชุมชนก็อาศัยอยู่ร่วมกันอย่างเป็นพื้นที่สร้างสรรค์แห่งการเรียนรู้ และคนในชุมชนมีความยึดเหนี่ยวแน่นใจกัน มีความเอื้ออาทร แบ่งปันซึ่งกันและกัน สะท้อนให้เห็นความไม่เบียดเบียน มีความรัก เคารพในสิทธิ และตระหนักในหน้าที่ของแต่ละคน และยึดคำสอนตามหลักศาสนาของตนในการดำเนินชีวิต แต่สิ่งที่คนในชุมชนให้ความสำคัญ คือเยาวชนเยาวชนและการสร้างอาชีพเสริมจากทุนวัฒนธรรมทางสังคมที่เป็นวิถีแห่งชุมชนของทุกคนในชุมชน ที่ควรได้รับการส่งเสริม และปลูกฝังวิถีการดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันแบบพหุวัฒนธรรม มีน้ำใจกับคนในชุมชน รักษาประเพณีอันดีงาม และร่วมกันดูแลมรดกทางวัฒนธรรมสืบต่อไป

๔.๓.๒ ผลวิเคราะห์เชิงปริมาณ

ตารางที่ ๔.๒ ตารางแสดงข้อมูลทั่วไป

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	๒	๖.๗
หญิง	๒๘	๙๓.๓
อายุ		
ต่ำกว่า ๒๐ ปี	๕	๑๖.๖
๔๑-๕๐ ปี	๘	๒๖.๗
๕๑ ปีขึ้นไป	๑๗	๕๖.๗
ระดับการศึกษา		
ประถมศึกษา	๗	๒๓.๓
มัธยมศึกษาตอนต้น(ม.๓)	๑๒	๔๐.๐
มัธยมศึกษาตอนปลาย(ม.๖)	๕	๑๖.๘
อนุปริญญา/ปวช./ปวส./หรือเทียบเท่า	๑	๓.๓
ปริญญาตรีขึ้นไป	๒	๖.๖
สถานภาพ		
โสด	๙	๓๐.๐
แต่งงาน	๑๔	๔๖.๗

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
หย่า/แยกกันอยู่/หม้าย	๗	๒๓.๓
อาชีพ		
รับราชการ	๑	๓.๓
พนักงานบริษัท	๑	๓.๓
ค้าขาย	๑	๓.๓
ประกอบธุรกิจส่วนตัว	๒	๖.๗
รับจ้างทั่วไป	๙	๓๐.๐
อื่นๆ ได้แก่ แม่บ้าน นักเรียน อาชีพอิสระ	๑๖	๕๓.๖
รายได้ต่อเดือน(บาท)		
ไม่เกิน ๕,๐๐๐ บาท	๑๗	๕๖.๘
๕,๐๐๑-๑๐,๐๐๐ บาท	๗	๒๓.๓
๑๐,๐๐๑-๑๕,๐๐๐ บาท	๔	๑๓.๓
๑๕,๐๐๑-๒๐,๐๐๐ บาท	๑	๓.๓
๒๕,๐๐๑ บาทขึ้นไป	๑	๓.๓
บุคคลผู้ชักชวนเข้ากิจกรรม		
อาจารย์ มจร.	๔	๑๓.๓
กลุ่มต่างๆ ได้แก่ ฝึกอาชีพชุมชน	๗	๒๓.๓
กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มสตรีชุมชน		
คุณครู	๖	๒๐.๐
ผู้นำชุมชน	๔	๑๓.๓
เพื่อน/ญาติ	๗	๒๓.๓
อปต.	๒	๖.๘
จำนวนที่เข้าร่วมกิจกรรม		
น้อยกว่า ๑๐ ครั้ง	๑๖	๕๓.๓
๑๐ ครั้งขึ้นไป	๑๔	๔๖.๗
เป้าหมายการเข้าร่วมกิจกรรม		
เพิ่มความรู้เรื่องอาชีพ	๑๐	๓๓.๓
มีอาชีพเสริม	๑๐	๓๓.๓
พัฒนาตนเอง	๖	๒๐.๐

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
เพิ่มรายได้	๓	๑๐.๐
งานอดิเรก	๑	๓.๔
รวม	๓๐	๑๐๐.๐

จากตารางที่ ๔.๒ พบว่าการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ๓๐ คน พบว่า

เพศ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน ๒๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๙๓.๓ และเพศชาย จำนวน ๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๖.๗

อายุ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีอายุ ๕๑ ปีขึ้นไป จำนวน ๑๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๖.๗ รองลงมาเป็นอายุ ๔๑-๕๐ ปี จำนวน ๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๖.๗

ระดับการศึกษา กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น(ม.๓) จำนวน ๑๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๐.๐ รองลงมาเป็นประถมศึกษา จำนวน ๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๓.๓

สถานภาพ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีสถานภาพแต่งงาน จำนวน ๑๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๖.๗ รองลงมาเป็นโสด จำนวน ๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๐.๐ และโรงเรียนชุมชนป้อมเพชร จำนวน ๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๐.๐

อาชีพ กลุ่มตัวอย่างศึกษามีอาชีพอื่นๆ ได้แก่ แม่บ้าน นักเรียน อาชีพอิสระ จำนวน ๑๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๓.๓ รองลงมาเป็นรับจ้างทั่วไป จำนวน ๑๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๐.๐

รายได้ต่อเดือน(บาท) กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีรายได้ต่อเดือนไม่เกิน ๕,๐๐๐ บาท จำนวน ๑๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๖.๗ รองลงมาเป็น ๕,๐๐๑-๑๐,๐๐๐ บาท จำนวน ๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๓.๓

บุคคลผู้ชักชวนเข้ากิจกรรม กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ได้รับการชักชวนเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มต่างๆ ได้แก่ ฝึกอาชีพชุมชน กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มสตรีชุมชน และ เพื่อน/ญาติ จำนวน ๗ คน เท่าๆ กัน คิดเป็นร้อยละ ๒๓.๓ รองลงมาเป็นคุณครู จำนวน ๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๐.๐

บุคคลผู้ชักชวนเข้ากิจกรรม กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ได้รับการชักชวนเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มต่างๆ ได้แก่ ฝึกอาชีพชุมชน กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มสตรีชุมชน และ เพื่อน/ญาติ จำนวน ๗ คน เท่าๆ กัน คิดเป็นร้อยละ ๒๓.๓ รองลงมาเป็นคุณครู จำนวน ๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๐.๐

จำนวนที่เข้าร่วมกิจกรรม กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เข้าร่วมกิจกรรมน้อยกว่า ๑๐ ครั้ง จำนวน ๑๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๓.๓ รองลงมาเป็น ๑๐ ครั้งขึ้นไป จำนวน ๑๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๖.๗

เป้าหมายการเข้าร่วมกิจกรรม กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีเป้าหมายหลังเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อ
เพิ่มความรู้เรื่องอาชีพและมีอาชีพเสริม จำนวน ๑๐ คน เท่าๆ กัน คิดเป็นร้อยละ ๑๓.๓ รองลงมาเป็น
การพัฒนาตนเอง จำนวน ๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๐.๐

ตารางที่ ๔.๓ แสดงค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความหมายและเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของการ
ประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม ๗ ก่อนและหลังรับการอบรม

รายการ	ก่อนอบรม(Pretest)			หลังอบรม(Posttest)			t-test	Sig.
	$\bar{X}$	SD	ความ หมาย	$\bar{X}$	SD	ความ หมาย		
ธัมมัญญาตา ความเป็นผู้รู้จัก เหตุ	๓.๙๑	๐.๔๔	เห็นด้วย มาก	๔.๔๘	๐.๒๓	เห็นด้วย มากที่สุด	- ๑๐.๗๙	.๐๐๐
๑. คิดว่าการมีหน้าที่การงานที่ ดีเกิดจากความขยันหมั่นเพียร ในการทำงาน	๔.๕๓	๐.๒๓	เห็นด้วย มากที่สุด	๔.๖๖	๐.๔๗	เห็นด้วย มากที่สุด	-๐.๙๔	.๓๕๔
๒. เวลาที่มีความทุกข์ท้อ พิจารณาสาเหตุที่ทำให้ท่านเกิด ความทุกข์	๓.๔๖	๐.๗๗	เห็นด้วย ปานกลาง	๔.๘๐	๐.๔๐	เห็นด้วย มากที่สุด	-๙.๖๓	.๐๐๐
๓. คิดว่าท่านจะสุขภาพ แข็งแรงได้ท่านต้องออกกำลังกาย	๓.๘๐	๐.๗๖	เห็นด้วย มาก	๔.๙๖	๐.๑๘	เห็นด้วย มากที่สุด	-๘.๐๗	.๐๐๐
๔. คิดว่าท่านจะร่ำรวยได้ท่าน ต้องรู้จักหาทรัพย์ และรักษา ทรัพย์	๓.๘๖	๐.๗๓	เห็นด้วย มาก	๔.๙๓	๐.๒๕	เห็นด้วย มากที่สุด	-๗.๔๔	.๐๐๐
อรรถัญญาตา ความเป็นผู้รู้จัก ผล รู้จักประโยชน์	๔.๐๒	๐.๕๖	เห็นด้วย มาก	๔.๘๖	๐.๒๘	เห็นด้วย มากที่สุด	-๗.๗๒	.๐๐๐
๕. เมื่อจะตัดสินใจทำอะไรท่าน จะพิจารณาผลที่ตามมาเสมอ	๓.๙๐	๐.๙๒	เห็นด้วย มาก	๔.๙๓	๐.๒๕	เห็นด้วย มากที่สุด	-๖.๑๐	.๐๐๐
๖. เมื่อจะทำอะไร ท่านจะ พิจารณาว่าท่านจะทำไปเพื่อ อะไร และเกิดประโยชน์ อย่างไรบ้าง	๔.๓๖	๐.๗๑	เห็นด้วย มาก	๔.๘๐	๐.๔๐	เห็นด้วย มากที่สุด	-๒.๙๐	.๐๐๗
๗. เมื่อพิจารณา ใคร่ครวญ แล้วตัดสินใจลงมือปฏิบัติ ท่าน	๓.๘๐	๐.๗๖	เห็นด้วย มาก	๔.๘๖	๐.๓๔	เห็นด้วย มากที่สุด	-๗.๐๕	.๐๐๐

รายการ	ก่อนอบรม(Pretest)			หลังอบรม(Posttest)			t-test	Sig.
	$\bar{X}$	SD	ความหมาย	$\bar{X}$	SD	ความหมาย		
ยอมรับผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำนั้น								
อัตตัญญตา ความเป็นผู้รู้จักตน	๔.๐๗	๐.๕๑	เห็นด้วยมาก	๔.๔๙	๐.๒๑	เห็นด้วยมาก	-๘.๙๖	.๐๐๐
๘. รู้ว่าเป้าหมายชีวิตท่านคืออะไร	๔.๑๓	๐.๘๖	เห็นด้วยมาก	๔.๙๓	๐.๒๕	เห็นด้วยมากที่สุด	-๕.๑๗	.๐๐๐
๙. เข้าใจความรู้สึก และควบคุมอารมณ์ของท่านได้	๔.๑๐	๐.๘๐	เห็นด้วยมาก	๔.๙๓	๐.๒๕	เห็นด้วยมากที่สุด	-๕.๗๖	.๐๐๐
๑๐. มักจะพิจารณา ทบทวนตัวเอง และแก้ไขพัฒนาตัวเองให้ดีขึ้น	๔.๐๐	๐.๘๓	เห็นด้วยมาก	๔.๙๖	๐.๑๘	เห็นด้วยมากที่สุด	-๖.๒๒	.๐๐๐
มัตตัญญตา ความเป็นผู้รู้จักประมาณ	๔.๒๘	๐.๗๐	เห็นด้วยมาก	๔.๙๘	๐.๐๖	เห็นด้วยมากที่สุด	-๕.๕๐	.๐๐๐
๑๑. คิดว่าการรู้จักประมาณตนในการใช้จ่ายทำให้ท่านไม่ยากจน	๔.๔๓	๐.๘๙	เห็นด้วยมาก	๔.๙๖	๐.๑๘	เห็นด้วยมากที่สุด	-๓.๓๙	.๐๐๒
๑๒. ท่านคิดว่าการมีสุขภาพดีเกิดจากเลือกบริโภคอาหารให้ถูกสุขลักษณะ พอเหมาะกับร่างกาย	๔.๐๓	๐.๙๖	เห็นด้วยมาก	๔.๐๐	๐.๐๐	เห็นด้วยมากที่สุด	-๕.๔๙	.๐๐๐
๑๓. เมื่อต้องการซื้อสินค้า ท่านจะพิจารณา คุณภาพ ราคา และประโยชน์ที่ได้รับจากสินค้า	๔.๔๐	๐.๙๓	เห็นด้วยมาก	๕.๐๐	๐.๐๐	เห็นด้วยมากที่สุด	-๓.๕๒	.๐๐๑
กาลัญญตา ความเป็นผู้รู้จักกาล	๔.๓๕	๐.๕๙	เห็นด้วยมาก	๔.๙๖	๐.๑๓	เห็นด้วยมากที่สุด	-๕.๔๕	.๐๐๐
๑๔. เวลานั้นดหมายท่านไปตรงเวลาเสมอ	๔.๒๖	๐.๗๓	เห็นด้วยมาก	๔.๙๖	๐.๑๘	เห็นด้วยมากที่สุด	-๕.๑๑	.๐๐๐
๑๕. เป็นคนพูดถูกกาลเทศะ รู้ว่าเวลาไหนควรพูด เวลาไหนไม่ควรพูด	๔.๓๖	๐.๖๖	เห็นด้วยมาก	๔.๙๓	๐.๒๕	เห็นด้วยมากที่สุด	-๔.๒๖	.๐๐๐

รายการ	ก่อนอบรม(Pretest)			หลังอบรม(Posttest)			t-test	Sig.
	$\bar{X}$	SD	ความหมาย	$\bar{X}$	SD	ความหมาย		
๑๖. พิจารณาได้ว่าสิ่งไหนควรทำสิ่งไหนไม่ควรทำ	๔.๔๓	๐.๖๒	เห็นด้วยมาก	๕.๐๐	๐.๐๐	เห็นด้วยมากที่สุด	-๔.๙๕	.๐๐๐
ปรีสัญญาตา ความเป็นผู้รู้จักชุมชน	๔.๔๕	๐.๒๓	เห็นด้วยมาก	๔.๖๖	๐.๔๗	เห็นด้วยมากที่สุด	-๓.๔๓	.๐๐๒
๑๗. คิดว่าการที่ชุมชนจะพัฒนาเกิดจากความร่วมมือร่วมกันใจกันในชุมชน	๔.๕๐	๐.๖๖	เห็นด้วยมาก	๔.๙๑	๐.๒๐	เห็นด้วยมากที่สุด	-๑.๗๙	.๐๘๓
๑๘. คิดว่าการที่ชุมชนจะสงบสุขเกิดจากคนในชุมชนปฏิบัติตามกฎระเบียบของชุมชน	๔.๓๐	๐.๗๙	เห็นด้วยมาก	๔.๙๖	๐.๑๘	เห็นด้วยมากที่สุด	-๔.๓๒	.๐๐๐
๑๙. ทั้งขยะเป็นที่ รักษาความสะอาดในชุมชน	๔.๕๓	๐.๖๒	เห็นด้วยมากที่สุด	๔.๙๖	๐.๑๘	เห็นด้วยมากที่สุด	-๓.๔๙	.๐๐๒
๒๐. เป็นจิตอาสาช่วยงานในชุมชน	๔.๕๐	๐.๗๗	เห็นด้วยมาก	๔.๙๓	๐.๒๕	เห็นด้วยมากที่สุด	-๒.๗๖	.๐๑๐
บุคคลปรีสัญญาตา ความเป็นผู้รู้จักบุคคล	๔.๖๐	๐.๖๔	เห็นด้วยมากที่สุด	๕.๐๐	๐.๐๐	เห็นด้วยมากที่สุด	-๓.๓๒	.๐๐๒
๒๑. คิดว่าถ้าเราต้องการให้ผู้อื่นมีน้ำใจกับเรา เราต้องมีน้ำใจกับผู้อื่นก่อน	๔.๖๓	๐.๗๑	เห็นด้วยมากที่สุด	๕.๐๐	๐.๐๐	เห็นด้วยมากที่สุด	-๒.๗๙	.๐๐๙
๒๒. เคารพสิทธิส่วนบุคคล	๔.๖๓	๐.๖๖	เห็นด้วยมากที่สุด	๕.๐๐	๐.๐๐	เห็นด้วยมากที่สุด	-๓.๐๐	.๐๐๕
๒๓. ใส่ใจความรู้สึกของผู้อื่นเสมอ	๔.๕๖	๐.๗๗	เห็นด้วยมากที่สุด	๕.๐๐	๐.๐๐	เห็นด้วยมากที่สุด	-๓.๐๖	.๐๐๕
๒๕. ช่วยเหลือผู้อื่นเท่าที่ทันทันจะช่วยให้	๔.๔๐	๐.๗๒	เห็นด้วยมาก	๕.๐๐	๐.๐๐	เห็นด้วยมากที่สุด	-๓.๐๒	.๐๐๕
รวม	๔.๒๕	๐.๓๘	เห็นด้วยมาก	๔.๙๓	๐.๑๐	เห็นด้วยมากที่สุด	-๙.๑๓	.๐๐๐

จากตารางที่ ๔.๓ พบว่าคะแนนเฉลี่ยตัวแปรของการประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม ๗ ของกลุ่มตัวอย่างโดยรวม หลังอบรมแตกต่างกับก่อนอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ โดย

คะแนนเฉลี่ยตัวแปรของการประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม ๗ หลังอบรมสูงกว่าก่อนอบรม ($\bar{X} = ๔.๙๓$ และ ๔.๒๕ ตามลำดับ) เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบผลว่า

๑. คะแนนตัวแปรการประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม ๗ ด้านธัมมัญญาตา ความเป็นผู้รู้จักเหตุ ของกลุ่มตัวอย่างโดยรวมและรายข้อ หลังอบรมแตกต่างกับก่อนอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ โดยคะแนนเฉลี่ยตัวแปรของการประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม ๗ ด้านธัมมัญญาตา ความเป็นผู้รู้จักเหตุ หลังอบรมสูงกว่าก่อนอบรมเกือบทุกข้อย่อย ยกเว้น ข้อ ๑ “ท่านคิดว่าการมีหน้าที่การงานที่ดีเกิดจากความขยันหมั่นเพียรในการทำงาน” ที่มีคะแนนเฉลี่ยตัวแปรของการประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม ๗ หลังอบรมไม่แตกต่างกับก่อนอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

๒. คะแนนตัวแปรการประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม ๗ ด้านอรรถัญญาตา ความเป็นผู้รู้จักผล รู้จักประโยชน์, ด้านอรรถัญญาตา ความเป็นผู้รู้จักตน, ด้านมัตตัญญาตา ความเป็นผู้รู้จักประมาณ, ด้านกาลัญญาตา ความเป็นผู้รู้จักกาลและด้านปุคคลปโรปรัญญาตา ความเป็นผู้รู้จักบุคคล ของกลุ่มตัวอย่างโดยรวมและรายข้อ หลังอบรมแตกต่างกับก่อนอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ โดยคะแนนเฉลี่ยตัวแปรด้านอรรถัญญาตา ความเป็นผู้รู้จักผล รู้จักประโยชน์, ด้านอรรถัญญาตา ความเป็นผู้รู้จักตน, ด้านมัตตัญญาตา ความเป็นผู้รู้จักประมาณ, ด้านกาลัญญาตา ความเป็นผู้รู้จักกาลและด้านปุคคลปโรปรัญญาตา ความเป็นผู้รู้จักบุคคล หลังอบรมสูงกว่าก่อนอบรมทุกข้อย่อย

๓. คะแนนตัวแปรการประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม ๗ ด้านปริสัญญญาตา ความเป็นผู้รู้จักชุมชน ของกลุ่มตัวอย่างโดยรวมและรายข้อ หลังอบรมแตกต่างกับก่อนอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ โดยคะแนนเฉลี่ยตัวแปรของการประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม ๗ ด้านปริสัญญญาตา ความเป็นผู้รู้จักชุมชน หลังอบรมสูงกว่าก่อนอบรมเกือบทุกข้อย่อย ยกเว้น ข้อ ๑๗ “ท่านคิดว่าการที่ชุมชนจะพัฒนาเกิดจากความร่วมมือร่วมกันใจกันในชุมชน” ที่มีคะแนนเฉลี่ยตัวแปรของการประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม ๗ หลังอบรมไม่แตกต่างกับก่อนอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ตารางที่ ๔.๔ แสดงค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความหมายและเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของตัวแปรการประยุกต์ใช้สังคหวัตถุ ๔

รายการ	ก่อนอบรม(Prettest)			หลังอบรม(Posttest)			t-test	Sig.
	$\bar{X}$	SD	ความหมาย	$\bar{X}$	SD	ความหมาย		
ทาน (การให้ การเอื้อเพื่อเพื่อแผ่)	๓.๗๓	๐.๖๗	เห็นด้วยมาก	๔.๘๙	๐.๑๕	เห็นด้วยมากที่สุด	-๙.๐๐	.๐๐๐

รายการ	ก่อนอบรม(Pretest)			หลังอบรม(Posttest)			t-test	Sig.
	$\bar{X}$	SD	ความหมาย	$\bar{X}$	SD	ความหมาย		
๑. เมื่อปรุงอาหาร ท่านมักจะแบ่งให้เพื่อนบ้านได้ชิมเป็นประจำ	๓.๔๐	๐.๘๙	เห็นด้วยปานกลาง	๔.๖๖	๐.๔๗	เห็นด้วยมากที่สุด	-๗.๓๔	.๐๐๐
๒. ร่วมบริจาคสิ่งของ เครื่องใช้ ให้แก่ชุมชนเมื่อมีกิจกรรม	๓.๕๐	๑.๑๓	เห็นด้วยปานกลาง	๔.๘๖	๐.๓๔	เห็นด้วยมากที่สุด	-๖.๖๓	.๐๐๐
๓. ร่วมกับเพื่อนบ้านในการออกโรงทานเลี้ยงอาหารในงานต่างๆ	๓.๕๓	๑.๑๖	เห็นด้วยมาก	๔.๙๓	๐.๒๕	เห็นด้วยมากที่สุด	-๖.๑๔	.๐๐๐
๔. เมื่อเพื่อนบ้านเดือดร้อน ท่านยินดีให้ความช่วยเหลือทันที	๔.๑๖	๐.๖๔	เห็นด้วยมาก	๔.๙๖	๐.๑๘	เห็นด้วยมากที่สุด	-๖.๑๓	.๐๐๐
๕. คอยสอดส่องดูแลบ้าน ในยามที่เจ้าของบ้านไม่อยู่	๓.๗๐	๑.๐๘	เห็นด้วยมาก	๔.๙๖	๐.๑๘	เห็นด้วยมากที่สุด	-๖.๐๗	.๐๐๐
๖. ให้ความร่วมมือในกิจกรรมที่ทางชุมชนจัดขึ้น	๔.๑๐	๐.๔๐	เห็นด้วยมาก	๔.๙๖	๐.๑๘	เห็นด้วยมากที่สุด	๑๐.๙๓	.๐๐๐
๗. ปิยวาจา (วาจาสุภาพ หรือ วาจาเป็นที่รัก)	๔.๑๓	๐.๕๕	เห็นด้วยมาก	๕.๐๐	๐.๐๐	เห็นด้วยมากที่สุด	-๘.๔๖	.๐๐๐
๘. พุดจาด้วยถ้อยคำไพเราะเสมอ	๓.๙๓	๐.๘๒	เห็นด้วยมาก	๕.๐๐	๐.๐๐	เห็นด้วยมากที่สุด	-๗.๐๕	.๐๐๐
๙. พุดให้กำลังใจเพื่อนบ้าน ไม่ตำหนิ	๔.๕๐	๐.๕๗	เห็นด้วยมาก	๕.๐๐	๐.๐๐	เห็นด้วยมาก	-๔.๗๘	.๐๐๐
๑๐. พุดคุยเป็นกันเอง ไม่ถือตัว	๔.๔๓	๐.๗๒	เห็นด้วยมาก	๕.๐๐	๐.๐๐	เห็นด้วยมากที่สุด	-๔.๒๖	.๐๐๐
๑๑. คอยพูดแนะนำสิ่งที่ดีงาม	๔.๒๓	๐.๗๒	เห็นด้วยมาก	๕.๐๐	๐.๐๐	เห็นด้วยมากที่สุด	-๕.๗๖	.๐๐๐
๑๒. จะเป็นคนที่พุดให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อเพื่อนบ้านด้วยกัน	๔.๐๖	๐.๗๘	เห็นด้วยมาก	๕.๐๐	๐.๐๐	เห็นด้วยมากที่สุด	-๖.๕๑	.๐๐๐
๑๓. เมื่อมีผู้ใดพุดจาไม่ดีทันทัก ไม่ถือโกรธพร้อมให้อภัย	๓.๖๖	๐.๗๕	เห็นด้วยมาก	๕.๐๐	๐.๐๐	เห็นด้วยมากที่สุด	-๙.๖๓	.๐๐๐

รายการ	ก่อนอบรม(Pretest)			หลังอบรม(Posttest)			t-test	Sig.
	$\bar{X}$	SD	ความหมาย	$\bar{X}$	SD	ความหมาย		
อัตถจริยา (การประพฤติประโยชน์)	๓.๘๑	๐.๘๙	เห็นด้วยมาก	๕.๐๐	๐.๐๐	เห็นด้วยมากที่สุด	-๗.๒๗	.๐๐๐
๑๓. ให้ความอนุเคราะห์แก่ผู้ยากไร้ ผู้ด้อยโอกาส เด็ก สตรี ผู้สูงอายุ และผู้พิการ	๓.๙๓	๐.๘๖	เห็นด้วยมาก	๕.๐๐	๐.๐๐	เห็นด้วยมากที่สุด	-๖.๗๒	.๐๐๐
๑๔. เป็นจิตอาสา สามารถช่วยเหลือชุมชนอื่นๆ ได้ตลอดเวลา	๓.๘๓	๑.๑๑	เห็นด้วยมาก	๕.๐๐	๐.๐๐	เห็นด้วยมากที่สุด	-๕.๗๒	.๐๐๐
๑๕. คอยช่วยเหลือผู้อื่นเมื่อเขาเดือดร้อน	๓.๘๖	๑.๐๗	เห็นด้วยมาก	๕.๐๐	๐.๐๐	เห็นด้วยมากที่สุด	-๕.๗๗	.๐๐๐
๑๖. ช่วยแบ่งปันความรู้ให้แก่เยาวชนในชุมชน	๓.๗๐	๑.๐๒	เห็นด้วยมาก	๕.๐๐	๐.๐๐	เห็นด้วยมากที่สุด	-๖.๙๖	.๐๐๐
๑๗. ร่วมกับคนในชุมชนปลูกต้นไม้เพื่อรักษาธรรมชาติสิ่งแวดล้อม	๓.๗๐	๑.๐๒	เห็นด้วยมาก	๕.๐๐	๐.๐๐	เห็นด้วยมากที่สุด	-๖.๙๖	.๐๐๐
๑๘. มีส่วนร่วมสนับสนุนโครงการที่ช่วยทำนุบำรุงศาสนา	๓.๘๓	๐.๙๔	เห็นด้วยมาก	๕.๐๐	๐.๐๐	เห็นด้วยมากที่สุด	-๖.๗๒	.๐๐๐
สมานัตตตา (ความมีตนเสมอ)	๔.๐๗	๐.๘๗	เห็นด้วยมาก	๔.๙๙	๐.๐๓	เห็นด้วยมากที่สุด	-๖.๑๐	.๐๐๐
๑๙. ปฏิบัติตามกฎระเบียบของชุมชนอย่างเคร่งครัด	๓.๗๖	๑.๑๐	เห็นด้วยมาก	๔.๙๖	๐.๑๘	เห็นด้วยมากที่สุด	-๕.๘๓	.๐๐๐
๒๐. ปฏิบัติกับทุกคนในชุมชนอย่างเท่าเทียมกัน โดยไม่หวังผลตอบแทน	๔.๒๐	๐.๘๘	เห็นด้วยมาก	๕.๐๐	๐.๐๐	เห็นด้วยมากที่สุด	-๔.๙๔	.๐๐๐
๒๑. กระตือรือร้น คอยดูแลเอาใจใส่เพื่อนบ้านทุกคน	๓.๘๓	๐.๙๔	เห็นด้วยมาก	๕.๐๐	๐.๐๐	เห็นด้วยมากที่สุด	-๖.๗๒	.๐๐๐
๒๒. ไม่เอาใจเอาเปรียบเพื่อนบ้านและชุมชน	๔.๒๖	๐.๙๐	เห็นด้วยมาก	๕.๐๐	๐.๐๐	เห็นด้วยมากที่สุด	-๔.๔๒	.๐๐๐
๒๓. ยึดถือความถูกต้องเป็นธรรมในการอยู่ร่วมกันในชุมชน	๔.๑๓	๐.๘๙	เห็นด้วยมาก	๕.๐๐	๐.๐๐	เห็นด้วยมากที่สุด	-๕.๒๗	.๐๐๐

รายการ	ก่อนอบรม(Pretest)			หลังอบรม(Posttest)			t-test	Sig.
	$\bar{X}$	SD	ความหมาย	$\bar{X}$	SD	ความหมาย		
๒๔. เป็นมิตรกับทุกคนในชุมชน	๔.๒๓	๐.๘๕	เห็นด้วยมาก	๕.๐๐	๐.๐๐	เห็นด้วยมากที่สุด	-๔.๘๙	.๐๐๐
รวม	๓.๙๓	๐.๖๓	เห็นด้วยมากที่สุด	๔.๙๗	๐.๐๓	เห็นด้วยมากที่สุด	-๘.๘๓	.๐๐๐

จากตารางที่ ๔.๔ พบว่า คะแนนเฉลี่ยตัวแปรของการประยุกต์ใช้สังคหวัตถุ ๔ ของกลุ่มตัวอย่างโดยรวม หลังอบรมแตกต่างกับก่อนอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ โดยคะแนนเฉลี่ยตัวแปรของการประยุกต์ใช้สังคหวัตถุ ๔ หลังอบรมสูงกว่าก่อนอบรม ($\bar{X} = ๔.๙๗$ และ ๓.๙๓ ตามลำดับ) และเมื่อจำแนกเป็นรายด้านและรายข้อย่อย พบผลว่า คะแนนเฉลี่ยตัวแปรของการประยุกต์ใช้สังคหวัตถุ ๔ ของกลุ่มตัวอย่าง หลังอบรมแตกต่างกับก่อนอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ในทุกด้านและทุกข้อย่อย เช่นเดียวกัน

๔.๓.๓. ผลวิเคราะห์องค์ประกอบเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัยสรุปได้ดังนี้

๑. ปัจจัยนำเข้า ได้แก่ คุณลักษณะเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัยตามหลักภาวา ๔ ประกอบด้วย ๑) ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน ๒) การยึดหลักคำสอนทางศาสนา ๓) แนวทางการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขและส่งเสริมต่อการเป็นพื้นที่สร้างสรรค์ด้วยทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย และ ๔) การรักษาวิถีชุมชน

๑) ด้านกาย - ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน พื้นที่จะเป็นชุมชนที่มีความแตกต่างกันในเรื่องของวัยรวมถึงการนับถือศาสนา แต่สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขและส่งเสริมต่อการเป็นพื้นที่สร้างสรรค์ด้วยทุนวัฒนธรรมทางสังคมของคนทุกช่วงวัย บนพื้นฐานการดำเนินชีวิตแบบพหุวัฒนธรรม หมายถึง การที่มนุษย์มาอยู่ร่วมกันเป็นสังคมสามารถปฏิบัติตามกฎเกณฑ์การอยู่ร่วมกันในรูปของกฎระเบียบหรือกฎหมายและมีคุณธรรมจริยธรรมในการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของสังคม เช่น การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเมืองการปกครองของรัฐซึ่งกันและกัน ไม่แสดงกิริยาและวาจาดูหมิ่นผู้อื่น และการปฏิบัติตามคุณธรรมของการอยู่ร่วมกัน ร่วมสร้างพื้นที่แห่งการเรียนรู้สร้างสรค์ด้วยทุนวัฒนธรรมทางสังคมร่วมกัน

โดยการประยุกต์หลักสัปปริสธรรม ๗ ด้านธัมมัญญตา ความเป็นผู้รู้จักเหตุ ความเป็นผู้รู้จักชุมชนด้านอัตถัญญตา ความเป็นผู้รู้จักผล รู้จักประโยชน์, ด้านอัตตัญญตา ความเป็นผู้รู้จักตน, ด้านมัตตัญญตา ความเป็นผู้รู้จักประมาณ, ด้านกาลัญญตา ความเป็นผู้รู้จักกาลและด้านบุคคลป

โรปรัชญาตา ความเป็นผู้รู้จักบุคคลและหลักธรรมสังคหวัตถุ ๔ ธรรมที่เครื่องยึดเหนี่ยวใจบุคคล และ ประสานมวลชนไว้ในสามัคคี ได้แก่ ๑) การให้ เกื้อกูลเผื่อแผ่เสียสละแบ่งปันช่วยเหลือกันด้วยสิ่งของ ตลอดถึงให้ความรู้และแนะนำสั่งสอน เช่น การช่วยงานแต่งงาน การทำบุญงานศพ สามารถทำได้โดยไม่ขัดแย้งหลักศาสนาของตน ๒) การพูดจาดีต่อกัน ไม่ด่าทอ ไม่พูดจาดูถูกผู้อื่น ๓) การประพฤติตน เป็นประโยชน์ต่อชุมชน ช่วยเหลือบำเพ็ญสาธารณประโยชน์แก้ไขปรับปรุงส่งเสริมในทางจริยธรรม และ ๔) ทำตนเสมอต้นเสมอปลาย ปฏิบัติสม่ำเสมอในทุกคน

๒) ด้านจิต - การยึดหลักคำสอนทางศาสนา ศาสนา หมายถึง ความเชื่อ หลักการ ปฏิบัติและพิธีกรรม โดยมีจุดประสงค์ที่จะช่วยให้มนุษย์ดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขและมีความเข้มแข็ง ในการขจัดอุปสรรคต่าง ๆ เช่น ความกลัว ความทุกข์ ฯลฯ ทำหน้าที่ในด้านการควบคุมสภาพจิตใจ มนุษย์ให้อยู่บรรทัดฐานและสำนึกร่วมของสังคมการอยู่ร่วมกันเป็นสังคม ปฏิบัติตามกฎหมายเกณฑ์การอยู่ ร่วมกันในรูปของกฎระเบียบหรือกฎหมาย และมีคุณธรรม การปฏิบัติตามคุณธรรมของการอยู่ร่วมกัน ตามหลักศาสนาที่ตนเองนับถือ ทำให้ประชาชนอยู่ร่วมกันอย่างอย่างเข้าใจ คอยช่วยเหลือกัน คุณธรรมของการอยู่ร่วมกันตามหลักศาสนาที่บุคคลนับถือ หลักธรรมที่เน้นการอยู่ร่วมกันอย่าง สร้างสรรค์และมีความสุข

โดยการนำหลักศรัทธามาประยุกต์ใช้ในชีวิต ความศรัทธาในหลักคำสอนของแต่ละ ศาสนา ย่อมทำให้มีจิตที่ยึดมั่นในความดี ในทางพระพุทธศาสนา ศรัทธาก็มีบทบาทสำคัญเหมือนกัน แต่ถือว่าศรัทธาต้องมีปัญญาคอยกำกับอยู่เสมอ ศรัทธาในทางพระพุทธศาสนามีเครื่องวัด คือตัดสินว่า ถูกต้องหรือไม่ถูกต้อง อยู่ที่การกระทำ การปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุข มีความเมตตากรุณา ให้อภัยซึ่ง กันและกัน และยินดีเมื่อเห็นผู้อื่นได้ดี

๓) ด้านสังคม - แนวทางการอยู่ร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ เนื่องจากชุมชนของทั้งสาม วัย ๒ แห่งนี้ประกอบด้วยประชาชนที่นับถือศาสนาต่างกัน ๓ กลุ่ม คือ ศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ และ ศาสนาอิสลาม แม้จะมีความแตกต่างกันทาง ช่วงวัย ศาสนา และวัฒนธรรม แต่ก็อยู่ในพื้นฐานที่มีการ ปฏิบัติที่ดีต่อกัน ได้แก่ ๑) การให้ความรัก และความผูกพันที่มีต่อกัน ๒) การเคารพให้เกียรติซึ่งกัน และกัน ๓) การให้ความเมตตา ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ๔) การสร้างความสามัคคี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือกัน และมีการทำกิจกรรมร่วมกัน

สามารถประยุกต์ใช้หลักธรรมสังคหวัตถุ ๔ เพื่อให้เกิดแนวทางการอยู่ร่วมกันอย่าง สันติสุข ทั้งในครอบครัว ชุมชน และสังคม ประกอบด้วย ๔ ประการ สังคหวัตถุ ๔ หมายถึง หลักธรรม ที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวหัวใจของผู้อื่น ผูกไมตรี เกื้อกูล เอื้อเฟื้อ หรือเป็นหลักการแห่งการสังเคราะห์ซึ่ง กันและกัน มีอยู่ ๔ ประการ คือ ๑.) ทาน คือ การให้ การเสียสละ เอื้อเฟื้อ แบ่งปันเพื่อประโยชน์ต่อ ผู้อื่น ๒.) ปิยวาจา คือ การพูดจาด้วยถ้อยคำที่ไพเราะ พูดด้วยความจริงใจ พูดในสิ่งที่ประโยชน์แก่

ผู้อื่น ๓.) อัตถจริยา คือ การสังเคราะห์ทุกชนิดหรือการประพัตินสิ่งที่เป็ประโยชน์แก่ผู้อื่น ๔.) สมานัตตตา คือ การเป็นผู้มีความสม่ำเสมอ หรือมีพฤติกรรมเสมอต้นเสมอปลาย คุณธรรมข้อนี้จะช่วยให้เราเป็นคนมีนิสัยโอบอ้อมอารี มีเมตตากรุณาต่อกัน

๔) ด้านปัญญา - การรักษาวีถีชุมชน การจัดกิจกรรมที่ใช้หลักคำสอนทางศาสนามาถ่ายทอดวิธีการปลูกจิตสำนึกในการอยู่ร่วมกันผ่านกลุ่มเยาวชน ศรัทธาในหลักคำสอนตามแต่ละศาสนา เห็นคุณค่ามรดกวัฒนธรรมของชุมชน นำไปสู่การเสริมสร้างปลูกจิตสำนึก มีการปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงโดยยังคงรักษาวีถีชุมชนเดิมไว้ได้ และมีความมุ่งหวังที่จะส่งต่อถ่ายทอด และปลูกฝังสู่เยาวชนรุ่นต่อไป เพื่อสืบสานรักษามรดกทางวัฒนธรรม การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข และร่วมกันพัฒนาวีถีชุมชน ต่อไปให้ยั่งยืนการใช้ปัญญาในการประกอบคุณงามความดี ความกตัญญู การให้อภัย การให้ทาน การช่วยเหลือซึ่งกันและกันโดยไม่มีการแบ่งแยก มุมมองความแตกต่างระหว่างช่วงวัย ศาสนาเชื่อว่าทุกคนเป็นพี่น้องกัน เป็นการประยุกต์ให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีสติความปรารถนาดีต่อกัน เอื้อเพื่อเกื้อกูลกันร่วมสร้างพื้นที่แห่งการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์และยั่งยืน

๒. ปัจจัยกระบวนการ จากการที่คณะผู้วิจัยได้ศึกษาพบว่า ปัจจัยกระบวนการประกอบไปด้วย ดังนี้

๑) โครงการเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัยในพื้นที่พบปัญหาที่ประชาชนในพื้นที่ให้ความสนใจ และอยากให้เกิดการส่งเสริม คือ เรื่องของการตระหนักถึงความสำคัญของบ้านเกิด เช่น เด็กนักเรียนในชุมชนไปศึกษานอกพื้นที่ ทำให้ขาดความสัมพันธ์กับเพื่อนในวัยเดียวกัน สื่อออนไลน์ เกมสต่าง ๆ ทำให้เด็กไม่ออกมาทำกิจกรรมร่วมกัน, พอโตขึ้นก็ออกไปทำงานตามโรงงาน หรือ ทำงานในกรุงเทพฯ จึงอยากให้ส่งเสริมเรื่องความรัก ความผูกพันของเยาวชนและคนในชุมชน ปลูกฝังสำนึกรักบ้านเกิด เห็นคุณค่าของมรดกวัฒนธรรม

๒) ร่วมคิด สร้างรูปแบบ และวิธีการพัฒนา เพื่อแก้ไขและลดปัญหาของชุมชนหรือเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน หรือสนองความต้องการของชุมชน แนวคิดในการสร้างรูปแบบเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ให้เยาวชน ประชาชน ผู้สูงวัยเกิดการเรียนรู้ ทั้งในส่วนของมุมมองของคุณค่าของมรดกวัฒนธรรมในพื้นที่ และในเรื่องเรียนรู้การทำงานเป็นทีม การประชุมกลุ่ม การยอมรับความคิดเห็นของเพื่อนร่วมทีม การแบ่งงาน จัดสรรงาน การเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ร่วมกัน จึงร่วมจัดโครงการเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัยพื้นที่เนื่องจากเล็งเห็นว่า การทำงานส่งเสริมกิจกรรมของชุมชนระหว่างต่างวัยเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยสร้างสรรค์ให้ชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาชุมชนยั่งยืน ต้องเผยแพร่จุดดีของชุมชน ผ่านกลุ่มเยาวชน ประชาชน ผู้สูงอายุ เป็นการถ่ายทอดจริยธรรมคุณธรรมที่ดี

งามและปลูกจิตสำนึกในการอยู่ร่วมกันเพื่อสร้างเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัยอย่างยั่งยืนสืบต่อไปได้

“เครือข่ายความร่วมมือตำบลสำเภาล่ม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย”

๓) ร่วมวางแผนนโยบาย แผนงาน โครงการ และกิจกรรม เพื่อขจัดปัญหาและแก้ไขปัญหา และสนองความต้องการของชุมชน

ตัวแทนนักวิจัยในพื้นที่ประสานงานกับเยาวชน ประชาชน และผู้สูงอายุที่สนใจการพิมพ์ลายผ้าด้วยวัสดุธรรมชาติในท้องถิ่นและนำผ้าพิมพ์ลายที่ได้ไปสร้างผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างรายได้เป็นอาชีพเสริม โดยได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อขจัดปัญหาและแก้ไขปัญหาในระหว่างการทำกิจกรรมในพื้นที่ ตำบลสำเภาล่ม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผู้ประสานงานของคณะผู้วิจัย คือ รศ.ดร.กมลาศ ภูวนาธิพงศ์ นางสาวมนีนัน ประภัสสรพิทยา และนางสาวหนึ่งธิดา สารศิริ ประสานกับคณะครูโรงเรียนวัดพุทไธศวรรย์ นำโดยคุณครูสุดา สุขจำรัส

๔) ร่วมตัดสินใจการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

เลือกสถานที่ มรดกวัฒนธรรม รายละเอียดดังนี้ คือ

พื้นที่ตำบลสำเภาล่ม พระนครศรีอยุธยาจังหวัด เลือกสถานที่สำคัญ ดังนี้ เป็นต้น

๕) ร่วมจัด หรือปรับปรุงระบบบริหารงานพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล คณะผู้วิจัยในพื้นที่ร่วมสนับสนุน โดยการลงพื้นที่กับเยาวชน ประชาชน ผู้สูงอายุสนับสนุน และร่วมแก้ปัญหาระหว่างการทำตำบลสำเภาล่ม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จัดหาผู้เชี่ยวชาญด้านการทำผลิตภัณฑ์ลายผ้าจากวัสดุธรรมชาติในท้องถิ่นและผู้เชี่ยวชาญด้านการตลาดมาอบรมให้เยาวชน ประชาชนและผู้สูงอายุได้เรียนรู้พัฒนาทักษะ มีมุมมองในการ สร้างลายผ้า สร้างผลิตภัณฑ์ วิธีการคำนวณ ต้นทุน-กำไร และการนำเสนอวิธีการขายผลิตภัณฑ์ผ่าน วิถี เรื่องราวด้วยทุนวัฒนธรรมทางสังคมของชุมชน ทั้งช่องทางหน้าร้าน และช่องทางออนไลน์

๖) ร่วมการลงทุนในกิจกรรมโครงการของชุมชนตามขีดความสามารถของตนเอง และของหน่วยงาน จัดหางบประมาณเพื่อสนับสนุนและให้กำลังใจเยาวชน ประชาชนและผู้สูงอายุด้วยการให้แต่ละกลุ่มออกมานำเสนอขาย ผลิตภัณฑ์ของตนเอง สำหรับผู้ที่ต้องการจัดจำหน่าย และมีการร่วมประมวลผลิตภัณฑ์จากฝีมือของผู้ร่วมทำกิจกรรม มีผู้ที่เข้าร่วมสังเกตการณ์ได้ซื้อและร่วมประมวลผลิตภัณฑ์จากฝีมือของผู้ร่วมทำกิจกรรม

๗) ร่วมปฏิบัติตาม โครงการ และกิจกรรมให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ คณะผู้วิจัยเข้าร่วมเป็นผู้เลือกซื้อผลิตภัณฑ์จากการทำของผู้เข้าร่วมโครงการ และรับฟังการนำเสนอ ขายผลิตภัณฑ์จากการทำของเยาวชน ประชาชนและผู้สูงอายุ

๘) ร่วมควบคุม ติดตาม ประเมินผล และร่วมบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรมที่ได้ ทำไว้ มีการประเมินผล โดยประยุกต์ใช้หลักธรรมสังคหวัตถุ ๔ เป็นตัววัดการรับรู้ชุมชนเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย

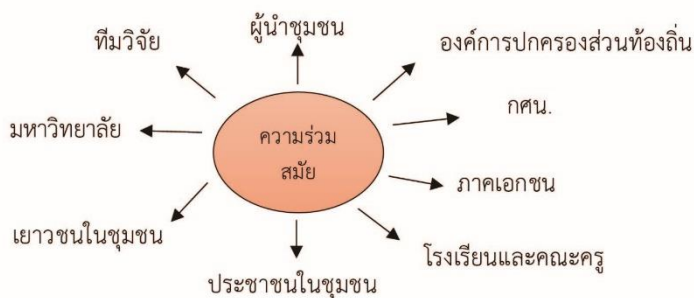
๔.๔ องค์ความรู้ที่ได้จากงานวิจัย

คณะผู้วิจัยได้สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย ดังนี้

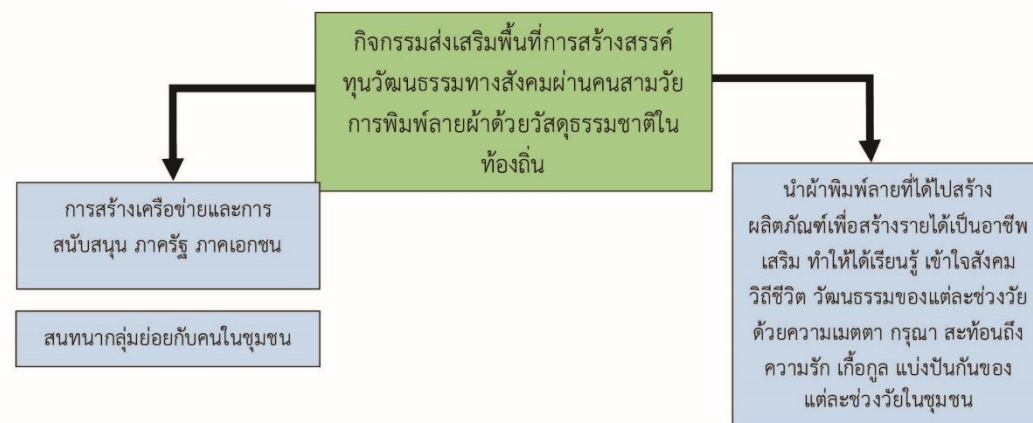

สร้างเครือข่ายสามวัย

ความร่วมมือกันของเครือข่ายชุมชน

ส่งเสริมความร่วมมือ

เสริมพลังสามวัยสร้างรายได้ด้วยทุนวัฒนธรรม

พื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย สร้างความเข้าใจ สร้างศรัทธาการเห็นคุณค่า สู่การพัฒนาและเพื่อปลูกจิตสำนึกของคนทั้งสามวัยในชุมชนอย่างยั่งยืน

แผนภาพที่ ๔.๔ องค์ความรู้การสร้างเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย

สรุปองค์ความรู้การเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย ประกอบด้วย ๓ องค์ประกอบ คือ

๑. สร้างเครือข่ายสานพลังสามวัย หมายถึง การสร้างความร่วมมือของชุมชน โดยผู้นำชุมชนต้องเป็นผู้ประสาน เชื่อมภายในและภายนอกของคนในและคนนอกพื้นที่ ได้แก่ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน โรงเรียนและคณะครู ในการลงพื้นที่ ได้รับความร่วมมืออย่างดีจากผู้นำชุมชน อบต. สำเภาล่ม ในการให้ข้อมูล ประสานกับฝ่ายต่าง ๆ ในชุมชน การจัดกิจกรรมมีผู้สนใจเข้าร่วมจำนวนมาก แสดงจุดร่วมที่โดดเด่นของชุมชน และมีการแสดงความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ และแสดงความภาคภูมิใจในสังคมพหุวัฒนธรรมของสำเภาล่ม ทำให้ตั้งข้อสังเกตว่า ชุมชนนี้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขและสร้างสรรค์ ทุกศาสนาทั้งสามช่วงวัยอยู่ร่วมกัน โดยไม่มีการแบ่งแยก มีการจัดกิจกรรมร่วมกันอยู่เสมอ

๒. ส่งเสริมความร่วมมือ หมายถึง การส่งเสริม ร่วมมือ วางแผน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ช่วยกันส่งเสริมสร้างกิจกรรม ผ่านการปลูกจิตสำนึกการอยู่ร่วมกันของคนทุกช่วงวัยในชุมชน และร่วมอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมทางสังคมของชุมชน โดยใช้พลังความร่วมมือจากทุกภาคส่วน จากการลงพื้นที่ ชุมชนทำให้เกิดการสร้างกิจกรรมจากเสียงสะท้อนของชุมชน คือ ความต้องการสร้างรายได้เป็นอาชีพเสริมที่สอดคล้องกับการสืบทอดวิถีการดำเนินชีวิต การอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมในชุมชนร่วมกับเยาวชนรุ่นใหม่ จึงมีความร่วมมือกัน ที่ อบต. สำเภาล่ม ได้รับความร่วมมือจาก ประชาชน ผู้สูงอายุ คณะครูและนักเรียนโรงเรียนวัดพุทไธสวรรย์ ในการเข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัยซึ่งเปิดประสบการณ์ด้านการพิมพ์ลายผ้าด้วยวัสดุธรรมชาติในท้องถิ่นและนำผ้าพิมพ์ลายที่ได้ไปสร้างผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างรายได้เป็นอาชีพเสริม และการที่เยาวชนได้เข้าไปร่วมกิจกรรมสร้างผลงานกับประชาชน และผู้สูงอายุในชุมชน ทำให้ เยาวชน ประชาชน และผู้สูงอายุในชุมชนได้มีโอกาสเข้าไปเรียนรู้วิถีชีวิต วิถีวัฒนธรรมของคนในชุมชนมากขึ้น ทำให้ได้เรียนรู้ เข้าใจ สังคม วิถีชีวิต วัฒนธรรมของแต่ละช่วงวัยผ่านกิจกรรมร่วมกัน และได้ประสบการณ์ ชิมชัปปรรยากาศการอยู่ร่วมกันด้วยความเมตตา กรุณา สะท้อนถึงความรัก เกื้อกูล แบ่งปันกันของคนแต่ละช่วงวัยในชุมชน

๓. เสริมพลังสามวัยสร้างรายได้ หมายถึง การปลูกจิตสำนึกให้เยาวชน ประชาชน และผู้สูงอายุได้มีโอกาสได้เข้าใจ รับรู้ เรียนรู้ เห็นคุณค่าของมรดกวัฒนธรรม วิถีชีวิต วิถีชุมชน ที่อยู่ร่วมกัน โดยให้เริ่มทำกิจกรรมด้วยตนเอง และเปิดโอกาสให้เยาวชน ประชาชน และผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรมได้สร้างสรรค์ผลงานผลิตภัณฑ์ที่สร้างจากลายวัสดุธรรมชาติในท้องถิ่นมานำเสนอขายผ่านเรื่องราว

สะท้อนความคิด ผ่านมุมมองของเยาวชน ประชาชน และผู้สูงอายุในชุมชน สร้างความเข้าใจ สร้าง
ศรัทธา การเห็นคุณค่า นำไปสู่การพัฒนาเพื่อปลูกจิตสำนึกสู่คนทั้งสามวัยในชุมชนอย่างยั่งยืน

บทที่ ๕

สรุปผลวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “สร้างเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย” มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ ๑) เพื่อศึกษารูปแบบการสร้างความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ด้วยทุนวัฒนธรรมทางสังคม ๒) เพื่อพัฒนากระบวนการส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย ๓) เพื่อพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัยในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบผสมวิธี (Mixed Method) โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ลักษณะการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) กระบวนการมีส่วนร่วม และวิธีวิจัยเชิงปริมาณ โครงการวิจัยสร้างเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย” ใช้วิธีในการศึกษาโดยการเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Research) ที่เชื่อมโยงความรู้เกี่ยวกับแนวคิดและหลักการทางศาสนาในการอยู่ร่วมกันของชุมชนพื้นที่สร้างสรรค์ วิถีปฏิบัติและกิจกรรมเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมเสริมสร้างเครือข่ายชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย ศึกษากระบวนการพัฒนาส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย รวมทั้งการวิเคราะห์กระบวนการทัศน์และความเข้าใจทางพุทธธรรมกับการอยู่ร่วมกันอย่างสร้างสรรค์มีการดำเนินการตามขั้นตอน ได้แก่ ๑) วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการรวบรวมจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย และจากการรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การประชุมกลุ่มย่อย การเสวนา คณะผู้วิจัยได้นำข้อมูลทั้งหมด มาวิเคราะห์ด้วยการใช้หลักวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ๒) วิธีวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ แบบสำรวจการรับรู้ แบบประเมินความพึงพอใจ

ในการศึกษาครั้งนี้ ได้กำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ตำบลลำเภาล้อม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประกอบด้วย

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ/กลุ่มตัวอย่าง พื้นที่ตำบลลำเภาล้อม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑) ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน ผู้นำชุมชน และตัวแทนจำนวน ๕ คน

๒) ตัวแทนประชาชน ๗ ครอบครัว จำนวน ๗ คน

๓) ผู้นำชุมชน ประชาชนเข้าร่วมประชุมกลุ่มย่อย ๑๒ คน

๔) เยาวชน ประชาชนและผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรม “ส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย” จำนวน ๓๐ คน

วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ด้วยการวิเคราะห์ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา สรุปผลวิจัยดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑ ผลการวิเคราะห์การส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย

ผลการศึกษาพบว่า ตำบลสำเภาล่ม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีบริบทของชุมชน ดังนี้

๑. องค์ประกอบพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย ประกอบด้วย

๑) ความสัมพันธ์ของคนทั้งสามช่วงวัยในชุมชน ๒) การยึดหลักคำสอนทางศาสนา ๓) แนวทางการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขเอื้อต่อการส่งเสริมเป็นพื้นที่เรียนรู้สร้างสรรค์ และ ๔) การรักษาวิถีชุมชน ปัจจัยทั้ง ๔ ด้าน เป็นรากฐานสำหรับการอยู่ร่วมกันแบบพหุวัฒนธรรม ส่งผลให้คนทั้งสามช่วงวัยในชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างสามัคคี มีความรักใคร่ สามัคคี ช่วยเหลือกัน แม้จะมีพื้นฐาน ช่วงวัยอายุความเชื่อทางศาสนาและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน

๑) ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน พื้นที่จะเป็นชุมชนที่มีความแตกต่างกันในการนับถือศาสนา แต่สามารถอยู่ร่วมกัน บนพื้นฐานการดำเนินชีวิตแบบพหุวัฒนธรรม หมายถึงการที่มนุษย์มาอยู่ร่วมกันเป็นสังคมสามารถปฏิบัติตามกฎเกณฑ์การอยู่ร่วมกันในรูปของกฎระเบียบหรือกฎหมาย และมีคุณธรรมจริยธรรมในการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม และการปฏิบัติตามคุณธรรมของการอยู่ร่วมกันตามหลักศาสนาที่ตนเองนับถือประชาชนสามารถอยู่ร่วมกัน

๒) การยึดหลักคำสอนทางศาสนา ศาสนา หมายถึง ความเชื่อ หลักการปฏิบัติและพิธีกรรม โดยมีจุดประสงค์ที่จะช่วยให้มนุษย์ดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขและมีความเข้มแข็งในการขจัดอุปสรรคต่าง ๆ เช่น ความกลัว ความทุกข์ ฯลฯ ทำหน้าที่ในด้านการควบคุมสภาพจิตใจมนุษย์ให้อยู่บรรทัดฐานและสำนึกร่วมของสังคมการอยู่ร่วมกันเป็นสังคม ปฏิบัติตามกฎหมายเกณฑ์การอยู่ร่วมกันในรูปของกฎระเบียบหรือกฎหมาย และมีคุณธรรม การปฏิบัติตามคุณธรรมของการอยู่ร่วมกันตามหลักศาสนาที่ตนเองนับถือ ทำให้เยาวชน ประชาชนและผู้สูงอายุในชุมชนอยู่ร่วมกันได้เป็นอย่างดี คุณธรรมของการอยู่ร่วมกันตามหลักศาสนาที่บุคคลนับถือ หลักธรรมที่เน้นการอยู่ร่วมกันของศาสนาต่าง ๆ ประกอบไปด้วย

หลักธรรมที่สำคัญที่หล่อหลอมให้เป็นคนทั้งสามวัยร่วมสร้างพื้นที่เรียนรู้สร้างสรรค์ ทุนวัฒนธรรมทางสังคมคือการมีนิสัยโอบอ้อมอารี มีเมตตากรุณาต่อกัน ได้แก่ ๑) หลักสังคหวัตถุ ๔ คือ หลักธรรมสำหรับสงเคราะห์หรือเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจของคนในสังคมให้อยู่ร่วมกัน ประกอบด้วย (๑) ทาน คือ การให้ แบ่งปัน เสียสละ เผื่อแผ่ (๒) ปิยวาจา คือ การกล่าววาจาสุภาพ อ่อนหวาน (๓) อตถจริยา คือ การกระทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น ขวนขวายช่วยเหลือกิจการ บำเพ็ญสาธารณประโยชน์แก้ไขปรับปรุงส่งเสริมในทางจริยธรรม และ (๔) สมานัตตตา คือ การวางตัวเหมาะสม เสมอต้น เสมอปลาย โดยการประยุกต์หลักสัปปุริสธรรม ๗ ด้านธัมมัญญตา ความเป็นผู้รู้จักเหตุ ความเป็นผู้รู้จักชุมชนด้านอัตถัญญตา ความเป็นผู้รู้จักผล รู้จักประโยชน์, ด้านอัตตัญญตา ความเป็นผู้รู้จักตน, ด้านมัตตัญญตา ความเป็นผู้รู้จักประมาณ, ด้านกาลัญญตา ความเป็นผู้รู้จักกาลและด้านปุคคลปโรปรัญญตา ความเป็นผู้รู้จักบุคคล

๓) **แนวทางการอยู่ร่วมกันเพื่อส่งเสริมการเป็นพื้นที่สร้างสรรค์** แม้จะมีความแตกต่างของช่วงวัยศาสนาและวัฒนธรรม แต่ก็อยู่ในพื้นฐานที่มีการปฏิบัติที่ดีต่อกัน ได้แก่ ๑) การให้ ความรัก และความผูกพันที่มีต่อกัน ๒) การเคารพให้เกียรติซึ่งกันและกัน ๓) การให้ความเมตตาช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ๔) การสร้างความสามัคคี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือกัน และมีการทำกิจกรรมร่วมกัน

๔) **การรักษาวิถีชุมชน** การจัดกิจกรรมที่ใช้หลักคำสอนทางศาสนาถ่ายทอดวิธีการปลูกจิตสำนึกในการอยู่ร่วมกันผ่านกลุ่มเยาวชน ประชาชน และผู้สูงอายุในชุมชน ศรัทธาในหลักคำสอนตามแต่ละศาสนา เห็นคุณค่ามรดกวัฒนธรรมทางสังคมของชุมชน นำไปสู่การเสริมสร้างปลูกจิตสำนึก มีการปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงโดยยังคงรักษาวิถีชุมชนเดิมไว้ได้ และมีความมุ่งมั่นที่จะส่งต่อถ่ายทอด และปลูกฝังสู่เยาวชนรุ่นต่อไป เพื่อสืบสานรักษามรดกทางวัฒนธรรม การอยู่ร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ และร่วมกันพัฒนาวิถีชุมชน ต่อไปให้ยั่งยืน

จึงเห็นได้ว่า การสร้างชุมชนเป็นพื้นที่สร้างสรรค์ นั้นจำเป็นต้องสร้างประสบการณ์ สร้างโอกาส ในการพัฒนาเพื่อส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ โดยการมีส่วนร่วม สามารถยกระดับคุณภาพชีวิตของพื้นที่ ให้เป็นพื้นที่องสำคัญทางเศรษฐกิจและการพัฒนาประเทศผ่านทุนวัฒนธรรมทางสังคมอันดีงามของคนสามวัยในชุมชน ทั้ง ๔ ด้านนี้ ดังนั้นความต้องการของชุมชนในพื้นที่ คือ ๑) ต้องการให้ทุกคนในชุมชนโดยเฉพาะเยาวชนรักษาวิถีชุมชน คงความสัมพันธ์ของคนในชุมชน ๒) ต้องการให้เยาวชนพัฒนาจิตโดยอาศัยความเชื่อ ความศรัทธา ตามหลักศาสนา มีหลักคำสอนเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ ๓) ต้องการให้เยาวชนปฏิบัติที่ดีต่อกันในชุมชน มีความรัก ความสามัคคี และความปรองดองในชุมชน ๔) ให้เยาวชนเห็นคุณค่ามรดกวัฒนธรรมของชุมชน และรักษาวิถีชุมชนไว้ ให้อยู่ร่วมกันบนพื้นฐานพหุวัฒนธรรม ๕) ต้องการมีอาชีพเสริมสร้างรายได้ผ่าน

ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน วิถีชุมชนความสัมพันธ์ของคนในชุมชน และมรดกวัฒนธรรมทางสังคมของชุมชน

๕.๑.๒ ผลการส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย

ผลการส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัยในพื้นที่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้มีกระบวนการในการปฏิบัติการผ่านกิจกรรม ได้แก่ ๑) การวางแผนกิจกรรม ๒) การสำรวจพื้นที่ชุมชน ๓) การเตรียมงานสื่อประชาสัมพันธ์ ๔) การสร้างความร่วมมือความรับผิดชอบเพื่อสังคม ๕) การจัดกิจกรรม โดยผลจากการทำกิจกรรม เป็นการสร้างสิ่งที่ดีในการสร้างแนวทางให้กับชุมชน มีการสร้างเครือข่าย และต้องการให้ความร่วมมือซึ่งกันและกัน ผู้เข้าร่วมกิจกรรมในโครงการมีทัศนคติที่ดีและพร้อมที่จะเป็นการส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัยโดยมุ่งเน้นที่จะพัฒนาและส่งเสริมอาชีพเสริมเพื่อสร้างรายได้เพิ่มให้เยาวชน ประชาชน และผู้สูงอายุผ่านกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้ทุกคนในชุมชนมีความเป็นผู้นำ และสืบสานมรดกทางวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันในชุมชนร่วมกันส่งเสริมการเป็นพื้นที่สร้างสรรค์ด้วยทุนวัฒนธรรมทางสังคมเพื่อให้เกิดการส่งผ่านจากผู้ใหญ่ในชุมชนสู่เยาวชน

ด้วยความร่วมมือกันทุกเครือข่าย ทั้งผู้นำชุมชน โรงเรียน ประชาชน ร่วมถ่ายทอดจิตสำนึกการอยู่ร่วมกันอย่างอย่างสร้างสรรค์เห็นคุณค่ามรดกวัฒนธรรมของชุมชน โดยมีการส่งเสริมบูรณาการให้เข้าใจวิถีการดำเนินชีวิตของคนทุกช่วงวัย ถ่ายทอดวิถีการปลูกจิตสำนึกในการอยู่ร่วมกันผ่านการทำกิจกรรม สร้างรูปแบบ และวิธีการพัฒนา เพื่อแก้ไขและลดปัญหาของชุมชนหรือเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน หรือสนองความต้องการของชุมชน แนวคิดในการสร้างรูปแบบเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ให้เยาวชน ประชาชน และผู้สูงอายุเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน ทั้งในส่วนของมุมมองของคุณค่าของมรดกวัฒนธรรมในพื้นที่ และในเรื่องเรียนรู้การทำงานเป็นทีม การประชุมกลุ่ม การยอมรับความคิดเห็นของเพื่อนร่วมทีม การแบ่งงาน จัดสรรงาน การเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ร่วมกัน จึงจัดพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย นำเสนอจุดดีชุมชน เน้นศาสนสัมพันธ์ คุณธรรมตามหลักคำสอนของศาสนา วัฒนธรรมชุมชน จะทำให้เยาวชน ประชาชน และผู้สูงอายุเกิดการเรียนรู้การช่วยเหลือกันในการทำงานของทีม การตระหนักถึงคุณค่าของมรดกวัฒนธรรมของชุมชน สัมภาษณ์ผู้นำทางศาสนาปราชญ์ชุมชน ผู้นำทางศาสนา และประชาชน เพื่อได้ทราบถึงวิถีการอยู่ร่วมกัน การพึ่งพาอาศัยกัน และสิ่งที่เยาวชนได้รับคือ ความภาคภูมิใจในมรดกทางวัฒนธรรม การทำงานร่วมกันแม้ต่างศาสนาและช่วงวัยกัน แต่ไม่เคยได้สัมผัสวัฒนธรรมทางสังคมในวิถีการทำงานร่วมกันเช่นนี้ ทำให้เยาวชนเกิดความเข้าใจวิถีการดำเนินชีวิต การทำงานของ ประชาชน ผู้สูงวัยใน

ชุมชน ศรัทธา คุณธรรมตามหลักคำสอนของศาสนา เห็นคุณค่ามรดกวัฒนธรรมของชุมชน และเกิดความตั้งใจที่จะรักษาและพัฒนาชุมชนต่อไปอย่างยั่งยืน

๕.๑.๓ เสนอผลการส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย

จากการที่คณะผู้วิจัยได้ลงพื้นที่วิจัยเชิงปฏิบัติการ และส่งเสริมกิจกรรมโครงการ ในพื้นที่ ทำให้มีการเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล นำไปสู่การเสนอผลการส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย สรุปได้ดังนี้

ผลวิเคราะห์บริบทพื้นที่ชุมชน พบว่า ในแง่ของความยินดีร่วมมือร่วมใจเป็นอย่างดี คือ คนทั้งสามวัยในพื้นที่ เต็มใจที่จะให้เข้าร่วมโครงการ สิ่งหนึ่งที่ต้องการส่งเสริม คือ ต้องการส่งเสริมเยาวชนให้ทำกิจกรรมร่วมกันกับคนในชุมชนทั้ง ๓ ช่วงวัย คือ เยาวชน ประชาชน และผู้สูงอายุในชุมชน และที่สิ่งสำคัญอยากให้กิจกรรมหนึ่งที่มีรูปแบบ และวิธีการพัฒนา เพื่อแก้ไขและลดปัญหาของชุมชนหรือเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน หรือสนองความต้องการของชุมชน แนวคิดในการสร้างรูปแบบเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ให้เยาวชน ประชาชน และผู้สูงอายุเกิดการเรียนรู้ร่วมกันและเข้าใจความแตกต่างของแต่ละช่วงวัย การเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ร่วมกัน มีพื้นที่สร้างสรรค์ด้วยทุนวัฒนธรรมทางสังคม

ผลการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ องค์ประกอบการส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย สรุปได้ดังนี้

๑. ปัจจัยนำเข้า ได้แก่ คุณลักษณะพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย ประกอบด้วย ๑) ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน ๒) การยึดหลักคำสอนทางศาสนา ๓) แนวทางการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข และ ๔) การรักษาวินัยชุมชน เพื่อส่งเสริมจุดร่วมที่ทำให้คนในชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ไม่ขัดแย้ง ในความแตกต่างทางวัฒนธรรมโดยคณะผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้หลักธรรมสังคหวัตถุ ๔ เป็นตัววัดการรับรู้ชุมชนพื้นที่สร้างสรรค์

๒. ปัจจัยกระบวนการ จากการที่คณะผู้วิจัยได้ศึกษาพบว่า ปัจจัยกระบวนการประกอบไปด้วย ดังนี้

๑) โครงการพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัยในพื้นที่ ตำบลลำเภอลุ่ม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบปัญหาที่ประชาชนในพื้นที่ให้ความสนใจ และอยากให้เกิดการส่งเสริม คือ เรื่องของการตระหนักถึงความสำคัญของบ้านเกิด เช่น (๑) เด็กนักเรียนในชุมชนไปศึกษานอกพื้นที่ ทำให้ขาดความสัมพันธ์กับเพื่อนในวัยเดียวกัน (๒) สื่อออนไลน์ เกมต่าง ๆ ทำให้เด็กไม่ออกมาทำกิจกรรมร่วมกัน (๓) พอโตขึ้นก็ออกไปทำงานตามโรงงาน หรือ ทำงานในกรุงเทพฯ จึงอยากให้ส่งเสริมเรื่องความรัก ความผูกพันของเยาวชน ปลุกฝังสำนึกรักบ้านเกิด เห็นคุณค่าของมรดก

วัฒนธรรม คือ เรื่องการตระหนักถึงความสำคัญของมรดกวัฒนธรรม มีศาสนสถาน ทั้ง ๓ ศาสนาอยู่ร่วมกัน

๒) ร่วมคิด สร้างรูปแบบ และวิธีการพัฒนา เพื่อแก้ไขและลดปัญหาของชุมชนหรือเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน หรือสนองความต้องการของชุมชน แนวคิดในการสร้างรูปแบบเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ให้เยาวชน ประชาชน และผู้สูงอายุเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน ทั้งในส่วนของมุมมองของคุณค่าของมรดกวัฒนธรรมในพื้นที่ และในเรื่องเรียนรู้การทำงานเป็นทีม การประชุมกลุ่ม การยอมรับความคิดเห็นของเพื่อนร่วมทีม การแบ่งงาน จัดสรรงาน การเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ร่วมกัน จึงจัดพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัยเนื่องจากเล็งเห็นว่า การทำงานส่งเสริมกิจกรรมของชุมชนระหว่างช่องว่างความต่างของ ช่วงวัย และศาสนาเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยสร้างสรรค์ให้ชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างเป็นพื้นที่สร้างสรรค์แห่งการเรียนรู้ร่วมกันได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาชุมชนยั่งยืน ต้องเผยแพร่จุดดีของชุมชน ผ่านกลุ่มเยาวชน เป็นการถ่ายทอดจริยธรรมคุณธรรมที่ดีงามและปลูกจิตสำนึกในการอยู่ร่วมกันเพื่อสร้างพื้นที่เรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ ของคนทุกช่วงวัยในชุมชนผ่านทุนวัฒนธรรมทางสังคมอย่างยั่งยืนสืบต่อไปให้รุ่นต่อไปได้

๓) ร่วมวางแผนนโยบาย แผนงาน โครงการ และกิจกรรม เพื่อขจัดปัญหาและแก้ไขปัญห และสนองความต้องการของชุมชน ตัวแทนนักวิจัยในพื้นที่ประสานงานกับเยาวชน ประชาชน และผู้สูงอายุที่สนใจส่งผลิตภัณฑ์ที่สร้างจากลายผ้าพิมพ์ลายด้วยวัสดุธรรมชาติในท้องถิ่นมาร่วมนำเสนอขายผ่านเรื่องเล่า วิถีชุมชน โดยได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อขจัดปัญหาและแก้ไขปัญหในระหว่างการทำกิจกรรม

๔) พื้นที่ตำบลลำเภาล้อม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งจากการสำรวจพื้นที่ พิจารณาเลือก พื้นที่ตำบลลำเภาล้อม เนื่องจากชุมชนนี้มี วัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขเป็นสังคมพหุวัฒนธรรม ๓ ศาสนา ที่อาศัยอยู่ร่วมกันยาวนานมีการแลกเปลี่ยนกัน มีการแบ่งปัน เกื้อกูลกันในชุมชนอยู่ร่วมกันแบบไม่มีความขัดแย้งกันในชุมชน มีกิจกรรมทางสังคมร่วมกันทุกช่วงวัย ใช้สีผ้าด้วยวัสดุธรรมชาติในท้องถิ่น เป็นต้น

๕) ร่วมจัด หรือปรับปรุงระบบบริหารงานพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล คณะผู้วิจัยในพื้นที่ร่วมสนับสนุน โดยการสนับสนุน และร่วมแก้ปัญหาระหว่างการทำกิจกรรม จัดหาผู้เชี่ยวชาญด้านการสร้างลายพิมพ์ด้วยวัสดุธรรมชาติในท้องถิ่น ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบชิ้นงาน ผลิตภัณฑ์ที่สร้างจากผ้า เช่น ชุดเดรส กระเป๋าสะพาย ผู้เชี่ยวชาญด้านการตลาด การสร้างคอนเท้นในการนำเสนอการขายผ่าน เรื่องเล่า วิถีชีวิตของชุมชนที่น่าสนใจ มาอบรมให้เยาวชน ประชาชน และผู้สูงอายุได้เรียนรู้พัฒนาทักษะ มีมุมมองในการสร้างลายผ้าและผลิตภัณฑ์ผ่านวัสดุธรรมชาติในท้องถิ่นขึ้นมาอย่างสร้างสรรค์ การคำนวณต้นทุน-กำไร

๖) ร่วมการลงทุนในกิจกรรมโครงการของชุมชนตามขีดความสามารถของตนเองและของหน่วยงาน คณะผู้วิจัย จัดหางบประมาณเพื่อสนับสนุนร่วมซื้อและร่วมประมวล ผลิตภัณฑ์ที่สร้างจากลายผ้าพิมพ์ด้วยวัสดุธรรมชาติในท้องถิ่นเพื่อเป็นกำลังใจให้เยาวชน ประชาชน และผู้สูงอายุ

๗) ร่วมปฏิบัติตาม โครงการ และกิจกรรมให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ คณะผู้วิจัย เข้าร่วมซื้อและประมวลผลิตภัณฑ์ที่สร้างจากลายผ้าพิมพ์ด้วยวัสดุธรรมชาติในท้องถิ่น และรับฟังการนำเสนอขายผลิตภัณฑ์ที่สร้างจากลายผ้าพิมพ์ด้วยเทคนิคการบอกเล่าเรื่อง และวิถีชีวิตของชุมชนจากเยาวชน ประชาชน และผู้สูงอายุ

๘) ร่วมควบคุม ติดตาม ประเมินผล และร่วมบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรมที่ได้ทำไว้ มีการประเมินผล โดยคณะผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้หลักธรรมสังคหวัตถุ ๔ เป็นตัววัดการรับรู้ชุมชนพื้นที่สร้างสรรค์

๓. ปัจจัยบริบท ประกอบด้วย ๑) ความร่วมมือของหน่วยงานราชการ เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล โรงเรียน ๒) คนในพื้นที่ ๓) เยาวชนในพื้นที่

๔. ปัจจัยผลลัพธ์ ประกอบด้วย ความร่วมมือกันในการแสดงความคิดเห็น และเยาวชน ประชาชน และผู้สูงอายุให้ความสำคัญและสนใจในการสร้างลายผ้าและผลิตภัณฑ์ผ่านวัสดุธรรมชาติในท้องถิ่นขึ้นอย่างสร้างสรรค์ สะท้อนมรดกทางวัฒนธรรม เยาวชนเกิดการตระหนักถึงการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมทางสังคมของชุมชน และที่สำคัญเกิดความร่วมมือกันของกลุ่มงานที่แม้จะแตกต่างกันด้วยช่วงวัย ศาสนา สามารถสร้างพื้นที่สร้างสรรค์แห่งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันรวมถึงพื้นที่ที่สร้างประสบการณ์ สร้างโอกาส ในการพัฒนา มีการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์โดยการมีส่วนร่วมและเปลี่ยนพื้นที่ด้วยบรรยากาศที่สร้างสรรค์ ยกระดับคุณภาพชีวิตของพื้นที่ ให้เป็นพื้นที่ที่สำคัญทางเศรษฐกิจและการพัฒนาประเทศการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ในวิถีการปฏิบัติตนบุคคลที่อยู่ช่วงวัยนั้นๆ

ผลสรุปการวิจัยเชิงปริมาณพบว่า

ผลวิเคราะห์สำรวจการรับรู้ชุมชนพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย

พบว่า การรับรู้ชุมชนพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัยโดยรวมและรายด้านของกลุ่มตัวอย่างอยู่ในระดับสูง พบว่า การรับรู้ชุมชนพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัยโดยรวมและรายด้านของกลุ่มตัวอย่างอยู่ในระดับสูง โดย พบว่า คะแนนเฉลี่ยตัวแปรของการประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม ๗ ของกลุ่มตัวอย่างโดยรวม หลังอบรมแตกต่างกับก่อนอบรมอย่าง

มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ โดยคะแนนเฉลี่ยตัวแปรของการประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม ๗ หลังอบรมสูงกว่าก่อนอบรม เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบผลว่า

๑. คะแนนตัวแปรการประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม ๗ ด้านอัมมัญญาตา ความเป็นผู้รู้จักเหตุ ของกลุ่มตัวอย่างโดยรวมและรายข้อ หลังอบรมแตกต่างกับก่อนอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ โดยคะแนนเฉลี่ยตัวแปรของการประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม ๗ ด้านอัมมัญญาตา ความเป็นผู้รู้จักเหตุ หลังอบรมสูงกว่าก่อนอบรมเกือบทุกข้อย่อย ยกเว้น ข้อ ๑ “ท่านคิดว่าการมีหน้าที่การงานที่ดีเกิดจากความขยันหมั่นเพียรในการทำงาน” ที่มีคะแนนเฉลี่ยตัวแปรของการประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม ๗ หลังอบรมไม่แตกต่างกับก่อนอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

๒. คะแนนตัวแปรการประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม ๗ ด้านอัตถัญญาตา ความเป็นผู้รู้จักผล รู้จักประโยชน์, ด้านอิตถัญญาตา ความเป็นผู้รู้จักตน, ด้านมัตถัญญาตา ความเป็นผู้รู้จักประมาณ, ด้านกาลัญญาตา ความเป็นผู้รู้จักกาลและด้านปุคคลปิโรปัญญาตา ความเป็นผู้รู้จักบุคคล ของกลุ่มตัวอย่างโดยรวมและรายข้อ หลังอบรมแตกต่างกับก่อนอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ โดยคะแนนเฉลี่ยตัวแปรด้านอัตถัญญาตา ความเป็นผู้รู้จักผล รู้จักประโยชน์, ด้านอิตถัญญาตา ความเป็นผู้รู้จักตน, ด้านมัตถัญญาตา ความเป็นผู้รู้จักประมาณ, ด้านกาลัญญาตา ความเป็นผู้รู้จักกาลและด้านปุคคลปิโรปัญญาตา ความเป็นผู้รู้จักบุคคล หลังอบรมสูงกว่าก่อนอบรมทุกข้อย่อย

๓. คะแนนตัวแปรการประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม ๗ ด้านปริสัณญตา ความเป็นผู้รู้จักชุมชน ของกลุ่มตัวอย่างโดยรวมและรายข้อ หลังอบรมแตกต่างกับก่อนอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ โดยคะแนนเฉลี่ยตัวแปรของการประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม ๗ ด้านปริสัณญตา ความเป็นผู้รู้จักชุมชน หลังอบรมสูงกว่าก่อนอบรมเกือบทุกข้อย่อย ยกเว้น ข้อ ๑๗ “ท่านคิดว่าการที่ชุมชนจะพัฒนาเกิดจากความร่วมมือร่วมใจกันใจกันในชุมชน” ที่มีคะแนนเฉลี่ยตัวแปรของการประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม ๗ หลังอบรมไม่แตกต่างกับก่อนอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

และคะแนนเฉลี่ยตัวแปรของการประยุกต์ใช้สังคหวัตถุ ๔ ของกลุ่มตัวอย่างโดยรวม หลังอบรมแตกต่างกับก่อนอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ โดยคะแนนเฉลี่ยตัวแปรของการประยุกต์ใช้สังคหวัตถุ ๔ หลังอบรมสูงกว่าก่อนอบรม และเมื่อจำแนกเป็นรายด้านและรายข้อย่อย พบผลว่า คะแนนเฉลี่ยตัวแปรของการประยุกต์ใช้สังคหวัตถุ ๔ ของกลุ่มตัวอย่าง หลังอบรมแตกต่างกับก่อนอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ในทุกด้านและทุกข้อย่อย เช่นเดียวกัน

ผลวิเคราะห์ผลประเมินความพึงพอใจของการเข้าร่วมอบรม

ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ผู้เข้าร่วมสัมมนาประกอบด้วย กลุ่มผู้นำชุมชน ๑) ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน ผู้นำชุมชน และตัวแทน จำนวน ๕ คน ๒) ตัวแทนประชาชน ๗ ครอบครัว จำนวน ๗ คน ๓) ผู้นำชุมชน ประชาชนเข้าร่วมประชุมกลุ่มย่อย ๑๒ คน ๔) เยาวชน ประชาชนและผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรม “ส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย” จำนวน ๓๐ คนมีผลดังนี้

ความคิดเห็นต่อการเข้าร่วมอบรม พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ โดยรวมมีค่าเท่ากับ มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ความชัดเจนในการตอบคำถามของคณะผู้วิจัยมีคะแนนเฉลี่ยสูงที่สุด รองลงมา ประเด็นหัวข้อในการเสวนาและอาหารและเครื่องดื่ม มีคะแนนอยู่ในระดับมาก

๕.๑.๔ สรุปองค์ความรู้ในการวิจัย

องค์ความรู้ของพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัยได้แก่ ๑) ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน ๒) การยึดหลักคำสอนทางศาสนา ๓) แนวทางการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข และ ๔) การรักษาวิถีชุมชน ปัจจัยทั้ง ๔ ด้าน ต้องอาศัย ๓ องค์ประกอบสำคัญในการขับเคลื่อน คือ

๑. การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในชุมชน หมายถึง การสร้างความร่วมมือของชุมชน โดยผู้นำชุมชนต้องเป็นผู้ประสาน เชื่อมภายในและภายนอกของคนในและคนนอกพื้นที่ ได้แก่ ผู้นำศาสนา องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน โรงเรียนและคณะครู เพื่อปลูกจิตสำนึกให้แก่เยาวชนทำให้เกิดการสืบทอดวัฒนธรรมชุมชน การเรียนรู้ซึ่งกันและกันอยู่ร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ของคนทุกช่วงวัยในชุมชนสังคมพหุวัฒนธรรม และความหวงแหนมรดกทางวัฒนธรรมในชุมชนที่มีคุณค่า ไม่ใช่เฉพาะในชุมชนแต่มีคุณค่าในระดับประเทศ ด้วยการจัดกิจกรรมในพื้นที่ ทั้งกิจกรรมทางศาสนา วัฒนธรรม การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ต่างวัฒนธรรม การจัดกิจกรรมการสร้างความสามัคคีในชุมชน

๒. ส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ผ่านกิจกรรมทุนวัฒนธรรมสังคมของชุมชน หมายถึง การส่งเสริม ร่วมมือ วางแผน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ช่วยกันส่งเสริมสร้างกิจกรรม ผ่านการปลูกจิตสำนึกการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข และร่วมอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมของเยาวชน โดยใช้พลังความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในการสร้างกิจกรรมอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อการพัฒนาและปลูกจิตสำนึกอย่างยั่งยืน

๓. เสริมพลังความร่วมมือผ่านคนสามวัย หมายถึง การปลูกจิตสำนึกให้เยาวชนได้มีโอกาสได้เข้าใจ รับรู้ เรียนรู้ เห็นคุณค่าของมรดกวัฒนธรรม วิถีชีวิต วิถีชุมชน ที่อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข โดยให้เริ่มทำกิจกรรมด้วยตนเอง และเปิดโอกาสให้นำเสนอ สะท้อนความคิด ผ่านมุมมองของเยาวชนโดย

๕.๒ อภิปรายผล

ในการเสนออภิปรายผลการวิจัย คณะผู้วิจัยขอเสนอตามประเด็นข้อค้นพบ ดังต่อไปนี้

๕.๒.๑ การอภิปรายผลการวิจัยด้านการส่งเสริมความร่วมมือพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย

ผลที่ได้รับจากการลงพื้นที่พบว่า ชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างเป็นพื้นที่สร้างสรรค์ ไม่มีความขัดแย้ง มีความเมตตา ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีกิจกรรมทางศาสนาสามารถไปร่วมได้ ปฏิบัติพิธีกรรมโดยไม่ขัดแย้งกับความเชื่อทางศาสนาแต่ละคน ผู้วิจัยขอเสนอตามประเด็นข้อค้นพบจากการลงพื้นที่พบว่า ชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างเป็นพื้นที่สร้างสรรค์ ไม่มีความขัดแย้ง มีความเมตตา ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีกิจกรรมทางศาสนาสามารถไปร่วมได้ ปฏิบัติพิธีกรรม โดย ไม่ขัดแย้งกับความเชื่อทางศาสนาแต่ละคน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของพระมหากษัตริย์ จิตธมโม และ อาภรณ์รัตน์ เลิศไพบรود (๒๕๖๓) ซึ่งเห็นว่าการอยู่ร่วมกันภายใต้พื้นที่สร้างสรรค์นั้นอยู่ในรูปแบบของสังคม พหุวัฒนธรรม โดยมองว่า “สังคมพหุวัฒนธรรมนั้นเป็นสังคมที่ประกอบด้วยกลุ่มคนที่มีความหลากหลาย มีความแตกต่างกันทางสังคมและวัฒนธรรม ไม่ว่าจะเป็นด้านศาสนา ภาษา การแต่งกาย การเป็นอยู่ เป็นต้น เพราะแต่ละกลุ่มชนมีความเชื่อ ความศรัทธา ในศาสนาและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน การที่จะทำให้แต่ละคนสามารถอยู่ร่วมกันในชุมชนหรือสังคมเดียวกันด้วยการพึ่งพาอาศัยช่วยเหลือกัน ไม่เบียดเบียนกัน ไม่ทำร้ายกันหรือไม่ละเมิดสิทธิซึ่งกันและกันและแต่ละกลุ่มคนชนสามารถประกอบพิธีกรรมทางศาสนาได้ตามความเชื่อและความศรัทธาของตนเองอย่างมีเสรีภาพ โดยไม่กีดกันกัน” และสอดคล้องกับแผนปฏิบัติการด้านการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันภายใต้สังคม พหุวัฒนธรรมในประเทศไทย (พ.ศ. ๒๕๖๖ - ๒๕๗๐) ของสำนักงานสภาพัฒนาการสังคมแห่งชาติ (สผช.) โดยมองว่า “สังคมไทยมีเอกภาพท่ามกลางความหลากหลาย มีสันติวัฒนธรรม สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข” ซึ่งวัตถุประสงค์ของการสร้างสังคมพหุวัฒนธรรมมี ๔ ประการ ได้แก่ (๑) เพื่อให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขของคนในชาติอย่างมีเกียรติและศักดิ์ศรี โดยใช้แนวทางสันติวิธีภายใต้สังคมพหุวัฒนธรรมของประเทศไทย, (๒) เพื่อให้คนในชาติได้รับการประกันสิทธิขั้นพื้นฐานและได้รับการพัฒนาศักยภาพที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น อย่างเสมอภาคและไม่เลือกปฏิบัติ โดยคำนึงถึงหลักมนุษยธรรมและหลักสิทธิมนุษยชนพร้อมไปกับการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียมและเป็นธรรมของคนในชาติ, (๓) เพื่อให้ทุกภาคส่วนทั้งในและต่างประเทศ มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับพหุวัฒนธรรมในประเทศไทย และการดำเนินการของภาครัฐที่เกี่ยวข้อง, และ (๔) เพื่อให้มีการบริหารจัดการของภาครัฐที่มีประสิทธิภาพภายใต้หลักธรรมาภิบาลสอดคล้องกับความหลากหลายทางวัฒนธรรม (อนุวัตร จินตกลสิกรรม และพัชรนันท์ คล้ายกระแสน, ๒๕๖๖) ปัญหาหรือสิ่งที่อยากให้การส่งเสริมคือ

การให้ความสำคัญกับมรดกวัฒนธรรมและความสัมพันธ์ของคนในชุมชน เป็นสิ่งที่คนรุ่นลูกหลานควรที่อนุรักษ์หรือดำรงมรดกวัฒนธรรมนี้ให้สืบต่อไป สอดคล้องกับแนวคิดของกนกานต์ แก้วนุช (๒๕๖๔) โดยได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวชุมชนไว้ว่า “เป็นการท่องเที่ยวที่มีขึ้นในชุมชนซึ่งคนในชุมชนผู้เป็นเจ้าของทรัพยากรในพื้นที่เข้ามามีบทบาทในการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวของชุมชนด้วยตนเองอย่างมีส่วนร่วม โดยร่วมจัดการและร่วมรับผลประโยชน์จากการใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคนและชุมชน” ดังนั้นจึงควรตระหนักในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมในเชิงท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

๕.๒.๒ การอภิปรายผลการวิจัยด้านการส่งเสริมกิจกรรมผ่านโครงการ

ผลที่ได้รับอย่างเป็นรูปธรรม คือ ๑) ผลิตภัณฑ์ที่สร้างจากผ้าพิมพ์ลายด้วยวัฒนธรรมชาติในท้องถิ่น จำนวน ๓๐ ชิ้น จำหน่ายและนำเสนอเผยแพร่ในเฟสบุ๊ค หน้าเพจ ๓ วัย ๓ วิว ๒) กลุ่มเยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมนี้ได้พัฒนาการส่งเสริมทักษะกระบวนการส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึก ๓) มีการผสมผสานแนวคิดการออกแบบพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดการพัฒนาจิตพิสัยของบลูม^๑ โดยที่นำมาใช้เป็นขั้นตอนหลักของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อช่วยปลูกฝังค่านิยมที่พึงประสงค์ให้แก่เยาวชนคนปลายน้ำ แนวคิดการใช้กิจกรรมสื่อที่มีลักษณะเป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามลำดับขั้นตอนที่สอดคล้องกับระดับการพัฒนาการของพฤติกรรมด้านคุณลักษณะของเยาวชน เน้นให้เยาวชนได้คิดวิเคราะห์ และฝึกปฏิบัติจริง เพื่อให้เกิดความคิดรวบยอดในการเรียนรู้ด้วยตนเองจะส่งผลให้เยาวชนมีความรู้ ความเข้าใจบรรลุตามแนวทางที่กำหนดและสามารถนำไปใช้แก้ปัญหาได้ อีกทั้งคณะผู้วิจัยได้รับคำปรึกษาที่ดีจากผู้เชี่ยวชาญและนักวิจัยชุมชน ในการแก้ไขปรับปรุงกระบวนการให้สมบูรณ์เพื่อการนำไปใช้ได้จริง โดยการศึกษาครั้งนี้ได้รับความร่วมมือจากเครือข่ายในชุมชน ได้แก่ ผู้นำชุมชน สถานศึกษา องค์กรท้องถิ่น ได้แก่ อบต. ทำให้เกิดความสำเร็จในโครงการ ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกับขั้นตอน วัฒนธรรมประดิษฐ์ พบว่า ๒ปัจจัยสำเร็จจากการเลือกใช้สันติวิธีในการสร้างสันติภาพและสันติสุขในชุมชน ได้นำเครื่องมือที่เรียกว่าสันติวิธี เช่น การใช้คนกลาง การไกล่เกลี่ย การมีส่วนร่วม การสื่อสาร การสร้างเครือข่ายร่วมแก้ปัญหา และรากฐานหัวใจสำคัญคือ การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขทำให้ชุมชนสังคมเจริญก้าวหน้าโดยเรียนรู้จาก

^๑ ทิศนา ขัมมณี, ศาสตราจารย์, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๘).

^๒ ขั้นตอน วัฒนธรรมประดิษฐ์, ชุมชนสันติสุขในพุทธศตวรรษที่ ๒๖ : ถอดบทเรียนชุมชนสันติสุขในพื้นที่ที่มีความขัดแย้ง, รายงานวิจัย, สาขาสันติศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙), หน้า ๑๔๕.

บทเรียนในอดีตพร้อมกับหาทางแก้ไข ทำให้ชุมชนมิใช่มีแต่เพียงความสงบไม่มีความขัดแย้งที่นำไปสู่การใช้ความรุนแรง แต่ต้องพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็งยั่งยืนในเชิงกายภาพคือ วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนควบคู่กับทางจิตภาพ คือ การส่งเสริมกิจกรรมที่ทำให้คนในชุมชนรู้จักสามัคคี มีความรักใคร่กลมเกลียว สร้างความปรองดอง หรือแม้แต่การอาศัยกฎระเบียบ ข้อตกลงทางสังคม เหล่านี้เป็นพลังขับเคลื่อนชุมชนให้เกิดความสร้างสรรค์ และสามารถนำพาชุมชนไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน อีกทั้งการได้รับแรงส่งเสริมหรือการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน พบว่า ภาคการศึกษานักวิชาการ หน่วยงานรัฐ สามารถเข้ามามีบทบาทและพัฒนาส่งเสริมจุดแข็งให้กับชุมชนและได้ทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ให้กับคนในชุมชน การใช้สันติวิธีในการสร้างสันติภาพและสันติสุข ทำให้ชุมชนเกิดความรักสามัคคี มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี ชุมชนมีเสรีภาพทางความคิดและมีส่วนร่วมกับการพัฒนาชุมชนและยังช่วยสืบสานอัตลักษณ์ของชุมชนให้ยั่งยืน

จากผลวิเคราะห์เชิงปริมาณ หลังการเข้าร่วมกิจกรรมของเยาวชน ประชาชน และผู้สูงอายุ พบว่ามีการรับรู้การอยู่ร่วมกันในระดับมาก ถึงมากที่สุด โดยในภาพรวมมีระดับมากที่สุด โดยพบว่า ๑) ด้านทาน พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด คือ พึ่งพาช่วยเหลือกัน ไม่แบ่งแยกศาสนา ๒) ด้านปิยวาจา พบว่า ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด คือ การแสดงออกทางคำพูดแสดงถึงความรักความสามัคคีในชุมชน และ พูดคุย สนทนากับผู้คนที่พบเจอด้วยคำพูดสุภาพยิ้มแย้ม จริงใจต่อกัน ๓) ด้านอัตถจริยา พบว่า ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด คือ ทำกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ในชุมชน ไม่แบ่งแยกศาสนา และตระหนักความรับผิดชอบต่อครอบครัวและชุมชนตามหลักคำสอนทางศาสนา ๔) ด้านสมานัตตตา พบว่ามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด คือ การเข้าร่วมกิจกรรมอนุรักษ์ วัฒนธรรม ประเพณีของชุมชนสม่ำเสมอ พบว่ามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด และ ร่วมทุกข์ ร่วมสุข ร่วมแก้ไข ปัญหาความขัดแย้งในชุมชนสม่ำเสมอ

สะท้อนให้เห็นว่าการเปิดโอกาสให้เยาวชน ประชาชน และผู้สูงอายุได้ร่วมทำกิจกรรมกับชุมชน ทำให้เรียนรู้วิถีชีวิต วิถีวัฒนธรรม ได้รับการบอกเล่าประสบการณ์จากผู้ใหญ่ โดยได้รับการเกื้อกูล โดยมีได้มีการแบ่งแยกกันทางศาสนา ทำให้เยาวชนเกิดการรับรู้พึ่งพาช่วยเหลือกัน ไม่แบ่งแยกศาสนา มีกิจกรรมปฏิบัติต่อกันอย่างสม่ำเสมอตอนเสมอปลาย บนพื้นฐานหลักคำสอนของศาสนา ฉะนั้นการส่งเสริมให้คนพื้นที่เห็นความสำคัญของการอยู่ร่วมกันอย่างเป็นพื้นที่แห่งการเยาวชน ประชาชน และผู้สูงอายุได้ร่วมทำกิจกรรมกับชุมชน ทำให้เรียนรู้วิถีชีวิต วิถีวัฒนธรรม เรียนรู้สร้างสรรค์ ต้องส่งกระบวนการคิด การปลูกฝังค่านิยมอันดีงาม มรดกทางวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันส่งผ่านต่อสู่เยาวชนรุ่นหลัง เพื่อส่งเสริม สืบสาน วัฒนธรรมอันดีงามของชุมชนแบบยั่งยืน

ประเมินผลความพึงพอใจในจากการเข้าร่วมการเสวนาแนวทางการส่งเสริมกิจกรรม มีระดับความพึงพอใจมากถึงมากที่สุด พบว่า ผู้นำชุมชน รวมถึงผู้เกี่ยวข้องในพื้นที่ มีการรับรู้ และการถ่ายทอด การรับรู้ เห็นด้วยกับกิจกรรมที่คณะผู้วิจัยจะลงพื้นที่ เห็นด้วยและสนับสนุนการทำกิจกรรมร่วมกัน

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากผลการวิจัยพบว่า ประชาชนและผู้นำชุมชนในพื้นที่ที่มีความต้องการส่งเสริมกิจกรรมการอยู่ร่วมกันอย่างเป็นพื้นที่สร้างสรรค์แห่งการเรียนรู้ร่วมกันของคนทุกช่วงวัย ทำให้เกิดความร่วมมือทุกภาคส่วนในพื้นที่ เช่น ผู้นำชุมชน ประชาชน หน่วยงานท้องถิ่น และหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ ดังนั้นหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงวัฒนธรรม สถาบันการศึกษา

๑) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาชุมชน ควรขับเคลื่อนในเชิงนโยบาย ตามแผนยุทธศาสตร์ชาติ การพัฒนาประเทศให้มั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน การพัฒนาชุมชนรากฐาน ในมิติต่างๆ เช่น การอยู่ร่วมกัน การส่งเสริมเศรษฐกิจทางวัฒนธรรม การสร้างความเข้มแข็งของชุมชน การส่งเสริมกิจกรรมให้เกิดชุมชนพื้นที่สร้างสรรค์แห่งการเรียนรู้เพื่อสร้างรายได้ และเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในประเทศ

๒) การสร้างความร่วมมือภาคเอกชน และสถาบันการศึกษามีส่วนร่วมเข้าไปพัฒนาระดับชุมชน และปลูกจิตสำนึกการรักษวัฒนธรรมชุมชนผ่านเยาวชน และภาคสถาบันการศึกษาที่มีพันธกิจในการให้บริการวิชาการแก่สังคม ควรทำโครงการสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานราชการในพื้นที่ที่มีจุดมุ่งหมายร่วมสร้างความรับผิดชอบทางสังคมร่วมกัน และร่วมสนับสนุนกิจกรรมของโรงเรียนที่ด้อยโอกาส ทั้งด้านงบประมาณ อุปกรณ์การทำงานเพื่อผลิตสื่อประชาสัมพันธ์รณรงค์ทางวัฒนธรรมที่ดีของชุมชนในพื้นที่ให้แพร่หลายออกไป

๓) หน่วยงานภาครัฐ ควรสนับสนุนสินค้าวัฒนธรรมชุมชน ที่สะท้อนอัตลักษณ์ของการอยู่ร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ เพื่อเพิ่มมูลค่าเพิ่มและส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน สร้างความเข้มแข็งของชุมชน

๔) องค์การบริหารส่วนตำบล อบต. ผู้บริหาร ผู้นำชุมชน มีแผนพัฒนาตำบลมีกลไกขับเคลื่อนการอยู่ร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ โดยสร้างตัวชี้วัดชุมชนพื้นที่สร้างสรรค์ในชุมชน และเปิดโอกาสให้ประชาชนในพื้นที่มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมและออกแบบกิจกรรมการอยู่ร่วมกันอย่างสร้างสรรค์

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลวิจัยไปใช้

๑) จากผลการวิจัยพบว่า การนำผลการวิจัยส่งเสริมกิจกรรมการอยู่ร่วมกันอย่างเป็นพื้นที่สร้างสรรค์แห่งการเรียนรู้ร่วมกันของคนทุกช่วงวัยไปเผยแพร่และนำไปปฏิบัติในพื้นที่ เพื่อให้เกิดการสร้างจิตสำนึกในการร่วมกันอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม นำไปสู่การพัฒนา ต่อยอด องค์ความรู้ที่ยั่งยืนให้กับชุมชน

๒) การสร้างเครือข่ายต้นแบบพื้นที่สร้างสรรค์แห่งการเรียนรู้ร่วมกันของคนทุกช่วงวัยผ่านกิจกรรมเยาวชน ในรูปแบบกิจกรรมพื้นที่สร้างสรรค์อย่างต่อเนื่อง เชื่อมโยงเครือข่ายในชุมชนและเครือข่ายภายนอกชุมชน เพื่อชูประเด็นชุมชนต้นแบบการอยู่ร่วมกันอย่างสร้างสรรค์

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

๑) วิจัยประเด็นการส่งเสริมการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรม การถ่ายทอดเรื่องราวในชุมชนของดีประจำพื้นที่ในเชิงอนุรักษ์วัฒนธรรม เพื่อเป็นแหล่งการเรียนรู้ สร้างรายได้ และความสุขในการทำงานร่วมกันของคนทุกช่วงวัยในพื้นที่

๒) วิจัยปฏิบัติการเชิงพื้นที่เกี่ยวกับยกระดับสินค้าท้องถิ่น เป็นภูมิปัญญาของชุมชน

๓) การวิจัยปฏิบัติการเชิงพื้นที่เกี่ยวกับการปลูกจิตสำนึกเยาวชนรักษามรดกเชิงวัฒนธรรม

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ:

กองบริการการศึกษา สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยรามคำแหงปีการศึกษา. การมีส่วนร่วมในการ
ทำงานของบุคลากรมหาวิทยาลัยรามคำแหง. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัย
รามคำแหง, ๒๕๕๗.

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. การจัดการเครือข่าย : กลยุทธ์สำคัญสู่ความสำเร็จของการปฏิรูป
การศึกษา. กรุงเทพมหานคร: บริษัทซัคเซสมีเดียจำกัด, ๒๕๔๓.

เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์. การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการดำเนินนโยบายของรัฐบาลด้านการ
บริการจัดหางาน. กรุงเทพมหานคร: กองแผนงานและสารสนเทศ กรมการจัดหางาน
กระทรวงแรงงาน, ๒๕๕๐.

คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระพุทธศาสนากับสังคมสงเคราะห์.
พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙.

เฉลียว บุรีภักดี และคนอื่นๆ. ชุมวิชาการวิจัยชุมชน. กระทรวงศึกษาธิการ, ชุดการเรียนรู้ด้วยตัวเอง.
กรุงเทพมหานคร: สำนักมาตรฐานการศึกษาสำนักงานสภานโยบายการศึกษาด้าน
๒๕๔๕.

ทิตนา แคมมณี. ศาสตร์การสอน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
๒๕๕๘.

นฤมล นิราทร. การสร้างเครือข่ายการทำงาน : ข้อควรพิจารณาบางประการ. กรุงเทพมหานคร:
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๓.

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์. แนวคิดแนวทางการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพมหานคร: กรมการพัฒนาชุมชน
กระทรวงมหาดไทย, ๒๕๕๐.

ประชุม สุวดีถิ. การตลาดอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพัฒนาบริหารศาสตร์, ๒๕๕๑.

ปัญญานันทภิกขุ. หัวใจคนดี. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ ธรรมสภา ไม่ระบุปีที่พิมพ์.

ปาริชาติ สถาปิตานนท์ และชัยวัฒน์ ถิระพันธุ์. สื่อสารกับสังคมเครือข่าย. เอกสารประกอบการฝึกอบรมหลักสูตร ๓ “การสร้างเครือข่ายที่มีพลัง”. กรุงเทพมหานคร: สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา สถาบันการเรียนรู้และพัฒนาประชาสังคม, ๒๕๕๖.

พจนานุกรมพระพุทธศาสนา. ฉบับการ์ตูน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ สกายบุ๊กส์, ๒๕๕๙.

พระเทพดิลก (ระแบบ ฐิตญาโณ). ธรรมปริทรรศน์. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔.

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). ภาษาธรรม. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ เสี่ยงเชียง, ๒๕๔๘.

พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต). พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลธรรม. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

_____. พัฒนาการแบบองค์รวมของเด็กไทย. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ๒๕๕๖.

พระเปลี่ยน ปญญาปทีโป. สัมปฐกธรรม ๗ อย่าง. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ สุภา, ๒๕๕๙.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต). ธรรมนุญชีวิต. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๔๗.

_____. ปรัชญาการศึกษาของไทย ภาคพุทธธรรม: แก่นนำการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ ผลิธัมม์, ๒๕๕๖.

_____. พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. กรุงเทพมหานคร: เพิ่มทรัพย์การพิมพ์, ๒๕๕๓.

_____. พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม (Dictionary of Buddhism). พิมพ์ครั้งที่ ๑๘. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

พระมหาสุทิตย์ อาภากร (อบอูน). เครือข่าย: ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ. กรุงเทพมหานคร: โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส), ๒๕๔๗.

เมตต์ เมตต์การุณจิต. การบริหารจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม : ประชาชน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นและราชการ. พิมพ์ครั้งที่ ๒ ฉบับปรับปรุง. กรุงเทพมหานคร: บึก พอยท์, ๒๕๕๓.

วิศิษฐ์ วังวิญญู. ความหมายเครือข่าย. เอกสารประกอบการสัมมนา เรื่อง “การสนทนาอย่างสร้างสรรค์”. เชียงราย: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการเสริมสร้างสุขภาพ, ๒๕๕๖.

สนธยา พลศรี. เครือข่ายการเรียนรู้ในงานพัฒนาชุมชน. กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส.พรีนติ้งเฮาส์, ๒๕๕๐.

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลสังฆปริณายก. **ธรรมประดับใจ**. กรุงเทพมหานคร:

หจก.โรงพิมพ์สุรวัฒน์, ๒๕๕๘.

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สหธรรมิก, ๒๕๖๐.

สมเด็จพระวันรัต สังฆนายก (กิตติโสภโณ). **ประวัติครุบาชัยและสัปปริสธรรมกถา**. ลำปาง: พิมพ์ใน

งานฉาปนกิจศพครุบาชัย, ๒๕๔๙.

สุภาวศ์ จันทวานิช. **วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ**. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่ง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๐.

สุรพล พะยอมแย้ม. **จิตวิทยาในงานชุมชน**. กรุงเทพมหานคร: บางกอก คอมพิวเตอร์เทรดจำกัด,

๒๕๕๖.

เสรี พงศ์พิศ. **วัฒนธรรมองค์การของโลกยุคใหม่ เครือข่าย ยุทธวิธีเพื่อประชาคมเข้มข้น ชุมชน**

เข้มแข็ง. กรุงเทพมหานคร: สถาบันส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน, ๒๕๔๘.

อรศรี งามวิทยาพงศ์. **คุยกันเรื่องความคิดกับศาสตราจารย์ นพ.ประเวศ วะสี**. กรุงเทพมหานคร:

มูลนิธิโกมล คีมทอง, ๒๕๔๑.

(๒) รายงานการวิจัย:

ชั้นทอง วัฒนะประดิษฐ์. “ชุมชนสันติสุขในพุทธศตวรรษที่ ๒๖ : ถอดบทเรียนชุมชนสันติสุขในพื้นที่ที่

มีความขัดแย้ง”. **รายงานวิจัย**. สาขาสันติศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง

กรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙.

(๓) วารสาร/บทความ:

กมลาศ ภูวนาธิพงศ์ และอำนาจ บัวศิริ. “โครงการสุขชีวีวิถีพุทธในชุมชนเมือง ยุค ๔.๐: กระบวนการ

มีส่วนร่วมของชุมชน บ้าน วัด โรงเรียน”. **รายงานวิจัย**. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัย

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๑.

ฟ้าลั่น กระสังข์. “ทุนชุมชนกับกระบวนการมีส่วนร่วมสู่การเป็นชุมชนพึ่งตนเอง: ศึกษาเปรียบเทียบ

ระหว่างชุมชนรางหวาย และหนองสาหร่าย อำเภอนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี”.

วารสารรังสิตบัณฑิตศึกษาในกลุ่มธุรกิจและสังคมศาสตร์. ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ (๒๕๖๒):

๖๑-๗๓.

ราเชนทร์ นพณัฐวงศ์และคณะ. “กระบวนการประชาสังคม “บวร” หลักในการพัฒนาชุมชนให้ยั่งยืน”. **บทความวิชาการ**. การประชุมวิชาการระดับชาติสหวิทยาการเอเชียอาคเนย์ ๒๕๕๙ ครั้งที่ ๓, ๒๕๕๙.

สมโภชน์ สุวรรณรัตน์. "การสร้างควมสามัคคีในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบด้วยหลักพุทธธรรม ". **วารสารสมาคมนักวิจัยแห่งประเทศไทย**. ปีที่ ๒๒ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๖๐): ๑๙๔.

สุชาดา จักรพิสุทธิ์. “การศึกษาทางเลือกของชุมชน”. **วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น**. ปีที่ ๒๗ ฉบับที่ ๔ (มิถุนายน-สิงหาคม, ๒๕๔๗): ๑๘-๒๓.

อนันต์ คติยะจันทร์. “การอนุรักษ์ชุมชนกับวิถีชีวิตชุมชนและสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมของชุมชนริมปากแม่น้ำห้วยหลวง จังหวัดหนองคาย”. **วารสารปัญญาภิวัฒน์**. ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – เมษายน ๒๕๖๓): ๒๘๑.

อัญธิชา มั่นคง. “บทบาทของทุนทางวัฒนธรรมกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน กรณีศึกษาชุมชนในตำบลบ้านตู่ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา”. **วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย**. ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๓๙ (๒๕๖๐): ๙๐-๑๐๐.

อารียา บุญทวี. “แนวทางการพัฒนาศักยภาพทุนทางวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของอำเภอคลองเขื่อน จังหวัดฉะเชิงเทรา”. **วารสารมนุษยสังคมปริทัศน์**. ปีที่ ๒๐ ฉบับที่ ๑ (๒๕๖๑): ๖๗.

(๔) เอกสารที่ไม่ได้ตีพิมพ์:

คู่มือปฏิบัติงานการบูรณาการพันธกิจ. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๑ ที่ประเทศได้ทำการพัฒนาชุมชนฐานราก.

นโยบายและยุทธศาสตร์การอุดมศึกษาวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. ๒๕๖๓ – ๒๕๓๐ และแผนด้านวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. ๒๕๖๓ – ๒๕๖๕.

นโยบายและยุทธศาสตร์การอุดมศึกษาวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. ๒๕๖๓ – ๒๕๓๐ และแผนด้านวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. ๒๕๖๓ – ๒๕๖๕.

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๖๔).

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ ญาณสังวรเถระ (เจริญ ญาณวโร). **สัปปริสธรรมกถา**. พิมพ์ในงานเสด็จพระราชทานเพลิง นายกวี เหวียนระวี ป.ม. ท.ช. ณ เมรุหลวงวัดเทพศิรินทราวาส. กรุงเทพมหานคร: วัดเทพศิรินทราวาส, ๕ กรกฎาคม ๒๕๐๙.

สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช (จวน อุฏฐายี). สัมปฐกธรรม. หนังสืออนุสรณ์เนื่อง
ในโอกาสงานสถาปนา ๑๐๐ ปี วัดบวรนิเวศราชวรวิหาร, กรุงเทพมหานคร: ๒๕๖๐.

(๕) สื่ออิเล็กทรอนิกส์:

๑๒ ตัวชี้วัด สุขภาพคนไทยต่างเจนอเรชัน. เจเนอเรชัน. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: https://www.hiso.or.th/hiso/picture/reportHealth/ThaiHealth2016/thai2016_3.pdf [สืบค้นเมื่อ ๑๙ ธันวาคม ๒๕๖๖].

Brand Inside. ทะเลาะอีกแล้ว?. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://brandinside.asia/work-happy-all-generation/> [สืบค้นเมื่อ ๑๙ ธันวาคม ๒๕๖๖].

Creative Economy. พาเศรษฐกิจไทยก้าวไกลสู่สากล. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.nxpo.or.th/th/9440/> [สืบค้นเมื่อ ๑๖ ตุลาคม ๒๕๖๕].

Modern-Midlife. ช่องว่างระหว่างวัย (Generation Gap) กำแพงแห่งความรักความเข้าใจ. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.modernmidlife.net/?p=1295> [สืบค้นเมื่อ ๑๙ ธันวาคม ๒๕๖๖].

Post Today. เข้าใจความต่างคน ๔ เจเนอเรชัน. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.posttoday.com/life/healthy/587633> [สืบค้นเมื่อ ๑๙ ธันวาคม ๒๕๖๖].

Thai Bev. การอนุรักษ์ศิลปะและวัฒนธรรมของชาติ รายงานการพัฒนายั่งยืน ๒๕๖๒. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: https://sustainability.thaibev.com/2019/th/arts_culture.php [สืบค้นเมื่อ ๑๖ ตุลาคม ๒๕๖๕].

Thomas, ช่องว่างระหว่างวัย กลายเป็นปัญหาใหญ่ของสังคมผู้สูงอายุ. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://thomasthailand.co/social-movement/เมื่อเรื่อง-ช่องว่างระหว่างวัย> [สืบค้นเมื่อ ๑๙ ธันวาคม ๒๕๖๖].

กรมการศาสนา. การดำเนินงานชุมชนคุณธรรมขับเคลื่อนด้วยพลังบวร. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: https://www.dra.go.th/files/news_center/5c5a905fc6c1a.pdf [สืบค้นเมื่อ ๒๕ ธันวาคม ๒๕๖๖].

กรุงเทพธุรกิจ. ลดขัดแย้งระหว่างรุ่น. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.bangkokbiznews.com/blogs/columnist/963886> [สืบค้นเมื่อ ๑๙ ธันวาคม ๒๕๖๖].

กันยา ประเสริฐสกุล. บวชอยู่ที่บ้าน สัมปฐกธรรม ๗ พุทธศาสนิกชน. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.youyude.com/watch?v=08xHeulqEo> [สืบค้นเมื่อ ๑๙ ธันวาคม ๒๕๖๖].

กาญจนา ตั้งชลทิพย์. คริวเรือนข้ามรุ่น รูปแบบครอบครัวที่กำลังมาแรงในสังคมไทย พ่อแม่ไม่อยู่ อยู่กับตายาย อยู่กับปู่ย่าเฒ่า. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.theprachakorn.com/newsDetail.php?id=81> [สืบค้นเมื่อ ๑๙ ธันวาคม ๒๕๖๖].

ถวิล อนุรักษ์เวช, การบริหารจัดการตามหลักสัปปุริสธรรม ๗. [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://thawin09.blogspot.com/2017/02/blog-post_12.html [สืบค้นเมื่อ ๑๖ มกราคม ๒๕๖๗].

พระครูศรีปริยัติวิสุทธิ (โกวิท เมฆขุนทด). สัปปุริสธรรม ๗. รายการธรรมะทำไม รายการส่งเสริมพระพุทธศาสนาทางช่อง PSI สารคดี. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: https://www.youtube.com/watch?v=_clHZkR48Tc [สืบค้นเมื่อ ๘ มกราคม ๒๕๖๗].

พระครูศรีปริยัติวิสุทธิ (โกวิท เมฆขุนทด). สัปปุริสธรรม ๗. รายการธรรมะทำไม รายการส่งเสริมพระพุทธศาสนาทางช่อง PSI สารคดี. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.youtube.com/watch?v=UEkWLxGbnkw> [สืบค้นเมื่อ ๘ มกราคม ๒๕๖๗].

พระมหาสมชาย ฐานวุฑโฒ. สัปปุริสธรรม ๗. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.dmc.tv> [สืบค้นเมื่อ ๑๙ มกราคม ๒๕๖๗].

พระราชวิสุทธิดิลก (ละเอียต กิตติสุขุโม). สัปปุริสธรรม ธรรมของคนดี. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: https://www.youtube.com/watch?v=_clHZkR48Tc [สืบค้นเมื่อ ๑๖ มกราคม ๒๕๖๗].

วชิรวัชร งามละม่อม และนักวิชาการและนักวิจัย สถาบัน TDRM. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: file.siam2web.com>trdmjournal [๒๘ ธันวาคม ๒๕๖๖].

ศาลากลางจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. กรุงเทพมหานครโลกอยุธยา. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://ww2.ayutthaya.go.th/content/vision> [สืบค้นเมื่อ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๖๕].

อาทิตยา เสมอ่วม. พื้นที่สร้างสรรค์กับการพัฒนาเด็กในสภาวะยากลำบาก. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://ethesisarchive.library.tu.ac.th/thesis/2015/TU_2015_5505030238_3380_3655.df [สืบค้นเมื่อ ๒๕ สิงหาคม ๒๕๖๔].

(๖) สัมภาษณ์/สนทนากลุ่ม:

สัมภาษณ์, เด็กชายกิตติกร คลังสมบัติ. เยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มที่ ๓, ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

สัมภาษณ์, เด็กหญิงดาริณี พัสสร. เยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มที่ ๒, ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

สัมภาษณ์, เด็กหญิงพิมพ์ลภัส ทิวแพ. เยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มที่ ๒, ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

สัมภาษณ์, เด็กหญิงวรัญฐิกา สุจารีกุล. เยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มที่ ๔, ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

สัมภาษณ์, เด็กหญิงเหมือนฝัน รอดมายู. เยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มที่ ๕, ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

สัมภาษณ์, นางกนกวรรณ ไวยภาคย์. ประชาชนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มที่ ๓, ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

สัมภาษณ์, นางขวัญจิต พัทธ์. ประชาชนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มที่ ๒, ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

สัมภาษณ์, นางนุสรา ปาทาน. ประชาชนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มที่ ๒, ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

สัมภาษณ์, นางละมัย เข้มมณี. ผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มที่ ๒, ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

สัมภาษณ์, นางสมใจ มะโนตุลย์. ประชาชนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มที่ ๓, ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

สัมภาษณ์, นางสาวนีกา เสมสายันท์. ผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มที่ ๔, ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

สัมภาษณ์, นางสาว ภูนิล. ผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มที่ ๑, ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

สัมภาษณ์, นางสาวปราณี กะโห้ทอง. ประชาชนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มที่ ๓, ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

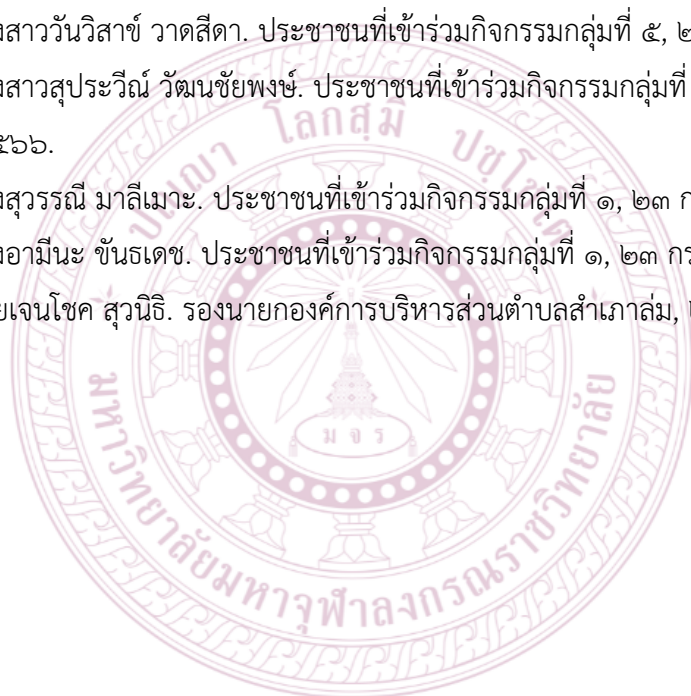
สัมภาษณ์, นางสาววันวิสาข์ วาดสีดา. ประชาชนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มที่ ๕, ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

สัมภาษณ์, นางสาวสุประวีณ์ วัฒนชัยพงษ์. ประชาชนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มที่ ๕, ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

สัมภาษณ์, นางสาวรณิ มาลีเมาะ. ประชาชนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มที่ ๑, ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

สัมภาษณ์, นางอามีนะ ชันธเดช. ประชาชนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มที่ ๑, ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

สัมภาษณ์, นายเจนโชค สุวนิธิ. รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลสำเภาล่ม, ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

๒. ภาษาอังกฤษ

1. Secondary Sources

(I) Books:

Cohen, John M. and Uphoff, Norman T. **Rural Development Participation: Concepts and Measures for Project Design, Implementation and Evaluation**. New York: the Rural Development Committee Center for international studies, Cornell University, 1977.

Margaret J. Wheatley. **Leadership and the New Science: Discovering Order in a Chaotic World**. 2nd Edition. San Francisco: Berrett-Koehler Publishers, 1999.

United Nations. **Yearbook of International Trade Statistics**. United Nations: UN Press, 1987.

(II) Articles:

Joseph M. Putti. “Work Values and Organizational Commitment: A Study in the Asian Context”. **Human Relations**. Vol. 42 No. 3 (November, 1989): 275-288.

Phrabaidega Supot. “A Study of the Processes of Natural Resources and Community Organization culture Management in Ubonratchathani Province”. **Journal of International Buddhist Studies**. Vol. 6 No. 1 (June 2015):96-103.

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ชุดที่ ๑ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview)

คำชี้แจง แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) ประกอบไปด้วย ๓ ตอน คือ

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ถูกสัมภาษณ์

ตอนที่ ๒ ข้อคำถามเกี่ยวกับแนวคิด หลักการ กระบวนการ รูปแบบความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย และพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย

ตอนที่ ๓ ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ถูกสัมภาษณ์

ชื่อ-นามสกุล.....

ตำแหน่งการทำงาน.....

ที่อยู่สถานที่ทำงาน.....

อายุ.....ปี นับถือศาสนา เพศ ☐ ชาย ☐ หญิง

บ้านที่อยู่อาศัย.....

หมู่ที่.....ตำบล.....อำเภอ.....

จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....

เบอร์โทรศัพท์ที่สามารถติดต่อได้.....

E-mail.....ไลน์.....

วัน/เดือน/ปี ที่เข้าร่วม.....

ตอนที่ ๒ ข้อคำถามเกี่ยวกับแนวคิด หลักการ กระบวนการ รูปแบบความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย และพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย

๒.๑ ท่านคิดว่า การสร้างความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย มีความสำคัญและมีประโยชน์ต่อชุมชนมากน้อยเพียงไร (กรุณาอธิบายพร้อมยกตัวอย่างประกอบ)

.....

.....

.....

๒.๒ มีใคร หรือหน่วยงานใดบ้าง ที่จะเป็นหลัก หรือแกนนำสำคัญ ในการสร้างความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย ถ้ามี ผลที่ได้รับเป็นอย่างไร (กรุณาอธิบายพร้อมยกตัวอย่างประกอบ)

.....

.....

.....

๒.๓ ท่านคิดว่า คนสามวัยในชุมชน สามารถถ่ายทอดเรื่องราวท้องถิ่นในส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมเพื่อยกระดับทุนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ สู่สังคมภายนอกได้หรือไม่ เพราะเหตุใด (กรุณาอธิบายพร้อมยกตัวอย่างประกอบ)

.....

.....

๒.๔ ท่านคิดว่าวิธีการใดบ้าง จะช่วยสร้างรูปแบบความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมชุมชนได้ (กรุณาอธิบายพร้อมยกตัวอย่างประกอบ)

.....

.....

.....

๒.๕ ท่านคิดว่า กระบวนการสร้างความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย มีขั้นตอนอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

๒.๖ ท่านคิดว่า ควรจัดกิจกรรมอย่างไร เพื่อช่วยสร้างสร้างความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย

.....

.....

.....

๒.๗ หน่วยงานใดบ้าง ที่จะช่วยสนับสนุนให้เกิดการเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคม

.....

.....

.....

๒.๘ แนวทางพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัยเพื่อนำไปสู่การพัฒนาแบบยั่งยืน ควรมีโครงการหรือกิจกรรมอะไรบ้าง (กรุณาอธิบายพร้อมยกตัวอย่างประกอบ)

.....

.....

.....

ตอนที่ ๓ ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ชุดที่ ๒ การสนทนากลุ่มย่อย

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย
๒. เพื่อหาแนวทางกระบวนการสร้างความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย
๓. เพื่อพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัยในชุมชน ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media)

ประเด็นเสวนา

๑. วิธีการพัฒนารูปแบบความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย ควรเป็นอย่างไร
๒. ชุมชนต้องการให้นำเสนอจุดเด่น ผ่านสื่อสร้างสรรค์ในการพัฒนากระบวนการสร้างความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย
๓. กระบวนการบูรณาการกิจกรรมสื่อสรรค์เพื่อพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย สู่ชุมชนอย่างไร
๔. การสร้างเครือข่ายชุมชนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือและส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย นำไปสู่การพัฒนาแบบยั่งยืน ควรเป็นอย่างไร

ชุดที่ ๓ ชุดกิจกรรมเชิงปฏิบัติการ

- ๑) ชุดกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อม ผ่านคนสามวัย
- ๒) ชุดกิจกรรมด้านเศรษฐกิจ ผ่านคนสามวัย
- ๓) ชุดกิจกรรมด้านประเพณี ผ่านคนสามวัย
- ๔) ชุดกิจกรรมด้านสังคมเกี่ยวกับการอยู่ร่วมการอย่างสมานฉันท์ ผ่านคนสามวัย

ภาคผนวก ข
รายนามผู้เข้าร่วมโครงการฝึกอบรม/ร่วมสนทนากลุ่ม

รายชื่อผู้เข้าร่วมโครงการฝึกอบรม การพิมพ์ผ้าจากใบไม้
ภายใต้โครงการวิจัย “พื้นที่สร้างสรรค์จากคนสามวัย: การพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริม
พื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย”

ระหว่างวันที่ 21 - 23 กรกฎาคม 2566

ณ อบต.สำนาลัม อำเภอนครศรีอยุธยา จังหวัดนครศรีอยุธยา

ที่	ชื่อ-นามสกุล	ลายมือชื่อ	หมายเหตุ
1	นางสาวสุวรรณี มาลีเมาะ /		
2	นางพนม ชันธสอน /		
3	นางสมร ภูนิล /	สพง ภูนิล	
4	นางสาวจรินทร์ ภูทวี /		
5	นางสาวทองใบ สิทธิประเสริฐ /		
6	นางสาวสระระเห ทองคำ /	สระระเห ทองคำ	
7	นางสาวขวัญจิต พัทธ์ /	ขวัญจิต พัทธ์	
8	นางสาววรารณ สดสี ✓		
9	นางสาวยุพร รื่นเพียร ✓		
10	นางสมนึก เสมอพันธ์ ✓	สมนึก เสมอพันธ์	
11	นางอำนิช ชันเดช ✓		
12	นางสมใจ มะโนตุลย์	สมใจ มะโนตุลย์	
13	นางวีรยา มารแท้ ✓		
14	นางสกลรัตน์ วงษ์ครุฑ /	สกลรัตน์ วงษ์ครุฑ	
15	นางสาววาสนา เขียวสุวรรณ ✓	วาสนา เขียวสุวรรณ	
✓ 16	นางสมใจ พูลทรัพย์ ✓		
17	นางสาวรัชณี มุ่งอินทร์		
✓ 18	นางทองอยู่ พัทธ์ ✓	ทองอยู่ พัทธ์	

19	นางกนกวรรณ ไวยภาคย์	✓		
20	นางละมัย เข็มมณี	✓		
21	นางจรวรรณ สิงขรแก้ว	✓	จรวรรณ สิงขรแก้ว	
22	นางอนิษฐา เตชะเกษรินทร์	✓	อนิษฐา 1051เกษรินทร์	
23	นางสายหยุด กุห์วี	✓		
24	นางสาวปราณี กะให้ทอง	✓		
25	นางนุสรา ปาทาน	✓	นุสรา	
✓ 26	เด็กหญิงเหมือนฝัน รอดมาญ (1991)	✓	ศักดิ์ธนา แสงแจ้ง	✓
✓ 27	เด็กหญิงดาริมิ พัสสร	✓	ดาริมิ พัสสร	
28	เด็กชายกิตติกร คลังสมบัติ	✓	กิตติกร คลังสมบัติ	
29	เด็กหญิงวรัญฑริกา สุจาริกุล	✓	วรัญฑริกา สุจาริกุล	
30	เด็กหญิงพิมพ์ลภัส ทิวแพ	✓	พิมพ์ลภัส ทิวแพ	
31	น.ส. สุพรรณิศา วัฒนชัยทอง		สุพรรณิศา วัฒนชัยทอง	
32	น.ส. รัชฎาภรณ์ ขอดสี		รัชฎาภรณ์ ขอดสี	

นาง นุสนา สุรัตน์ทิพย์

๗๗ ๗๗๗๗ แก้วรัตนใจโกมา

()

ผู้จัดทำ

แบบ สท.๐๑.

หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วันที่ ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๗

เรื่อง การรับรองการใช้ประโยชน์ของผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

เรียน ผู้อำนวยการมหาวิทยาลัยพุทธธรรมข้าพเจ้า พ.ศ.ดร. เมธาพันธ์ โพธิ์ธีรโรจน์ ตำแหน่ง รองคณบดีฝ่ายบริหารชื่อหน่วยงาน/องค์กร/ชุมชน คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ที่อยู่ ๗๑ หมู่ ๑ ต.สีไทร อ.เมือง จ.พิจิตร ๓๖๐๐๐๐ โทรศัพท์ ๐๖๖-๕๕๕๕-๐๐๐ ต่อ ๘๔๔๔ โทรสาร ๐๖๖-๕๕๕-๐๐๐ขอรับรองว่าได้มีการนำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เรื่อง
พิธีกรรมสร้างวัดจากคนสามวัย : การพัฒนาเครือข่ายคนรุ่นใหม่เพื่อส่งเสริม
พิธีกรรมสร้างวัดชุมชนจากคนสามวัยซึ่งเป็นผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ของ พระมหานันทวิทย์ เกษมธรรมา, ดร. เมตตา
ได้นำไปใช้ประโยชน์ ดังนี้

- ☒ การใช้ประโยชน์เชิงวิชาการ เช่น การบรรยาย การสอน การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน
- ☒ การใช้ประโยชน์ด้านความรู้ในพระพุทธศาสนา
- ☐ การใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ เช่น งานวิจัยและ/หรืองานสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาสิ่งประดิษฐ์
- ☐ การใช้ประโยชน์เชิงนโยบายหรือระดับประเทศ
- ☒ การใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์เป้าหมายของงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

ช่วงเวลาที่น่าไปใช้ประโยชน์ ตั้งแต่ ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๗ จนถึง ๓๐ มกราคม ๒๕๖๘ ซึ่งการนำ
ผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ เรื่องนี้ไปใช้ประโยชน์นั้น ก่อให้เกิดผลดี ดังนี้

เกิดประโยชน์ในกิจกรรมต่างๆ ในช่วงระยะวันสงกรานต์ในพระอาราม
ราชภัฏวชิรเวศน์จังหวัดสุพรรณบุรี ด้วยพระมหาเถรานุเถระนำกิจกรรมมาปฏิบัติ
ในกิจกรรมต่างๆ ทำให้เกิดความร่วมมือกันของพระภิกษุสงฆ์และฆราวาส

ขอรับรองว่าข้อความข้างต้นเป็นจริงทุกประการ

ลงชื่อ

(พ.ศ.ดร.เมธาพันธ์ โพธิ์ธีรโรจน์)

ตำแหน่ง

รองคณบดีฝ่ายบริหาร คณะมนุษยศาสตร์

หมายเหตุ: ท่านสามารถประทับตราของหน่วยงานในเอกสารนี้ได้ (ถ้ามี)

**ใบรับรองจริยธรรมการวิจัยของข้อเสนอการวิจัย
เอกสารข้อมูลคำอธิบายสำหรับผู้เข้าร่วมการวิจัยและไบนินยอม**

หมายเลขข้อเสนอการวิจัย ว.๑๘๐/๒๕๖๖

ข้อเสนอการวิจัยนี้และเอกสารประกอบของข้อเสนอการวิจัยตามรายงานการแสดงด้านล่าง ได้รับการพิจารณาจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยแล้ว คณะกรรมการฯ มีความเห็นว่าข้อเสนอการวิจัยที่จะดำเนินการมีความสอดคล้องกับหลักจริยธรรมสากล ตลอดจนกฎหมาย ข้อบังคับและข้อกำหนดภายในประเทศ จึงเห็นสมควรให้ดำเนินการวิจัยตามข้อเสนอการวิจัยนี้ได้

ชื่อข้อเสนอการวิจัย: พื้นที่สร้างสรรค์จากคนสามวัย: การพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย
(Creative Spaces from Three Generations: Development of A Collaboration Network for Promoting Creative Spaces with Social Cultural Capital through Three Generations)

รหัสข้อเสนอการวิจัย: MCU RS 800766035

สถาบันที่สังกัด: สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้วิจัยหลัก: พระมหานันทวิทย์ อธิภทโท (แก้วบุตรดี), ดร.

เอกสารที่พิจารณาพบทวน

๑. แบบเสนอโครงการวิจัย	ฉบับที่ วันที่ ๑๕ มีนาคม ๒๕๖๖
๒. เอกสารชี้แจงข้อมูลผู้เข้าร่วมการวิจัย	ฉบับที่ วันที่ ๑๕ มีนาคม ๒๕๖๖
๓. หนังสือแสดงเจตนายินยอมเข้าร่วมการวิจัย	ฉบับที่ วันที่ ๑๕ มีนาคม ๒๕๖๖
๔. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล	ฉบับที่ วันที่ ๑๕ มีนาคม ๒๕๖๖

(พระมหาสมบุญ ฐิตินิโก, รศ.ดร.)

ประธานคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๑๐ เมษายน ๒๕๖๖

หมายเลขใบรับรอง: ว.๑๘๐/๒๕๖๖

วันที่ให้การรับรอง: ๑๐ เมษายน ๒๕๖๖

วันหมดอายุใบรับรอง: ๑๐ เมษายน ๒๕๖๗

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

ที่ อว ๘๐๐๗/ว.๑๘๐

๑๐ เมษายน ๒๕๖๖

เรื่อง รับรองจริยธรรมการวิจัยของข้อเสนอการวิจัย

เรียน พระมหานันทวิทย์ อีรภทโท (แก้วบุตรดี), ดร. / นักวิจัย สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์

ตามที่ท่านได้มีหนังสือขอใบรับรองจริยธรรมการวิจัยของข้อเสนอการวิจัย เพื่อทำการวิจัยในเรื่อง “พื้นที่สร้างสรรค์จากคนสามวัย: การพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย” สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย ได้พิจารณาข้อเสนอการวิจัยของท่านแล้ว มีความเห็นว่า ข้อเสนอการวิจัยที่จะดำเนินการนี้ มีความสอดคล้องกับหลักจริยธรรมสากล ตลอดจนกฎหมาย ข้อบังคับและข้อกำหนด ไม่ต้องแก้ไขปรับปรุงแต่ประการใด จึงเห็นสมควรให้ดำเนินการวิจัยตามข้อเสนอการวิจัยนี้ได้

จึงเรียนมาเพื่อทราบและดำเนินการต่อไป.

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระมหาสมบุญ วุฑฒิโกโร, รศ.ดร.)

ประธานคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ภาคผนวก จ
ภาพกิจกรรมการวิจัย

ประวัติผู้วิจัย

๑. หัวหน้าโครงการวิจัย

(๑) ชื่อ – นามสกุล (ภาษาไทย) พระมหานันทวิทย์ ชีรภโท,ดร. (แก้วบุตรดี)
(ภาษาอังกฤษ) Phramaha Nuntawit Dhirabhaddo, Dr.

(๒) หมายเลขบัตรประจำตัวประชาชน

(๓) ประวัติการศึกษา น.ธ.เอก, เปรียญธรรม ๖ ประโยค

ปริญญาตรี พุทธศาสตรบัณฑิต (พธ.บ) สาขาการสอนสังคมศึกษา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ปริญญาโท พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พธ.ม.) สาขาปรัชญา มหา
วิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ปริญญาเอก หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธ
จิตวิทยา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

(๔) ตำแหน่ง นักวิจัย สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย

อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชาจิตวิทยาและการแนะแนว
ภาควิชาจิตวิทยาและการแนะแนว คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

(๕) ที่อยู่ สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย เลขที่ ๗๙ หมู่ที่ ๑ หลักกิโลเมตรที่ ๕๕ ตำบลลำไทร
อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา รหัสไปรษณีย์ ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐๓๕-๒๔๘๐๐๐

E-mail: sakorn_๔๙@hotmail.com

(๖) ประสบการณ์ด้านงานวิจัย

(๘.๑) รายงานวิจัย

พ.ศ. ๒๕๕๒ การสร้างและพัฒนาแบบวัดความสุขของประชาชนตามหลักคำสอนของ
พระพุทธศาสนา (ผู้ร่วม)

พ.ศ. ๒๕๕๖ การสังเคราะห์งานวิจัยของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ (หัวหน้า)

พ.ศ. ๒๕๕๗ สวัสดิการสังคมเชิงพุทธ : รูปแบบและการสร้างพลังชุมชน (หัวหน้า)

พ.ศ. ๒๕๕๘ รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืนของชุมชนตามแนวทางพระพุทธศาสนา (หัวหน้า)

พ.ศ. ๒๕๕๙ รูปแบบการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสร้างเสริมคุณภาพชีวิตที่ดี ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง(หัวหน้า)

พ.ศ. ๒๕๕๙ การเสริมสร้างจริยธรรมสำหรับผู้ต้องขังในเขตกรุงเทพมหานคร (หัวหน้า)

พ.ศ. ๒๕๖๐ การจัดการศึกษาเพื่อความเท่าเทียมของกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทยและลาว (หัวหน้า)

พ.ศ. ๒๕๖๑ การบริหารจัดการผ้าทอพื้นเมืองเพื่ออัตลักษณ์ที่โดดเด่นในอาเซียน (ผู้ร่วม)

พ.ศ. ๒๕๖๑ การพัฒนาตัวชี้วัดพหุพลังวิถีพุทธของผู้สูงอายุกลุ่มผู้เกษียณราชการ (ผู้ร่วม)

พ.ศ. ๒๕๖๓ การพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุข (พุทธ คริสต์ อิสลาม) ตามหลักคำสอนของศาสนา (ผู้ร่วม)

พ.ศ. ๒๕๖๔ แท้ก็ชื่นชมธรรม : การสร้างเครือข่ายในพัฒนาคุณภาพผู้ขับรถแท็กซี่ในเขตกรุงเทพมหานครในด้านการมีจิตให้บริการที่ดี (ผู้ร่วม)

พ.ศ. ๒๕๖๕ วิถีเมืองแห่งความสุขต้นแบบ: การถอดบทเรียนเพื่อพัฒนาเมืองพุทธวัฒนธรรมแห่งความสุข (หัวหน้า)

(๖.๒) การเผยแพร่ผลงานวิจัย/การตีพิมพ์/การนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์

บทความทางวิชาการ

การเผยแพร่ผลงานบทความวิจัย

๑.รูปแบบการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสร้างเสริมคุณภาพชีวิตที่ดี ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ TCI ๑ ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๔ (๒๐๑๘): (ตุลาคม - ธันวาคม ๒๕๖๑)

๒.สวัสดิการสังคมเชิงพุทธ : รูปแบบและการสร้างพลังชุมชน วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ TCI ๑ ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๒ (๒๐๑๘): (เมษายน-มิถุนายน ๒๕๖๑)

๓. รูปแบบการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสร้างเสริมคุณภาพชีวิตที่ดี ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยา TCI ๑ ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๖ (๒๐๒๐): มิถุนายน ๒๕๖๓

๒ ผู้ร่วมวิจัย

(๑) ชื่อ - นามสกุล (ภาษาไทย) รองศาสตราจารย์ ดร.กมลาศ ภูวนาธิพงศ์
(ภาษาอังกฤษ) Assoc.Prof Dr.Kamalas Phoowachathipong

(๒) หมายเลขบัตรประจำตัวประชาชน ๓ ๘๔๑๓ ๐๐๐๓๙ ๐๒๔

(๓) ประวัติการศึกษา นศ.บ. (ประชาสัมพันธ์) เกียรตินิยมอันดับ ๒

วท.ม.(จิตวิทยาพัฒนาการ)

พธ.ด. (พระพุทธศาสนา)

(๔) ตำแหน่ง อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธ
จิตวิทยา ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

(๕) ที่อยู่ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
เลขที่ ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร จังหวัด
พระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐ โทรศัพท์ ๐๓๕-๒๔๘๐๐๐ มือถือ
๐๙๕-๕๕๖-๘๘๖๔ E-mail: kamalas๒๐๑๓@gmail.com

(๖) ประสบการณ์ในการสอน

ระดับปริญญาตรี

๑. จิตวิทยาพัฒนาการทุกช่วงวัย

๒. จิตวิทยาผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ

ระดับปริญญาโท

๑. การวัดและการประเมินทางพุทธจิตวิทยาการปรึกษา

๒. ระเบียบวิธีวิจัยทางจิตวิทยา

๓. พุทธจิตวิทยาการพัฒนาศักยภาพมนุษย์

๔. จิตวิทยาผู้คิดและการเรียนรู้

๕. สถิติเพื่อการวิจัยทางจิตวิทยา

๖. กระบวนการและทักษะการปรึกษาทางพุทธจิตวิทยา

ระดับปริญญาเอก

๑. จิตวิทยาการเรียนรู้

๒. การทดสอบและการประเมินทางจิตวิทยา

๓. พุทธจิตวิทยาเพื่อการปรึกษา

๔. จิตวิทยาการศึกษาคบครัวและผู้สูงอายุ
๕. การฝึกปฏิบัติการศึกษาทางพุทธจิตวิทยา
๖. สถิติเพื่อการวิจัยขั้นสูงทางพุทธจิตวิทยา

(๗) ความเชี่ยวชาญพิเศษ

- ผู้ทรงคุณวุฒิสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มจร. รับผิดชอบตรวจสอบและประเมินผลงานวิจัยของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์
- คณะทำงานขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศด้านการเมือง สภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ (ร่างหลักสูตรระดับปริญญาตรี พุทธศาสนากับวัฒนธรรมประชาธิปไตย)
- วิทยากรร่วมอบรมกับผู้ต้องขังคดียาเสพติด
- โครงการพัฒนาชุดความรู้ เรื่องวัฒนธรรมพลเมืองประชาธิปไตย ตามแนวพุทธในหัวข้อ : พระพุทธศาสนากับค่านิยมการมีจิตสาธารณะ
- โครงการอบรมแนวทางการดำเนินโครงการพัฒนาสมรรถนะพระสอนศีลธรรมตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
- โครงการร่างแนวทางการจัดการเรียนรู้บูรณาการสาระเรียนรู้พระพุทธศาสนาชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ และธรรมศึกษาชั้นตรี

(๘) ผลงานวิชาการ

(๘.๑) รายงานวิจัย

หัวหน้าโครงการวิจัย

๑. กมลาศ ภูวนาธิพงค์. “การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของสาระการเรียนรู้หลักสูตรธรรมศึกษาและหลักสูตรวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียน”. รายงานการวิจัย. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (๒๕๕๘).

๒. กมลาศ ภูวนาธิพงค์. “ค่านิยมและพฤติกรรมต้นแบบการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ตามแนวพุทธจิตวิทยาบูรณาการของสามเณร”. รายงานการวิจัย. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (๒๕๖๐).

๓. กมลาศ ภูวนาธิพงค์ และพุทธชาติ แผนสมบุญ. “กระบวนการเรียนรู้เพื่อการจัดการเครือข่ายพระสงฆ์พิทักษ์วัฒนธรรม”. รายงานการวิจัย. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (๒๕๖๑).

๔. กมลาค ภูวนาธิพงศ์ และพุทธชาติ แผนสมบุญ. “รูปแบบและกระบวนการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย”. **รายงานการวิจัย**. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (๒๕๖๑)

๕. กมลาค ภูวนาธิพงศ์ และอำนาจ บัวศิริ. “โครงการสุขชีวีวิถีพุทธ : ในชุมชนเมือง ยุค ๔.๐: กระบวนการมีส่วนร่วมชุมชน บ้านวัด โรงเรียน”. **รายงานการวิจัย**. คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (๒๕๖๑).

๖. กมลาค ภูวนาธิพงศ์ และคณะ. “การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างจิตสำนึกด้านคุณธรรมตามหลักพุทธจิตวิทยาสำหรับเยาวชน” “โครงการวิจัยรับใช้สังคมท้อปเทรนด์สู่ท้อปมายด์ ปี ๒๕๖๑ (วินัย ใฝ่ดี มีจิตอาสาเพื่อสังคม)”. **รายงานการวิจัย**. ทูสนับสนุนบริษัทท้อปเทรนด์แมนูเฟอริง จำกัด และสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (๒๕๖๑). (ปิดโครงการ ๒๕๖๓)

๗. กมลาค ภูวนาธิพงศ์ และคณะ. “โครงการนวัตกรรมสุขภาวะวิถีพุทธและพุทธจิตวิทยาบำบัดเพื่อลดปัจจัยเสี่ยงภาวะซึมเศร้าของเยาวชนไทย”. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพและสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย รหัสโครงการ ๖๒-๐๐๐๕๓. (๒๕๖๒). **รายงานวิจัย**. หัวหน้าโครงการวิจัยย่อย ภายใต้โครงการการเสริมสร้างสุขภาวะเชิงพุทธของหน่วยงานอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต) ในสังคมไทย โดย พระสุธีรัตนบัณฑิต รศ.ดร.

๘. กมลาค ภูวนาธิพงศ์ และคณะ. “การพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนทางศาสนาในพื้นที่ภาคกลางและภาคใต้”. **รายงานวิจัย**. คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ปีงบประมาณ ๒๕๖๓

๙. กมลาค ภูวนาธิพงศ์ และคณะ “รูปแบบการออกกำลังกายด้วยการเจริญสติของผู้สูงอายุในจังหวัดฉะเชิงเทรา”. **รายงานวิจัย**. คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปีงบประมาณ ๒๕๖๑ (ปิดโครงการ ๒๕๖๓)

ผู้ร่วมวิจัย

๑. พระมหาสุทิตย์ อาภากร ดร., กมลาค ภูวนาธิพงศ์. “การสร้างและพัฒนาตัวชี้วัดความสุขของประชาชนตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา”. **รายงานการวิจัย**. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (๒๕๕๘).

๒. พระมหานันทวิทย์ อธิภทฺโท, กมลาค ภูวนาธิพงศ์, ดร.อัคนันท์ อริยศรีพงษ์. “การเสริมสร้างจริยธรรมสำหรับผู้ต้องขังในเขตกรุงเทพมหานคร”. **รายงานวิจัย**. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (๒๕๕๙).

๓. พระเทพปวรเมธี, รศ.ดร. (ประสิทธิ์ พรหมรังสี อินทรกรุงเกา), กมลาค ภูวนาธิ พงศ์, ชันทอง วัฒนะประดิษฐ์, ญาศุภินท อินทรกรุงเกา. “การขับเคลื่อนการปฏิรูปกิจการ พระพุทธศาสนา: นโยบายและแนวปฏิบัติเพื่อการพัฒนาสังคมสันติสุข”. **รายงานการวิจัย.** สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (๒๕๖๐).

๔. พระมหาบุญเลิศ ช่วยธานี, ผศ.ดร. ศิริวัฒน์ ศรีเครือตง, กมลาค ภูวนาธิพงศ์ และพุทธชาติ แผนสมบุญ. “การพัฒนาจิตและปัญญาแบบองค์รวมด้วยกระบวนการ BIO FEEDBACK”. โครงการย่อยที่ ๒ การพัฒนากิจกรรมเพื่อเสริมสร้างสุขชีวิตามแนวทางการพัฒนาจิต และปัญญาแบบองค์รวม. **รายงานการวิจัย.** สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ ราชวิทยาลัย. (๒๕๖๐).

๕. พระมหาชุตีภัก อภินนโท, กมลาค ภูวนาธิพงศ์, ญาณินทร์ รังวงศ์วาน และ พุทธชาติ แผนสมบุญ. “อัตลักษณ์กับการท่องเที่ยว: ศึกษาการนำอัตลักษณ์มาใช้ในการท่องเที่ยว เชิง วัฒนธรรมของเมืองหลวงพระบาง ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาว”. **รายงานการ วิจัย.** สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (๒๕๖๐).

๖. พุทธชาติ แผนสมบุญ และกมลาค ภูวนาธิพงศ์. “การติดตามการปฏิบัติ ศาสนกิจของพระธรรมทูตสายต่างประเทศของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย”. **รายงาน การวิจัย.** สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (๒๕๖๑).

๗. พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ, กมลาค ภูวนาธิพงศ์ และพุทธชาติ แผนสมบุญ. “การพัฒนากิจกรรมเพื่อสร้างชีวิสุขตามแนวทางการพัฒนาจิตและปัญญาแบบองค์รวม ระยะที่ ๒”. **รายงานการวิจัย.** สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (๒๕๖๑).

๘. พุทธชาติ แผนสมบุญ และกมลาค ภูวนาธิพงศ์. “การพัฒนารูปแบบการ เสริมสร้างพลังสำหรับผู้สูงอายุ”. **รายงานการวิจัย.** สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหา จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (๒๕๖๑).

๙. อัครนันท์ อริยศรีพงษ์ และกมลาค ภูวนาธิพงศ์. “รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมและจิตวิทยาเชิงบวกที่มีต่อสุขภาวะองค์รวมแนวพุทธของครอบครัวในชุมชน อาคารสูง เขตกรุงเทพมหานคร”. **รายงานการวิจัย.** คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ ราชวิทยาลัย. (๒๕๖๑).

๑๐. นววรรณ พูนวสุพลฉัตร, พระครูพิพิธปริยัติกิจ, พระครูกัลยาณสิทธิวัฒน์ และ กมลาค ภูวนาธิพงศ์. “การวิเคราะห์สังเคราะห์องค์ความรู้และกระบวนการให้การปรึกษาเชิงพุทธ จิตวิทยา”. **รายงานการวิจัย.** คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (๒๕๖๑)

(๘.๒) การเผยแพร่ผลงานวิจัย/การตีพิมพ์/การนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์

บทความทางวิชาการ

๑. กมลาค ภูวนาธิพงศ์ “การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของสาระการเรียนรู้หลักสูตรธรรมศึกษาและหลักสูตรวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียน”. **วารสารบัณฑิตปริทรรศน์**. ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๓ (กันยายน-ธันวาคม ๒๕๕๘).

๒. กมลาค ภูวนาธิพงศ์, พุทธชาติ แผนสมบุญ, พระครูพิพิธปริยัติกิจ, พระปลัดสมชาย ปโยโค, อรจิรา วงษาพาน, เอื้ออารีย์ วัยวัฒน์, อัครนันท์ อริยศรีพงษ์ และญาณิ ภูวัฒน์ . “ค่านิยมและพฤติกรรมต้นแบบการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ตามแนวพุทธจิตวิทยาบูรณาการของสามเณร”. **วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร**. ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๖๐).

๓. Kamalas Phoowachanathipong. “The Effect of Changes of Value and Behavior Model of Consuming in online social Network Using Integration of Buddhist Psychology for Thai Novices”. **Journal of International Buddhist Studies JIBS**. Vol. ๘ No. ๑ (June ๒๐๑๗): ๑๑๒-๑๒๖.

๔. พุทธชาติ แผนสมบุญ, กมลาค ภูวนาธิพงศ์, อยุษกร งามชาติ, พระครูพิพิธปริยัติกิจ, สุวัฒน์ รักขันโท, โกศล จีงเสถียรทรัพย์ และธนวรรณ สาระรัมย์. “กระบวนการเสริมสร้างภาวะพหุพลังในผู้สูงอายุ”. **วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์**. ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๖๑): ๒๗๑.

๕. กมลาค ภูวนาธิพงศ์ และอัครนันท์ อริยศรีพงษ์. “การเสริมสร้างจริยธรรมสำหรับผู้ต้องขังในเขตกรุงเทพมหานคร”. **วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร**. ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๔ (ตุลาคม-ธันวาคม ๒๕๖๑): ๑๓๔๗-๑๓๖๑.

๖. จรรย์จารี ธรรมมา, กมลาค ภูวนาธิพงศ์ และพระครูพิพิธปริยัติกิจ (ชยัน แสนโบราณ). “การพัฒนาโปรแกรมการฝึกอบรมเพื่อสร้างสมรรถนะนักการตลาดในศตวรรษที่ ๒๑ ตามแนวพุทธจิตวิทยา”. **วารสาร มจร. สังคมปริทรรศน์**. ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๒ ฉบับพิเศษ (เมษายน-มิถุนายน ๒๕๖๑): ๓๓๕ -๓๕๑.

๗. พุทธชาติ แผนสมบุญ และกมลาค ภูวนาธิพงศ์ . “ผลการพัฒนากระบวนการสร้างค่านิยมและพฤติกรรมต้นแบบการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ตามแนวพุทธจิตวิทยาของสามเณร”. **วารสารท้องถิ่น**. ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๓ (กรกฎาคม-กันยายน ๒๕๖๑): ๔๐-๕๖.

๘. อัครนันท์ อริยศรีพงษ์ และกมลาค ภูวนาธิพงศ์. “รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมและจิตวิทยาเชิงบวกที่มีต่อสุขภาวะองค์รวมแนวพุทธของครอบครัวในชุมชนอาคารสูง เขตกรุงเทพมหานคร”. **วารสาร มหาจุฬานาครทรรศน์**. ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม – สิงหาคม ๒๕๖๑).

๙. กมลาค ภูวนาธิพงศ์, พุทธชาติ แผนสมบุญ และ ผศ.ดร.โกวิท พานแก้ว . “รูปแบบและกระบวนการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย”. วารสาร มจร. มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์. ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๖๑): ๖๓-๗๓.

๑๐. กมลาค ภูวนาธิพงศ์ และชันทอง วัฒนะประดิษฐ์. “การเสริมสร้างจิตสำนึกด้านคุณธรรมตามหลักพุทธจิตวิทยาสำหรับเยาวชน”. วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์. ปีที่ ๑๕ ฉบับเพิ่มเติม (ธันวาคม ๒๕๖๒): ๗๕-๙๐.

๑๑. กมลาค ภูวนาธิพงศ์, เมธาวิ อุดมธรรมานุภาพ, พระครูสังฆรักษ์ จักรกฤษณ์ ภูริปญโญ, อำนาจ บัวศิริ และอัครนันท์ อริยศรีพงษ์. “ผลการใช้กิจกรรมการพัฒนาตนเพื่อเสริมสร้างสุขชีวิวิธีพุทธสำหรับเยาวชนในศูนย์การเรียนรู้พระพุทธศาสนาและการพัฒนาสังคม วัดสุทธิวาราม”. วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ. ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๓ (มีนาคม ๒๕๖๓).

๑๒. กมลาค ภูวนาธิพงศ์ และอำนาจ บัวศิริ. “สุขชีวิวิธีพุทธในชุมชนเมืองยุค ๔.๐: กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน บ้าน วัด โรงเรียน. วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ. ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑๑ (พฤศจิกายน ๒๕๖๓): ๔๐๕-๔๑๙.

บทความวิจัยตีพิมพ์ระดับนานาชาติ

๑. Kamalas Phoowachanathipong, Phrakhrupatum Bhavana Charn Vi. (Weeranon Weeranundho), Amnaj Buasiri, Akaranun Ariyasripong, Phatthida Raengthon. “Effects of Vipasana Meditation Practice on Happiness of Adult life”. International Conference on Multidisciplinary and Current Educational Research (ICMCER-๒๐๒๐), ๓๐th - ๓๑st July ๒๐๒๐.

๒. Phrakhrusangharak ChakkitBhuripakho, Pairatchimhad, Akkaradecha Brahmakappa Noppadol Deethaisong, Kamalas Phoowachanathipong. “Key Stakeholders Network Management Process in the Area of the World Heritage Sites in Ayutthaya”. International Conference on Multidisciplinary and Current Educational Research (ICMCER-๒๐๒๐), ๓๐th - ๓๑st July ๒๐๒๐.

๓. PhraTheppavaramethi, Kamalas Phoowachanathipong, Yasumin Inkrungkao, Lampong Klomkul. “A Movement Model of Buddhists Reform for Peaceful Society Development”. International Conference on Multidisciplinary and Current Educational Research (ICMCER-๒๐๒๐), ๓๐th - ๓๑st July ๒๐๒๐.

(๙) ผลงานที่ได้รับรางวัล

๑. รางวัลนักวิจัยระดับดี ประจำปี ๒๕๖๑ ในการประชุมวิชาการนานาชาติ ครั้งที่ ๑๐ และการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ ๓ น่าน: นครพระพุทธศาสนา มรดกธรรมสู่มรดกโลก ณ วิทยาลัยสงฆ์นครน่าน เฉลิมพระเกียรติฯ. THE ๑๐TH INTERNATIONAL CONFERENCE AND THE ๓RD NATIONAL CONFERENCE ๒๐๑๙ NAN: THE CITY OF BUDDHISM TOWARD DHAMMAAND WORLD HERITAGE.

๒. รางวัลผลงานวิจัยระดับดีมาก ประจำปี ๒๕๖๒. รายงานวิจัยเรื่อง “การพัฒนาจิต และปัญญาแบบองค์รวมด้วยกระบวนการ BIO FEEDBACK ระยะที่ ๒”. เมื่อวันที่ ๒ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๓. ผู้ร่วมวิจัย โดยมี พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ, รศ.ดร. เป็นหัวหน้าโครงการ.

๓. รางวัลผลงานวิจัยระดับดีเด่น ประจำปี ๒๕๖๓. รายงานวิจัยเรื่อง “โครงการสุขชีวี วิถีพุทธ ยุค ๔.๐: กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน บ้าน วัด โรงเรียน”.

๔. รางวัลนักวิจัยระดับดีเด่น ประจำปี ๒๕๖๓. การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ ๑๒. “สังคมไทยหลัง NEW NORMAL: การเรียนรู้ การวิจัย และการสร้างสรรค์”. จัดโดยสถาบันวิจัย พุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และภาคีทางวิชาการ.

ประวัติผู้วิจัย

๓. ผู้ร่วมวิจัย พระภาวนาวิชริวิเทศ วิ.

(๑) ชื่อ – นามสกุล (ภาษาไทย) พระภาวนาวิชริวิเทศ.วิ.
(ภาษาอังกฤษ)

(๒) หมายเลขบัตรประจำตัวประชาชน

(๓) ประวัติการศึกษา

ป.วค., พธ.บ., ปริญญาตรี คณะพุทธศาสตร์ วิชาเอกศาสนา
ปรัชญา เกียรตินิยมอันดับสอง จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย

M.A. ปริญญาโท คณะศิลปศาสตร์ เอกภาษาศาสตร์ เกียรตินิยม
อันดับหนึ่ง มหาวิทยาลัยนาคปุรี ประเทศอินเดีย
กำลังศึกษาปริญญาเอก สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

(๔) ตำแหน่ง

หัวหน้าสงฆ์วัดนวมินทรราชูทิศ เฉลิมพระเกียรติ นครบอสตัน
เมืองเคมบริดจ์-เรย์แฮม มลรัฐแมสซาชูเซตส์ ประเทศ
สหรัฐอเมริกา
Email mongkolkuakool@yahoo.com

(๕) ที่อยู่

วัดนวมินทรราชูทิศ เฉลิมพระเกียรติ นครบอสตันเมืองเคมบริดจ์-
เรย์แฮม มลรัฐแมสซาชูเซตส์ ประเทศสหรัฐอเมริกา

(๖) ความเชี่ยวชาญพิเศษ

เป็นผู้ชำนาญในด้านนวัตรกรรม การสอนวิปัสสนากรรมฐาน
และแสดงพระธรรมเทศนาภาคภาษาไทยและ
ภาษาอังกฤษได้

ประวัติผู้วิจัย

๔. ผู้ร่วมวิจัย นางสาวมนัสนันท์ ประภัสสรพิทยา

(๑) ชื่อ – นามสกุล : (ภาษาไทย) นางสาวมนัสนันท์ ประภัสสรพิทยา
(ภาษาอังกฤษ) : Miss Manasanan Prapassornpitaya

(๒) ประวัติการศึกษา บัณฑิตมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยกรุงเทพ
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
(๓) ที่อยู่ ๕/๔๗ หมู่ ๓ ถ.นเรศวร ตำบลหอรบตันไชย
อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัด

พระนครศรีอยุธยา ๑๓๐๐๐

เบอร์โทร ๐๙๓ ๙๔๕๕๑๕๖
Email pmanasanan456@gmail.com

(๔) งานวิจัย โปรแกรมพัฒนาชีวิตสำหรับครอบครัวตามหลักพุทธจิตวิทยา

(๕) การเผยแพร่ผลงานบทความวิจัย โปรแกรมพัฒนาชีวิตสำหรับครอบครัวตามหลัก

พุทธจิตวิทยา วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์

ประวัติผู้วิจัย

๕ ผู้ร่วมวิจัย นางสาวหนึ่งธิดา สารีศรี

(๑) ชื่อ – นามสกุล : (ภาษาไทย) : นางสาวหนึ่งธิดา สารีศรี

(ภาษาอังกฤษ) : Miss Nuengthida Sarisee

(๒) ประวัติการศึกษา คณะมนุษยศาสตร์ สาขาสื่อสารมวลชน

มหาวิทยาลัยรามคำแหง

พุทธศาสนมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

(๓) ที่อยู่ ๔๖/๑๐๔ ซอย ศรีสมาน ๔ ตำบล บ้านใหม่

อำเภอปากเกร็ด จังหวัด นนทบุรี ๑๑๑๒๐

เบอร์โทร ๐๙๔ ๑๖๔๒๓๖๙

Email taleiw1717@gmail.com

(๔) งานวิจัย ผลของการฝึกศิลปะการต่อสู้ด้วยดาบสองมือต่อการมีสติของ
เยาวชน ค่ายยุวชนไทยชิว(๕) การเผยแพร่ผลงานบทความวิจัย ผลของการฝึกศิลปะการต่อสู้ด้วยดาบสองมือต่อ
การมีสติของเยาวชน ค่ายยุวชนไทยชิว วรสาร พุทธจิตวิทยา